3 1761 05365102 2

PG
5038
T9
1901
c. 1
ROBARTS

SEBRANÉ SPISY

S illustracemi
J. Čížka, K. V. Mutticha
a K. Röhlinga.

Svazek VI.

V PRAZE.
NAKLADATEL I. L. KOBER KNIHKUPEC
Vodičkova ulice (Hlávkův palác).

Kobrovy příruční atlasy:

Atlas hmyzu.	24·—
Atlas minerálů.	24·—
Atlas plazů.	24·—
Atlas ptáků.	24·—
Atlas rostlin.	24·—
Atlas rostlin léčivých.	24·—
Atlas zvířeny vodní.	24·—
Atlas ryb.	24·—
Atlas živočišstva.	24·—
Kněžourek. Přírodopis ptáků I.—II., váz.	118·—
s 30 přílohami váz.	138·—
s atlasem o 50 tab.	190·—
Kock. Slečny z obchodů I.—II., váz.	49·20
„ Švarná mlékařka váz.	21·—
„ Démon žárlivosti váz.	23·—
Kopecký, Mineralogie a geologie. S barv. váz.	55·—
Mácha. Máj. Skvost. illustr. vyd.	4·40
lepší vazba	19·40
skvost. plátěná vazba	24·40
Mach. Ornamentika váz.	52·—
Machytka, Elektrotechnika váz.	64·—
Mantegazza, Physiologie krásna váz.	14·—
„ Physiologie nenávisti váz.	22·—
„ Physiologie záliby váz.	30·—
„ Physiologie ženy váz.	22·—
„ O láskách lidských váz.	20·40
Maupassant, Horla váz.	23·—
Myslivost v zemích českých váz.	56·—
s tabulemi	86·—
Naše písně. Skvost. illustr. váz.	25.—
lepší vazba	17·—

Presented to the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

MRS.
IRENE SUMMERVILLE

JOSEFA KAJ. TYLA

SEBRANÉ SPISY.

Illustrují čeští malíři:

F. Brázda, J. R. Čížek, J. Dmych, J. F. Hetteš, K. V. Muttich, K. Röhling, J. Ulrich a j.

SVAZEK ŠESTÝ.

Pouť českých umělcův. — Láska vlastenky. — Láska vlastencova. — Láska básníkova.

Páté vydání.

V PRAZE.
NAKLADATEL I. L. KOBER KNIHKUPECTVÍ.
1901.

Národní knihtiskárna I. L. Kobra v Praze.

POUŤ ČESKÝCH UMĚLCŮV.

NOVELLA.

(Psáno roku 1836.)

Proslov.

Usměvavě probudilo se jarní slunce, pozdvihlo hlavu růžemi ověnčenou a hledělo s milostným úsměvem na české luhy. Labské vlny, Bohdanečské rybníky a lesy vůkol Pardubic leskly se — ano hořely takřka v ranní záři. Ale nejspanileji a nejvážněji stála tu hora Kunětická, jako šedá pramáti celé krajiny a starostlivá ochranitelka široce rozprostřených dědin. Na hoře, na skalnatém temeni, strmělo s otevřenými boky staroslavné sídlo, památka české bujarosti, vypínajíc chatrně pokrytou hlavu jaksi lítostně k nebesům, jako by vzdychalo: Staniž se po vůli Páně! Nemohu učiniti, aby sem vcházela jenom noha přátelská!

Naše staré hrady jsou veliká, každému oku čtitelná písmena, a svou podivnou, po všech končinách roztroušenou směsicí učinily z české země velkou knihu, v nížto jsou poznamenány příhody celého národu. Mimo tyto památky nemůže ani prostosrdečný rolník ani vycvičený školák putovati, aby se jemnobolestné vzpomínce neoddal. Nejenom pěkné položení a rozmanité okolí, ale i znamenité dějiny a starožitná vzácnost těchto zřícenin vzbuzují pozornost

mimojdoucích a zvědavost vzdálených. A z některých hradů českých stala se těmito vlastnostmi tak pověstná stanoviště, že k nim zvědavý pocestný, zvláště dobrodružná mládež, každého roku veselou pouť konává.

Hora Kunětická se svým ještě patrným příkopem, zachovanou hlavní branou a obydlím hradního, se všemi kobkami ve dvou rozložitých křídlech mezi jihem a východem, s obnovenou kaplí a pevnou věží — celý pěkný hrad nenáležel sice za časův tohoto vypravování k místům nejvyhlášenějším a nebýval tedy schválním cílem vzdálenějších poutníků nebo zpytatelů starožitností, ale nebyl ještě docela zpustlý, jako mnohý s jménem rozkřičenějším, a roku 1828 sušívala tam na veliké, uprostřed kamenným sloupem podklenuté síni žena tehdejšího vrátného a hlídače vlákno nebo plané hrušky, a na bývalém náhradí koulívali za času nedělního okolní výrůstkové v kuželky, když se nemohli v malé hospůdce u paty vrchu stěsnati. Mimo to, jak mile jaro zemi květem osypalo, neuplynul zajisté ani týden, aby tam nebyli staří a mladí lidé z blízkého Bohdanče, z Pardubic, z Chrudimě i z Králové Hradce za zábavou přijeli, a zápisná kniha v příbytku vrátného vedle hlavního průjezdu dosvědčovala hojností jmen dosti patrně, že toto věkovité sídlo páně Kunákových potomků tehdáž vídalo mnoho vzácných hostů. Při nynějším vzmáhajícím se zalíbení v starých památkách bez pochyby těchto návštěv ještě přibylo.

Střecha na stavení vedle věže byla tehdejšího času otrhána, nebo jen chudě po kusech doskami pokryta, a mladí odvážlivci lezli tu obyčejně po zetlelých latích nahoru, do výšky se derouce, aby rozlehlejší vyhlídky užili.

Tak tam bylo v měsíci květnu roku 1828 za ranního jitra viděti tři mladíky, kteří si byli velmi časně přivstali, aby se z probuzení jarního slunce radovali.

Jeden z nich stál s rukama založenýma takřka na sa-

mém okapu dávnoleté střechy, a podepřen jsa o věž hleděl vážným, skoro hrdým vzhledem na procitlou krajinu, jako by si vladař prohlížel porobenou zemi.

Druhý seděl asi o tři laté výše, a maje loket opřen o koleno, hlavu pak skloněnu na dlaň, pohlížel tichým, skoro smutným okem do ranních červánků, jako by se mu za nimi brána k spanilejšímu životu otevříti měla.

Třetí konečně otáčel se nejvýš na hřebeně střechy, a stíraje si s čela rusé kadeře, jimiž ranní větřík pohrával, vysílal kolkolem zraky jako pták hledající, kam by pod širým nebem nejdříve zalétl.

Postava i celý zevnějšek těchto tří jinochů byly vesměs tak půvabné, že se od nich oko bedlivého pozorovatele snadno neodvrátilo.

První mladík, nejníže stojící, byl silný, dobře vzrostlý; jeho pěkné, vážné tváře bylo letní slunce asi dva a dvacetkráte osmáhlo. Avšak na snědých lících rděly se také temnoplamenné růže, a nad nimi jiskřily se dvě tmavé, ohnivé oči. Z pohledu a z postavy jeho vysvítala šlechetná odvážlivost, ježto v nesnázích a nebezpečenstvích nejkrásnější známkou mužnou bývá, a ačkoli mu okolo pěkně vypjatých, hnědými vousisky zastíněných rtů žádný úsměv nepohrával, spočíval přece na tváři a čele vysoce klenutém onen půvab, jejžto rádi na první pohled vyhledáváme u mužů pověstného jména nebo neobyčejných schopností.

Druhý mladík byl sice na pohled stejného věku s ním; údy jeho byly však mnohem útlejší, ba řekaje slabé. Veskeré jeho ústrojí tělesné podobalo se něžné dívčici, a bledá jeho, ačkoli ne churavá pleť, vypadala jako nástin tiché žalosti. Jen když se mu člověk bystřeji podíval do krásného, černého oka, mohl v něm pozorovati jakýsi mužný oheň, který celou bytost jeho zahříval, jsa ustavičně pohotově vyletět do říše věčně se obnovujících ideálů. — Takoví lidé kráčejí sice pospolitým životem bez hluku a bez dotíra-

vosti; přece však bývá jen jediného pohledu potřebí, a půvabná hlava taková — s černě se lesknoucími kadeřemi, s očima snivýma, nevyjde nám nikdy z paměti.

Zcela jiného ducha byl třetí rusovlasý jinoch, sedící na hřebeně chatrné střechy. Věkem stál sice s oběma soudruhy na jednom stupni, nejevil však hrdé mužnosti prvního, ani tiché trudnomyslnosti druhého; nýbrž celé švihlé tělo jeho hrálo jen bodrou živostí, ježto člověka po trnitých cestách života nejšťastněji vodívá a bývá nejpříhodnější ku přátelskému sloučení takových povah, v jakých se přátelé jeho ukazovali. Veselost byla jeho živlem, a to tak jej skrz na skrz protékajícím, že mu i v době nejvážnějšího zamyšlení okolo rtů hravý úsměv poletoval. Na každém jeho pohnutí bylo viděti, že s přemýšlením veliké péče nemívá, nýbrž dle zvláštní přirozené bystrosti okamžité úsudky své tak rychle pronáší, jakž mu i slova hbitě od úst plynula. Ale úsudky jeho byly při tom zdravé, rovněž jako slova jeho mivala podobu kapajících perel.

Ostatně byli všickni tři takřka stejně oděni. Letní režné nohavice a lehké střevíce s kamasemi na nohou — zelenavé, toliko nad kolena dosahující kabátky na těle — lehké čepice s podloublým stínidlem na hlavě tvořily šat nad míru pohodlný a dosti ozdobný.

Mladíci byli přáteli dle plného významu slova tohoto; vážnost jednoho a tichá mysl druhého se živostí třetího pomísily se ve svazek jemný a pevný k nerozloučení, a tento svazek srdcí byl tím půvabnější a pevnější, protože ducha jejich ještě jiná společná vazba poutala — totiž umění. Všech jich heslem bylo umění; ale všickni tři mohli při něm vedle sebe obstáti bez trapné žárlivosti a zhoubné nepřízně; neboť jeden se byl oddal malbě, druhý hudbě, třetí divadlu....

Jako v plamenných vlnách třásla se nyní sluneční koule, a jako růžovým jezerem zatopena tonula veškerá

krajina; což bylo tím pravdě podobnější, že se na nesčíslných lupenech ranní rosa třpytila, a nad celou krajinou lehounké, šedé mráčky se vznášely. A po dalekém okolí spočívalo nedělní, posvátné ticho, jakož bývá před obětováním ve svatyni Páně. Pobožnými zvuky zazněl v tom z blízké vesnice zvonek, zvoucí na ranní služby boží, a jinoši na Kuněticích, pohříženi jsouce v pohled na obraz přírody nevýslovně krásný, konali tichou modlitbu.

Zvonek umlkl, mladík na hřebeně si oddechnuv, zvolal: „Amen!“ — dole stojící znamenali se křížem, a prostřední si utřel z oka slzu.

„No — to je věru moje štěstí, že mne každý den takovým jitrem nebudí!“ smál se mladík ve výšce a začal dosti čerstvě i nepozorně s lati na lať slézati. „To bych musil nábožné vzdechy a radostné slzy svým nejdražším pokladem zapraviti, a veselého ducha mého bylo by přece jen škoda! — Není-liž pravda, náš milý, tajnými souzvuky přírody nadšený věstiteli?“ mluvil dále, když byl sestoupil až k druhému mladíkovi a vedle něho se usadiv, jako hravé děcko jej objímal, „viď, náš Bedřišku? Slzičky nořiti smíš mezi námi dle práva jenom ty; frašky zůstanou pro komedianta.“

Po tom se oba vzchopili a lezli nazpět do nitra stavení, kam se byl i první jinoch již obrátil. A když sestoupili na náhradí, vážný jejich druh stál již uprostřed prostranství travou porostlého, okem vycvičeným prohlížeje způsob a stav zachované stavby.

„Nebylo by na škodu,“ promluvil k němu mladík herec, „kdybys na památku dnešního jitra několik čar do své tobolky učinil. Ale na věži musil bys vším způsobem straka- tého kohouta namalovat a mou podobu mu přidělit. Bedřich by složil k tomu písničku, a tu byste mi na znamení mého umělého kokrhání okolo zobáku napsali. Vsadil bych se, že by ta komposice nalezla hojně odbytu.“

„Není pochybnosti," odpověděl malíř. „Českého Garrika v podobě sípavého kobouta by si každý rád opatřil."

„Bravo, bravo, Stanislave!" zasmál se veselý mladík srdečně. „Tyť se dostáváš právě do nejrozkošnějšího rozmaru, abys vyvedl Hogartský kousek."

„Ovšem; vždyť mi k tomu nic neschází," řekl mladík malíř, „než abys mi k nápisu čili k Bedřichově písni text opatřil. A ten bys nejspíše stloukl z názvů všech smutných komedií, ve kterých tě už vyhvízdali."

„Bravissimo, Stanislave!" tleskal herec; „tvým dnešním komposicím dávám už napřed zlaté prémium! Tyť jsi, alespoň co do jadrnosti slov, spanile hrubý jako Michal Angelo; a kdybys držel v ruce karabáč, mohli bychom provozovati scény z Oehlenschlägerova Correggia. Já bych byl ohnivým Giuliem, Romanem, a tuhle nás citlivoušek hrál by Antonia!"

Při těch slovech objal zase mladého hudebníka.

V tom však přikulhal pacholík z hospody pod horou, přinášeje Stanislavovu pocestní mapu, dvě veliké desky z tuhého papíru, mezi nimiž nástiny se svých poutí schovával; — pak přinesl i Bedřichovu kytaru a čerstvé mléko s domácím chlebem k snídani.

Mladý malíř si vyhledl zatím pohodlné místečko a rychlými rysy nastínil horu i některou částku rozkošného okolí; při tom vyobrazil také Viléma jeho dovádivou opici tak výborně, že by ho byl veselý herec radostí říkaje ulíbal. Bedřich improvisoval mezi tím několik písní — Vilém si vynesl od vrátného kuželky, a podržev kluka za stavěče, koulel, až dřevo praskalo.

* * *

Bylo to krásné, blahé jitro, a rozkoš projímala srdce mladíků. I podali si ruce, a vroucné jich stisknutí bylo

novou pečetí věčného přátelství. Slunce se s nebes na ně zasmálo.

„Poslyš, milý Stanislave!“ ozval se bledinký hudec řečí líbeznou, jako v létě dechy večerní. „Vilím řekl prve pravdu, ačkoli ne dost jasně. Památku dnešního jitra měli bychom zasvětit, avšak sebe i cílů svých důstojně.“

„Co zamýšlíš?“ tázal se ho malíř velmi přítulně a blíže k němu přikročil; Vilím se k němu přibočil, a takž se ocitl něžný Bedřich u prostřed obou druhů, a pojav je za ruce, řekl takto: „Nás všechny tři vede — ačkoli po rozličných cestách — jedna hvězda, svaté umění! Když jsem tu prve shora naše kraje české rozprostřeny viděl jako krásný, rukou boží ozdobený čaloun: tuť se mi zastesklo, že i naše hvězda nad nimi svítit nemůže a že nás v dalekou cizinu odvádí. Ale zavázal jsem se v oné zbožné chvíli slibem nezrušitelným, že jedenkráte hvězda moje musí nad Čechami zasvítit. Milovati budu své umění a důvěrně své hvězdě do zářivých tváří hleděti, aby světlo své i na pověst krajanů mých pouštěla a mne jen aby pro oslavu českého jména ku branám věčné harmonie vodila. Kdybych pak se někdy osmělil rukou odvážlivou sáhnouti po vavřínu věčně zeleném: stalo by se to jen proto, abych jím jen čelo české ověnčil!“

„A já nechci slouti Rafaelem,“ řekl malíř, hlavu hrdě povznes, „kdyby mne českým Rafaelem nazývati neměli. Toť je největší slávou umělcovou, když nad svoji slávu oslavení vlasti stavívá.“

„Dobře jsi řekl!“ zvolal Vilím, a po tváři jeho přeletěl plamen okamžité, neobyčejné vážnosti. „Pravdu jsi promluvil, milý náš Hogarte, Van Dyku a z hrobu vstalý Škreto! Snažení naše nestálo by ani za strhanou dekoraci z papíru, kdyby se v těchto dnech — v této době evropského toužení po světle a blahu po ničem jiném neobracelo, nežli po vlastním prospěchu. Kozel si vezmi všechny

úzkoprsé sebemilce! Mně jest i veliká svatyně umění jako úzký žalář, a nejraději bych každým článkem, každou částkou v celý národ se rozplynul.“

„Toť musíme ode dneška volati: Ale zbav nás, Pane, povodně!“ prohodil jadrný Stanislav.

„Žádné škádlení,“ prosil Bedřich, zbožné své oko na malíře upíraje. „V tuto hodinu žádné kyselosti, bratří! Nepřál bych si, aby nám daremně uprchla.“

„I co pak ti, hochu, připadá!“ usmál se vážný mladík. „Musel bych se sám před sebou hanbiti, kdyby mělo moje slovo Vilíma pohoršiti. Z pramene pravého přátelství nepřýští se nakažlivá tekutina nepřízně a nenávisti. Či-li o tom náš nesmrtelný Talma jinak soudí?“

„Vilím Veselský ti za nesmrtelného Talmu pěkně děkuje,“ odpověděl herec, „tuhle ti na patrný důkaz úplného smíru pravici podává. Ať mě nechá napověda v čas největší nouze vězeti, jestliže mě kdy slovo Stanislava Novotného, alias českého Rafaela pohoršilo! Vsak se, tuším, všickni známe a víme, jak jeden o druhém souditi. Ja aspoň — tuto pod širým nebem — slibem hlasitým se zavazuji —“

„Ach, vždyť ti věříme,“ přejal mu Bedřich velmi jemně další řeč, „jakož v harmonii veškerých souzvuků věříme. Ale nyní musíme o jiné věci jednati. Hle — mne jest, jako by dnesní jitro nebeským, veskeru mlhu pochybností pronikajícím šepotem ke mně mluvilo: Douřej, a síla tvoje neztratí se ve směsici divých, ohlušujících zvuků! — Cítím, že věčná a zbožná touha duše naší darmo nepovzbuzuje. Jen tedy, bratří, c h t ě j m e! a zajisté pak cíle od mladistvých dnů před očima vytčeného, cíle vzneseného každý z nás dospěje; ale pevně, všemi ducha mocnostmi, bez hledění na druhého, dle pobízení vlastního svědomí se k němu přibližujme. Nyní je to ponejprv, co o té věci mluvíme, ale zdá se mi, že bude s prospěchem, když dnes

naposled o ní mluviti, ale od této chvíle napořád pro ni jednati budeme — abychom, až se opět setkáme, radostně jeden k druhému se přivinuli a s citem šlechetné hrdosti jeden druhému řekli: Viz, toto jsem učinil pro Čechy! Ale do té doby nevěz jeden o druhém; — nedopisujme si, neptejme se po sobě; ale po třech létech se tady opět sejdeme a budeme si vespolek z času a díla svého účty skládati!“

Takto mluvil mladý hudebník, neobyčejně jsa zanícen. Na bledých tvářích zastkvěla se mu růžová záře a oči mu planuly jakýmsi posvátným nadšením. S úžasem hleděl naň vážný Stanislav i veselý Vilím, neboť přepodivně zněla jim slova jeho: „Po třech létech se tady opět sejdeme.“ — Věděli ovšem již dávno, že se musí rozloučiti, a protož také před rozloučenou ještě nějaký čas po Čechách se toulajíce, pospolu trávili, jako by chtěli posledních dob až do jádra užiti; avšak na sám rozchod nebyli ještě tuze pomyslili, a jsouce nyní Bedřichem na dlouhou dobu rozloučení svého upamatováni, teprve ztrátu svou jaksi poznávati začali.

„Po třech létech?“ opětovali malíř a herec najednou, i zdálo se, že jim slova na rtech umírají; ale zmužilý Stanislav brzy opět hlavu pozdvihnuv, řekl: „To je tuze skrovná lhůta, nemáme-li se opět shledati jako školáci. Dlouhý jest ovšem rok bez starostí a bez přátel — ale krátká pak času ku podniknutí a vyvedení díla chvály hodného.“

„Já aspoň nebudu za třikráte tři sta pět a šedesáte dní ani druhým Devrientem ani třetím Esslairem!“ dováděl již zase Vilím; „k tomu si musím ještě nejméně asi rok vypůjčit; ačkoliv ani potom, třebas nade všemi matadory těch kluzkých prken stál, pro Čechy nic nebudu moci činiti, leda bych sám a sám po našich městečkách putoval a českou komedii prováděl!“

„To zůstav času a našim městečkům k rozhodnutí, strakatý kohoute!“ řekl Stanislav; „možná, že do té doby naše obecenstvo všech tříd o něco vzroste, a protož musíme i k vůli nim asi rok přidati k času, mezi nímžto něco dokonalého vyvésti zamýšlíme.“

„A takž by tedy byla čtyry leta —“

„Pět let, prosím!“ ozval se zase herec; „pro každého z nás jedno léto — a poněvadž ani na Milovína zapomenouti nesmíme —“

„Jeť pravda, na Milovína! Hleďme, ty's velký muž, Vilíme —“

„Anebo našla slepá svině žalud, praví jistý Schweizer. Styď se za vtip tak obroušený!“

„Milovín bude zatím jako na strážnici u drahého palladia v českém srdci, ve věžaté Praze život tráviti,“ pokračoval Stanislav; „jemu tedy na rozkvétání blahého příští také jeden rok — to by byl čtvrtý.“

„A pátý našemu lidu!“ doložil Vilím. „Musímeť mu také času k důstojné přípravě ponechati.“

„Budiž! Tedy po pěti létech tento den zase na Kunětickách!“

I políbili se všickni tři vespolek, a poklid zasvěcenců vstoupil jim do duší.

Dobrovolné loučení na pět let mělo do sebe cosi romantického. Na první pohled viděla se jim arci ta délka času býti trochu hrozná; ale při delším rozvažování shledali, že mnoho půvabného, mnohé dobrodružství, blahé i strastné hodiny v sobě zavírá. Proto si teď také jen vábivé stránky svého rozloučení v duchu živě představovali, a necítíce ještě bolesti touhy, jenom na opětné shledání se těšili.

„Hoši!“ rozveselil se Vilím, „já vás již vidím, jednoho jako maestro celeberrimo, druhého jako le di-

vine, par excellence Čechem nazvaného, jak se s vavřínem okolo čela a s dukáty v měšci vracíte.“

„Nemluv o věcech, ježto jsou snažení našeho pouhými otroky — nikoli účel sám!“ podotkl vlídně Bedřich.

„Aj, což pak se diviš komediantovi!“ řekl Stanislav. „Špetka zlata a hrstka potlesku — sluší hereckému životu!“

„Ty pokažený satiriku!“ vyhrožoval se směšnou přísností mladík, jehož se úštěpek měl dotknouti, „nech mně života hereckého na pokoji, barevmíchale! Výtvory ducha hereckého řítí se okamžikem v prach a popel; ani době nejbližší nezbude z toho nic jiného nežli upomínka, a jen pouhé jméno umělcovo dostane se věku budoucímu. I myslím tedy, že by herec mohl beze všeho bezpráví nad svou pomíjejicností zoufati, kdyby mu aspoň špetka zlata a hrstka potlesku okamžité náhrady neposkytovala. Chce-li však pan Stanislav Novotný raději býti druhým Brandlem — to jest: slávu míti a někde na smetišti zahynouti, nežli dukátům slušnou pochvalu přiřknouti — eh bien! já jsem ho učinil na zkázu pozorna, ač se uvalí v propast sám a sám — a já nechtěje býti svědkem jeho záhuby — raději se otrávím.“

Po těchto slovech uchopil se jako tragický hrdina sklenice plné teplého mléka, a jako by chtěl číši s jedem vyprázdniti, jedním douškem se jí na dno podíval...

I mluvili pak ještě mnohé upřímné a opravdové slovo o svých nastávajících cestách a zůstali na svém úmyslu, že si po pět let ani dopisovati nebudou, ale že se po té lhůtě na Kunětičích opět obejmou. Jenom Milovínovi do Prahy dovolili sobě zprávy dodávati a potřebné zprávy také od něho přijímati; neboť pro nestálost a křehkost života lidského musel aspoň jeden z nich věděti, jak se vede přátelům, tito pak museli věděti, jak se vede v Čechách.

Vysoko nad hlavou mladíků vznášelo se již slunce

když konečně Vilím, při vší zanícenosti ducha ani na potřeby těla nikdy nezapomínaje, také o poledni a obědě zmínku učinil.

Čím bližší pomoc v záležitostech žaludku, tím vítanější. Několika skoky ocitl se tedy veselý herec v sednici hradního hlídače a zastihl tam mladou ženu jeho, ana se právě jako na výroční svátek tintila. I zaradoval se z toho nálezu a hned svou přirozenou štěbetavostí ústa rozvázal.

„Aj, toť přicházím právě vhod, abych pomohl!“ zvolal již na prahu.

„Ne, ne, ne! zůstaňte, panáčku, jenom za dveřmi!“ odpovídala veselá ženuška. „Nepotřebuji žádného pomahače.“

„Ah, to je mi líto,“ řekl Vilím, jedním skokem u prostřed skrovné jizby se octnuv. „To je zlé znamení — a teď si ani netroufám nějakou služebičku od vás požadovat.“

„Nu — a co pak se líbí?“

„Chtěli jsme vespolek hezkou ženušku prosit, aby nám oběd ustrojila; ale jak vidím, má sama se svým strojením plné ruce potřebného díla.“

„V tom nemohu dnes věru pánáčkům pomoci,“ vece žena, s venkovskou zdvořilostí květovanou zástěru si urovnávajíc; „neboť musím do Dobřenic na sestřinu veselku. Ale nelíbí-li se pánáčkům na oběd do Pardubic a chtějí-li vzít za vděk, tedy je zvu místo nevěsty na lžičku polévky.“

„A na veselý taneček — že ne?“ zvolal v radostném překvapení dovádivý mladík, a uchopiv ženu za bucaté ruce, začal se již s ní do kola točiti.

„To je andělský nápad, zlatá ženuško, a my si ho budeme vážiti. Zajisté vám ničeho nepokazíme. Ale teď buďte jenom ještě tak laskava a pojďte se mnou k mým druhům na dvůr!“

Při tom pojal ženu pod paží, ačkoliv si tato ještě nově škrobený kulatý čepec s dlouhou červenou pentlí na

hlavě urovnávala, a vyběhl s ní ze sednice na náhradí, kdežto pak ihned sám jako pravý tlampač druhy své zváti počal.

„Poněvadž se jistým láskám zalíbilo," řekl, „že etna a počestná, jakož i neméně spanilá, ačkoliv mně posud nepovedomá panna a sestra této zde přítomné hezounké ženušky a nasí, jak bych řekl, nynější hospodářky dnes do stavu svatého manželství vstoupiti míní a k tomu cíli a konci, jakož i k většímu oslavení tohoto pamětihodného dne stůl a muziku stroji; proto nás tato zde přítomná hezounka ženuška a sestra řečené nevěsty k řečenému stolu i k muzice laskavě pozývá i doufá, že ji tři švarní, jakož i způsobní panáčkové z Prahy košem nedají!"

I smála se veselá žena rozmarnému mladíkovi a opětovala své pozvání. Ani Stanislav ani Bedřich nezpěčovali se použiti příležitosti, která je mezi lid uváděla; a protože i muž přívětivé ženy zatím přišel, muž, jenž nižádného veselí nezkazil: brali se všickni vespolek z tichého sídla bývalých českých pánů v hlučné stavení zámožného sedláka.

I byl tu den rozkoší a radostí — den ze sna probuzený na Kunětičích a ve spánek ukolébaný na Dobřenické veselce.

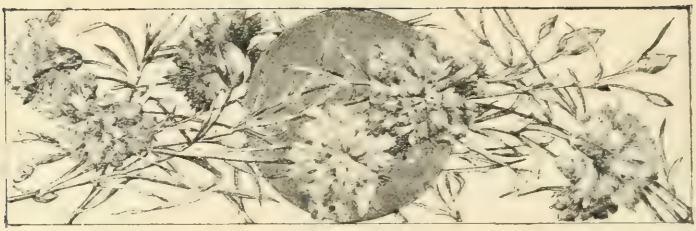

Z dopisů Stanislava Novotného.

Jsem v Neapoli! — Ty se svou vřelou, vnímavou duší porozumíš, co těmito dvěma slovy chci říci. Škoda jen, že nestojíš po boku mém. Ale — také ji spatříš, rozkošnou, rajskými vnadami ozdobenou krasavici — arci jen v slabém odlesku! Já přenesl jsem podobu její na plátno a snažil se vdechnouti vyobrazené všechnu kouzelnou rozmanitost, jakou ruka Páné jí skutečně udělila; — já jsem se... ale vždyť nechci psáti kritického rozboru svého díla!

Jako by měl za mnoholeté strasti jediným okamžením náhradu nalézti, je člověku, když se poprvé kochá pohledem na Neapol. Naše Praha to arci není — o nikoli! To není síla, vznešenost a nádhera, jakou Praha přede všemi městy evropskými příchozího pozdravuje, řkouc: Ejhle, já hlava národu těžce zkoušeného a Bohu odevzdaného! — To není zbožné pohnutí, jaké z toho sta našich nebetyčných věží, ze zřícenin Vyšehradských a z květu nynější Prahy v prsa pozorovatelova přichází: toho všeho arci nepocítíš, když se podíváš do Neapole. Avšak v tomto

I podali si ruce, a vroucné jich tisknutí... (Str. 8.)

vlašském podívání, pod tímto vlašským nebem, v tomto vlašském vzduchu utoneš jako ve vlnách věčné sladkosti, a živě objasní se ti pravda zdejšího přísloví: Blaze umírá, kdož spatřil Neapol!

Ale pozoruj pak! — Tu blouzním jako náš Bedřich a sháním se po slovech jako fraskovitý Vilím! Ale není divu. Zajisté by to bylo srdce ze skal, na nichžto stojí Trosky, aby se zde nerozplývalo a do péra nevniklo — a takového nebudeš u mne vyhledávati.

Škoda, že ti nemohu ulici Toledo trefně vyobraziti. Je to perpetuum mobile, věčně se převlékající maskaráda. Tu se člověk musí viděti vlastníma očima. Ondy jsem tam měl divnou příhodu.

Šel jsem tisícibarevnou směsicí prodavačů a kupovačů, pěších a jezdců, dětí a starců — paní v hedvábí a lazaronů v hadrech: když tu náhle omamujícím hlomozem pronikne úpěnlivý nářek. I nahlednu blíže: — tu stál skoro napolo nahý žebravý Neapolitán s opálenou tváří, s jiskřícíma očima, a tloukl asi dvanáctileté děvče tak vztekle, že se nešťastnice v náramných bolestech po zemi svíjela.

„Bestia!“ řval při tom všecek divý, „malladetta! Tedy ti San Gennaro zase nic neudělil? — Nic? Va alla forca! Vezmi te kat — ani slova nechci už o tobě slyšeti —“

„Ustaň, člověče, co činíš?“ zvolal jsem, ruku jeho zadržev — a rozpálený lazaron poznav hned ve mně cizince, protože se domácí lid nikdy v záležitosti sousedů neplete, odpověděl okamžitě s obyčejnou u té luzy ponížeností: „Per anima mea — užívám jenom otcovského práva, milostpane! Je to lenivé stvoření, a otec — ah me povero! — je nejbídnější mezi chudáky. To zakrnělé vízle nechce před vzácnými pány plakat, aby je k milostivému daru pohnulo — ale já se nebudu již na ně dívat — va via!“

A již sáhal opět po devčeti, aby svého otcovského práva nepovolil. Ale ta vzchopila se jako střela šťastně se země, uklouzla jeho pěstem, a za mne se ukrývajíc i kolena moje křečovitě objímajíc, prosila úpěnlivě, abych ji ochránil.

„Co ti musí holka za týden sehnat, a m i c o?“ zeptal jsem se lazarona. Je dvou piastrů dost?“

„I n n o m e d e D i o!“ zvolal Neapolitán nad neočekávanou summou jak u vytržení, a hluboko se skláněje, vztahoval vyzáblou ruku po daru. — „Milostpán je můj dobrodinec — S a n G e n n a r o to Vaší Milosti stotisíckráte nahradí.“

Tu jsem mu — směj se mé české dobrosrdečnosti! — vysázel slíbené peníze na špinavou dlaň, a položiv mu na srdce, aby s dívčinou vlídně nakládal, chtěl jsem ji několika slovy potěšiti; ale dívka byla mezi tím zmizela, aniž jsme to pozorovali.

Potom jsem ztrávil celé odpoledne doma. Kdož by se také v tomto vařícím vzduchu po ulici toulal? — Přebývámť na západní straně města, poněkud vzdálen lomozu a hluku. Z oken vidím na sad zlatých pomorančů, ježto z jitra a večer světnici mou naplňují líbeznou vůní.

Srovnával jsem naše české hrady, jichžto nákresy až posavad bez pořádku mezi mými papíry leží. — Co myslíš, abych je dle krajin, nebo dle věku a rodin, aneb dle zachovalosti jejich srovnával, a ty abys řádné popisy — snad i pověsti a romantické příhody k nim připojil? Nemohlo by se tím nejen půvabné, nýbrž i vhodné a národu důstojné dílo vyvésti?

Když podvečerní větřík začal poletovati, chci ze dveří. Tu mě poděsí pád lidského těla. Mladinká Neapolitánka z nejnižší třídy — jakž jsem dle oděvu poznal — byla se stojíc, na prahu o dveře mého bytu opřela a v té postavě, jak se zdálo, usnula.

Uleknuta se vzchopila a ve zmatku se kolem ohlednuvši, k nohám se mi uvrhla. „O mio benignissimo — můj dobrodinče!“ zvolala při tom žalostivě. „Odpusťte své ponížené služce!“ Bolest, hlad a mdloba ji přemohly.

Jen si pomysli! Byla to holčice, kterou jsem ráno vysvobodil z lazaronových rukou.

„Co mi neseš?“ ptám se jí s podivením dosti velikým.

„Služby svoje,“ odpoví dívka s rukama sepjatýma a okem slzavým. „Nemámť nižádného otce; ale Bůh mi vzbudil dobrodince ve Vaší Milosti. O nepohrdejte službou nešťastné dívky!“

Já řku, Milovíne! — v tom okamžení jsem si přál, aby byl před námi stál těkavý divadelní hrdina, ta schránka srdečného smíchu. Nevím, s jakou tváří jsem na osmahlou, jen chatrnými šátky přioděnou dívku pohlížel, když se mi k službám nabízela; ale Vilím by byl na ní dozajista celé studium blbé rozpačitosti nebo rozpačité blbosti nalezl.

Velikomyslnost hraběte mého poskytuje mi sice štědré podpory, a práce moje — zvláště mé satirické hračky — nedovolí, abych se kdy měšci svému až na dno dostal, a protož by mi uživení mladé Neapolitánky nejmenší starosti dělalo: ale pro věčnou památku naší Vlasty! což bych měl na delší čas počíti s děvčetem, ježto otce opustivši, docela jen mým službám obětovati se nabízelo? — V prvním okamžení nemohl jsem ji však bídně ztýzněnou na ulici nebo zase do necitelných rukou vyhnati. Požádal jsem tedy své domácí lidi, aby opuštěnou nasytili, dnešní noci lůžko jí propůjčili a pak aby jí kus lepšího oděvu zjednali. Druhého dne, doufal jsem, nebudou jí už rány boleti, a toulavá dívka nastoupí své denní zaměstnání v hluku a davu Neapolském opět s utěšenou myslí.

* * *

Moje Fenella je vtělená víla, rusalka — anebo jak ty nadzemské bytosti jmenujete, ježto se nekonečnou říší mezi křehkým člověkem a nejvyšší dokonalostí v rozmanitých podobách pohybují.

A kdože ta Fenella je? — Mladá Neapolitánka, ode mne vyprostěná z rukou nemilosrdných. — A moje Fenella? — Ovšem že! — Stanislav Novotný, český malíř, drží a chová si teď k obsluze dvanáctileté děvče, anebo — nezní-li to příliš vychloubavě — stal se pěstounem zanedbaného sirotka.

O zvláštní, půvabné a lahodivé čistotě Neapolitánů — jako Vlachů vůbec a nejpředněji nižších tříd slýchal i čítal jsem doma rozličné pohádky, ale nebylo v nich mnoho chvalitebného, a moje vlastní oči nemohou tomu až dosavad odporovati. Byl jsem tedy tím více překvapen, spatřiv druhého dne ráno dívku s tváří čistě umytou, při chatrnosti obleku co možná pěkně spořádanou, ana se v mém pokojíku po prstech otáčí, potichu smítá a ledaco urovnává. Byl jsem se večer později než obyčejně s přátelské besedy navrátil, i zaspal jsem ranní hodinu. Probudiv se konečně a shledav, co se děje, hleděl jsem chvíli s podivením, chvíli s potěšením s lože na dívku. V prvním okamžiku mne to nelibě překvapilo; ale krátké rozmýšlení zapudilo všechnu nelibost.

Ženštiny vlašské neslýcháme chváliti pro neobyčejnou pilnost a přičinlivou obratnost; já alespoň jsem shledal, že jsou v tom evropském ráji muži naskrze pracovitější nežli ženy; ale tato mladá Neapolitánka vznášela se, jako by byla chtěla pověst krajanek svých uchrániti, s větérkem o závod po mé podlaze. A dobře jí to slušelo. V jejím stavu byl bych toho nikdy nehledal. — Mimo to jsem nacházel, že je dívka na svůj věk a zvláště při tom chudobném živobytí pravidelně, ano vnadně vzrostlá; všechny částky jejího tílka pohybovaly se v přepěkném souměru.

Podoba i postava její videla se mi býti nejživějším obrazem rázu vlaského — snědé, i poněkud zhubenělé tváře, černé, jiskrné oči, havraní vlasy v dlouhých vrkočích, široká sije, a ta pohyblivost údů — veliké tyto vnější známky prozrazovaly také hlavní ráz bytosti žen vlaských, jakož jest živý, ohnivý cit a každého dojmu schopná mysl.

Před několika nedělemi začal jsem pracovati o velikém obraze. Předmětem jeho je Belisar, na odchodu z vlasti provázený jedinou dcerou. Komposice a kresba se mi podařily — mohu ti říci. Již i v jednotlivých částkách barvami oživeny stály tu postavy. Já sám hleděl jsem s hrdým potěšením i žalostným pohnutím na nešťastného starce, zneuctěného a vyhnaného hrdinu, když jsem ho byl v tragické vznesenosti před nehodnými posměvači představil — spoléhajícího na jediné dítě a útěchy hledajícího v čistém svědomí.

Štětec odhodiv, nechal jsem včera plátno nepřikryto, aby povyschlo, a mladá Neapolitánka postavila se před obraz a s patrným zalíbením pohroužila se hodnou chvíli v pohledu na šedivce a jeho Irenu.

Vstal jsem tise s postele a přiblížil se potichu až za ni.

„Líbí se ti ten stařec?“ ptal jsem se jí nyní; a dívka nenadále mě již v domácím županě za sebou spatřivši, ulekla se, poskočila nazpět a prosila, abych ji odpustil, jestliže mě ze spaní vytrhla.

„Jáť jsem myslil,“ řekl jsem na to, „že jsi již dávno zase k otci svému odešla. Bude v starostech.“

Ona pohleděla na mne svýma černýma očima, a v čistém zrcadle jejich zaleskly se perly veliké žalosti.

„Fenella nemá žádného otce,“ řekla pak slovy se třesoucími, „nemá žádného, kdož by se o ni postaral; a jestli ji Vaše Milost ze svého přístřeší vyloučí, musí se uvrhnouti opuštěna v jícen hořícího Vesuvu.“

To pouhé decko mě svou zoufanlivou opravdovostí podésilo. Ale miluji mužnou odhodlanost v době nebezpečím hrozící a musím se vyznati, že práve ta nemálo přispěla k útrpnosti, ježto mě najednou k dívčici tak silně poutala.

„Ale nebude-liž tě otec dle svého práva na mně nazpět požadovati,“ tázal jsem se přívětivě, „kdybych se chtěl upřímnou péčí o tebe starati?“

„Fenella nezná otce, který by o potřeby její pečoval,“ řekla dívka, „a nechce-li muže poslouchati, u něhož nic jiného nepoznala než nevlídná slova a modřiny — kdož jí to může veleti?“

„Ale přebývání moje nebude vždy pod nebem Neapolitánským,“ podotkl jsem zase: „cesty moje povedou do krajů cizích a dalekých. Kam se obratíš potom?“

„Ty neopustíš sirotka, pane můj!“ zvolala dívka, a veliké slzy vyřinuly se jí na tváře. „Neznám teď žádného, nežli tebe, můj dobrodinče — s tebou půjdu za daleké hory, s tebou zůstanu na věky!“

I chopila se při těch slovech ruky mé, a k ústům i prsům ji tisknouc, vřelými slzami ji smáčela.

Měl jsem důvěru a oddanost dítěte zklamati? — Umínil jsem si tedy, dej se jak dej, že budu prozatím o ni pečovati. A tak jsem nabyl dcery — uvidíme jaké!

* * *

Na začátku února vrátím se do Říma, v lůno posvátného sedmihlavce. Toho času podobá se krajina italská rozkosné ozdobené nevěstě; veskeren sperk jarní lesknе se na ní rozprostřen. I těším se již doufaje, že pohledem vážnějším sesílí duše má: v rozkošech Neapole pozbyl bych konečně veskeré mužnosti. Ale jsem přece pilen, že se tomu podivíš.

Zábavy a kratochvíle poskytuje mi teď Fenella. Dobrý Bůh odevzdal v pravou dobu skvostný diamant do rukou mých. I budu ho pečlivě hleděti. Začal jsem si již také dívku cvičiti — od písmen, od poznání věčného Tvůrce, veliké přírody, našich povinností, a každým dnem zjevují se mi v bohatých schopnostech ducha jejího pravé divy. Slova i způsoby její ušlechťují se tak náhle a neočekávaně, že mě někdy bázeň přepadá, aby před časem jako přehnaná bylina opět nezvadla. Je to spanilé poupě a na slunci mých péčí krásně rozkvítá. Vím, že by jí vlastní otec v tomto novém, vnadném šatě národním nepoznal!

Můj Belizar je dohotoven. Je to dílo dobré; tuším, že jménu mému v Neapoli zůstaví pěknou památku. Ale co i snad jazyk veřejný k pochvale mé bude hlásati — kdybych nemusil do veřejnosti, abych Stanislava Novotného a s ním Čecha oslavil: nedal bych nejkrásnějšího uznání Neapolitánů za ony rozkoše, jakých jsem při obrazu doma pocítil. Pocházelyť dílem také od mé Fenelly. Když odbyla domácí své práce, stávala často vedle mne celou hodinu a pohřížela celou duši v pohled na obraz. Ani nevím, jak se přiházelo — ale tvář Irenina dostávala bezděky pod mým štětcem podobu malé Neapolitánky, a když jsem jí byl — totiž mé Fenelle — o smutném osudu řeckého hrdiny pověděl: tu mě horlivě chopila za ruku a ohnivě ji na ústa přitisknuvši, zvolala: „Já budu tvou Irenou!“

Necítím sice ani nejmenšího povolání, ba ani dosti skrovné chuti státi se slepým Belisarem; ale srdečnost děvčete mne těšila. — A jakýž nářek povstal, když se dověděla, že obrazu na vždy nepodržím! Úpěnlivě objímala kolena má, jsouc toho domnění, že mě snad pohoršila, že se napořád jmenovala Irenou. I musil jsem ji z bludu vyvésti; a byl bys měl to italské děvče viděti, když jsem jí zběžnými slovy zobrazil povolání malířovo.

„Neapol ti bude tedy chválu vzdávati?“ ptala se radostně, a oči jí při tom jen jen hořely. „A budou snad tleskati a jméno tvé radostně volati, jakož mi otec povídal, že v divadle zpěvákům dělávají? A mne uvidí a pozná Neapol — tvou Fenellu? A řeknou: Fenella není už v prachu pohozená chudobka?“

I vjela do ní jakási hrdost od té hodiny, co se domýšlí, že bude o ní mluviti celý „zemský ráj“ — jakž tu rádi Neapoli přezdívají. A nejen že se den co den horlivěji přičiňuje, aby se dle mého návodu zdokonalila a šupiny zanedbaného vychování s sebe setřásla: i její péče o vnější způsoby, čistý oděv a útlý mrav vůčihledě přibývá. Co jí kdy darem na penězích poskytnu — nečiním to zřídka, protože vidím, že jich dobře užívá — nakládá všecko na malý, někdy arci dětinský šperk. Ale mne to těší, že mám okolo sebe spanilou holčici. Aby se náklonnost její k šperkování škodně nevzmáhala, opatrně zabráním.

Jakož náhradu za veliký obraz a spolu odměnu jejímu denně rozkvétajícímu, pěknému duchu zhotovil jsem Fenelle nového Belisara v malé podobě; ale počal jsem se strachovati, že ji radost usmrtí, když jsem jí doručil obrázek, asi na píď dlouhý a široký. Vlach je podivné stvoření, vtělená vášeň; a já nemohu Neapolitánu odporovati, že chlubně otčinu svou pozemským rájem nazývá. Rád mu věřím; — s tak přirozenou vášnivostí asi první člověk žel i radost svou jevil, nežli ho studený rozum ve své řemeni utáhl.

Jeden den Fenella věnčí svého Belisara jak oltář vonnými květinami, a byla by tomu povděčna, kdyby celý svět na ples její pohlížel — druhý den jej zase ukládá jako posvátnou památku, jižto sluší před nezasvěcenými zraky ukrývati.

* * *

Žiji v Čechách! — Nelekej se; oko moje baví se arci až dosaváde pohledem na zelenavý, neobsáhlý půlkruh Jaderského moře, ale ucho moje poslouchá hlasy domácí, líbezný hlahol naší otčiny. I musím se přiznati, že jsem snad ještě nikdy tak hravé a libě otcovský jazyk náš plynouti neslyšel, jako v daleké Neapoli. Fenella moje počíná totiž česky mluviti. Že by to mé dítě — abych se již jednou svým otcovským právem pochlubil — že by tedy toto kvítko z cizí půdy jazyk český si zamilovati mělo — tou myšlénkou jsem se arci neobíral; ale bylo mi chvilkami přece, jako by se samo sebou rozumělo, že by se dcera po českém otci vydařiti měla.

Především jsem musil zpustlé dítko z nejhlubších kalužin vyvésti, ducha vyjasniti, mysl naostřiti — srdce bylo zdravé, šlechetné — dříve jsem je musil zdravého a pravého pojmu i soudu schopno učiniti: pak se mi zdálo, že bude dosti času mladou Vlašku pomalu i do českého roucha převlačeti, ačkoli mi nikdy nepřipadlo, abych v ní útlé a spolu pevné kořínky zničil, které ji k vlastní otčině poutají.

Až dosavad nemluvil jsem s ní jinak než dialektem domácím, i mělte jsem dosti práce, aby mně vždy porozuměla; sama neslyšela mě jinak rozprávěti, než po vlassku, anebo když se několik německých umělců u mně sešlo, hlaholem těchto hostí, ucho vlasské podivně pronikajícím. Konečně — bylo to jednou pod večer — odhodím štětec, posadím se o samotě k oknu, zamyslím se do vzdálené Prahy, vezmu do rukou kytaru a zpívám slova tvoje: „Ach vlasti má, ty věčný chráme!“ — Byloť mi, jako byste všickni tři — ty, bratře, náš Bedřich a šotek Vilím okolo mne stáli, a nikdy jsem, jako tenkrát, necítil, jak pravdivě Bedřich zvuky svými oživil tvou píseň: Ach vlasti má, ty věčný chráme!

„To není německé?“ ptala se Fenella, když jsem přestal, a ruka moje lhostejně po strunách přejížděla.

„Není,“ usmál jsem se, neboť mě těšilo, že ucho zvyklé zvukům jemným český libohlas rozeznalo. „To je řeč otců v a bratrů mých, kteří se Čechy nazývají a daleko odtud za vysokými Apenninami, za mnohou řekou bydlí, krásné kraje obývají, jsouce národem od mnoha let staroslavným, pěstujícím vše, co dobrého a pěkného.

„Ach, tomu Fenella ráda věří,“ usmála se dívka, „neboť se mezi nimi její dobrodinec narodil, a řeč jejich zní lahodně — lahodněji, nežli jsem kdy svého dobrodince s cizozemskými přátely rozmlouvati slyšela.“

A tuť nastalo cvičení v naší milé češtině. I velelť jsem jí, nazývati mě od té doby milý otče — a dívka radostně stokráte po sobě opakovala: Milý otče, milý otče! — neboť jí bylo, jakoby svoje: Mio caro opětovala. Mně pak je devče ještě jednou tak milé, co mě: „Milý otče!“ nazývá.

* * *

Dlouho jsem mlčel; pravda. Hněval jsem se; ale nikoli na tebe — ani jako řádný rozervanec na celý veliký svět: hněval jsem se na rozkošný jeho díl, a na lid, jenž v tomto dílu podlý život vleče. Jeť arci neslušno, dle mysleni a jednání jednotlivých osob hněd o celých rodinách nebo národech souditi; ale — na Neapolitány jsem zanevřel. Nechť mi odpustí; avšak právě ti, jižto by jako vzor všeho slechetného nad vášněmi nízkých sborů státi měli — právě ti... ale raději už poslechni!

Nyní mne chová sedmihrbetá Roma v lůně svém. Ale nežli jsem se rozloučil s rozkošnou Neapolí, usmyslili jsme si Vesuv navštíviti — já a mladý sochař Braun, rodilý Sas.

I Fenella mne prosila, abychom ji vzali s sebou, a nedala se žádným varováním odstrašit.

Spanile rozesmálo se jitro, když jsme se odhodlali vypraviti a do Reziny si zjednali průvodčího. Odtamtud chtěli jsme se pustit na vrch sopky. Její popis, jakož i zevrubné vypsání všech okolností na cestě mi odpustíš — to pevně doufám; kdo ví, kolikkráte jsi to v dobrých i špatných cestopisech četl. Jen krátkým — ne-li výborným, ale pravdivým nástinem jisté pamětihodné události nemohu tě ušetřit.

U Portici sehnal se okolo našeho vozíku sbor lenivých lazaronů, mermocí za průvodce nám se nabízejících. Jeden z nich sedl si beze všech okolků do zadu, ale ostatní běželi při nás jak o přítrž. Ani v Rezině nemohli jsme se té luzy ještě zbaviti. Jen peníze a dary bylo jejich všeobecné heslo. Ano i několik mezků s hubenými hnáty stálo tu hned pohotově, že jsme jinak nemohli, nežli na ty kostnaté hřbety zvířecí se uchýlit, chtěli-li jsme bez mrzutosti z rukou těch divochů vyváznout, kteří při tom samými: „Milostpane — Eccellenza — nejmilostivější padrone“ okolo sebe metali.

Fenella byla všechněm „spanilý andílek — milostivá slečinka“. Ale dívka zardívala se při takovém lichocení velikým studem a bázlivě na mne pohlížela, jako by byla chtěla říci: „Odpusť, že mne ti nešťastníci s tebou do jedné řady staví! — Ale konečně zvítězila přece buďto ženská marnůstka anebo dětinská pýcha, tak že holčice hlavu vypjala výše a na dotíravou žebrotu pohlížela s vysoka. Rád bych byl zvěděl, jak by se lazaroni byli chovali, kdyby Fenellu byli poznali jako poupě ze svého rodu vykvetlé!

Konečně jsme se pustili nahoru. Mezi vysokými stěnami ustydlé lávy, černých to škvar, spatřili jsme zde onde taktéž z utvrdlé lávy vystavené domky mezi vlnohrady a za

hodinu ocitli jsme se u poustevny, jejížto majetník i živnost hospodského provozuje.

Odtud vůkolí nabývá napořád pustější a strašlivější tvářnosti. Museliť jsme cestu jako po dalekém moři popelu a škvar konati; nadarmo ohlíželo se oko po křovině, nadarmo i po trávě. Náhle jsme zaslechli uvnitř hory temné rachocení; i zastavili jsme kroky, a s tlukoucím srdcem zraky pozdvihnuvše, spatřili jsme až k oblakům sahající sloup dýmu a ohnivého kamení, ježto sopka s hroznými třeskem několikráte po sobě vyvrhla. Mlčky a ve velikém úžasu hleděli jsme delší dobu na vznešené divadlo.

Konečně jsme dostoupili až paty velikánské homole sopeční, odkudž všechna další cesta pěšky konati se musí. Jako černé náhrobky strmějí tu kolkolem menší větší pahrbky, mezi nimiž nesčíslné propasti svůj černý jícen rozšklebují. Několikráte museli jsme se zastaviti, abychom odpočívajíce nového dechu nabyli, protože nám nebezpečí hrozilo, že mdlobou sklesneme. Jak jsem tu záviděl Fenelle obratné lehkosti, s jakovou brzy přímo vzhůru, brzy letmo dolů nepatrnou stezkou se vznášela, jsouc od nejútlejšího mládí otužena!

Sám zkušený a v obtížném navštěvování nepokojné sopky sestaralý náš průvodčí zvolal stokráte podivením nad odvážlivou dívčicí: „San Gennaro — ta slečinka má místo nohou peruti! Moje hnáty neprovázely jaktěživy takovou cestovatelku v tomto letohrádku hořícího pekla.“

Na nejvýš umdleni dostali jsme se posléz až k samému vrcholu. Větší pustoty a hrůzy nenalezneš ani ve zpěvech Dantových, než jaká se nám nyní zjevila. Kolkolem nedostihne oko ničeho jiného, než nahromaděné homole z vypálené lávy a šklebících se rozsedlin, z nichžto neustále dým a sírový puch vystupuje; mezi tím valí se širokými brázdami proudy, žhoucí jako rozpálené železo, a časem

zaznívá z té plamenné výhně temný hluk jako váda bušících dělníků pozemních.

Hroznějšího lze asi sotva něco zobraziti, avšak sotva také něco vznešenějšího a velebnějšího. Postav se v duchu se mnou na tu výšku, kdežto se ti před žasnoucíma zrakoma jizlivý otvor sopky, v nedostihlou dáli rozprostřené moře a Neapol se vší svou rozkoší, zahradami a vinicemi otvírá! — I stáli jsme takto v pohled a podiv pohříženi, když tu náhle Fenella jako vyděšena sebou trhla. Nám zbylo sotva času, poptati se: „Kde a co to?“ a již jsme viděli dívku, ana s napjatou hlavou k blízké sluji se klonila.

Krev nám začala v žilách stydnouti, když jsme z černé hlubiny lidské úpění zaslechli. Fenella byla nejprvnější na okraji té propasti, jejížto stěny dosti příkro dolů padajíce, divokým, potrhaným skaliskům se podobaly, mezi nimižto ve skulinách hluboké závěje vřelého popelu a drobného kameniska se černaly. Stáli jsme jako nad hlubokou šachtou — nade vchodem v říši nevyzkoumatelnou, z jejichžto vnitřností ještě nikdo se nevrátil, když jsme na příkré stěně člověka spatřili, jako zázrakem mezi dvěma kusy zkamenělé lávy pevně drženého a po pás v popele vězícího.

Hrůzou zachvěla se pod námi kolena. V prvním okamžení myslili jsme arci, že ho krutá smrt již v náručí drží; ale v druhém okamžení probudila se v nás naděje, že by se jí tato kořist snad přece ještě vyrvati mohla. Ale jak se k nešťastníkovi dostati, aby se nestalo ještě větší neštěstí — anebo aby nepřišla pomoc pozdě?

I volali jsme plným hrdlem na ubožáka, abychom alespoň jiskru naděje v brzké vysvobození v něm roznítili; ale on v těsné skulině s hlavou skleslou polo kleče, polo stoje ani neodpovídal, ani se nehýbal. V tom se pozdvihlo z otvoru sopky černé mračno horkého popelu a větrem

jsouc zaneseno, spouštělo se pak na nás tak hustě a násilně, že jsme se tváří na zemi položiti musili, abychom se nezalkli. Ale na nešťastníka, nad bezednou propastí se vznášejícího, měla tato prška blahodějný účinek, a povzbudivši síly jeho na smrt zemdlené k novému pohnutí, vynutila mu z prsou úpěnlivý křik.

„Ještě je živ!“ zvolal jsem na to, „a nemá-li jeho zahynutí částečně i na nás padnouti, musíme se již bez rozmyšlení k němu pustiti.“

Náš průvodčí učiniv několikráte po sobě znamení kříže, spráskl ruce a začal rychlýma rtoma modlitbu za mrtvé odříkávati.

„Je ta láva dosti ztuhlá a silná, aby člověka udržela?“ ptám se Neapolitána.

„Eccellenza — mohli byste na ni zámky stavět, kdyby pod ní ďáblové svou pec nevytápěli,“ odpověděl průvodčí, nedávaje se z nábožného odříkávání modlitby vytrhovati.

„Nuže, tedy mi přispějte!“ řekl jsem odhodlaně a shodil se sebe kabát. Šťastnou náhodou byl si Neapolitán tlumok, v němžto náš oběd nahoru nesl, okolo beder silným provazem obvázal, jímžto jindy břímě na mezka svého upevňoval.

„Držte pevně!“ řku k ostatním, když jsem si byl provaz okolo těla otočil a druhý konec Brandovi a Neapolitánovi držeti podal.

„Otče — otče!“ bědovala Fenella, křečovitě se ke mně tisknouc.

„Příteli, považte, do čeho se pouštíte!“ napomínal Sas — a starý Vlach zamumlal několikráte po sobě: „Corpo di Dio — já jsem vším nevinen!“

„Můžete-li prsa svoje obtížiti vědomím, že jste v nejvyšší potřebě neučinili, seč vaše síla byla: posečkejte zde

lhostejně anebo bázlivě, až já srdce svého ponoukající hlas utišim!“

Tak znělo moje rozhodnutí, a potom jsem se chystal k činu; všickni tři byli hned pohotově, aby mě podporovali. Skoro na dva sáhy mohli jsme po nahromaděné lávě shora sejíti do prohlubně. Tam jsme začali plnými hrdly volati na nešťastníka, i bylo pozorovati, že se ubožák namáhal pohybováním rukou, ba celého těla i úpěnlivým hlasem znamení dosavadního života svého podati. Byl to patrný zápas mezi brzkou, bolestnou smrtí a nově povstalou nadějí v blízké vysvobození.

Odvážlivě spustil jsem se tedy až k němu, uvázal provazy okolo těla jeho, a nad hlavami nám stojící druhové vytáhli pak s vynasnažením všech sil nešťastníka nahoru, při čemž ubožák ještě často a bolestně o hornaté vypukliny lávy zavadil, nemoha se ubrániti.

Potom jsem i já touž cestou se navrátil, a tu jsme konečně shledali, že si byl nešťastník ruku vyvrátil a nohu zlámal aneb aspoň z kolena vymkl, protože se na ni postaviti nemohl. Množství modřin nebylo pro popel ani hned pozorovati. Na rukou musili jsme bídně zmořeného muže donésti až do hospody čili poustevny.

Budeš se bezpochyby ptáti, kdo asi byl ten nešťastník? — Kdo? — Toho jsem se nenadál, když jsem se dolů spouštěl, že zachovám — dobrého známého. — Byl to mladý Francouz, syn z velmi zámožného domu, ducha živého a bohatě nadaného, a při znamenitých schopnostech k umění v pravdě vyvolený. Jsa pánem velikého jmění a takto nižšími potřebami neobmezen, putuje už tři leta po Italii, jak ho chuť a zalíbení vodívá. Poznal jsem ho již dříve na přátelských besedách. Srdečná jeho národní prostomyslnost a veselý rozmar, jakýmž mi našeho Vilíma na mysl uváděl, zjevily se mi jako dvě hvězdy, vedoucí neklamným světlem tísní Neapolitanských vášní. Karel Castlain

... nahý žebravý Neapolitán tloukl asi dvanáctileté děvče.
(Str. 18.)

byl z nejvýbornějších žáků Pařížské akademie, a pustiv se po tom vlastní drahou ku chrámu věčného umění, potvrdil všelikou naději svých mistrů. Rád jsem sedal v jeho dílně; — byloť mezi náma jakési tajné pouto, jež bych raději jmenoval náklonností dvou malířů, nežli přátelstvím dvou mužů.

Ale jakž mám nazvati cit, který mě pronikl, když jsem příčinu jeho strašlivé nehody se dověděl? Hněv, zanevření, pomsta — žádná z těchto vzteklic neopanovala duši mou; ale byla to směsice jejich jedovatých dechů, jež ňádra moje plamenně naplňovala! — Co tomu řekneš ty?

Dva Neapolitáni prahnouce po umělecké pověsti, zavázali se přísahou, že sklidí s cesty mladého Francouze, jenž byl nejnovějším dílem svým ceny od knížete Borghese určené dobyl, po níž oni dva nadarmo toužili. — Nešťastná závist, zpotvořená sestro chvalné umělecké řevnivosti, chápeš se kořisti své zuby krvochtivými, a nehledíc na vlastní zkázy, vlečeš ji ku propasti!

S přátelskou ochotou zákeřníci provázeli mladíka, přemluvivše jej k ohledání sopky, v jejíchž vnitřnostech mu — vyhlídli hrob. Černá propast zdála se jim býti k tomu nejpříhodnější — jediné hnutí rukou — překvapující strčení — a s pronikavým vzkřiknutím letěl nešťastník v strašlivou hloubku. Ale anděl strážný rozprostřel ramena svá, neboť mladá duše neměla ještě s účty dnů svých předstoupiti před Pána: a nešťastník se zachytil o veliké skalisko lávy, ježto vybíhajíc z kolmé stěny jako ve větru visela a nevelkou, popelem zasypanou kotlinu tvořila. A pomsta položila se ihned zákeřníkům na paty, že prchli jako zděšeni od okraje propasti, kteráž uchránila obět jich zlosti, aby vydala svědectví o jich zločinu.

* * *

Četl jsi? Slyšel jsi? — V srdečném plesu musil jsem přestati ve svém vypravování o soudu hrdelního práva nad nepřátely ubohého Castlaina, pak o mém delším pobytu v Neapoli, kdež jsem četl a slyšel!

Pařížané jsou u veselém nadšení nad zpěvohrou našeho Bedřicha, kterou po dlouhém namáhání na velkém divadle předvedl. Všecky časopisy jsou přeplněny chvalozpěvy o neznámém dosaváde komponistovi, o mladém geniovi z dalekých krajin polabských.

Zdaliž mu této pověsti závidím? Zdaliž bych s ním na vrch hořící sopky vyběhl a — — — — oh, zajisté vyběhl; ale abych mu před očima veškerého světa okolo krku padl a na ústa věčností posvěcená vtiskl bratrské políbení!

I vešla s touto zprávou doba sváteční v tichou moji domácnost, ač ne cele tak tichou, jak jsem si ji před početím cesty své zobrazil.

Fenella moje opustila totiž otčinu a provází nového otce svého. Castlain, vyváznuv šťastně z pohromy, zapřisáhl se, že se nevzdálí od svých vysvoboditelů z jistého zahynutí — jakž si nás nazývati oblíbil — i máme co dělati, abychom se při zámožnosti jeho častým a někdy až obtížným darům vyhnuli.

Ale s věrnou duší, s tím pokladem v srdci a hlavě, je člověku milo pobývati; to není omrzelé, nudné maření drahého času, s nímžto musí člověk hůře skrbliti nežli se zlatem, když mu jen poněkud záleží na věčném umění.

Zařídil jsem se tu dosti pohodlně a jsem živ uprostřed nesčíslných pokladů starého Říma jako vlastní pán kníže. — Tyto dny jsem se smál i zlobil. Úsudky Francouzů o národech cizích a vědomosti zeměpisné jsou známy svou častou směšností po celém okrsku vzdělaného světa; ale skoro bych řekl, že Vlachové v tomto oboru ještě hlouběji klesají. Jen slyš!

Byli jsme v hojném počtu v saloně hraběte Sollariho, vřelého přítele věd a umění. Kromě francouzských a německých malířů a sochařů sešli se ovšem také umělci domácí a doktoři všech svobodných umění; rozmluva se pohybovala živěji a nenuceněji, nežli se někdy v úzkém sboru vyvolených vede, protože hrabě sám dojímavou vlídností a přátelským, spolu však i důmyslným hovorem za dobrý příklad se postavil a hosté za ním stejným krokem ubírati se snažili. I došli jsme rozprávkou o uměních s větve na větev, zmínili se o národech, kde a jak se ten svatý strom pěstuje a daří, dotkli se i jiných vlastností těch národů a dostali se konečně též na jazyk. Já byl jsem sám jediný Čech v celé společnosti; z pouhé podivnosti učinila se taká zmínka o našem jazyku. Římský doktor a professor zeměpisu a dějepravy dokládal, že se v zemi, kterou jsem já vydával za vlast, německým — ale jenom německým jazykem rozpráví, rozprostřeným od vysokých Alp až k Severnímu moři. O slovanských nářečích mnohokmenných neměl pán ten ani zdání.

Věděl jsem, že pouhým ujišťováním spíše celou besedu na víru obrátím, než učeného doktora; ale náhoda byla do naší společnosti uvedla také znamenitého lékaře, rodilého Srba, a úžas učeného professora nemohl pak ani konce najíti, když jsem se s tímto mužem, na sto mil od kolébky Čechů rodilým, ve slovanském nářečí srozuměl a dokázal, že hlahol Slovanův na největším díle Evropy zaznívá.

Pak jsem také zpíval. Mám ti popisovati novou vítězoslávu české písně? — I smál jsem se panu doktorovi; ale později přišel také řad na zlost.

Zalíbiloť se pánům o neznámosti historie naší rozprávěti; a tu nevěděli o jediné době, o jediné osobě, která by důstojna byla barev a štětců. Ani o hrdinských výpravách Čechů do vlašských krajin nebyli ještě slyšeli. Skoro víře nepodobno — ale pravda.

K čemu jsem měl hluchým lidem vypočítávati naše hrdiny a velikány. K čemu jim povídat o bojích a dobách i nad cizími národy rozhodujících? Vždyť znají jen, o čem pozůstatky starého Říma šeptají. Avšak zavázal jsem se, že obrazem z českých dějin vítěznou palmu nad jich komposicemi obdržím! — Uvidím, pokud moje paměť dosáhne a jak vysoko si moje obrazotvornost vzletne. O tom předmětě budu ti ještě psát.

* * *

Něco nového! Musím se rozloučit s Italií. Učiním to s radostí i s žalem. S tebou, krajino — schránko věčně nevadlé krásy, s tebou, květnice věrných rozkoší, budu se hořce loučiti! Pocítilť jsem na prsou tvých, jak to možno bylo, že jsi od věků pěstovala miláčky, jichžto jména až podnes ve chrámě svatého umění zaznívají. Opustím tebe s bolestí! Ale vůle mého dobrodince, jíž se mi bylo vždy vděčně říditi — dopis hraběte mého volá mě za Rýn, do Paříže, aniž mohu právem litovati, že mě odvádí ze spolků v l a š s k ý c h. Buďte tu s Bohem!

Nenadálá tato cesta vyrušuje mě sice z mnohé začaté práce; avšak potopím se přece s radostí do vln pařížského života, a spláchnu, co mi v Italii srdce stísnilo, s novou silou se navrátím k dílu.

J e d i n o u s t a r o s t působí mi odjezd můj — starost o Fenellu. Nevím, jak jinak teď nad budoucnosti tohoto děvčete rozhodnouti, než abych ji v Římě u známé, poctivé rodiny tak dlouho ponechal, až budu moci s hraběcím příznivcem strany dalšího zaopatření jejího promluvit. Až dosavádě jsem mu o svém otcovském právu ani zmínky neučinil. Hodlám jej dívčí přirozenou půvabností a získanou do té doby vzdělaností překvapit.

* * *

Starostí mých strany Fenelly přibývá. Něco podivného. Že s Castlainem bydlím, to jsem ti už psal; jeť mi, jako bych v něm mladšího bratra milovati měl, a s potěšením pozoroval jsem, že i okolo Fenelly a něho něžné pouto své růže otáčí, ježto blažívá sestru a bratra. Já jsem ho, bohužel! nepoznal.

Mluvě o nenadálém odjezdu, nezatajil jsem šlechetnému Francouzi svou starost o děvče, i viděl jsem, že se také v něm vzbudila péče, ba že se zprávy neočekávané říkaje ulekl. Zamlčel se však, a já ctil jsem mlčení jeho věda, že se zajisté s návrhem šlechetným stran opatření děvčete zanáší.

To se stalo ráno; odpoledne jsme byli zase pospolu, a to samotni. Já pořádal jsem svoje věci k brzkému odchodu; Castlain stál u okna a hleděl do zahrady, dlouhou chvíli ani slova nemluvil. Náhle se obrátil. Tvář jeho byla zardělá.

„Rozhodl jsi již, příteli, co počneme s Fenellou?“ tázal se jaksi nejistě.

Pojmenoval jsem mu rodinu usedlého v Římě německého hudebníka, kde jsem dívku za obstojný peníz hodlal dáti v opatrování.

„A domníváš se, že tu Fenella bude chtít zůstati?“ ptal se zase Castlain poněkud sklíčeně.

Pokrčil jsem rameny. — „Co mám počíti?“ řekl jsem k tomu. „S sebou jí vzíti nemohu.“

„Nech tedy, ať já ji s sebou vezmu!“ zvolal Castlain zanícen; „doufám, že se nebude zpěčovati. Pojmu ji za ženu.“

Myslil jsem, že dobře neslyším. Byl to žert? — Měl jsem se smáti? — To dítě za ženu?

„Fenelle bude patnáct let,“ namítal Castlain, „a prosím, abys považil, milý Stanislave, že stojíme pod nebem italským, a ne v studených údolích českých.“

A tu mi bylo, jako by s očí mých rouska padla. Fenella vkročila právě do dveří — s podivením pohledl jsem poprvé na kvetoucí pannu. Ano — čtrnácti... patnáctileté děvče vlašské podobá se jarnímu, dechem milosti úplně rozvitému poupěti. Ale kde jsem míval oči, že jsem těchto vnad lepotvárného tílka, těchto labutích ňader, těchto zářících hvězd pod krásným obočím nevidel? — V líbezném trnutí potápěl jsem zraky v dívčí kráse. Castlain mi stiskl pravici a odešel rychlým krokem mimo Fenellu z pokoje.

„Co schází bratru Karlovi?“ ptala se Fenella, udiveně za ním se dívajíc.

„Mluvili jsme o tobě, Fenello!“ prohlásil jsem se zkrátka, chtěje co nejdříve setřásti tajemství, ježto mi od nekolika minut dusi tížilo a jaksi úzkostně svíralo.

„O mně? — Snad jsem mu nedala příčiny k mrzutosti? Pozorovala jsem, že mu tváře jako v hněvu hořely.“

„Ohněm lásky mu hořely. Miluje tě.“

„Aj, tomu je sestra Fenella povděčna. Miluje ho také!“

„Ale chce si tě vzít za manželku!“ řekl jsem polohlasitě.

I očekával jsem, že se dívka zapýří radostně a usměje; ale s ustrnutím jsem shledal, že jí bledne tváře — ano zdálo se, že jí v srdci stydne krev; klopotně zdvihala se ňadra její — sotva že mohla dechu popadnout. Na okamžik stála tu jako socha z alabastru.

„Co je ti, dítě?“ zvolám v hrozném vyděšení nad stavem dívčím, a vida ji, ana se po celém těle třese, chtěl jsem ji pojmouti v náruč; ale děva mi sklouzla jako ve smrtelných úzkostech z náruče, a padajíc k zemi, začala mi křečovitě kolena objímati a hlasem stkavým volala: „Neopouštěj — nezavrhuj Fenellu!“

„Pro živý Bůh! Fenello — jat obmýšlím tvoje blaho —“

„Ó, tedy mně nech nejnižší služby pod svou střechou konati — budu na pohnutí oka tvého pozor dávati — moje potřeby tě nebudou tížiti — potu a mozolů nebudu se štítiti: jen mně nech po boku tvém zemříti!“

A tváře její nabývaly při těch slovech nového života, oko její se lesklo, celá duše její byla v plamenném pohnutí.

I musilť jsem dívku planoucí upokojiti. Šetrnými slovy pověděl jsem jí o vůli svého hraběcího příznivce. — Proudem kanuly jí horké slzy po tváři, když levicí mou jsouc objata vedle mne stála, a svou hlavu mi na srdce sklonivši, tiše jako volný beránek na slova moje pozor dávala.

Svatě jsem jí slíbil, že nebude dalších řečí o jejím opatření s Karlem, ale že pobudu po vůli příznivce svého na čas v Paříži a pak že se bez odkladu zase k ní do Říma navrátím.

Pevněji otočil jsem v hovoru rámě své okolo dívky; hleděla mi důvěrně do očí jako vtělená milostnost. Nevím ani, jak — ale hlava moje se sklonila bezděky, a rtové moji zavadili o rty divčí; bylo to první políbení po celý ten čas, co jsem si byl otcovské právo nad mladou Neapolitánkou osobil. Nevím, jak praví otcové líbají; ale ve mně vřela krev, dech se mi úžil, hlava mi šla kolem — byloť mi, jako bych se měl z těsných okovů tělesných vznésti do větrné výsosti a jenom dvěma dívčíma ramenoma tížen jsa, na hmotné zemi vázl.

Fenella mě v tom okamžiku křečovitě objala, a rtové její zahořeli žhoucím dechem na rtech mých, políbení opětujíce. Potom se vymkla prudce z objetí mého a zůstavila mě samotného v pokoji.

Stál jsem tu dlouhou chvíli nevěda, jak bych neznámou potud, blahostnou bouři v prsou pojmenoval. Večer se blížil — slunce mi posílalo zlatými pablesky „dobrou noc!“ I přistoupil jsem k oknu — líbezně šustilo lupení v roz-

košném sadě — v dálce u hustého křoví se něco bělalo. Klečelat tam Fenella s rukama na prsou sepjatýma a s hlavou v pobožné modlitbě skloněnou.

* * *

Všecko je v pořádku. Fenella se již přestěhovala do nového obydlí; zdáť se, jako by ji byl nový život ovanul a jako by v hudebnickém životě svých nových domácích nalézala sladké útěchy. — S Castlainem od té chvíle málo mluvila. — Vskutku ji miluje; avšak beznadějná láska, ale zvláště nový převrat veřejných věcí ve vlasti pudí ho navrátit se ku břehům veselé Sekvany. — Doprovodí mě tedy do Paříže.

Do Paříže! — Nová hvězda urychlí kroky moje — náš Bedřich! — Teprve po pěti letech měli jsme se shledati; náhoda neb osud velí jinak. Uvidíme, bude-li z toho veselohra či truchlohra. Hleď, ještě bych rád žertoval.

Co asi náš Bedřich dělá? Pod věnci své slávy nenaděje se mé návštěvy. Ta tichá duše! Jak se těším na líbezné usmání jeho, na panické zardění, až začnu o jeho zpěvohře. — Kde asi Vilím vězí? Zdá se, jako bychom neměli dostáti slovu svému: „Po pěti letech“.

Dne .... 1830 opustili jsme s Castlainem břehy Tiberské. Po celé cestě potkávala nás rychloletá pověst, roztrušujíc dílem hrozné, dílem líbezné báchorky. Karel se třásl, plesal i lekal se — duše jeho poletovala daleko před vozem za Pařížské náspy a mísila se mezi národní gardu; na čas obraz Fenellin ustoupil s mysli jeho. Jen péče o matku ho svírala.

Byl dříve v Paříži nežli já, a s ním tam byl i list můj hraběti. Přísnost pomezního dozorstva mě zadržela na prahu Francie; musel jsem čekati na další rozhodnutí — ale šťastně jsem proklouzl.

Je to divná a divě se šklebící doba. Rána, mající z Paříže veškerou zemí otřásti, rozbíhá se nyní vskutku po žilách krajin ostatních. Hluk, zvonění a břinkot panuje po osamělých dědinách; zástupové se hemží po silnicích, dotazování a zadržování obkličuje člověka na všech cestách... jsemť žádostiv, jak se Francie z toho otřesení usadí.

* * *

Nyní počíná moje zkouška! Šlechetného příznivce mého zachvátila smrt. Ulekání, týrání a poranění — když meškal právě u bývalého ministra, hraběte R..., proti jehož domu i rodu se obořil proud rozlíceného lidu — uvrhlo starce šedesátiletého na lože, z něhož již nepovstal.

V první ulici pařížské potkal jsem pohřební průvod; v rakvi ležel můj hrabě! — Nyní stojím sám sobě ponechán. Hlava mě pálí — musím pilně pohlížet k nebi; pak vyhledám našeho Bedřicha.

Fenella.

Bylo k polovici března roku 1833. Den se mlhavě mračil, a příjemně meškalo se v teplém pokoji.

V takovém útulku seděl i v Praze třicetiletý muž u malého stolku, na němžto stály dva porcelánové šálky, schránka na cukr a vedle ní leželo několik svazečků starších dopisů.

Dle nábytku, jakož byl psací stůl vedle okna, po pravé i levé straně skříně s knihami, přihrádky s mnohými papíry a nově sešitý rukopis na stole, mohlo se myšliti, že obyvatel tohoto příbytku k řádu spisovatelů náleží. Neskvělať se tam arci hojnost a bohatství, jakými se lesknou příbytky francouzských dramatiků a romanopisců; ale nestavěla se tam ani chudoba a nouze na odiv, jakou před lety tak rádi popisovali v obydlí německých básníků. Jevila se tu jen něžná prostota, která duchu střídmému připravuje blažený život a jenom k ukojení hlavních potřeb směřuje, snadno nalézá zlatou spokojenost.

I seděl tu mladý muž v domácím obleku na pohodlné pohovce, a jako by měl právě chvíli k oddechu, díval se po stěnách, kdež viselo několik pěkných rytin. V tom se otevřely dvéře, a spanilá, asi dvaadvacetiletá panička, v bílém živůtku a s černou zástěrkou, vešla do pokoje s tváří poněkud uhřátou, přinášejíc konvičky s kávou a smetanou. Pak nalila do šálku a s milostnou laskavostí vedle muže se usadivši, ovinula labutí rámě okolo krku jeho a řekla

lichotivě: „Nyní pí — a potom čti, ať se déle samou zvědavostí nesoužím! Již dávno měl jsi míti s mou ženskou slabostí útrpnost a mne se svými přátely se seznámit. To ti povídám — konečně budu mysliti, že jsou to listy od samých přítelkyň, když je tak pilně ukrýváš.“

Mladý muž se usmál, pil — pak rozvázal svazek listů a četl z nich zvědavé paničce, co jí mohlo nějaké zábavy poskytnout neb dychtivost její ukojit.

Četl jí dopisy malíře Novotného až k jeho příchodu do Paříže. Potom, ačkoli ještě více listů ve svazečku leželo, začal přečtené listy opět skládati a zavazovati.

„Nu, a co se dělo dále s přítelem?“ tázala se mladá panička, s podivením náhlé pomlčení mužovo pozorujíc. „Proč nečteš dále? Jsou-liž to tajnosti, ježto se v paměť ženskou ukrýti bojíš, či věci tak veliké, že jich úmysl ženská neobsáhne? Čili ve mně tak skrovnou zvědavost pohledáváš, že bych oči zamhouřila, když mě na vrch vyvedeš a na rozmanitou krajinu prstem ukážeš?“

„Tvé ženské přirozenosti nebudu větších obětí ukládat,“ usmál se mladý muž, „nežli by mohla snésti. Ale o dalších příhodách Stanislavových lze kratčeji promluvit, nežli přečtením těchto listů ostatních, ježto nejvíce jednají jen o malířství, o stavu jeho ve Francii, v Němcích a ve Vlaších vzhledem k vlasti naší.“

„Našel Stanislav Bedřicha, jak doufal?“

„Nenašel.“

„Tedy přítel nebyl již v Paříži? Či ho potkala také nějaká nehoda?“

„Potom si jeho listy přečteme,“ odpovídal Milovín s potměšilou lhostejností.

„A co se stalo s Fenellou?“

„Stanislav jí už nespatřil.“

„Umřela?“

„Aj, kdož pak by na konec knihy, na poslední list

pohlížel, nežli se stránka za stránkou k řádnému rozhodnutí dostane! — Musíme nahlednout také v dopisy našeho Vilíma.“

„Ty's nemilosrdný ukrutník!“ zahněvala se se směšnou vážností mladá panička, šálky a prázdné koflíčky skládajíc, „a já bych měla pana choť slušně potrestati a neměla bych již ani slova poslouchati!“

„Ale když tě pan choť, nemilosrdný ukrutník, ve vší pokoře a poníženosti poprosí — budeš poslouchati?“

Nežli panička mohla odpověděti, klepalo se na dvéře, a mladí manželé se vzchopili s hlasitým: „Vejděte!“, aby příchozího uvítali. I vstoupila do pokoje mladá ženština, kvetoucí jako novorozené jaro. Skvělý oblek její projevoval zámožnost, a celé vzezření její bylo důkazem duchaplného vychování. Ani Milovín, ani choť jeho však mladé dámy neznali.

„Neračte cizí osobě za zlé pokládati,“ začala neznámá jako zpěvavý slavík, a líbezně plynuly jí přes malinové rtíky tóny — české sice, ale s jakýmsi neobyčejným, lahodným přízvukem — „neračte cizí osobě za zlé pokládati, vyrušuje-li vás z příjemné zábavy —“

„Prosím — prosím — při takové návštěvě přestává každá jiná zábava býti příjemnou — s dovolením mé milé choti,“ odpovídal mladý manžel, neznámé dámě dvorně v ústrety kráčeje. „Co mi připravilo tuto čest a rozkoš?“

„Bydlí zde pan Milovín?“ ptala se slečinka.

„Činí vašnostem svou poklonu.“

„Přítel malíře Stanislava Novotného?“

„Ten — ovšem, a musím se přiznati, že se nemohl vašnostin první krok přes můj práh ve spolku vítanějším státi, než s jménem drahého přítele.“

Potom představil mladý muž choť svou, i zdálo se mu, jako by oči neznámé ženštiny s neobyčejnou důvěrou a příchylností na spanilé paničce byly utkvěly.

Pak všickni tři usedli okolo stolu. Zraky manželů obrácely se v patrné dychtivosti po ústech hosta.

Můžete mi, pane, říci, kde Novotný nyní meška?“ tázala se neznámá.

„Poslední dopis jeho byl mi poslán z Hamburka,“ řekl Milovín; ale již tři čtvrti léta můj přítel nedal o sobě slyšeti.“

„Nesmíte se diviti, budu-li se po záležitostech mladého muže důkladně poptávati, nežli by snad dle přísných obyčejů osobě pohlaví mého slušelo,“ začala opět ženština, a slabý ruměnec jako lehounké červánky přeletěl jí přes líce. „Činím to v záležitostech osoby, kterou mocné kouzlo — jakož je vazba vděčnosti a dětinské lásky — k Novotnému poutá. Bezpochyby není Vám z dopisů jeho jméno Fenellino docela neznámo?“

„Fenellino?“ podivili se manželé vespolek, a zvědavosti jejich přibývalo každým okamžením.

„Aj, jakž bychom neměli znáti jména, jímžto bývají listy přítelovy jako čarokrásným kvítím prosypány!“ ozval se na to Milovín, a podivné tušení zmocnilo se duše jeho. I nemohl se vnitřnímu pudu ubrániti, a vzchopiv se zvolal: „Snad tu před námi —?“

„Fenella sedí?“ přejala mu ženština další slova s líbým úsměvem. „Nikoli, zde vidíte jen její přítelkyni. Jméno mé je Annunciata Romani.“

„Signora Romani — slavná pěvkyně?“ zvolal Milovín s radostným překvapením.

Usmívajíc se pokynula hlavou.

„Jak vidím, není vám ani jméno moje neznámo,“ pravila dále. „Nesmímť za to skrovné pověsti své děkovati, ale bezpochyby dopisům vašeho přítele Veselského? Či neuhodla jsem?“

„Oběma, prosím — oběma,“ dotvrzoval Milovín.

„Také toho poznala jsem z úst Fenellinových,“ vypra-

vovala Vlaška dále. „Dobrodinec její mluvíval s ní často vroucně o přátelském trojlístku, který za vznešeným cílem, k oslavě domácích krajin a jména krajanů, do světa se rozptýliv, po pěti letech opět v drahé vlasti obejmouti se ustanovil. A nejsem-li na omylu, svede již letošní jaro přátely kdesi na českém hradě?“

Milovín dosvědčil.

„Stanislav se na to shledání těšíval, to Fenella nejednou slyšela; i myslil, že by to vděčnému srdci jejímu slušelo, kdyby k oslavě toho dne něčím přispěla.“

„A jakž to hodlá učiniti? Kdež je? Stanislav o ní půl třetího léta ničeho neslyšel. Zmizelať ze Říma —“

„Zmizela jen proto, aby jako zbytečné a obtížné břímě dobroditeli svému starosti nepůsobila. Jakž vám bezpochyby povědomo, zůstavil ji v domě německých hudebníků. Byla to srdečná, poctivá rodina; její národní dobromyslnost léčila jako balzam touhou stísněné srdce dívčí, kteréž ve vášnivém hluku italském útěchy nalézti nemohlo. — Hudba byla živel, v němž se duch celé rodiny potápěl; v něm se silil, vzrůstal i kvetl. Nazbyt mnoho neměli; že však hudbou získali, co potřeba bylo, měl pro ně všeliký výsledek dvojnásobnou cenu. Hlava rodiny, ještě jadrný padesátník, dobýval chleba vezdejšího učením na fortepiano, i neštítil se každého dne večer ztráviti několik hodin při opisování not, mladší dcera byla choristkou při tamějším divadle, a starší, ačkoli měla výbornější hlas nežli sestra, hrávala v orkestru na harfu. Matka vedla zatím doma skrovné hospodářství, kdež jí po ruce byl i starší mužův bratr, vysloužilý voják.

Byla to výborná žena! V pohledu jejím, v celé bytosti její spočíval jakýsi tichý mír, k němuž se duše bouřlivě pohnutá tak ráda utíká. Fenella neznala ženy, která ji porodivši, aspoň snad v nejprvnějších letech na dítě své po ulicích Neapolských starostlivě byla žebrala; Fenella

nespočívala až posud na srdci ženském, na němžto se tak rádo mluvívá o radostech i žalostech. Ale prvním kročejem přes práh nových pěstounů našla matku a našla srdce, v němž mohla uložiti všecku svoji touhu, svoje přání, žel a naději.

Byl-li Stanislav dívku nepatrnou v Neapoli z prachu nicosti pozdvihl, uvedl ji v Římě ve spolek lidský a zasvětil ji v práva jeho.

Brzo cítila opuštěná, že je v domácnosti Wernerových ne-li šťastna, aspoň upokojena, a s mírnou, pevnou myslí hotovila se očekávati příštích dnů. Dobrodince svého se hodnou učinit, snad jej i překvapiti, až se navrátí: k tomu cíli schylovalo se teď veškeré její myšlení, k tomu se obracela všeliká její péče. Poznávalať den po dni, že musí ducha svého ještě mnohým pokladem obohatit; ale poznávala také sílu svou, a v hrdém tom vědomí tvořila si v duchu krásné ráje.

Jednoho dne zpívala v sladkém vzpomínání malou píseň, kterou Stanislav zvláště miloval. Od něho byla se také naučila přizvukovati na kytaru.

„Zpívala's ty to, Fenello?“ tázala se jí jako s podivením matka Wernerovic, vkročivši potom do pokojíku. — „Vida, vida! o tom nám pan Novotný ani slova neřekl, že máš takový hlásek.“

A když starý Werner přišel domů, Fenella pozorovala, že s ním manželka potají něco vyjednává. Ani dcerám to neušlo; ale byly zvyklé nedotazovati se po tajnostech rodičů, a takž veselé dívky jenom vespolek hádaly, co staří mezi sebou asi rokují.

Odpoledne starý seděl u not — Fenella samotna s ním u stolku; cvičila se ve psaní. Stanislav ji cvičíval v jazyku mateřském; tu pak se snažila kulatým písmem vlašským naznačiti rozprávky, které v domě Wernerových vésti začínala v němčině ...

Klečelať tam Fenella s rukama na prsou sepjatýma.
(Str. 40.)

„Nesmíte pouhé ženské žvatlavosti, alebrž upřímnému přátelství přičítati, že se i nepatrnějších okolností ze života své Fenelly dotýkám," přerušila nyní signora Romani své vypravování. „Avšak citlivé dívce byly památky rozhodujících dob tak živě na mysli zůstaly, že mi nejednou příhody své vypravujíc, celou oponu postupného vzdělávání a rozvinování svého před očima odhrnula; já pak soucitné pozornosti při vašnostech nalézti doufajíc, nerada bych co zamlčela."

„V nás obou zajisté každým slovem nejen přátelský soucit, ale i rozkoš budíte, jaké se nám z dobrého vypravování málokdy dostává," odpověděla choť Milovínova. „Prosíme vašnost, abyste nám ničeho nezamlčela!"

Jemným stisknutím ruky poděkovala vlašská zpěvkyně a pokračovala ve svém vypravování.

Seděla tedy Fenella se starým Wernerem samotna. Bylo to hned druhý týden po odjezdu Stanislavově.

„Jak pak, Fenello, nezazpíváš mi?" jal se jí najednou vlídný pěstou tázati. Matka mi povídala, že máš hlásek jako zvonky.

V těch slovech nebylo posměchu, to Fenella cítila; i proniklo ji jakési radostné teskno, když ponejprv z úst cizích slyšela pochvalu pro věc, o jejíž dokonalosti se jí nebylo ani zdálo. Ochotně chopila se kytary a zpívala. Zpívala sice píseň českou, a Wernerovic neuměli česky; ale starý hudebník naklonil pozorně ucho, jak mile první zvuk přes dívčí rty přeplynul, i poslouchal a nehýbal se, jako by z pouhé melodie anebo zpěvu dívčího smysl písně byl chtěl nalézti. A dívka tím vroucněji se rozněcovala čím patrněji zalíbení jeho se jevilo.

Byla již opět kytaru odložila a s úsměvem, jako by čekala, co řekne, na starce se dívala. Ale on vstal, a otevřev fortepiano, bral jednotlivé tóny v postupu k ter-

cím, oktávám až do vysokého f; a Fenella přizvukovala čistě a jistě všechny tóny s ním zároveň.

„Měla bys chuť naučiti se zpěvu důkladně?“ ptal se jí potom Werner, a laskavě dívku za obě ruce pojav, hleděl jí s radostnou tváří do očí.

„Myslíte-li, že bych něco víc dovedla, nežli již umím,“ odpověděla dívka s blaženým uzarděním, „a že bych tím svému dobrodinci nějakou radost způsobila —“

„Jemu zajisté — i mně, nám všem, i sobě — jen jestli sama v sobě něco cítíš, co by ti dávalo k učení chuť?“

„Ve mně není jiné chuti ani vůle,“ zvolala dívka horlivě, „nežli svým dobrodincům vděčnou se proukázati. Víte-li, jakž bych si přízně jich dobyla, jednejte se mnou po libosti!“

A starý Werner ji radostně objal. — Potom Fenella pozorovala opět, že staří mezi sebou něco vyjednávají; a když pak se všickni sešli k večeři, prohlásil se Werner, že s matkou a Fenellou půjdou do divadla. Bylať toho času Belliniho „La straniera“ denní zpěvohrou.

„Jakže? cože? Tatínek do divadla?“ divily se dcery a smály se. „Čím pak se provinil, že se dá trápiti vlašským vlaštovčím šveholením?“

„Nu, nu — však tam nepůjdeme ani k vůli vám dvěma, ani k vůli sladinkému mistrovi!“ odbyl je otec. „Ale naše Fenella musí přece zvědět, co je vlašská opera.“

Vědělť, že ještě nikdy nebyla v divadle. Dokud se toulávala po rozkošné Neapoli, bylo dítěti jenom na skromné denní potřeby pomýšleti anebo se v ulici Toledské po dlažbě povalovati, kdež dosti rozmanitého podívání mívala zdarma. Později se nenaskytla příležitost — ani o to hrubě nedbala jakož o věc, které neznala. Pěstoun její Stanislav sám zřídka navštěvoval San Carlo, i pamatovala se Fenella, že s přátely svými spíše po činohře toužil, jakáž je

byla v městech německých bavila. V Římě nebyl s Fenellou dlouho meškal, a takž nebyla dívka až dosavádě rozkoše divadla poznala.

„K vůli mně tedy?“ divila se podtají radostně, i bylo tu poprvé, co se v ní zvědavost po divadle budila. Dcery sice o něm denně mluvily, ne však způsobem žvatlavých novinářek, pečujících o pouhé divadelní anekdoty; domácnost Wernerova byla skrovnou svatyní umění; zde se jednalo jenom o ctnostech hudby, zpěvu a pěvců; a jakkoliv dívky Wernerovy samy znamenitými zjevy na obloze hudební nebyly: měly přece tolik theoretické vědomosti o hudbě, že s otcem vedly učenější rozprávky, nežli Fenella mohla pochopiti.

Mám-liž vám také popisovati, jaký dojem divadelní přesdtavení v dívce způsobilo? — Celá duše její byla plna nepovědomého vzbouření; plakalať — nad nešťastným osudem Arturovým i neznámé dámy, a opět plesala nad slávou, jakouž obecenstvo pěvkyni poctivalo. Ponejprv byla v divadle, a osud umělcův zdál se jí býti nejšťastnější.

Celou noc nemohla ani oka zamhouřiti. Pak se viděla v těžkých snech na divadle: i zpívala, a obecenstvo jásalo; ale ona neslyšela hřmotné pochvaly, hleděla jen do jedné lóže, kdežto stál — Stanislav. Usmíval se — šťastná Fenella nepřála si jiné pochvaly. Bylať blažena, protože si mohla říci: I já jsem umělkyně! — A hned pyšněji hlavu po boku Stanislavově vypínala; on pak se k ní klonil tak laskavě, jako to učinil tehdáž, když jí slíbil, že nemusí býti manželkou Castlainovou.

„Ale proč také ty, milá Lauro, se neodvážíš zpívati jako včera neznámá paní?“ ptala se druhý den mladší dcery Wernerovy. Ale ta myslila na počátku skoro, že se jí Fenella posmívá; ale pak přece s dobromyslným

úsměvem odpověděla: „Tvoje Laura je ráda, že vezdejší chléb vydělává jako choristka.“

„A proč tedy nezpívá sestra Berta?“ ptala se Fenella dále.

„Protože k tomu necítí žádného povolání,“ poučila ji Laura.

„Ach, šťastný člověk, jemuž nebe stříbrného zpěvu udělilo!“ vzdychla si Fenella a ještě toho dne tázala se starého Wernera, zdali by soudil, že by z ní dobrá zpěvačka býti mohla.

Starému Wernerovi zajiskřily se oči radostí; i začal hned svěřenou sobě dívku důkladně cvičiti ve zpěvu; musil jí však slíbiti, že se ani slovem v listech svých Stanislavovi o tom nezmíní. Sama nedopřála si té rozkoše, dáti mu zprávu o svém pokroku, ačkoli se jinak vždy celá duše její neobmezeně v dopisy její vloudila. I odkládala si větší rozkoš nenadálého překvapení až na den příštího shledání.

Patrně se jevila nyní náklonnost její k divadlu. Sám starý Werner plesal nad myšlenkou, že by z ní jednou mohla býti výtečná zpěvačka — jakž se dobrosrdečně domníval; ale přece jí nemohl zatajiti nebezpečí kluzké dráhy, na kterou ji to tak mocně vábilo. Laura ji vzala několikráte na jeviště, aby jí snad na blízku šupiny s očí spadly, a blesk zmizel, jaký podiváním zvenčí mysl její oslepil. Neboť je to zajisté pravda, že by mnohdy jediné nahlednutí za oponu a záslony, jediný okamžik mezi prosaickým počínáním herců za jevištěm mnohého člověka probudily ze sladkého snění, v němžto zaslepen bloudívá k divadlu, jako k přístavu pozemské blaženosti; ale Fenellu zdálo se to všecko jen tím více podněcovati, a když se prima-donna s jeviště za scenu vracela, bylo dívce, jako by měla pěvkyni jako sestře klesnouti do náruče.

Uplynulo deset měsíců, a Stanislav se ještě nevracel.

Dopisy jeho oplývaly sice vždy laskavostí k Fenelle, ale o příchodu nebylo ještě ani dosti malé zmínky. I sílila se dívka nadějí v radostnější budoucnost, a víra její byla tak veliká, jako její láska —“

„Láska?“ opětoval Milovin, ohnivějším tokem slov hostě svého jsa překvapen.

„Doufám, že Fenelle nebude třeba styděti se za cit nejšlechetnější, kterýžto ji z okresu nevšímavé prostoty k výšinám světa vzdělaného uvedl“, odpověděla Annunciata Romani s jakousi přirozenou, avšak tím dojímavější hrdostí. „Ano, Fenella milovala dobrodince svého; milost panenská vznítila se v ohnivé Vlašce, ježto s nejšlechetnějším dobrodincem pod jednou střechou bydlíc, denně o dokonalostech krásného muže přesvědčení nabývala, ačkoli ji sám pořád jen považoval za pouhé dítě. Neuměla sice si toho tajemného kouzla vysvětliti, ježto ji ještě mocněji nežli vděčnost k Stanislavovi vábilo; ale v oné hodině, když ji chtěl jako násilně odtrhnouti od srdce drahého — v oné hodině rozbřesklo se v duši panenské, a políbení muže milovaného, zahořevši na třesoucích se rtech jejích, stalo se pečetí lásky. Srdce ženské — — uslechtilá vaše choť dovolí, že v její přítomnosti o ženském srdci vůbec mluvím — — ale vskutku, srdce ženské je tak podivná schránka nevyzkoumatelného doufání a najisto založených snů, že se mi často i bez pomoci rozhodujícího rozumu vidělo býti dostatečným k vítězení v nebezpečném boji. — Proto se také Fenella mírněji rozloučila s dobrodincem; neboť pevná byla víra její, že se opět vrátí a šťastnou ji učiní; vědělať, že by nemohl býti bez ní živ, jakož ona bez něho — ačkoliv jí nebyl ještě ani slovem srdce svého odhalil.

Fenella přece pevně doufala; i po desíti měsících doufala, ačkoli se ani v dopisech Stanislavových ani v domě Wernerově zmínky o příchodu nedělo. Jenom — jednou

začínalť právě měsíc jedenáctý — prohodila bezděky sama otázku, kdy kdy se asi vrátí Stanislav.

„Aj, kdož pak může vědětí, co jej v Paříži poutá!“ odtušila manželka Wernerova s úsměvem. „Snad že se mu některá Pařižanka zalíbila — jsou prý to nebezpečné kouzelnice.“

V ubohé Fenelle se zarazila krev. Jako by ji smrt byla záhubným dechem svým ovanula, zmizely rumènce s kvetoucí tváře její, na čele jí vyvstával pot, a jako zničena dovlekla se ledva do své ložnice. Domácí ztrnuli nad náhlým bolením hlavy, jaké za příčinu hlasitého pláče uváděla, s nímžto klesla na lože, chtíc přeplněným prsům odlehčit.

Byl to žert? — byla to pravda? — Svěřil se snad Stanislav starým Wernerovým — a doufání milující dívky bylo marné? Či snad sama sebe klamala? — I přečítala dopisy muže milovaného, a hle, po prvé nacházela ve slovech studenou lhostejnost, z nichžto si jindy tak ráda vykládala milostnou náklonnost! Zdálo se jí, jako by tonula na zbouřených vlnách, na chatrné lodce, s nížto by snadno sletnouti mohla do černé propasti.

Avšak rázem uminila si dívka vlašská tísni své odlehčiti.

„Wernerovic musí mi pravdu povědeti, co jim o Stanislavovi povědomo! Nechť mi šíp do prsou bodnutý rychle vytrhnou anebo jestě hlouběji zarazí, aby se potokem krve ulevilo dusi! — Posetilá jsem byla, z prachu opovrženosti oči své pozdvihnouti se osmělujíc k muži rodem i duchem stojícímu nad lazaronkou Neapolskou!“

V takovýchto slovech snažila se bolest svou pohřbiti; pak se odhodlaně vzchopila, aby se zeptala matky, co ji známo o Stanislavovi. — V pokoji nenašla nikoho. Ale na psacím stole starého Wernera ležel dopis — byla to ruka onoho muže, pro nejž právě v tak bolestném zápasu to-

nula, ruka Stanislavova. List byl rozpečetěn — zdálo se, jako by se starý Werner byl právě k odpovědi chystal. Bezděky vzala jej do ruky — srdce jí tlouko jako před výrokem nad živobytím a nad smrtí, ruce se jí třásly — oči přebíhaly dychtivě se řádku na řádek, až dopadly na jméno Fenellino.

„...Co se mojí Fenelly týče, drahý příteli —“ tak čtla dívka ve strachu a naději — ona jediná jest na dalekém světě, která mi bolestnou, avšak i sladkou péči působí. Co jste pro ni, drazí, učinili, čím a jak Vám to kdy odměním? — Na ni drahou a na Vás, lidé upřímní, myslím, když sedím na hrobě svého příznivce! Ach, tu si přeji po každé, abych mohl orlími perutěmi vládnouti a letmo se povznésti nad Vás Řím. Tam bych pojal svou Fenellu v mužnou náruč a zaletěl s ní do Čech, hlasitě volaje: Totoť je blaho, zde sobě vystavíme stánky! — Ale k čemu v nešťastné dívce naději buditi? — ach, mně se zdá, že jsem již beztoho hlouběji v srdce její nahledl a obraz člověka tam uviděl, který nadarmo touží odřeknouti se práva dobrodincova a uvázati se v sladká pouta milencova. — Budoucnost moje není sice temně zastřena, ale přítomnost vyšklebuje až dosavad na mne hladové zuby; smím-liž Fenellu z panenských a snad blažených snů v tuto bídnou přítomnost uvésti? — Ó nevztahuj, Wernere můj, ruku otcovskou od milostné dívky; já toliko na ni mohu mysliti — ale dokud se osud nezmění — — nic pro ni činiti nemohu; obraz její bude povždy přebývati v srdci mém....

Dále byly zprávy a pojednání umělecká.

I stála tu dívka s listem v rukou a nedůvěřovala si oddechnouti nebo zraku pozdvihnouti, aby krásný sen opět neprchl, který ji byl, jak se domnívala, opojil. Pak se jí vylily horké slzy po tváři — a tu spěchala z pokoje. S pláčem a smíchem ukrývala tvář na lůžku, na něž se

byla nedávno v zoufalství uvrhla, a poklekla zase před obrazem Madonniným, a s rukama křečovitě sepjatýma chtěla se modliti.

„Miluje tě!“ řekla slovy utajenými sama k sobě, potom doložila vroucně: I já ho miluji — a tichou, ale silnou přísahou se zavázala k věčné věrnosti, a duch zmužilosti naplnil duši její.

V tom jí připadly na mysl slova Stanislavova, jimiž na nepříznivý osud svůj žaluje. — Ztratil snad příznivce svého? Je zůstaven sám sobě a svému štěstí? Beze jmění? A ještě v starostech o cizí dívku? A před ní všecko zatajeno? — Tyto a podobné myšlenky stíhaly se v duši Fenellině.

„Pohlaví naše,“ usmála se spanilá vypravovatelka s pohledem na choť Milovínovu, „není-liž pravda? — nepřijde v rozpaky o důmyslný prostředek, jedná-li se o dosažení žádoucího cíle. V tom případě jsme si, tuším, všecky podobny — v Čechách i ve Vlaších.“

Fenella si lehko domyslila, že dcery Wernerovy mají aspoň poněkud vědomost o stavu Stanislavově, byť jim rodiče ani všeho nebyli svěřili. Činila tedy, jako by jí také nic tajno nebylo; začala s Laurou, začala s Bertou o nehodách dobrodince svého rozprávěti, a dívky, neprohlednuvše jejího úmyslu, svěřily jí s posteskutím, jak Stanislav již od několika měsíců sám s denními potřebami zápasí a vždy jenom lepší budoucností se těší.

To byl ostrý meč do prsou ubohé Fenelly. Ale v prvním okamžení rozhodla i nad svým osudem. Vědělať, co byl milovaný muž pro ni učinil; vědělať, že sama v nevelmi zámožné domácnosti Wernerových jen starosti rozmnožuje: cítila však také, že je dosti silna, aby se oběma stranám odměnila a o svoje blaho sama se postarala — a několik neděl po tom čtlo v Parmě zvědavé obecenstvo na divadelním návěští: Signora Annunciata Romani, zna-

menitá žákyně nejznamenitějších učitelů, bude dnes po prvé zpívati a poroučí se milostivé shovívavosti umění milovného obecenstva.“

„Signora Romani? — Vašnost?“ ptali se Milovín i manželka jeho s podivením. „Tu jste tedy Fenellu poznala?“

„Poznala i nepoznala!“ odvece pěvkyně, a růžový plamen jako nejkrásnější ranní červánky vzplanul ji na tvářích. Sklopila oči — a z úst jí vyklouzlo, sotva že to bylo slyšeti: „Já sama jsem Fenella.“

„Fenella? — Vy sama?“ zvolali mladí manželé, v radostném překvapení se vzchopivše. Také Fenella povstala — uplynul okamžik — a jako dávné přítelkyně klesly si ženštiny v náruč.

„Ano, jsem Fenella, nepatrná dívka Neapolská,“ přiznávala se ještě jednou pěvkyně, k srdci mladé choti se vinouc. „Přišla jsem, abych Stanislavova přítele poznala; přišla jsem pod jménem cizím, abych potěsitelných zpráv nabyla o muži srdce svého; i chtěla jsem s rozumem studeným, srdce před přítelem zapírajíc, pátrati a zkoumati; neboť vím, že rozptýlený trojlist toliko panu Milovínovi dopisuje; avšak tu se vy — vy, drahá, kterou jako sestru vinu k srdci, přede mnou jevíte u prostřed štěstí, po němž dívka vlašská po tuto dobu ještě nadarmo touží a toužiti se uvolila tak dlouho, až by hodna předstoupiti mohla před dobrodince — a hle! srdce její se nezdrželo v mezech — jazyk její se rozvázal — odkryla vám duši svou.“

I nastalo s obou stran radostné vyptávání a vypravování, jak toho proud rozjařených citů požadoval a přinášel.

„Odešla jsem potají z domu starého Wernera,“ vyprávěla Fenella později dále. „V lístku jsem pečlivému pěstounovi oznámila, že jsem přinucena Řím opustiti a pomysliti na splacení všech dobrodiní; aby Fenellu v dobré paměti zachoval, brzo že uslyší více.

Bylať jsem odhodlána buď na štěstí, buď na zkázu. Z darů Stanislavových měla jsem hezky peněz ushromážděno, a co mi byla neobmezená dobrota jeho k šperku opatřila — prsteny a náušnice — jakož i darované obrazy a kresby — všecko jsem zpeněžila, jsouc té naděje, že se mohu se sumou několika set lir po celem světě pustiti. Rychle však umínila jsem i nad osudem svým rozhodnouti. Šla jsem k první zpěvačce při zpěvohře v Římě. Nemohlať jsem arci úplně přemoci bázeň, která mi tušením prsa svírala, čeho se asi v nejbližší hodině dočkám — ale mocný hlas prsou mých dodával mi síly. Krátkými, ale srdečnými slovy svěřila jsem se Tagliardové, že mě neskončená touha vábí k divadlu a jejímu soudu že zůstavuji rozhodnutí nad možností a nemožností svých krásných snů.

Tagliardová náleží k těm zřídka se vyskytujícím pěvkyním, jichžto duch i srdce touž měrou šlechetnosti nabývá, jakouž umění člověka povyšuje. Nikdy mi nevyjde z paměti den, kdy jsem třesouc se s okem zaslzeným, s tváří uzardělou před ní stála, čekajíc na její výrok. Jako by jí přízeň mateřská z očí svítila, s laskavým úsměvem děkovala mi za mou důvěru i schválila úmysl můj, že jsem se dříve k ní uchýlila na radu, nežli jsem se pustila na cestu tak nebezpečnou.

Velela mi něco zpívati. Zvolila jsem si Amenaidu. Přisedla k fortepianu. Vlídnost její mi dodávala zmužilosti. Zpívala jsem. Jak? — Sama sobě nesmím arci chvalozpěvy činiti — přece však tu pýchu v sobě chovám, budu-li v Praze zpívati, že pan Milovín mi ke cti udělá libozvučný sonet.

Když jsem skončila, primadonna vstala a v radostném pohnutí k srdci mě vinouc, zvolala: Touha vaše, milé dítě, je pobízení génia — poslechněte hlasu jeho! — Slovem, slíbila mi, že se o mne postará, a věrně také slovu svému dostála. Nějaký čas mě ještě cvičila, pak se mnou

prostudovala několik nejnovějších a nejoblíbenějších zpěvoher, a konečně mi radila vystoupiti na cizím divadle.

Opatřena jsouc mnohými listy divadelnímu řediteli, mužům světa literárního i k osobám vznešeným, přijela jsem do Parmy — a brzo mi slíbili, že budu moci zpívati Desdemonu. I zpívala jsem. O následcích svého prvního vystoupení — toho odvážení pro blaho lásky nebudu nyní mluviti; doufám, že ještě déle pospolu pobudeme, a pak se k tomu naskytne příležitost.

Ředitel divadelní chtěl mě ihned skvělou odměnou upoutati, avšak první šťastný večer vzbudil ve mně jinou naději. Od města k městu umínila jsem sobě putovati a odvážlivě o palmu uměleckou se pokoušeti. Slýchati měl — tak se v dětinských snech milující moje srdce kochalo — slýchati měl Stanislav jméno Romani a v úctě je chovati, nežli by se mu za záclonou zjevila Fenella jeho.

Po dvě léta — ach, dlouhá léta, ušlá jen v zlatém snění, mlčela jsem o své milosti: ani Wernerovic o mně nevědí. Po dvě leta odříkala jsem se každé zprávy o muži milovaném; láska moje stavěla si jenom na pevné víře utěšené hrady — po dvě léta jsem říkajíc podezření nevděku na sebe ukládala, hodlajíc jediným okamžikem nenadálého shledání všecku touhu nahradit a všecky rány vyléčit. Okamžik se blíží — ach — a kdož mi poví, zdali moje naděje zlatého květu jistoty nabude?“

„Já — já vám to povím, moje ušlechtilá přítelkyně!“ zvolala choť Milovínova, s velikou srdečností Fenellu objímajíc. — „Mám velikou a pevnou víru, že Pán Bůh žádného umělce neopustí — a že všichni andělé budou pozor dávat —“

„— aby se ubohé umělkyni nic nestalo?“ usmála se Vlaška. „Ach, to je arci krásná víra — jen že se může snáze od toho zastávat, kdo jí právě nepotřebuje.“

„Ah prosím," dováděla panička, „mluvím ze zkušenosti."

„Vy, moje drahá —?"

„Ano — ano já! Neboť, jak mě tu vidíte, jsem, anebo vlastně byla jsem také kousek umělkyně — a to divadelní; ale arci jen z pouhé lásky."

„Jaké to lásky? — k pouhému umění?"

„Jen k umění; ale osud měl patřičné uvážení a dal mi za odměnu — tohle břemeno!" doložila panička, s potutelným úsměvem hlavou kynouc na chotě.

„Je-li možná?"

„Ah, to vám byla zvláštní historie! Můj učený pán se pokusil udělat z toho něco, co má vypadat jako novela. Ale já jsem mu to již nelidsky zkritikovala! Je to pouhá strakatina, beze všeho ladu a skladu, bez patřičného zamotání a vymotání —"

„Vidíte, spanilá slečno!" usmál se Milovín, „tohle jsou moje manželské radosti. Lidé, kteří by mi nejspíše rozuměti měli, vykládají mě nejpřevráceněji a tepají mě beze vší milosti."

„Nevěřte mu — nevěřte mu, drahá přítelko! Zacházím s ním, jako by byl z másla; ale ta spisovatelská krev je také právě jako vroucí máslo; jen do ní kápněte — hned je na střeše."

„Takovou prudkost není na vašem panu choti vidět," usmála se Fenella. „Ale abych v této věci spravedlivě rozhodla, bude nejlíp, když mi to něco ukáže, co má jako novela vypadat —"

„Ah, prosím," odpíral Milovín.

„To jest: „Oh, s radostí — jen čtěte!" doložila panička dovádivě. „Vždyť se mu beztoho té radosti ještě nedostalo, aby se byl někdo z vlastní vůle přihlásil, že by rád jeho věci četl."

„Proto učiním také nejlíp, když i našeho milého hosta

ušetřím a svůj rukopis pěkně nechám pod zámečkem," prohodil Milovín do stejného tónu s veselou manželkou.

„Ne, ne — to si nedám vzít!" opírala se Fenella, „a zvláště, je-li to kousek historie vašich srdcí. Já jsem vám odkryla svoje srdce — a to tak důvěrně, jako bych byla mluvila k dávným přátelům; na důkaz, že jsem se ve své důvěře nezklamala, odkryjete mi nyní svoje srdce — a tak se míra vyrovná."

„No, to poznáte něco hezkého!" smála se panička. „Můj pán si vám v té quasinovele počíná jako pravý hejsek — a nutí se do řeči, kterých byste jinak při jeho vážné usedlosti ani nepozorovala. Arci že je to práce z nedospělých let — psal to asi před třemi roky — ale kritika se na to neohlíží . . ."

„Ale co pak myslíš, má dušinko, že je všude zlatý zoubek tak v popředí a tak naostřen jako u tebe?" řekl Milovín. „Naše rozkošná přítelkyně bude soudit milostněji — a abys o tom věděla! — schvalně jí svou práci doručím."

„Ale prosím vás, moje drahá!" zasmála se zase manželka, „jen si jí nechte až — před spaním! To přelíbezně usnete."

Soběslav.

Hra divadelní — ve prospěch dvou srdcí.

1.

Byla neděle, o které každý z nás pravověřících nejméně tři „kočičky“ slouskne — to jest: Byla neděle Květná, a když byla tato květem slavená neděle, vjížděl jsem do Pražských měst. Přicházel nebo vlastně vezl jsem se z venku, odkud mi byla důležitost úřadního praktikanta pravé i levé lýtko k Libušinu sídlu napnouti kázala.

Všelikého řízení svého po městech pražských nebudu popisovati; nestojí za to. Řeknu jen, že jsem také rozličné milé i nemilé návštěvy konal a že jsem konečně také na obědě byl u kancelisty Dvořáčka.

Dokud jsem v Praze meškal na studiích, to jest: dokud jsem tam za příkladem starších a na vzor mladším v letě po zahradách zvláštní svůj zřetel ke kráse přírody, k silné kávě a k uherskému tabáku obracel, v zimě pak po tančírnách zkoušel, co as tělo lidské vydrží, nežli se na smrt unaví: tenkráte — ach blahého vzpomenutí! — tenkráte jsem také po p. kancelistově slečince Andělině zamilovaným očima házival. Pamatuji se, že milostpaní kancelistová jakožto pečlivá matka pěti dcerušek nejednou na budoucí moje užší spojení s upejpavou Andělinkou narážela; ale bohužel! ani nejzmužilejším narážením nepřirazila dcerušce ženicha.

Opustiv z rozličných příčin maloslibné studie, počal jsem život venkovského praktikanta, a Praha i s Andělinou mi zmizel z paměti. Jesti to nejtěžší kletba pokolení lidského, že ač vedle jeho mozku dvě dosti dlouhé uši na stráži stávají, přece z něho věci důležité vyklouznou!

Zdali za příčinou přísloví světem honěného: Stará láska nerezaví — zdali z pouhé zdvořilosti, zvědavosti? — o to se nechám spanilé čtenářky hádati a povím zkrátka, že jsem po svém příjezdu do Prahy také p. Dvořáčka navštívil a že on i drahá polovička jeho nad míru laskavě pana „z Neumehlu“ — (nota bene! takž mi říkají zdvořilí měšťáci, ačkoliv otec můj jen prostým nájemníkem na panských statcích byl a Neuměl se jmenoval) — že tedy nadějného mladíka nad míru laskavě uvítali, k obědu pozvali, že mu lichotili, že mu připíjeli — a tak dále.

Nebudu zkoumati, byla-li přívětivost kancelistovy rodiny ryzím zlatem; ale víno její bylo výborné, a měla-li trochu falše, smylo s ní víno všelikou poskvrnu. Pozorovalť jsem to, když mě po šesté sklenici malá — pravím: jen tak malinká opička —

co se cívkou proflekne,

za uchem lektati začala. I uznal jsem potřebu, vystoupiti z obory, kdežto se tak dovádivá zvířátka rodila a ve stínu skromného hostince zahnati horko, ježto se mi po celém těle začalo rozrážeti.

A jak se mi teprve vedlo, když jsem vyšel na ulici! Všecko mi bylo úzké, všude jsem vadil. Zpívaje a hvízdaje beru se k hostinci a dostanu se ke dveřím svého pokoje; ale sotva že klíčem o zámek zavadím, tu se již dvéře samy otevrou a k nemalému úžasu odhalí mi přepodivné divadlo.

Skokem honil a točil se tu po podlaze mladík — pokud jsem to v tom okamžiku a ve vinné páře rozeznati

»Jsem komediantem!« (Str. 67.)

mohl — rusovlasý, štíhle urostlý. Oděv jeho byl sice čistý a úpravný, ale času nočnímu, fučivému dubnu, trochu odporný. Popelavé spodky z tenounkého kažmíru, fráček ořechové barvy se žlutými knoflíky, košile s velikým, přeloženým límcem — nahý krk: tak se mi tu neočekávaný host v mém pokoji před oči postavil. Ale sotva že se postavil, a oči naše se potkaly: již se počal zase hýbati, a rozpřáhnuv ramena, třemi skoky se mi zavěsil okolo krku.

„Vojtěše! Milovíne! na pustině života mého spasitelný pramene! Ty moje berlo! hlavní záponko ze řetízku mých rozkoší, ty můj —“

Na všechna jména se nepamatuji; ale bylo jich síla, jimižto mě mladík přivítal a při nichžto mi buď na ústa úžasem otevřená horoucíma rtoma políbení tiskl, anebo jako závratí jsa zachvácen, rukama tleskaje, okolo mne se otáčel. Na mne pak přišlo poznání, že jsem ve vinném spěchu a zmatku cizí dvéře pokládal za svoje, že jsem vešel do vedlejšího pokoje, a v tom pokoji že jsem se potkal s přítelem, o němžto jsem už po dvě léta nic nevěděl.

Smáli jsme se oba, i žehnali jsme oba dobročinné osobičce, nazvané slepou Náhodou, jejížto péčí se tu dvě duše z rozptýleného pokolení studentského pod jednou střechou shledaly. Všeliké radůstky a těžkůstky, jakých jsme byli v nejrozmanitějším stupni velikosti spolu zažili, stavěly se nám vzpomenutím opět na oči. Byloť, jako by ani den nebyl od té chvile uplynul, co jsme se byli posledníkráte v Bubenči prohnali.

„Ale, Vilíme, pro Bůh — kam jsi to zalezl na tak dlouhý čas, že o tobě ani slechu nebylo? Odkud přicházíš? Kde jsi se tu vzal?“

Těmi otázkami počal jsem na přítele doléhati, když se byl první příval našeho blahého překvapení poněkud umenšil. Ale on neodpovědev, postaviv si hbitě do pro-

střed pokoje stolici, vyhoupl se na ni a stoje, začal takto deklamovati:

„Zda-li se ptá tvůj otec rolník,
odkud táhnou mračna úrodná?
Jen když mu svlaží kapustu a kolník,
jen když —“

„Znám je, znám tvé básnické beránky a vím, že se od jakživa nejraději po nížinách pásli — jako na vzdor všem českým orlům, jižto se proletují „mhou klenutým stropem“. Ale teď nech hloupostí a sběhni ke mně, k živé proze, a řekni, co zde robíš!“

„Nic!“ odpověděl Vilím velmi vážně, nadul tváře a pohodil hrdě hlavou.

„Aby tě diblíci! Což tedy robíš jinde? Jaké je tvoje pensum v jiných síních, nežli bývalo v Karloferdinanských?“

Ha, ty tedy, ukrutníče, mocí mermo
působíš to lermo —
Jedním slovem chceš, bych tebe rozdrtil?“

Rozkřikl se Vilím na mou poslední otázku. Náhle však zaraziv, skočil se židle a věčně střídavému rozmaru svému pustil uzdu takto: „Avšak proč bych ukládal perly do bahna? Ty neznáš novou moji truchlohru — neporozumíš tedy krásným jejím zlomkům. I budiž tedy tvým ušim posprostu podáno — čeho se jim chce.“

Po tom se mrštně přede mnou uklonil a ruku podle úst položiv, aby se zvuk hlasu jeho dále nedonesl, nežli k mému uchu, zašeptal: „Jsem komediantem!“

2.

Kdybych se byl mohl jenom na okamžik udělati malířem, když mi Vilím o stavu svém pověděl, byl bych se ihned na věčnou památku své hlouposti a na výstrahu

všechněm, kteří kdy podobně se mnou smýšleli, vymaloval s učenou tváří oslovskou.

Nezapírám toho; rád jsem se odjakživa umělcům divadelním obdivovával a vysoce vážil si schopností jejich, rovněž jako nadání umělců jinobarevných; ale předsudků lpějících na stavu hereckém od věku dávného nemohl jsem se po tu chvíli docela zbaviti.

„Vilím byl jinoch, nadaný nejkrásnějšími dary přírody: vtipem, srdcem, obrazností — mohl se povznésti na stupeň nejvyšších důstojenství, a nyní je — —“ tak jsem filosofoval; ale nechám rozvinování klubka tehdejších citů mých. Povstalyť z nedůkladných zásad, napájených zkaženým mlékem světských domněnek, a tyto zásady naznačím během povídky své ještě snad i na jiných místech dosti příhodně.

Vilím pozoroval, co se ve mně děje. Zarděl se — ale nemýlím-li se, více nade mnou, než nad sebou; i opřel o mne zraky svoje pevně a opětoval hlasem mírným, ale vážným, ba skoro hrdým ona osudná slova: „Jsem komediantem“. — Ale já mlčel jsem ještě a jsem tomu až dosavad povděčen, že se mi ústa neotevřela. Byla by zajisté přítele bolestněji ranila, nežli mlčení moje činilo. Také Vilím se zamlčel, a sáhnuv do náprsní kapsy svého fraku, vyňal tobolku, z tobolky pak dvě otřená, ušpiněná psaní, mlčky mi je podal a potom přistoupil k oknu. Já pak zvědavě listy rozvinuv, četl jsem na prvním takto:

„Milá matinko!

Přávala jsi mi od dětinství svobodné vůle, i dobře jsi učinila. Milovalť jsem svobodu již jako malý klouček, a dobře snad sama ještě víš, jak jsem se s hochy prával, když ubohé chrousty na nitku uvazovali. I také strany mého budoucího stavu byla jsi té dobroty, že jsi

zůstavila všecko mojí vlastní chuti. Pozorovalť jsem arci, že bys ráda, kdyby se stal ze mne —“

Teď bylo několik řádků setřeno, jako slzami smazáno; nebylo mi lze dotříti se smyslu.

„Lékařem také býti nemohu; tuším, že bych musil sám dříve všech nemocí okusiti, nežli bych snesl pohled na tvář neduhem usouženou. Či by měl Tvůj veselý Vilím se zaleknouti aneb scvrknouti prachem kancelářským? — Ó nech mi jen, drahá matinko, vůli ku krásnému umění, o němž jsem ti nejednou mluvíval. S ním pokvete rozkoš moje, blaho moje — a jím, dá Bůh! ověnčím ještě i tvou starou hlavinku vonným kvítím. Nech mne jíti k divadlu!“

Druhý lístek byl psán rukou ženskou, a právě tak v písmeně za písmenou pracně sestaven, jako matka m o j e psávala, kdykoli mě podtají z marnosti kárala, ale vždy na přilepšenou přece desítku poskytovala. Zněl v tato slova:

„Ach můj drahý, nešťastný synu!

Kéž bys byl raději nohu zlomil, nežli jsi na ta komediantská prkna vylezl a takž i prkno na rakev matce svojí vyhlídl. Proto-li jsem tě v bázni boží vychovala, bys nyní s tuláky po světě se potloukal? Proto-li jsi dlouhé noci u knih sedával, abys věděl, jak se posléze před lecjakým otevřhubou šklebiti máš? Ach, synu, synu! proč jsi mi to učinil? Zkažený řemeslnický tovaryš nevědomec, zhejralec hodí se k bláznovství, na jaké ty se vydáváš. A jakéž pak bude tvoje stáří? A co po stáří, v hrobě a za hrobem? Soused náš — pamatuj se na učeného pána s velikou vlásenkou — vrtěl nad spasením duše tvé hlavou, když jsem se mu s úmyslem tvým svěřila. Mluv si cokoliv o penězích a o slávě, zůstaneš přece jen bídným komediantem!“

Když jsem dočetl, držel jsem lístky po nějakou chvíli ještě v ruce nevěda, mám-li se dáti do smíchu či do pláče. Do obojího měl jsem velikou chuť. I přiblížil se Vilím zase ke mně, a lístky mi z rukou vyňav, složil je mlčky do své tobolky. V modrém oku jeho skvěla se slza.

Bývají okamžení na zatemnělých života cestách, kdy se nám i nejtajnější schránka duše lidské otvírá jako dílna čarodějná se všemi mistry a učedlníky, jako bývají: hněv a bolest, pomsta a žalost. Takové okamžení nastalo tenkráte i mezi mnou a Vilímem. Slza v oku jeho byla zrcadlem, z něhožto se na mne lítost s uplakanýma klapkama dívala.

Teď bych se nebyl příteli zasmál, a kdybych tím i pověsti prvního satirika byl dosáhl. On však posléze sám, jako navzdor svému žalu a mé útrpnosti, přejal slovo a široké úvoznice stesku a nářku zmužile se uhnuv, potloukal se po pěsinkách zase k svému rozmaru, a v těchto slovech pohyboval se jazyk jeho:

„S takovýmto požehnáním mé matky bylo mi se odebrati na rejdiště usmívavé Thalie a na bojiště truchlotvárné Melpomeny. Blahoslavímť osudům, držícím tvora pozemského na železné uzdě, a blahoslavím i dramatickým básníkům, jižto hrdinám ani noční čepičkou pohnouti nedovolují, jinak-li to hlas olověného osudu rozkázal. Osud je vševládný, i v listě matky mé takovým se prokázal.“

„Blaze tobě, jestliže si obsah jeho s pokojným srdcem na mysl uvádíš,“ namítl jsem já.

„Před tebou se nebudu zaklínati,“ mluvil Vilím dále, „že jsem se zařekl, pozdvihovati oko ke spanilostem pokolení hadem svedeného a nebo nemíti úst na zámku před mokrotou z vinohradu svezenou; týž nahlídl do deníku jarních dob života mého — já pak býval jsem hostem tvým, když jsi všem pěti smyslům hojné oběti strojíval. Avšak na cestě, kterou jsem se po budoucí dny bráti od-

hodlal, nemělo mne potkati nic jiného než drahé umění, jen jemu jsem se zasvětil, a jako mocné kouzlo proti morové ráně choval jsem psaní matčino, a kdykoli mě nalíčená laskavost naličených komediantek anebo patrný pátý hlavní hřích nepatrných komediantů vnadil a vábil: svatosvatou přísahou sobě sám jsem se zavázal, že se nestanu dle závěrku matčina listu bídným komediantem. A věru! shledal jsem ráznost oněch slov, jimiž Tomsa v překladě Körnerovy Hedviky praví: Mnohá chlipná podobizna kráčela mi vstříc, mnohé oko hbité po mně se obracelo; zdivočilých soudruhů zhoubná slova podkopávala pevný strom... avšak zanechmež nyní podobizen a podkopávání. Tomsu, Körnera i komedianty! Matka mě miluje — umění mi není macechou — nyní jsem u svého Vojtěcha — v Praze — a ve vlasti!"

Po dlouhém tomto výlevu srdce i jazyka otočil se několikrát na opatku, pak se umístil na sedadle měkce vycpaném a začal údy protahovati.

„Hodláš se tady zdržeti?" ptal jsem se ho nyní.

„Tady?" opětoval Vilím a jako živá rtuť se opět se sedadla vzchopil. „Na této lodi nebudu se déle kolébat, nežli mě na ní lidumilý kupčík Jalovický udrží, který mě sem svezl.

Zda víš, jakou to touhu hocha pudí,
když dívka jeho za horou se budí?

Takovou asi moci popadlo mne to najednou před třemi měsíci v Norimberce, kdež jsem posledně na prknech tleskot a hvizdot poslouchal. V Praze je přece jenom nejblaženeji! pomyslím sobě a rychlou nohou vydám se na cestu, abych pod plaštěm matky vlasti — jí a sobě ke sláve z prázdné číše píval a tupými kordy se potýkal. I letěl jsem k horám — k horám tmavozeleným, o nežto se Domažlické zpěvy a Strakonické dudy obrážejí; ale

sotva že mě na zemi české první hodina pozdravila, zastavila se již opět noha má, zastavilo se i toužení mé. Ano, holečku! člověk se ve spaní nenaděje, k čemu ho pastuchovo troubení probudí!“

3.

Na stole mezi svícnem, utěrákem, dvěma knihami, sklenicí s vodou a několika dýmkami ležel arch velikého papíru. Vilím přistoupil vážnými kroky k stolu, vztáhl ruku a chopil se tohoto papíru.

„Donesla se ti již někdy k uším pověst o Jalovicích?“ počal po tom s důležitou tváří. „Jsou ti tam lidé, rozhlášení svým krasovědeckým vzděláním po dalekých krajinách; a tím dovršili slávu svoji měrou převrchovatou, že mají vlastenecké smýšlení. Uminiliť sobě rozšiřovati a zvelebovati jazyk český, a protož každý den příkladné písně zpívají, jako je: Nepůjdu domů, byl bych doma bit — a protož podporují také divadlo. Za propůjčené dovolení k jisté řadě her sedá pan přednosta i s rodinou a všemi strýčky a tetičkami na prvních místech zadarmo — ostatní krasoumné obecenstvo naplňuje druhé, třetí a čtvrté lavice. Cti a chvály mívají tam údové hereckého spolku dost, ale s tabule hospodského nesmaže to všecko ani jediné čárky. Nyní je tam spolek vybraný. Včera večer pokoušel se o mne zloboh: dlouhá chvíle — a hle, v uměleckém tom zanícení provedla moje ruka toto nesmrtelné dílo!“

Při tom rozvinul papír a rozprostřel mi před očima obraz vkusu Hogartského, jednoduše nakreslený tužkou. Byla to prostranná krčma venkovská, plná přepodivných tvářností. V předu roztahoval hubené nožky pidimužík s načechranou hlavou, kterou nad vysokým obojkem mezi

náramnýma límcema nadutě vystrkoval. Ruce co možná rozpínaje, zdržoval dvě jiné podoby, ježto se chtěly popadnouti do křížku — po pravé masitého břicháče, po levé vyzáblého kostlivce. Oba měli oči vyvaleny, ústa hněvem zpříčena, pěsti zaťaty. Dávno jsem tak drastického představení neviděl.

„Tento smírný duch mezi rozhorlenou myslí rekovskou v pravo a vyhrnujícím se vztekem zákeřnickým v levo je ředitel nynějšího divadla v Jalovicích," začal mi Vilím obraz vysvětlovati. „Před desíti lety byl ještě statečným tovaryšem u stolu divadelního gardrobéra; že pak se mu několikráte poštěstilo vynésti na kluzká prkna stoly, přistrojiti se za němou osobu, a to vždycky beze všeho poklesku, shledal i na sobě pravdu znamenitých slov: A u c h' i o s o n o p i t t o r e! pohodil jehlou a chopil se dýky krví zprzněné a šel a neoběsil se sice na olši, ale pověsil se na krk komediantům. V chrámu svatého umění konávají prý na památku tohoto dne výroční slavnost, při nížto Melpomena moldánky natahujíc, pláče, — Thalie pak jako po kmínovce o jedné noze skáče."

I musil jsem se rozmaru Vilímovu zasmáti. „A jak se rozvinul tento duch, jenž tak dlouhý čas nevhodně mezi ostřížky dřímal?" ptal jsem se pak vykladatele obrazu.

„Neznalť jsem ho, když se počátečními kroky po herecké dráze honíval — a slovům jiných komediantů není co věřiti, ježto si jenom nejraději pamatují, kolikráte se kde komu vysmáli. Že pak v panu Sadílkovi duch veliký spočíval, dokázal tím, že se nejenom o slávu svoji, ale též o blaho celé bandy starati uvolil. Zemřela mu tetička, a ta mu odkázala několik set. I šel tedy povděčný sestřenec a opět neoběsil se na olši, ale nakoupil plátna, barvy a hřebíků a rozvěšel dědictví po latích a trámech a tu svou boudu nazval pak divadlem."

I dal jsem se do smíchu, až se stěny ozývati počaly.

„Vy mě rozhněváte, pane rytíři!“ zvolal se směšnou nadutostí Vilím a papír rychle svinuv, začal na mne jako mečem dotírati.

„Probodnu vás jako pečeného kohouta, opovážlivý člověče! Slepotou raněný krtek jste — v skořápce hlouposti uhnilý hlemýžď — božího světla se bojící sova jste — nazvaný: Vojtěch Neuměl a básnicky pokřtěný Milovín!“

Takových Shakespeareovských přezdívek se mu z úst jen sypalo, když se přede mnou v hrdinské postavě svinutým archem ohánel. Po tom se vedle mne na kolena spustiv, rozprostřel obraz na sedadlo, a začal takto horliti:

„Tu viz, jedovatý satiriku! Nejenom „šaturobil“ náš poznával potřebu divadla, a to divadla českého po krajích českých, alebrž i pomocníků nalezl, kteří se uvolili pod správou jeho dobývati zlatého rouna. Tu viz po pravici někdejšího tovaryše řezníka — nyní hraje tělnaté hrdiny; tu po levici vyzáblec, vysloužilý desátník — nyní představuje potměšilé zatvrzelce, zločince, jakož je Robert ve Fridolínu anebo nejzrzavější ze všech šelem „Bruno“ v klassickém díle Spiessově. Tuto viz mladíka s pudlíkem šaškujícího; pravý to Všeuměl. Listy roznáší, lampy rozsvěcuje, svíčky utírá — ba i někdy půl třetího slova bez koktání pronésti dovede; rozený to synek herecký. A tuto opodál u stolu naši proslulou dceru Melpomeninu, jež plačící děťátko placá! Hned vedle ní pak milánka žertu a smíchu, pannu Rosenkronovou, kterak pěkně — punčochy pere! A týž, jenž boty kartáčuje — a kluk, jenž s talíře zbytky selátka mlsá, na němžto se byla spáchala ukrutná vražda i zadelala kyselá omáčka — těchto několik upřímných koček — ó můj drahý pane Neuměle! viděti jste měl rozmanitý sbor tento, jak žije a pije, jak léhá a běhá: i zajisté byl byste vstoupil pod korouhev jeho, na nížto velikými, se zlatého papíru vystřiženými slovy stojí: „Národní

divadlo!“ Já alespoň vstoupil jsem na okamžení pod ni, neboť víte, že jsem odjakživa nerázně miloval, co se týká hájení a zvelebování českého jazyka.“

4.

Často v ošumělém kabátě
rozumnější chlapík sedá,
nežli v damastových kalhotech.

Za vzorem všech živoucích, znamenitých i neznamenitých i povídek a románů, báchorek a novell, aneb jak se ty špiritusy nyní všecky jmenují — za vzorem jich měl jsem již první kapitoly nějakou průpovědí okřestit; leč nechtěly se ve mně až posud uroditi blahozvuké rýmy.

Byl krásný den jarní. Slunéčko svítilo, po mezích běhala jehňátka a telátka, štěpařové kleli žravým housenkám — a duše moje se veselila. Cesta, po nížto jsem jel, vtloukala do mne věčnou onu pravdu: „Kdo se poníží, bude povýšen; ponížen bude, kdo se povýší!“ Bouře mořské jsem sice neviděl, ani blahosti jejích nezkusil: avšak po tomto zmítání na kamenité cestě do Jalovic byl bych zhotovil nejzdařilejší popis podobného úkazu na moři.

Do Jalovic tedy? — Ba ovšem že; aniž mi na cestě pokojné chvíle zbývalo ku přemýšlení, zdali jsem dobře učinil, že časem takto mrhám. V rozveselení mysli při panské večeři byl jsem Vilímovi slíbil, že se přijedu na Jalovický Thalíin chrám podívat — on se chytil slova, zapřisáhal mne svatostí našeho přátelství; kupčíkovi, s jehožto koňmi a penězi byl Vilím přijal, zvědavost moje lahodila, i počal na mne též dotírati všemožnou výmluvností, a dán jsem byl do rukou jejich. Rychleji zařídil jsem po městech pražských práce svoje, domů psal jsem

o nahrnutých obtížnostech, o prodloužení času, a čtvrtý den po Vilímovi vyjel jsem Oujezdskou branou.

O příjemnostech cesty nebudu slov šířiti. S nábožným povzdechem obrátil jsem zraky k milosrdným nebesům, když jsme poslední před žádoucím cílem zastavenícko učinili u čtyr zdí, nahnutým krovem přikrytých, které byly snad již poslouchaly hluk třicítileté války, které drahné času tesaře i zedníky již o smilování prosily, a které tovaryši hladem a žízní mroucí hospodou „U teplého stehýnka“ nazývali.

Koním se chtělo oddechu a obroku, mně se chtělo odpočinku; s posvátnou jakousi, nevýslovnou hrůzou vkročil jsem do spinavé krčmy. V sednici u prostředního stolu seděl host, mající před sebou telecí kýtu, zavinutou v divadelní návěští. Přirozeným pudem jsa veden měl jsem si já — nebo žaludek můj po dlouhém vytřesení všímati jenom lákavé teletiny; leč lidský duch můj zvítězil nad chutí zvířecí, a kritickým okem počal jsem dříve prohlížeti papírový obal pečeně a potom i muže, jenž byl dvě nestejné věci v tak úzkou známost uvedl, že se mastnota z kýty vtáhla v návěští, a písmena z návěští se otiskla na kýtě.

Přistoupil jsem tedy blíže ke stolu a nahnuv se hosti přes záda, četl jsem velikými literami ohlášené: „Vítězstvi u Domažlic, aneb: Břetislav I., český Achilles.“

Slova moje byla, tuším, plodem, česaným na stromě radostného překvapení a hlasitého úžasu; neboť se host, ač byl dosaváde jen v anatomické rozkládání pečené kýty zabrán, po vyřčení jich sourem na stolici zatočil, a očima na mne zablesknuv, rovnýma nohama na podlahu se postavil.

Byltě as padesátník, slabých údů, útlé tváře, snědé barvy, havraních vlasů, malých, jiskrných očí. Z pohledu a pohnutí jeho jevila se veliká čilost ducha, z oděvu bylo

lze hádati zálibu v pořádku a čistotě. Náprsnička i s okružím byla jako padlý sníh, na šátku okolo krku pěkný uzlíček, vlasy uhlazeny, kabát světle zelený s dlouhým poněkud životem, na nohou spodky z měkké, žluté jelenice v botách až na lýtka.

Měl jsem dosti času prohlédnouti si přívětivého mužíka, jenžto zdravým, ostrým chrupem poslední sousto teletiny na rychlo drtě a ubrouskem mastné prsty a ústa si utíraje, přede mnou se byl rovně jako grošová svíčka postavil.

V tom ubrousek pustil, tváře o několik stupňů lahodnosti rozjasnil, a obě ruce mi podávaje, zvolal jazykem kvapným: „Čechu, vlastenče! dovoltež, abych vám stiskl bratrskou pravici!“

Té prosbě nebylo lze ovšem nic odepřít. S úsměvem podal jsem cizinci ruku; leč ústům vyklouzla slova:

„V nebezpečenství se vydáváte, pane, v bratrství vcházeti s člověkem, na němžto třeba nic není českého, než co v něm vězeti zůstalo ze slabikáře.“

„Ó, bohužel, že jich po Čechách tolik, že by jich ani ve Vltavě neutopil, kteří o jazyk otcovský starosti neměli od oněch časů, když byli přestali odříkávat „ba, be, bi“!“

Tak zvolal host v zeleném kabátě, a tvář jeho se zatemnila vzdechem bolesti. Leč jako by novým pohledem na mne opět se zjasnila, pravici mou vroucněji tiskl, a slova jeho zněla jako zvonek radosti.

„Avšak vy, drahý pane!“ řekl, „zajisté nepatříte k těm, o nichžto psáno jest, že na levici státi budou. Libozvuk ve vaší výslovnosti, plynné čtení — a moje srdce — ha! moje srdce! To mi praví, že jste Čech — já řku — kus ryzího zlata — že se staráte o veliký prospěch vlasti — že jste milovníkem naší literatury — našeho divadla!“

„Toť jste asi neobyčejnou pilnost naložil na seznání

dobrého vlastence, zvláště pak, když v člověku po několika slovech i milovníka divadla seznáte!“

„A proč bych nebyl naložil? Kdokolivěk se na roli vlastenecké i nejmenší prací zanáší, trhá si zlaté listí na věnec neuvadlý — a byť i na ní po brázdách pouhé kamení sbíral a na hromadu svážel, aby na poli úrodném vzrůstu nepřekáželo — také to služba jest. Ano, můj zlatoušku! Od té doby, co se byl národní duch náš probudil z dlouhého sna — od té doby zanáším se přemýšlením o vzniku a zvelebení divadla. Nechť je cesta jakákoli — jen když přivádí k obecnému prospěchu. Jiný píše, druhý se potýká — já bych si zvolil stav herecký, kdyby k tomu byly plíce svolily — nu, také dobře, za to jsem hlavou a perem sloužil české Thalii!“

„Že perem?“

Divení mé přibývalo, čím déle horlivý mužík rozprávěl. Než poslední jeho slova zdála se mi býti důkazem o přeskočeném kolečku. Znalť jsem všecky naše spisovatele zejména, jižto se byli národního divadla ujali, a tento útlý střízliveček v jeleních kalhotkách že by byl z velikánského toho počtu?

I pozoroval, tuším, nedůvěru moji, ačkoli jsem k rozšíření kořínků jejich ani polovic okamžení nepopřál, jako zde písmen k jejich popisu; zpozoroval ji, a poněkud jako na rozpacích mě popadnuv za knoflík mého pláště, objasnil řeč svoji takto: „Rozuměj te mi, zlatoušku! Pravím-li: „perem“ — nemyslím, že bych byl i knihtiskaře pozbavil papíru a barvy. Ne všecko, co se napíše, i pod impressorský lis dostati se musí; ač nevím, zdali podobný osud i mé práce nepostihne, jestliže ji rozumní lidé za hodnou uznají. Jsem syndikusem v Jalovicích — jméno moje Kohoutek.“

Kvapně jsem se uklonil, a pověděv mu také jméno své, úřad i účel cesty své, nemenší poklony jsem utržil.

Tvář páně Kohoutkova se vyjasnila při jméně Jalovic jako báň na kostelní vížce při prvním slunéčku jarním.

„Srdečně velebím Hospodina, že mi vás dal nalézti na cestě k milému domovu!“ radoval se pan syndikus. „Totě nám zbude času k líbeznému hovoru a moudrému uvažování věcí vlasteneckých.“

Vozka můj, vstoupiv do jizby, oznamoval, že koně jsou nakrmeni.

„Máš-li pak ještě místa pro mne, Šebesto?“ zeptal se ho pan syndikus.

„Inu, jemnostpantatínku, jestli že můj pán dovolí,“ odpověděl vozka Jalovický, s rozvláčnou zdvořilostí obrátiv se k pann městskému úředníkovi i ke mně, jenž jsem ho byl v Praze za dost drahý peníz objednal, „místa bylo by nazbyt.“

„Mně společnost vaše způsobí dvojnásobné potěšení,“ řekl jsem já.

Pan Kohoutek nařídiv pak kočímu svému, aby se s prázdnou domů odebral, žaludku jeho se zbytkem telecí kýty seznámiti se dovolil, potom rychlým krokem se mnou hopkoval do kočáru. Vozka zapráskl, a již opět jsem začal okoušeti rozkoše kamenité cesty. Ne však! utrhačství nenávidím z celé duše, z celé mysli své; čím dále za „Teplým stehýnkem“, tím rovnější, tím úpravnější byla i cesta. Dobré znamení! — I rozprávka moje s panem Kohoutkem mohla se rozbíhati pokojněji a po koleji rozkládati.

Leč tato rozprávka stala se tak rozmanitou, že by ji čtenářové pro samou strakatinu i pro širokost oděvu za jednotvárnou i dlouhochvilnou usoudili, kdybych ji pro ně slovo za slovem ohřívati měl. Pokusím se vytlačiti z ní šťávu a vyloupnouti jádro, a takž ji bez nechutné šupiny po skrovných mírkách poskytnouti všechněm, komužkoli na Jalovické moudrosti a na zlepšení chuti vlastní záleží.

Mírka první.

Kohoutek. Sousedé Jaloviční nepokřtívaji údů spolků hereckých „komedianty“. Objasnil jsem jim i vpravil ve paměť jejich, že herci a herečky, hry divadelní představující, nazývají se umělci. A pouhým tímto názvem, věřte, mnoho nevážnosti zmizelo, jižto veliká část lidu našeho ve jméno „komedianti“ vkládá i pak na osoby přenáší.

Já. Toť aby vás údové všech divadel oslavili jako rekovného zástupce a podarovali penízem za vypuzení lidských bludů škodlivých! Leč pouhým překřtěním nezasadí se vážnost pro spolky, o jichžto potřebnosti se nerozsvítila lidu notná pochodeň. Lid — nemyslím toho, jenž v pluh starosti jsa zapřažen, pole denních potřeb orává, ani ten, jehož byli odchovali na hedvábných peřinkách, nehledí na umělce řádu jakéhokoli s takovou vážností, jako na milostpána, kdy se s pérem za uchem, svazkem papíru pod páží, s vypjatým břichem z radní světnice domů navrací.

Kohoutek (hroze mi prstem). Čtveráku! pomyslete, že vám sedí syndikus po boku! (S povzdechem.) Avšak bohužel, že máte pravdu!

Já (s úsměchem). A že toho zlého nenapravíte v dobré!

Kohoutek. Proč bych nenapravil? Nechtež jenom, aby spolky herecké přestaly býti útočištěm bídáků nehodou stížených, přístřeším dobrodruhů ze všech světa úhlů smetených, besedou radovánek, o budoucí den nepečujících.

Já. Oho, oho! velevážený pane syndikuse! Myslíte-li, že se svět dá na ruby obrátit, jako dvé rukaviček? Lidumilá Thalie nevymítá nižádného z hájů svých, ba ni truchlotvárná Melpomena nezabraňuje žákům pohlednouti na dno vinní sklenice.

Mírka druhá.

Kohoutek. Vám se tedy zdá, že by přestati měly

»Jsem syndikusem v Jalovicích, jméno moje Kohoutek.«
(Str. 78.)

všechny společnosti herecké, ježto stany svoje z krajů do krajů přenášejí a dílnu svoji rozbíjejí v městě i po návsi?

Já. Dokud se nestanou prospěšnými školami herecké umění pod správou dostatečných ředitelů — vymazány buďtež ze řady uměleckých ústavův i zapuzeny z besed společenských!

Kohoutek (radostně mi ruku tiskna). Jak ohlas mé duše mluvíte! Švec musí umět botu neb střevíc přikrojit, nežli se mu řemeslo dovolí; divadelní ředitel —

Já. Dovede přistřihnouti plody spisovatelů, třeba se tomu ani neučil. Vždyť pak to jest jediné, čím sami sobě pomazání udělují k úřadu. Ale vím, co říci hodláte. Vykázati se má, kdo řízení divadla přijímá, o vlastní zkušenosti herecké, o vzdělaném vkusu, o statečnosti, totik údů vésti k cíli jednomu. Než není-li to k smíchu, pane Kohoutku? My tu hovoříme jako výbor, ustanovený na dohlídku nad schopnostmi divadelních spolků. Ústy my dva nevytáhneme, co se vleče bahnem stoletým.

Mírka třetí.

Kohoutek (s rostoucím ohněm). Ó, jakž by soudil svět o herci jinak, představěv sobě, že v nižádné třídě vědomostí miláček Melpomenin cizincem býti nesmí! Rozum jeho se objasniti musí dějepisem, bájeslovím, rovněž jako chuť ušlechtiti řečnictvím a kouzelným jeho bratránkem, básnictvím. Tělo hercovo vtěsnati se musí v podobu prostoty, rovněž jako pohybovati se mravem kruhů šlechtických.

— — — — — — — — — — — — — — — —

I čtvrtou i pátou mírku hodlal jsem poskytnouti čtenářům; avšak pozoruji při přemítání zrna, že se neustavně zardívám, připomínaje si vlastní předsudky, nežli jsem se jich byl k vůli Vilímovi zprostiti odhodlal, a věděl jsem i věřil tenkráte v uměleckou důstojnost herce zdárného.

Což pak o stavě tom souditi má lid, jemužto se z netesaného plotu vyvrácený, surový kůl zdá býti dostatečným, aby se jím vyplnila veliká mezera ve sboru hereckém? I nechám tedy nahrnování mírek, abych se nestal najednou pověstným chvalořečníkem pořádku, nad nímžto jsem nedávno ještě vynášel úsudek nemilosrdný. Velika prý nádhera spočívá ve slovech: „Vir constans“, to jest: „Hlavu jako ze železa měj, s pravdou třeba do rvačky se dej!“ I kéž bych jenom paprslek nádhery té pochytiti a věneček z ní sobě uplésti mohl!

5.

Blahoslavena budiž, věži zámecká, ježto jsi nás — mne totiž a pana Kohoutka — v příhodný čas vytrhla z nesnáze. Čepejřil se již ten dobrák, když jsem ho škádliti počal poslední rozprávkou. Což já za to mohu, milý Kohoutku, že jsi až přemoudře chtěl kokrhati? Dosti dlouho jsem napínal chřtánek člověčí k nápěvům, v jakých jsi ty ohlašoval učenost svoji, a kdokoliv zaslechl duetta naše, na víru obráceu jsa nepojmenuje herce „komediantem“. Leč do posledního koncertu páně Kohoutkova nemohl jsem se pustiti. Byly to přetěžké variace; thema na ně: „V Čechách by obstál divadelní spolek, hrající po česku.“ Nic naplat, že jsem dokazoval, jak slabé jsou již prvopočáteční základy umění hereckého, kde hrubá neznámost jazyka vládne, i jakž nejisté stavení, kde dramatická chudoba bloudívá; nadarmo jsem dovozoval, jak sypké jsou základy spolků divadelních, i těžké obstání členů jejich, kde peníze pobývají u ovcí ztracených a choť jenom u beránků domácích. Zpozoroval jsem, že se odmluvou zasazují proti zamilovaným návrhům hrymilovného syndikusa, které chrániti všelikou silou se namáhá. Já pak nerad koho

z utěšených snů budívám; blahoslavena tedy ještě jednou, věži zámecká, ježto jsi další neshodě učinila přítrž!

„Nechtějmež déle pouhými slovy bojovati o věc, o nížto skutek co nevidět rozhodne," dokončil horlení svoje pan Kohoutek. „Pobyt váš v Jalovicích — a tuším, že bude dlouhý i příjemný — poučí nás o zastání zásady mojí, že v Čechách divadelní společnost česká obstojí. Máme tu právě jakousi; byť i nebyla ve všem dokonalá, svědectví o mém výroku přece vydá."

Musilť jsem se v duchu zasmáti, neboť mi na mysli tanul obraz přítele Vilíma i jeho vysvětlení. Ale večer byl již tmavotkaným rouchem zastřel obličej můj, a horlivé zanícení obestřelo zrak páně Kohoutkův; nepozorovalť usmání mého a mluvil dále takto:

„Dnes právě provozují Schillerovy „Loupežníky" po česku; doufám, že se domněnka vaše vyvrátí a možnost vyvedení návrhu mého ukáže."

Štěkot psů a volání mýtného pozdravily nás, když jsme do Jalovic vjížděli. V soumraku večerním a při jednotlivých paprscích, připadajících na ulici z nízkých oken přízemních, pozoroval jsem neobyčejné v městečku venkovském hemžení lidu.

„Nuž, pane Neuměle!" promluvil pan syndikus jako hlasem vítěze. „Tu vizte horlivost Jalovickou pro národní divadlo. To všecko plove k Zlatému andělu"!"

I já jsem k němu doploval po několika stech štilců, zakušených třesením vozu na dlažbě, vyšlapané husami. „Zlatý anděl" jest nejprvnější Jalovický hostinec, a sál jeho byli proměnili v chrám Thalie. Do začátku hry zbývalo mi ještě času převleknouti se; i dal jsem se uvésti do zvláštního pokoje. Na schodech stalo se mi však — náramné neštěstí.

Náramné to neštěstí strhlo se na mne ze dvou — ženských očí. Ach, to byly oči! Kdyby se mi chtěl dáti

platný úpis, že všecky spanilé čtenářky v popisu osudných těchto očí pohledvávati budou chválu očí svých: nazval bych je dvěma hvězdama, jarní fialinkou, okénky pozemského nebe.

Avšak tentokráte prositi musím za prominutí všelikého chvalozpěvu. Srdce moje bylo hnízdem zášti a spravedlivého zanevření, a ti dva dravci neuměli oči jinak pojmenovati, leč „jiskrami ženské pýchy a tvrdohlavosti, palčivou kopřivou, světýlkem vezdejšího pekla.“

Znalť jsem dívku. Kdyby dvanáctero soudců nebeských bylo po žebříku Jakubově sestoupilo na zemi a chtěli ohledat krásu dívky té, zajisté od nehýtku hebounké nožky až ke konečku zlatého vlásku byli by všecko úplné, dokonalé nalezli. Já jsem to nalézal také; ba nalézal jsem i více. Ducha jejího nalézal jsem sbratřena s pány, bez jejichžto průvodu se děvče v světě ukázati nesmí a kteří jsou: zdravý rozum, bystrý vtip a povrchní mravův a vzdělanosti lesk, který nahradí, co by se v něm snad nedostávalo. Srdce její nalézal jsem sesestřeno s paními, bez jejichžto spolku dívka nespolečnou zůstane ve spolku dobrých, totiž s čistotou, pobožností a čarovnou měkkostí, v nižto celý svět podobu svou rád vtiskne. Nalézal jsem, až i místečko pro svoji lásku jsem nalezl. Kdo sladkého tohoto pomoranče i hořké jeho šupiny nenakousl“, nepojme ani nejživějšího popisu chuti té; ale kdo se již „v síté lákavé ochechule třepetal“, pochopí zkrátka řkoucího: Miloval jsem. I ústa divčina žvatlala mi o tom daru božství, a oči její — ach, ty osudné oči! — co se mi na rtech pouhým zvukem býti zdálo, v očích jako z hloubky duše vyváženo se lesklo.

V sladké vzpomínce a v černém kabátě pohřížen jsa vstoupil jsem do sálu „Zlatého anděla“. Sotva že jsem levým okem proběhl zástupy diváků, vpředu ženských, nahrnutých jako jarního květu na makových záhonech, vzadu mužských, sestavených tu jako na podzim uschlých makovic,

a pravím, sotva že mi času zbývalo pohlednouti na oponu a vyobrazené na ni sedmero Muz a nekolika gracií, tanec provodících, jako „dojné, když prováději vrtáka“: zazvonilo se, opona zasustěla, mne pak pojala hrůza posledního soudu.

Řvaní a výskot, tleskání a dupot rozléhalo se okolo mne, že jsem se strachovati začal, aby nás nepochoval „Zlatý andel“ pod kamenným plástěm. Nevěděl jsem, za jakou příčinou se Jalovickým panům všecky údy zbláznily, až když se Franc Moor s pokorou do prostřed jevistě připlazil a čepici smeknuv, na poděkování za přivítanou hezky po komediantsku se ušklíbl.

Štěstí tvoje, pane hrymilovný Kohoutku, že jsem tě už neměl po boku. Před veškerou obcí byl bych ti okolo krku padl, že's ji tak velikou lidumilost vkokrhal! Ani slova ještě herec nepromluvil, a již byla rozkoší — bez hlavy!

Leč Franc Moor za pozbytí takové maličkosti stál. Jaký to kus masatého těla! Jaké plíce, jaké studium! I ten chomáč načechraných na čele vlasů — jaký to důvtipný příspěvek k zobrazení středného padoucha! Radosti mé přibývalo po každém výstupu, a div že jsem se dočkati mohl, až bratr Karel před námi zakleje. Jaký to asi velikán, když Franc již takový skalolam!

Vystoupil, nové diváků zbouření. Ale pan Karel jako nic, jenom hrdě hlavou pohodil. Já pak jsem se pozdvou ocitl v Jiříkově vidění. Zjevilať se osobička nehřmotná, hubených údů — kromě lýtek a stehen dle hereckého práva vycpaných. Slova jeho vrážela se mi do prsou jako tříhraná dýka: žalobu a nářek veda skuhral, až mi se politováním vlasy ježily. Údy jeho, pesti, ramena, prsa, zádek jenom hrály; zatínaly se, trhaly sebou, nadýmaly se. Oči se koulely, a obočí nad nimi se hýbala jako dvě hrůzoplodná mračna. Jalovičtí v rozkoši takořka tonuli.

Jednání první bylo ukončeno. Nové hromobití. Leč vedle mne začaly dvě paničky rozprávku, kteráž učenosti svou i nejsilnějším vztekáním rukou a nohou pronikla. První z těchto mudřen, vykrmená husa s obtížným dechem, batistovým šátečkem sobě utírajíc pot s čela a tváří jako vývar s velikých pokliček, zasípala takto:

„Co pravda, to pravda! Naše nynější divadelní společnost honosí se umělci, kteří by divadlům dvorským byli ke cti. Na mou věru, panno Koboutková! ty dva chlapíky bych sežrala.

Paní recensentka mluvila totiž o Frantíkovi a Karlíkovi.

Druhá ženština, vyzáblý to kostlivec, zacinkala pronikavým hláskem takto:

„A v čem že dnes největší obou umění záleží, paní správcová? V tom, že Valenta dnes dobrého syna i milovníka hraje, a Rasocháček představuje zločince, ježto jindy právě naopak sobě počínají. Ale předevčírem se založili o deset pinet piva, kdo z nich lépe vyvede úkol druhého. Bratr můj kroutil nad tím hlavou. Ale já řku: I nech, bratře, starostí; znám Rasocháčka i Valentu líp, nežli ty.“

Nevím, zdali se mi hlasitého smíchu chtělo či zdali mě horko, jako v ruské lázni ze sálu pudilo na čerstvé povětří. Vstoupil jsem na pavlač, pod širokou oblohu, jižto byl večer potáhl modrojasným, hvězdoskvoucím čalounem. Měl jsem příčiny se srdcem rozveseleným pohlédati k tichým hvězdičkám; leč jediný pohled na stříbroskvělé jich stádo — a prýč byla veselost. Ach, ty zlé dívčí oči! Opět tanuly mi na mysli, a to bylo moje neštěstí. Bázeň byla na mně, abych se s nimi ještě jednou nepotkal; neboť o hlavu bych se byl s verou svojí založil, že se mi v nich objevila kouzelná kukátka — moji Bětunky, já však jsem

se byl panickou svojí statečností zařekl, přiblížiti se ke dráze takovýchto zkázyplodných komet.

Vy se snad usmíváte této mé statečnosti, kterážto se bojí dvou ženských očí? Nebyla to bázeň, byla to vlastně hrdost, která mě od nich vzdalovala, kterážto mi velela před nimi prchati. Eližběta moje byla se mně dotkla velmi důtklivě; nemohlť jsem odpustiti bez újmy mužské důstojnosti, ani přiblížiti se nesměla pro ženskou důstojnost. Mezera bořila se mezi námi a naší láskou. Ale jestli mezera nepřestupná? Nevím. Byltť jsem „duší svojí“ už mnohonácte neděl nespatřil, a sotva že mě na schodech „Zlatého anděla“ dvě oči potkaly, podobné očinkám Bětunčiným, srdce se mi začalo i s panickou statečností bouřiti.

„Avšak zdali sám sobě krásného večera nekazím pro pouhé zdání, pouhou vzpomínku?“ počnu na sebe dorážeti zmužilou otázkou. „Kdež by se tu vzala Eližběta? A byť i vzala —“

Hrdinským krokem pospíšil jsem do sálu, neboť začínalo druhé jednání. Starý Moor již lomil rukama a bědoval, a já bědoval jsem s ním, neboť nikdy se mi nenaskytlo důležitější příčiny bědovati nad lidskou zaslepeností, v nížto se byl člověk zatoulal k svatyni Melpomenině, maje se dle nadání svého potloukati okolo chléva.

Vyhrnula se opona po třetí. Já jsem se byl vtlačil do koutečku, dílem abych jako cizinec nepřivábil na sebe pozornost domácích, dílem abych bez překážky kochati se mohl ve hře Kosinského, mého Vilíma. Jakkoliv jsem se nadíti mohl představení výborného, přece mi srdce nepokojněji tlouklo, než kdy mi přítel byl zvěstoval, že jest komediantem. Nikdy jsem ho nebyl spatřil bojujícího na prknech, nyní pak se blížila doba, kdy jsem jako nestranný soudce měl rozhodnouti, zdaliž s prospěchem učinil, oddav se nejveselejšímu řemeslu.

„Tu se ozve za scenou: „Zde je zajisté," a hned po tom: „Kde je vůdce váš?" a v bohatém oděvu slovanském vystoupí Kosinský!

Ušlechtilý jinoch u prostřed sboru divokého, loupežnického! A ta slova jeho! Plamenná láska, horoucí bolest, zoufalá odvaha — nešermoval sice rukama povětřím, nedupal nohama o podlahu — diváci také nevýskali radostí — avšak i v oku „žravé" paní správcové i po tváři spanilých mladátek leskla se slza — ticho posvátné bylo po sále! Já pak déle se držeti nemoha, proderu se na jeviště, loktem strhnu Francovi plášť, sváteční hedbávnou záštěru panské kuchařky, klopytnu Amalii na ňádra koudelí sklenutá, a sotva se na těch čarodějných pahorcích vzpamatovav, Karlovi ušlápnu ostruhu, až pak se posléze Vilímovi zavěsím okolo krku.

„Drahá perlo! jak dlouho se tu váleti budeš mezi plevami?" začnu slovy kvapnými; leč on mi další výrok roznícení mého rázem dlaní zastavil.

„Nech řečí o perlách a plevách, milý Vojtěše! Duše moje se nyní zanáší potřebnějšími věcmi. Touží po ní jako pstruh po skalním potoku, praví katrčník v „Rodě Svojanovském", — a takž i toužila po tobě duše má."

Takto mě zakřikl, a dále ani slova promluviti nedovoliv, pojal mne za ruku a uvedl před ředitele, řka: „Tuto vám přivádím přítele svého, prvního milovníka při dvorském divadle Výmarském. Jest na cestách a spěchá ku Praze. Leč pro přítele zbude mu času i chuti zahráti zde jeden večer a pomoci mi z bryndy!"

A nedbaje toho, že mu přítel podivem kamení, obrátil se na kvap k soudruhům svým, kteří se tu již okolo mne neznámého stavěli, zraky na mne pronikavě upírajíce. „Ale vás, pánové, zvláště vás, koruno naše, kouzelná Amalie,

i všechny ostatní údy k uměleckému tělu našemu patřící, zve pan Braunthal na zítřek na slavnost ku večeři, a těší se, že se všickni s ochotným žaludkem dostavíte.“

6.

„Pro dobrý Bůh! člověče, zbláznil jsi se? Udělati ze mne prvního milovníka na knížecím divadle Výmarském!“ začal jsem k Vilímovi, když jsme se byli po „Loupežnících“ v najatém pokoji u „Zlatého anděla“ ocitli.

Avšak vážnosti, s jakou jsem řeč svou začal, popudil jsem přítele, vždy veselého rozpustu, k nesmírnému smíchu. Zdálo se mi, jako by si nahraditi hodlal, co u přítomnosti herců promeškati musil a do čeho mně se nechtělo.

„Nouze naučila Dalibora housti!“ odbyl rozpačitost mou zkrátka; „bohdá, že i z tebe na jediný večer herce vysoustruhuji. Statným budem Kuklovinem. Ano, ano! Nevyvaluj očí! Hrabě Ivanov nad Vislou z rodu staroslavného.“

„Člověče, mně začíná při tobě býti úzko. Ze mne urobí herce — a nyní „Soběslava“, jarý výtvor proslulého a takměř posud jediného dramatika českého chceš vrhnouti v prach Jalovické nízkosti?“

„Aj, aj, bratříčku! tobě nevalná chlouba pro tebe. Pomysli, že jsem i tebe vyvolil k slušnému básně té oživení. Ostatně to osudem básníků dramatických, že dítky jejich padají v ruce spravedlivých i nespravedlivých. V jaké upadne „Soběslav“, provedení ukáže. Já jsem představení to vyvolil v prospěch svůj a úsilovně o zdařilé provedení pracovati budu.“

„Leč pomysli jenom na obsáhlost této tragédie a na těžký její sloh.“

„V těch úzkostech pomůže péro několikerým škrtnutím a paměť pánů herců.“

Div že jsem Vilíma poznal. Nepojímal jsem, zdali to vše pravda či žert.

„Nenahrnuj překážek, kde jich ještě není!“ štěbetal dále. „Chtějí-li se Jalovice honositi českým divadlem, ať tedy provozují díla českých básníků. Ty pak račiž uvážiti, že mi zde běží o veliký příjem, protož i o kus náramného názvu, nesčíslných osob s lákavého návěstí. Co se však týče našeho namáhání, pane hrabě z rodu staroslovanského, tuším, že naleznete náhrady bohaté, když vás seznámím s Eližbětou svojí. — Na hereckou čest, můj Milovín se červená!“

„Ty's dnes k nevystání, příteli!“ vypravil jsem sotva z úst a začal se procházeti po pokoji. Cítil jsem jako požírající plamen po celé tváři. Zpropadená Eližběta!

„Neměj strachu, že Eližbětou bude náš obstárlý miláček Melpomenin! Tu musí tentokráte do nohavic — a je blažena, že nám svůj vnadný, kosonohý vzrůst na odiv postaví. Budeť z ní Hroznata — milostnější nežli se byl básníku objevil. Choť knížecí bude nejkrásnější perla zdejší, herečka z ochoty, z pouhé, vlastenecké ochoty.“

7.

Druhého dne stál jsem při oblékání o celou hodinu déle před zrcadlem, nežli když jsem se v Praze strojíval na nejslavnější ples. Nejjemnějším líčidlem přítele Vilíma zrůžovela tváře moje; lesknoucí se mastičkou začernalo se obočí a zatemnily knírky. Cokoli tvůrce nového stavu mého uznal za dobré, učinil jsem bez odmluvy. Dostav se již do kola, odhodlal jsem se tancovati, nechť z toho pojde co pojde, třeba i závrať a hlavy bolení. Radost, jakou se můj

rozpustilý komik těšil na městské povídačky, pobláznila i mne; se smíchem propůjčil jsem se všeliké přítelově potřebě.

Sotva že byla na zámecké, mnou již jedenkráte blahoslavené věži zabručela devátá, vtiskli jsme klobouky na pálené kudrlinky; prsty vklouzly do bělounkých rukaviček, a již jsme rychlým krokem ocitli se na ulici. Byliť jsme na cestě do všech vzácnějších domů, kdež se byl Vilím již seznámil a kamž i teď prvního milovníka divadla knížecího uvésti sobě umínil.

První návštěvou zavadili jsme o dům páně Kohoutkův. Hrymilovného syndikusa musili jsme prvního zavésti v tajný labyrint počínání svého, nežli mohl rozhlásiti, cokoliv jsem mu byl včera o pravém stavu svém objevil. Navypravovaltť mi Vilím o horlivém pro divadlo mužíkovi tom takových kousků, že se mi ani dost málo nestížilo svědomí, když jsme mu nejprvnějšímu pověsiti chtěli „na nos bulíka“.

První, kdo nám v Kohoutkově posadě v ústrety přišel, byla jest hubená recensentka „Loupežníků“, kterážto „Valentu i Rasocháčka lépe znala nežli bratr syndikus“. Jazyk bych si byl ukousl, jen abych smíchem puknouti nemusil, když jí rozpusta Vilím asi desaterým políbením kostlivé ruky dobrého jitra podával. I musiltť jsem také chtěj nebo nechtěj kousnouti do hořkého žaludu.

S radostným úžasem přivítal nás bratr syndikus, a úžas jeho vzrostl, když ho Vilím švitořivou výchvalou o hereckém mém umění do sluchu bil, a radost jeho kácela se plným vozem, když jsem se prohlásil, že ku představení „Soběslava“ síly své obětovati volím. Slzy maje v očích, úsměv na tváři tiskl nám ruce, vinul nás k srdci.

„I ať tedy nevím, co jest uměti říkání svoje nazpamět, a co důvěřovati v napovědu,“ zvolal ze srdce přeplněného, „jestliže jsem vás, drahý pane Braunthale, včera již miláčkem Melpomeny býti nesoudil! S takovou důklad-

ností o divadle mluviti a úsudek bystrý pronášeti nelze neposvěceným.“

„Zdráva buď velebystrost rozumu vašeho, zastupiteli a ochránče náš!“ prohlásil Vilím a v další milost divadlem posedlého Kohoutka poroučel sebe i mne. Že ten, cokoliv o mně dříve byl zaslechl, rozhlašovati nebude, ručila radost jeho z nenadálého herce knížecího. Žertu mému s pravdou a se lží na věerejší cestě rádo bylo odpuštěno.

Viděl jsem je, viděl jsem všeliké ty rody vzácné, plody panské v pověstných Jalovicích. Viděl jsem radostné jich tváře při návštěvě knížecího herce i slyšel jsem přívětiva slova v rozmluvě s váženým umělcem.

„Och, ty hodinko boží!“ povzdechla si sladounkým hláskem paní radová. „Jaký to krásný stav — herecký u knížecího dvora! To máte zajisté hollandské plátno — a knoflíčky darem spanilé ruky?“ doložila nad míru šetrna hospodyně a zvědavým prstem poklepala mi na prsa, na běloskvoucí náprsničku.

„Čtyry tisíce tolarů ročního příjmu?“ zvolal pan dozorce nad Jalovickými školami. „Ó požehnaný stave! Za tu trochu...“

„... hubou tlučení a rukama házení,“ chtěl nepochybně říci; leč jako by uťal; hrubý ten žvanec v čas ještě spolkl, a po zrzavém trojlistu kloučků svých se ohlížeti počal okem tak planoucím, jako by jim v paměť vpáliti chtěl: „Hoši, ať jsou mi z vás komedianti!“

Byl jsem nad míru spokojen s Jalovickou vzdělaností; nikde za námi nebečelo drobounké stádo: „Hlehle, to jsou komedianti!“

Poslední naše zastaveníčko bylo v zámku, u vrchního panství Jalovických. Nejlibější pochoutku schoval mi Vilím k posledu. Měl jsem seznati Soběslavovu Eližbětu! — Vstoupili jsme do pokojů. V druhém sedělo několik paní.

„V levo u zrcadla," zašeptal mi kvapem přítel průvodčí, „jest veliká choť Soběslavova."

Zkameněl jsem. V levo u zrcadla — ta labuťová šije, hedvábné vlasy, tato kouzla ve tvářích, hrdost na čele, a posléz, ach! ty oči, oči nešťastné!

Byla to moje Bětunka. Jako by zlý, závistivý duch na prahu plamennou metlou se ohánĕl, sypala se na mne hrůza při dalším kročeji. Panická moje statečnost byla by se ráda poradila s Vaňkem, ale ach! cestu měla zamezenu vrchy nepřestupnými.

Staň se, co staň! Z hluboka jsem si oddechl a levici do žeber zaťal, pod nimižto mi srdce tloukla, jako by zvon při posledních ranách před velikým pátkem.

Komik Vilím se již otáčel mezi ženskými. Já pokročil jsem za ním, i umříti hotov jsa pro herecký stav. Poklonu složiv domácí paní, za šťastna jsem se pokládal, že si úzkost moje jazykem prorazila hráze a že jí ubývalo tou měrou, jakou se rozlévala slova.

Soběslav mě uváděl knížecí své choti. Jako by nic, pokročil jsem před ní. Plesal jsem v duchu. Stálať tu přede mnou, jako by ji výjev tmavou půlnocí poslaný vylekal ze sna. Sáhl jsem po třesoucí se ruce její — však jí trhla jako před žhavým uhlím.

„To není možná!" vyklouzlo jí z ubledlých úst.

„I proč by nebylo možná, aby vám pan Braunthal úctu svoji prokázal?" přejal Vilím nevěda, co by o zdráhání tom soudiiti mohl. „Dosavad se přátelsky chovati můžete, knížecí moje Eližběto, k hraběti Ivanovi. Nebudeť vás kárati Soběslav."

Bětunka mně byla poznala — anebo si aspoň podobou mojí uvedla na mysl člověka, jemuž nebylo lze do očí se podívati s nejčistším svědomím. Jistota zprávy přítele mého, plynná moje slova o stavu hereckém, o cizině, o radosti, že opět noha moje kráčí, kde posvátná jsou místa — zrůžo-

vělá moje tvář, načernalé obočí a posléz hezké knírky — to všecko přece mátlo Bětunku. Já pak žehnal jsem nápadu, že jsem si byl po roztržce s duší svojí nechal ústa zastíniti mužskou okrasou; žehnal jsem i památce strojivých panáčků, jižto byli ráznost věku našeho úhlednými kníry mistrně naznačili!

Jako kornout fučícím větrem točil se Vilím s hlasitým smíchem, když jsem mu byl při návratu našem k „Zlatému andělu“ svěřil, koho sobě za Eližbětu vyvolil.

„Kopu štípaných dostala by ode mne náhoda, kdyby jen o stéblo větší záluhu měla při tomto svedení, nežli slepá babice!“ veselil se přítel a hrozil mi, že ze všeho, cokoliv se na nás nahrne ve dnech příštích, udělá veselohru.

8.

Nevím věru, ve kterém stavu by se rodilo šarlatánství čili křiklavého nafukování a nadýmavého hubařství tolik, jako v řádu hereckém.

Vilím se při soukromých zkouškách se mnou zapotil, nazlobil i nasmál se. A posléze, když se mi již uzdálo, že s pochvalou obstojím, s radou se vyskytl, abych při veřejných zkouškách říkání své jenom leda bylo odsekal, ruce do kapes nastrkal, na napovědu nohama zadupal. A blaze nám obéma, že se s tou radou vyskytl! Páni herci zařikali se při počínání mém všelikou zkušeností svou, že jsem se na divadle narodil, že jsem na prknech jako doma.

„Avšak, příteli! k čemu to všecho namáhání? Kdo ví, zdali Eližbéta hry neodřekne, jestliže mne přece poznala?“

„Právě naopak, jestliže tě poznala. Ženská pýcha jí nedovolí, aby se jako bázní před tebou skrývala.“

Vilím měl pravdu. Bětunka neposlala úlohy nazpět, alebrž jako s nádherou, nevšímavostí, chladností mluvila se mnou. Ó bývala to vždy tvrdohlávka spanilá! Strach mě pojímal, abych se neprozradil hněvem při její smělosti, jakou mi napínala čelo proti čelu.

Pátého dne měli jsme „sedlského knížete“ v život uvésti. Představení to bylo po celý čas předmětem obecní rozprávky, a byť i nebylo na divadelní ceduli stálo: „že pan Braunthal, úd knížecího divadla, ze zvláštní laskavostí v úloze Kuklovína vystoupí,“ bylo by se divadlo přece naplnilo. Platy za podívanou byly zvýšeny, ale sál natlučen.

Ředitel a Vilím se spokojeně usmívali, otvorem oponě na strakaté množství pokukujíce. Na tváři mojí rozkládala se však mrzutost. Buďto že neobyčejný šat, nalíčení, záře hořících světel, jakési neznámé povzbuzení a napjetí všech duševních sil, aneb že nadzemské, mně nepovědomé, vše zachvacující kouzlo toho bylo příčinou, slovem: večer ten přál jsem sobě býti pro Eližbětu Soběslavem, a všeliké nesváry mezi milujícími jsem upřímně proklínal. Avšak ta pekelnice v podobě cheruba, zdálo se, že poznávala můj nepokoj. S vítězným úsměvem vykračovala si podle mne v lesknoucím se brnění rytířském, i později v zlatohlavu knížecím.

Duše moje rozčilena byla sladkou bolestí a nevýslovnou touhou, panická moje statečnost roztříštila se v čarovných vnadách Eližbětiných.

Přišlo třetí jednání. Březina, masatý Valenta, dořval:

„Ha! — to jsou jejich zvučné trouby!
Tak se blíží velký svátek! tak se
jemu sezvání, a zdaleka nám —
záře jeho svou osvětu ukazuje —“

Soběslav se vyhrnul a já v jeho zástup. Hlasitý šepot rozléhal se mezi diváky; ale já jsem tu stál, nemaje

Vyhrnula se opona po třetí. (Str. 88.)

smyslu pro nic než pro Eližbětu, a z plna srdce zaznělo za ní posléze:

„Nesmrtelný! Nestvořený! Tam kdy
s ní se na tvém velkém soudě sejdu —“

Slova moje vyvozena byla trápením lásky; opravdivost citů mých roznítila i mne i shromážděné množství. Jako všezápalné jiskry sypala se slova:

„Krásná jsi ty
země česká! jarý, chrabrý,
bohumilý jest tvůj národ slovanský —“

do vlasteneckých ňader Jalovických, a bych ani nebyl při odchodu o slovech:

„— tam jsi v ledu
věkovitém hrob slzami vykopu —“

dle Vilímova návodu ruce rozpjal, jako bych jižjiž „tam“ zalétnouti chtěl: byl by za mnou přece postupoval pochvalný tleskot krasocitných diváků. A když ve čtvrtém jednání nastala scena moje s Eližbětou, já pak výmluvností zoufanlivou na ní jsem dotíral —

„— nedejte mi
bez milosti, bez úsměchu zhasnouti!“

třásla se ruka její v rukou mých, a plamenná moje ústa vtiskla na ni „Vojtěchovu prosbu o milostivé smíření“.

Jak se hra ke konci dovlekla — nevím; se mnou se točila prkna, opony, herci, diváci a sál. Ale po hře, když jsme se byli na volání rozbouřeného množství ještě po třikráte in corpore okázali, přitlačil se ke mně pan Kohoutek.

„Neuměl, pravil jste, že se nazýváte?“ hrnulo se mu z úst, a pravici mi tiskl mezi dlaněmi. „Všeumělem bylo se vám nazvati.“

Ale já bych byl v okamžiku tom pana Kohoutka nazval tulpasem, neboť mezi věčným po prknách honěním všelikých umělců i neumělců dostavila se k nám právě Bětunka, zahalena jsouc ve pláštík, na odchodu z jeviště. Jako blesk prohnalo mě oko její, když byla syndikusova slova zaslechla.

„Přeji vám dobrého vyspání, pane Neuměle!“ vyklouzlo jí ze rtů, rychlým krokem se deroucí potom mezi dav lidu.

Kostky byly padly. Silnou rukou uchvátím dívku milostnou a slabě se vzpouzející zastavím mezi postranními zástěnkami.

Jak dlouho jsme tu stáli, co mluvili? — Nepozorovali jsme to sami. Avšak posluha, shášeje po sále a divadle světla, ještě nás dopadl, skoro již ve tmě. Bětunka byla sklonila hlavu svoji na prsa má, rtové moji líbali slzící zraky smířené milenky.

9.

Vilím podobal se hotovému bláznu, když jsme pak ve svém hostinském pokoji byli, a já jsem mu vypravoval, že ta „Eližběta Soběslavova“ jest má Bětunka, s nížto jsem dlouhý čas se hněval. Smál se, výskal, běhal, skákal, točil mnou chvílemi, div mně závrať nepopadla, a vůbec počínal si jako hotový blázen.

Najednou sebou trhl a postaviv se přede mne do positury tragického hrdiny, zvolal se směšným pathosem:

„Ha, to tedy ona ukrutnice, licoměrná úsklebnice, která šípem lásky srdce tvoje ranila a pak dýku úsměšnosti ve tvář tobě mrštila?! Ha, to jest ta ochechule, která —“

„Ale, bratře! já jsem —“

„Nic to! Neuměl se jmenuješ, darmo zraky sklopu-

ješ; jména tvého užila k útržkám, když tvá ústa svěholila o snahách tvých pro vlast, osvětu — i vem ďas tu tvoji Bětu!“

„Ale příteli,“ pravil jsem, „vždyť to byl jen žert, a s mé strany pouhé nedorozumění, pouhé —“

„Nedorozumění?“ rozdurdil se žertovný Vilím, „a na mé konto smíření? Ano, na mé konto! V prospěch můj se mělo hráti, ne však srdci tvému příjem dáti! Ha, ty vrahu kapes Jalovických na mé konto — avšak —“

Tu sebou trhl a radostně rukama zatleskav, vroucně mě objal a s plesáním doložil:

„— to nic nedělá! bylo to představení ve prospěch můj — a v prospěch dvou srdcí, kterážto, jak doufám, nyní se na věky prospěšně spojí.“

„Ano, také to doufám,“ přisvědčil jsem. „Byloť to, jak jsem již pravil, pouhé nedorozumění — pouhé poškádlení, kteréž ani nevědělo, jak ostře zasáhne mladíka, nemajícího nic, než trochu těch vědomostí a vroucí lásky k vlasti a —“

„— a k Bětunce!“ doložil Vilím.

Ach, ano, Vilím měl pravdu, miloval jsem ji co nejvroucněji, ačkoliv tehdáž, když jsme se seznali, nebyl jsem v takovém postavení, abych před ní se postaviti a přímo o její lásku ucházeti se mohl. Ale já těšil jsem se blahou nadějí v budoucnost — a které mladé, láskou vrouci srdce by se takto netěšilo? miloval jsem ji v tichosti srdce svého, jako k nějaké světici jsem k ní zraků svých pozdvihoval, a duše má se chvěla blahem, když jsem v očích jejích četl, ze zvuku jejích slýchal, že i ona srdečně mi jest nakloněna; tu — když nejvřelejším citům jsem se důvěrně oddával — dotkla se mně ledovým úsměškem a počínala si tak, že všecky krásné mé naděje, všecky mé z nich vyplývající blahosti rázem se shroutily a zmizely,

a já před sebou jsem neviděl než hrdost, která dříve jen někdy z útrpnosti ke mně laskavě se skláněla, jejíž úsměšky jsem byl dříve za úsměv milostný považoval — ano, tak se mi v okamžení tom zdálo, a já jsem též s hrdostí se od ní odvrátil — a ačkoliv mi srdce krvácelo — zařekal jsem se, že se k ní již nepřiblížím. Takového shledání jsem se nenadál!

Vilím byl opět v největším proudu dovádění, když pan Kohoutek přišel a nás pozval, abychom jej poctili přítomností svou ve společnosti jeho a některých přátel. Dobrák ten byl představením tak potěšen, že nám malou hostinu na rychlo dal připraviti, při nížto jsme se pak až do půl noci dobře bavili a mnoho skleniček vína na oslavu národního divadla a na zdraví všech přítomných osob vyprázdnili.

Já pak nejvíce jsem se bavil s panem Kohoutkem, jenž radostí div mně nerozmačkal, když jsem se mu projevil, že i já jsem milovníkem divadla, zvláště pak národního a vůbec všeho, co ku prospěchu a oslavě vlasti prospívá. Mluvili jsme, jak dobře by působila cestující divadelní společnost česká, kterážto však — to jsem zvláště podotýkal — musela by být dobře spořádána a z takových členů sestavena, kteří by snažné a svědomité o to se zasazovali, aby veškeré jejich jednání jim i divadlu ke cti sloužilo; — a že by především a nevyhnutelně též bylo potřebí, aby v jejich čele stál muž, který by k takovému podniku úplně byl schopen a také dobrou a upřímnou vůli měl.

„Ano, pane," doložil jsem na konec, „tak jen možná nadíti se žádoucího úspěchu od takových společností, tak jen možno dosíci, aby slovo „komediant" v takovém smyslu, jako často nyní, slýchati nebylo a aby společnost divadelních herců všudy požívala vážnosti."

Musil jsem též panu Kohoutkovi slíbit, že s ním sdělím pojednání, jaké o takovýchto společnostech v práci mám, a rozešli jsme se pak jako přátelé a v nejlepším rozmaru.

* * *

A Bětunka? Ano, Vilím měl dobře; byla to divadelní hra — ve prospěch dvou srdcí. Druhého dne Bětunka uvedla mě k své tetince, paní vrchňové, kdežto po nějaký čas byla návštěvou, a tu teprv jí zjevila, kdo vlastně ten pan Braunthal jest. Co dále následovalo, nebudu obšírně vypravovati, a řeknu jen zkrátka: Za trest, že jsem tak dlouho lásce vzdorně na odpor se stavěl, uloženo mi bylo popsati příhody a pozorování svoje na umělecké cestě do Jalovic i za pobytu v pověstném tom sídle umění a vydati popis ten ještě — před svatbou.

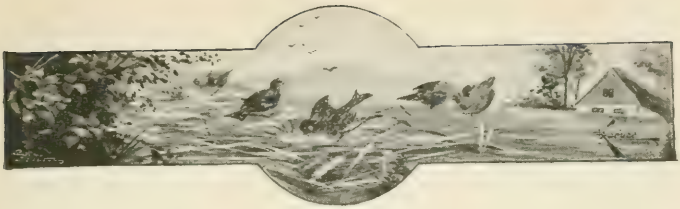

Z dopisů Bedřichových.

Tu sedím, abych ti psal. Slíbil jsem ti to, ale nevím, jak se mi dopisování povede. Kdybych mohl u tebe seděti, do jasného oka tvého hleděti, tvým duchem se rozhřívati: slova plynula by snad živěji; a nebo kdybych mohl sednouti k svému violončelu a zvuky jeho k tobě poslati: to bys mohl arci slyšeti nejčistší, nejvýmluvnější hovor srdce mého.

Přijmi tedy slova moje na papíře jako nedospělé tlumočníky mých citů! Pravím citů, neboť mám-li s tebou žvatlati, bude to jen historie srdce mého. Jinak poběhne život můj asi tiše, jednotvárně; leda že bude v řiši zvuků a nápěvů rozmanitost pro mne panovati.

Cest svých, krajin a měst nebudu ti popisovati. K tomu se nehodím, ani toho nepotřebuješ. Cestopisů a podobných prací máš dosti dokonalejších. Raději mluvil bych s tebou o svých úmyslech, o svých nadějích — a že by stála při tom oslava jména českého v popředí, tomu bys nesměl se diviti.

Bolí mě to někdy, že neumím jako ty pérem vládnouti! To bych měl práci snadnější; ne snad, že bych chtěl povolání tvoje zlehčovati — ó znám dobře jeho cenu vysokou, ale také ten prospěch jeho, že může státi každé okamžení jako lehký bojovník s úplnou zbraní hned na

místě, kde volá oslava národní; ale já jsem jako těžký, v železném brnění upjatý jezdec v boji o čest národní. Nemohu pouhým nápěvem nevidomé oči otevříti a ledové srdce v lůno matky vlasti nazpět uvésti. Ale proto nebudu přece zoufati. Mám také kus díla před sebou a hodlám jím národu dobře posloužiti.

S koncerty mnoho se obírati nechci — vždyť nebudou snad vezdejší potřeby na mne tak doléhati, abych musel pořád jen koncertovati! budu je považovati toliko za dobré přátely, kteří pomáhati musí v nozi. Avšak nemysli, že bych snad proto na svou basetku zanevřel! Budu s ní mnoho rozprávěti, budu se s ní milkovati, naučím ji hlasem i citem lidským mluviti, že jí bude svět s rozkoší poslouchati; jen to jí nemohu slíbiti, abych jí jediné všechnu lásku svou věnoval! — ty's mě zavedl; musím také tvou zpěvohru milovat. A ta musí býti konečně mou hrdostí, mou chloubou. Hodlám ji vyzdobiti, vyšperkovati veškerým kouzlem hudby a potom ji na světlo boží uvésti k své rozkoši a ke cti jména českého.

Že nebudu mařiti času na samých cestách, to si pomyslíš; ale kde si stánek vyberu nebo kde nějaký přívětivý útulek pro svou Muzu a milenku naleznu, to ještě nevím; myslím však na Paříž, to je úrodná půda pro vše umění.

Vím sice, že se pouštím do hry odvážné, že se chystám na podlahu kluzkou: ale naděje má jest živoucí, víra moje podněcující, chuť moje odvážná. Chci nejpřímější cestou jedním rázem spěchati k cíli. Rozletí-li se pověst jména mého z Paříže, půjde všemi končinami světa s nejplatnějším vysvědčením, a budu míti vyhráno. I musím vyhráti! Neběží tu o Bedřicha, ale běží o Čecha, a tomu musím veškeré síly svoje zasvětit.

Ale jak se do Paříže dostanu, to ještě nevím, na to nemyslím; dělám cestu zvolna a stavím se, kde se mi za-

líbí, kde se duch můj v krásách přírodních pokochá. A dle toho dám i směr své pouti. Hlavně myslím jíti přes Švýcary po Rýně až k Štrassburku a pak do Paříže.

Chceš také věděti, jak cestuji? Až posud šlo to velmi jednoduše, dílem pěšky. Vak můj jde někdy poštou napřed, někdy s najatým vozíkem; na mou basičku musí dávat pozor Pietro.

Ach, je pravda, ty ještě nevíš, kdo to je. Mladinký Savojan. Kolik je mu let, neví sám; dokud byl doma, nikdo s ním o tom nemluvil. Řekl bych, že je mu patnáct let, ačkoliv vypadá sotva dvanáctiletý; je malý, na těle poněkud zakrnělý, sláb v údech, ale při tom ohebný, obratný, čiperný.

Nalezl jsem ho ve Vídni. Tam chodil po domech a ulicích s putničkou černidla na zádech, i křičel hezky hlasitě své: „Tin — to!“ ale živnost jeho nezdála se býti příliš výnosná. Nevypadal vesele.

Jednoho dne šel jsem přes koliště do města. Cesta mě vedla pěkným stromořadím. Tu seděl uspiněný hoch při patě velkého topolu, a vedle něho stála černá jeho putnička.

Šel jsem zvolna, nepozoroval mně. Byl obrácen zády k cestě. Při tom měl lokte opřeny o kolena a na dlaních hlavu sklopenu. Když jsem přišel skoro až k němu samému, zdálo se mi, že pláče. Slyšel jsem ho těžce oddychovati, i zastavil jsem se útrpně.

„Co je ti, hochu?“ ptám se ho po italsku přívětivě.

Hoch pozvedl sice hlavu, otočil ji po mně, upřel na mne černé a vskutku zaslzené oči, ale neodpověděl. Byl v opravdivém zármutku všecek pohřížen.

„Jindy chodíváš veseleji se svou putničkou,“ promluvím zase na něj. „Proč jsi dnes tak smuten?“

„Milostpane!“ odpověděl teprve hoch, „s hladovým žaludkem je těžko býti vesel. Po městě již chodit nesmím,

to mi zapovídají a číhají po mně šedivé kabátky s lískovkami — a žebrat se bojím i stydím.“

„A co pak tu nemáš nikoho ze svých lidí? Otce, příbuzného?“

„Já?“ řekl hoch tichým hlasem, a jako bych se nejbolestnější struny srdce jeho byl dotkl, vyhrkly mu veliké slzy na osmahlé tváři. — „Můj otec i matka leží již dávno na hřbitově, a příbuzných nemám. Jen kmotr je doma, a ten udělal pro mne, co mohl. Za nábytek po mých rodičích zjednal mi kolovrátek a vypravil mě do světa.“

„Nu, a kam pak se poděl tvůj kolovrátek?“ ptal jsem se zvědavě.

„Chtěl jsem na začátku do Paříže,“ jal se mladík vypravovati, „poněvadž je to u nás dávnoletý obyčej; ale kmotr mi to zrazoval, že prý tam jde již tuze mnoho našich lidí, abych prý šel raději do Italie, do Němec, tam že spíše pochodím, tam že lidé od nás zřídka přicházejí. Dal jsem si to namluvit a vydal jsem se na cestu.“

S dobromyslnou štěbetavostí a jako by mezi tím nynější své tísně ani necítil, vypravoval mi hoch dále, že se mu vedlo v Italii dobře, že i v Němcích hezký peníz dostal, ale tu že ho potkalo také neštěstí, a na to si vzpomínal s pláčem.

„Přišel jsem konečně do hornaté krajiny, která mi uváděla na mysl naše Savojsko,“ znělo jeho vypravování. „I bylo mi veselo okolo srdce a šel jsem pomalu, poněvadž jsem chtěl pěkných hor zase jednou užít; jen to mě tam bolelo, že mi lidé nerozuměli, a já nerozuměl jsem jim. Jen mému kolovrátku porozuměli, a tak jsem utržil mnohý krejcar. Považovali mne snad za němého a měli útrpnost. Ale jednou v neděli přišel jsem do veliké vesnice, kde bylo hlučno a veselo. Jonaci a děvčata byli vystrojeni, stáli před staveními, v kupách po návsi a zpívali, poskakovali a zdáli se mít velikou chuť do tance; neboť

sotva že mě zahledli, shrnuli se okolo mne a hučeli mi do uší — ačkoli jsem ani slovu neporozuměl. I vedli mně do krčmy, postavili za stůl a dělali znamení, abych hrál. Nedal jsem se dvakrát pobízet a začal jsem nejhezčí kousek na kolovrátku. Jonáci poslouchali, začali se houpat, házeli rukama — ale nešlo jim to nějak do nohou. Začali mi dělat znamení, abych hrál něco jiného. Hrál jsem tedy druhý kousek. To jim šlo trochu lépe do nohou, ale vlastně jsem mohl hrát, co jsem chtěl; neboť když začali k tomu výskat a rukama tleskat a dupat, nebylo beztoho z mého kolovrátku nic slyšeti. Mezi tím se hodně pilo; mně dali na stůl také sklenici vína a krajíc chleba, a jonák již hodně rozpálený postavil se naproti mně a dal se do zpěvu. Potom začal cosi povídat. Chtěl bezpochyby, abych mu jeho písničku zahrál, ale já byl jsem v nesnázi: ostýchavě sáhl jsem na kliku, a kolovrátek hrál jen známý kousek. Jonák sebou trhal, vrtěl hlavou, rozháněl se rukama a začal znovu zpívat. Měl jsem zase hrát — ale kolovrátek nehrál přece nic jiného, nežli svoje kousky. Jonák se zlobil, a ostatní se mu smáli. Tu přistoupil jonák až ke mně, chopil se kolovrátku, popadl za kliku a točil jí, jako by to lépe dovedl: ale těžká jeho ruka nebyla bezpochyby tak útlým věcem uvyklá, neboť mi kliku přelomil a struny ještě potrhal. Dal jsem se do křiku, mladík vyvalil oči, a druzí se chechtali. To ho jaksi rozdráždilo, a tu mrštil mým kolovrátkem tak prudce na stůl, že se celý rozštípl. Já jsem se dal arci do hrozného bědování, ale to mi již málo pomohlo. S pláčem i křikem sebral jsem třísky ze svého kolovrátku, a celá moje náhrada byla sotva několik grošů. Nemohl jsem tam zůstati ani přes noc, takový strach mě uchvátil, i vyběhl jsem z vesnice a strávil tu noc pod širým nebem. Měkký trávník byl mým ložem a husté křoví bylo nade mnou. Tam jsem hořce plakal, až konečně zemdlen jsem usnul.“

Tak mi hoch vypravoval. Jsou-li to právě slova hladového Savojana, která zde uvádím, nemohu ti ovšem zaručiti, neboť mluvil se mnou nářečím, že jsem musel dobrý pozor dávati; ale tím větší svoboda zbude pro tvou obrazivost, budeš-li chtít figury jeho do některé novely použit. Savojský hoch muzikantem mezi pouhými Štajeráky — byl by také hezký předmět pro našeho Stanislava, kdyby se chtěl obírati podobnými obrázky! Nemá-li ta scena pro tebe nic dojímavého, je alespoň pravdiva — a takž mi nedovoluje, abych psal o ní s veselým rozmarem.

Dále mi vypravoval hoch, jak nevědél druhý den, co začíti a jak si ke spravenému kolovrátku pomůže. Měl prý arci několik zlatých trpce uschránených ve váčku, ale kdyby je byl musil vydati, byl by prý býval hotovým žebrákem, a k tomu mezi lidmi, kteří mu nerozuměli. I poznal prý, že mu nezbývá nic jiného, nežli navrátit se do Italie, kde mu lidé aspoň rozuměli a škody takové neudělali, jako lidé s tím nesrozumitelným jazykem.

„I obrátil jsem se tedy nazpátek," vypravoval hoch ku konci, „a byl jsem ještě plný radosti, když jsem potkal na cestě dva Italiány, kteří šli do Němec. Těm jsem si postýskal, ale vysmáli se mi. Abych prý hlavy nevěšel, pro jednu nehodnu že svět nespadne, a chytrá hlava že se ho jinde uchopí, jestliže na jednom místě klopýtl. I vyzvali mě, abych šel s nimi, abych se nevlekl s roztřískaným kolovrátkem, abych držel s nimi — a tu jsem se dal přemluvit. Vždyť jsem byl rád, že jsem nalezl aspoň lidi, s kterými jsem mohl hovořiti — a slibovali mi velký zisk — Němce je prý snadno osidit. Ale při tom musil jsem jim vydati několik svých zlatých, ponévadž jsem měl míti také stejný podíl ze zisku. Ale nyní vidíte, milostpane, jak se mi vede a jaký mám podíl ze zisku. Tahám se od bílého rána až do samé noci — a jsem celý den o hladu."

„A nemůžeš si pomoci?“ ptal jsem se ho.

„Pro mne není už jiné pomoci,“ odpověděl hoch hlasem tiché, ale hluboké bolesti, „leda kdybych mohl po našich horách kozy pást anebo vedle rodičů ležet — to by bylo nejlepší.“

„Aj, milý hochu!“ řekl jsem k němu hlasem utěšujícím, „kdo pak by ve tvém věku tak zoufanlivě rozprávěl, jako by nade všemi námi otcovské oko nebdělo. Chceš-li svého štěsti jinde zkusiti — povím ti, jak to učiníš. Tvoji krajané chodívali do Paříže také pro to, aby tam našli služby nějaké. Ale ty bys nemusel jít ani tak daleko. Pojď ke mně, máš-li chuť!“

„Ó, můj drahý milostpane,“ zvolal savojský mladík, a oči se mu zajiskřily paprskem nové naděje.

„Zlatých hor nemohu ti arci slibovati,“ mluvil jsem dále; „ale dostaneš alespoň čistou kazajku, budeš se moci řádně umýt, abys dělal přece Savojanům čest, a hladem se také neutrápíš.“

„Ó, můj dobrodinče!“ vzkřikl zase mladík, popadl mě křečovitě za ruku a počal ji líbati.

„Upokoj se a ještě si věc trochu rozmysli!“ řekl jsem a ruku jsem vymkl. „Půjdu přes Italii do Švýcar — a ty se můžeš potom třeba do Savojska uhnout, bude-li se ti po domově stýskati.“

„Neuhnu se, neuhnu! jestli mě sám zas o samotě na tom světě nenecháte!“ zvolal hoch s ohněm vzrůstajícím. „Ó vezměte mě k sobě a uvidíte, že umím poslouchat, že umím být vděčen!“

A to je můj Pietro! — Ostatek tohoto výjevu můžeš si v duchu sám vymalovati.

Až dosavad myslím, že jsem v tomto mladíku získal věrného služebníka, jistě alespoň ochotného člověka, který dává pozor na mrknutí mého oka. Jak dlouho u mne zůstane, to se teprve ukáže.

Obtíže mi nedělá. Útrata není silná a za to služebnost veliká. Zde v Miláně jsem tomu říkaje povděčen, mám okolo sebe člověka, který mi potřeby moje bezpečněji zařídí, než kterýkoli člověk najatý!

Že ti nebudu ve svých listech zasílati cestopisů, podotkl jsem již zpředu. Z Milána, z bohatého lůna italské skvostnosti a nádhery, mohl bych ti arci mnohý obrázek zaslati — není takřka ani možná, aby člověk alespoň o divadle della Scala nemluvil... o vy milé Muzy! jaké komůrky to máte jinde v dosti velikých městech proti Milánskému chrámu vašemu! V takovém divadle s takovými silami jednou slyšeti zpěvohru českou!! Nesměj se, Milovíne! Je to jen jako blesk mým mozkem proniklá myšlenka — pouhá myšlenka v porodu hned zase umírající. Nebylo by ani dobře, kdyby člověk se chtěl déle s tou myšlénkou obírati; tuť by mu žalostí srdce puklo. My nemáme doma ani komůrky pro Muzu a sešedivíme asi velice, nežli se nějaké dočkáme.

Možná, že jsem ve příčině této na bludné cestě — i velebil bych nebesa, kdybych nyní bloudil a v skutku jedenkráte skvělý chrám vlastenecké Muzy spatřil! — ale jakých převratů bychom se musili dočkati? A ty se za našich pět let sotva sběhnou! Teď je z vypuzených, zatoulaných, roztroušených synů českých ještě málo v lůně matky zase shromážděno; stojí jako na palouce kvítí po různu; ale my potřebujeme plné květnice.

Již přestávám. Zde budu dávati snad koncert. Každé ptačátko musí chvílemi křidélky potřepati — a pak mi čtvrtletní přestávka přece trochu kasu vysušila. Již musím přestati. Tu se mi začíná holá prosa do citu básnického míhati.

* * *

V Miláně neměl jsem koncert dávati! Nelekej se, jako bych byl — propadl. Ukázal jsem, že umí basetka moje rozprávěti, jak chci: milostnou píseň šeptati, ale také něco dovádivého zažvatlati — třebas nebyl Rombergem. I došel jsem hlučné pochvaly, to je pravda; jen že zněla v prázdném sále. Jakéhož také divu? Kdo posud o mně co slyšel? Z domova nepřišlo moje jméno ještě přes hranice, a ve Vídni jsem z dobrých příčin nehrál, ačkoli tam umějí dobře vytrubovati! V Miláně stálo nadarmo návěští o mém koncertu, než tudy jedu do Paříže — více by bylo účinkovalo, kdybych byl z Paříže přijížděl.

Mnoho jsem sice neočekával, ale slabá návštěva mě přece trochu mrzela. Mlčel jsem, ale tím hlasitěji dováděl Pietro.

„To hrajte, milostpane, raději našim kozám po horách," mlel jazykem; „ty se jistě sběhnou, protože jim Pán Bůh uši stvořil. Ale co mají zde místo uší, toho ani čert neuhodne. A co já jsem se jim už dříve namluvil, co umíte na tu basičku — že toho jak živi neslyšeli — že budou při vaší hře plakat a smát se, jako já dělávám — ale zdejší vysoustruhované opice asi zrovna myslily, že blázním."

„Ba, to si myslím také, pane Pietro!" usmál jsem se jeho horlivosti. „A nejsem, tuším, na omylu, pravím-li, že jsi rekommendací svou více pokazil, nežli polepšil. To si pamatuj: Co je dobrého, chválí se samo sebou."

Ještě jednou: Jakého divu? — Byl jsem tu posud živ jako poustevník ve dvou tichých kabinetech do zadu, kde jsem mohl pilně svým nástrojem se obírati. Ale nepracoval jsem nadarmo. Srdce italské snadno se vznítí — a tu se rozplývala rozkoší při směsi nápěvů jejich božského Rossiniho! Jsou zde štědří tím predikátem.

Byl jsem takořka donucen dávati ještě jeden koncert — a ten byl mým dostiučiněním. Celé dva dny mluvilo se

v městě o cizím umělci — to slyšel Pietro na všech stranách a tím se trochu usmířil — a když přišel den koncertu, nastala veliká pouť obecenstva do sálu, a já slavil jsem první vítězství na cizí půdě.

Ať se ti to nezdá samochválou, nepsal bych ti to, kdybych věděl, že se nezaraduješ nad úspěchem hudebníka českého — a potom, abys poznal, proč skoro lituji, že jsem dával druhý koncert.

Chystal jsem se již téměř k odjezdu, když jsem dostal návštěvu. Byl to komorník cestujícího lorda, který mě dával žádati, abych jej navštívil. Šel jsem.

Ve skvostném hotelu nalezl jsem Angličana. Byla to veliká, suchá postava v dlouhém žlutobělavém kaputě, tváře podlouhlé a přibledlé, očí modrých, trochu vypouklých, vlasů rusých; vážnost v celém vzezření.

Neměj mi za zlé, pane Milovíne, že se ti míchám do řemesla a o malbu osobnosti se pokouším! Jen krátce to činím — a proto, že mi první zjevení se lorda Bonneta na dlouhý čas zůstane v paměti.

„Pan koncertista?“ ptal se mne krátce, poukázav na sedadlo, abych se posadil.

„K službám.“

„Cvičíte i jiné osoby na svém nástroji?“

„Ještě jsem toho neučinil.“

„Ale kdyby se vám příležitost naskytla — ovšem dobře placená?“

„Kdyby mi nebyla překážkou na dráze umělecké, vedoucí mě od města k městu...“

„Co byste požadoval, abyste nemusel té překážky dbáti?“

„Mylorde, nemám ještě žádné taxy na své umění.“

„Jen si ji učiňte; my se jí nebojíme. Abych vám ji usnadnil, je to pro mou dceru.“

Byla to velká, suchá postava... (Str. 112.)

„Pro pánĕ lordovu dceru?“ ptal jsem se v nemalém podivení.

„Ano,“ odpovĕděl Angličan s malým povzdechem. „Je to mé jediné dítĕ; miluje hudbu, slyšela vás v koncertĕ — a chce se nástroji vašemu přiučiti.“

„Podivení mého přibývalo. I nevĕděl jsem hned, mám-li se nějak z toho vyvinouti či tak neobyčejný návrh přijmouti. Dívka u basetky! Musím se vyznati, že bych se byl skoro usmál — a to tím více, když jsem pozoroval ledovou vážnost lordovu. Dívka u harfy! — to se mi líbí, to je nástroj ženský, ideální; já bych si nemohl budoucí svou milenku krásnĕji mysliti, nežli s harfou v ruce! .. Ale nač to myslím? Na milenku!... Jsem žádostiv, dostanu-li od Stanislava slíbenou Cecilii nebeskou!...

Choutka dcery hrdého Albiona a nabídnutí otce jejího byly ostatnĕ věcí dosti půvabné a tak neobyčejné, že jsem jich nemohl naprosto zamítnouti, a to tím méně, poněvadž i zvĕdavost moje procitla, poznati dívku vysoce rozenou, která nalezla zjevného zalíbení v basetce!

I začala mi tato příhoda lichotit — tak bláhové, marnivé, bývá někdy srdce umĕlcovo i se vším rozumem! — a neváhal jsem toho zalíbení ženského srdce za nejkrásnĕjší triumf své basičky považovati. A v skutku neznám nástroje hudebního, který by tak jemnĕ a srozumitelnĕ k srdci lidskému rozprávĕl, jako právĕ violončel, který je mým bůžkem. A hned mi to nebylo již k smíchu, že se dívka chtĕla na tom mnohomluvném nástroji cvičiti, a obraz její zdál se mi být již půvabný. V druhém okamžení připadlo mi sice také, že dcera lordova je snad již nějaká zvadlá květina, která by se nyní svým podivínstvím ráda blýskala, a to nebylo příliš lákavé; ale třetí okamžik vzbudil ve mnĕ zase myšlenku, že by mohlo vyučování tak vznešené dámy ku pověsti jména mého přispĕti a cestu

k oslavě českého maestra urychliti: a to mě pobádalo, abych přijal návrh anglického urozence.

Tři okamžení trvalo moje zamlčení na lordova slova. Potom jsem řekl: „Chce-li mne Vaše Jasnost a slečna dcera svou důvěrou poctit — bez ohledu na to, když mě určitá cesta dále povede, uvoluji se vziti na sebe požadované vyučování.“

„Dobře, pane! A váš honorář?“

„Zůstavím uznání Vašnostinu — až bude-li vyučování moje ku vděku.“

Lord Bonnet pokynul zvolna hlavou, jako na znamení svého svolení, sáhl po stříbrném zvonku na stole a zazvonil. Z vedlejších dveří vyšla letitá komorná.

„Lady Elisa!“ řekl k ní lord.

Komorná se uklonila a mlčky zase odešla.

Za minutu vstoupila do pokoje dcera lordova. Byl jsem překvapen, v nejhlubším srdci pohnut, uchvácen. Bál‘ jsem se uvadlé květiny — a tu se objevila jará, stříbroskvělá lilie v prvním rozkvětu. Štíhlá, skoro velebná postava v jasně modrém hedvábném šatě, upjatém až ke krku, tváří jako růžovým lupením posetých, očí jako dvě tiché dennice! Při tom byla po veškeré její bytosti jakási nevýslovná tichost rozlita, jakýsi poklid veliké duše rozprostřen.

Když mě spatřila v pokoji, přeletěl na okamžik slabounký ruměnec spanilou tvář její, a oči poněkud se rozjiskřily.

Lord mě představil a já pospíšil jsem si učinit svou poklonu. Ale kdybych ti měl rozmluvu naší vypisovati, musil bych si tvou fantasii vyprositi, drahý Milovíne, a jenom na vření citů svých se rozpomínati; pak by snad popis našeho rozhovoru se povedl. Vezmi za vděk mým vyznáním, že jsem oplýval tichou rozkoší, když jsem se navracel domů!

Elisa stojí sice za obyčejnou mezí všední ženštiny, člověk musí letu jejich myšlenek teprva přivykati; ale při tom je neodolatelně půvabná, jako čarovně v okres neobyčejnosti své uchvacující.

„Neptejte se mne, proč chci uměti hrát na violončel!“ pravila, rozvinujíc svou theorii. „Proto, že se mi nástroj líbí. A proč se mi líbí? — Řekněte, proč stojím s podivem před obrazem Rafaelovým? Proč hledím s radostným úžasem na žhavý blesk, když letí z mračna černého? Proč plesám při divém úprku odvážlivého jezdce? Proč slza kane při tiché písni Sontagové? Jste-li dobrým krasovědcem, rozpleťte mi to klubko rozmanitého zalíbení! Ale o harfě mi nemluvte — nic o tom prkenném fortepianě! z ní nebude nikdy duše mluviti; vyložte je slonovou kostí, a stříbrná duše do nich přece nevejde!“

Dívka maluje, zpívá, plave, rozpráví několika jazyky, šermuje, básní, jezdí.... nevím, co všecko umí; ale tolik jsem zvěděl hned v první hodině.

Druhý den dával jsem jí první hodinu. Dělo se to zatím na mém violončelu, který tam Pietro zanesl. Oblekl k tomu sváteční šat — byl jsem mu ho již dříve dal zhotoviti dle národního kroje — a tu se teď nemálo radoval, že připadl v domě lordově do očí,

Ale nevíš ještě, proč skoro lituji, že jsem dával v Miláně koncerty? — Chlubně mluvil jsem ještě nedávno na hoře Kunětické ku přátelům: Jen, bratří, chtějme — a pak zajisté ke vznešenému cíli svému dospějem! — A při opětném shledání má jeden k druhému s citem šlechetné hrdosti říci: Hle, toto jsem učinil pro Čechy!

A když sedím nyní o samotě, a duch oné posvátné chvíle mě ochvívá, ptám se s tlukoucím srdcem: Učím Elisu také jen proto, abych něco pro Čechy učinil? —

Ó, bdi nade mnou, anděle strážce, matky mé vlasti! — pro jiné — na tuto nezapomněl.

Tu to stojí na papíře. — Cítíš nyní, proč skoro lituji, že jsem zde dával koncerty?... Ale nestrachuj se, že ubude bojovníka v té až posud neveliké řadě, která počíná dílo ke cti národu!

* * *

Bojoval jsem — ale díky mé vroucí lásce k vlasti! — zvítězil jsem. Náš dovádivý Vilím jmenoval by to snad útěkem s bojiště; ale já myslím, že i k tomu útěku bylo potřebí mužné síly.

Prchl jsem toliko z nebezpečenství — a s ranou v srdci uchýlil jsem se z hluku světského, abych ještě jednou žil se ze své bolesti a pak se uzdravil.

Sedím u většího jezera — Lago maggiore; zde jsem našel skrovný letní domek, pro mne jako stvořený. Jistě jej člověk stavěl, jako by byl věděl, že v něm bude raněné srdce hledati útočiště. Zde na blízku nelesknou se žádné panské letohrádky; k tomu jsou břehy nádherného jezera dosti prostranné, a všude je na nich kus nového ráje. Bydlím v sousedstvu malé rybářské vesničky. Jsem tu jako novým poustevníkem.

Ale nejsem ve své poustevně samoten. Do toho tichého útulku připutovala se mnou i láska má, a když tady zemře, ozdobím hrob její nejkrásnějším věncem z písní milostných. A jestliže neumře? Na to si netroufám dáti ještě odpověď.

Moje basička nyní odpočívá. Ale slova tvoje leží nyní každý den přede mnou, a z nich počíná se rodit moje zpěvohra. Ano, zdá se mi teď chvílemi, že mi sama Muza

moje Elisu vstříc uvedla, abych našel tóny ke slovům lásky básně tvé.

A když sedím tiše u stolu, poletují mi před duší obrazy dnů nedávno minulých.

Vidím se ještě v první hodině vedle Elisy. Byla pouhým dítětem a smála se, když jsem jí kladl její krásné, jako z růžového mramoru vytesané prsty poprvé na struny. Dala se do hlasitého smíchu, když se jí bez mé pomoci první tón čistě povedl. I nutila se k rychlému pokroku. S elementárním cvičením beztoho jsme se neomeškávali. Hraje obratně na fortepiano; začala se učiti na housle a mohu s ní mluviti o kontrapunktu. Zná Haydena, Glucka, Rossiniho, Mozarta, Pellegriniho, Aubera, Paera — z našich hodin bývaly hudební debaty...

Jednou byla jízdecky po městě. Zrovna hodinu před tím, nežli se počínalo naše cvičení. Ale málem byla by měla neštěstí. Dovádivě nechávala koně svého zušlechtilé krve skoro pořád volně poskakovati, až i kůň počal dovádět, s cesty vykázané sbehl a málem by byl dítě ušlápl, které hrálo podle cesty. Dítě ještě dosti časně s hrozným křikem uskočilo, ale tím také upadlo a poranilo si čelíčko na dlažbě; krev se mu vyřinula, a nastal pláč. Ale Elisa byla již také skokem s koně, dala bujné zvíře držeti stolbovi, který byl k ní pospíšil, počala vyděšené dítě těšiti, líbati, a vysypala mu váček svůj do košilky. S divokým křikem pádila k tomu polekaná matka, tuše veliké neštěstí; ale vidouc dítě jen slabě raněno a za to bohatě obdarováno, začala s podobnou vášní cizí dámu velebiti a byla by ji roucho ulíbala.

Já jsem ještě neveděl, co se bylo přihodilo; ale Elisa byla zasmušile nevrlá, když naše hodina začala; ani se jí nic nedařilo, i hodila smyčec na zem.

„Dejte mi dnes pokoj s těmi titěrkami!“ zvolala prudce. „Raději bych zahynula v disharmonii celého světa!“

Divil jsem se a poněkud pohoršen poroučel jsem se. Chtěl jsem odejíti a byl jsem už u dveří.

„Co vám to připadá?“ zvolala zas Elisa, a v hlase jejím spočívala měkkost srdce jejího. „Pohněvala jsem vás? Se žákyní musíte mít shovění jako s dítětem, sice zavedu zde opáčný pořádek a budu vám poroučeti. Dnes tu musíte zůstati ještě jednou tak dlouho, nežli obyčejně činíváte.“

A s těmi slovy podala mi již zase jako pouhé děcko svou měkkou, nevýslovně krásnou ručinku; ale já vtiskl na ni rty svoje — i bylo mi, jako bych neměl ruky její již pouštěti...

Nevěděl jsem dlouho, co o ní mysliti. Zdálať se mi jako směsice rozličných bytostí, každý den, každou hodinu jiná.

Lord Bonnet dával skvostnou besedu. Byly shromážděny nejen osoby vysoce urozené, nejkrásnější dámy, ale i notability ze světa uměleckého. Byl uspořádán také koncert. První zpěvačka zdejší opery způsobila, jako obyčejně, sensaci, ale také pro mne zbylo ještě dosti enthusiasmu. Avšak mně to všecko netěšilo. Elisa si mne skoro ani nevšimla; dnes byla úplně jen dcerou lordovou, pravzorem anglické ledové etikety.

Mezi koncertem padla však náhle do jiného rozmaru.

„Ó, moje spanilé dámy!“ řekla s půvabným úsměvem, když hosté mě byli tleskotem skoro ohlušili. „To není ještě všecko, co náš láskyhodný umělec dokáže. Umí také elektrickým proudem umění své po troškách jiným osobám sděleti — a jestli dovolíte, ukážu vám hned, co na mne ze svého kouzelnictva přenesl.“

A na pokynutí její přinesl jí lokaj nástroj. Darmo pohlížel na ni otec, jako by chtěl říci: „Co počínáš?“ — Darmo doložil vážně: „Eliso, jestě to nejde!“ — I já hledel jsem na ni v nesnázi; ale ona postavila si se-

dadlo vedle mého a posadila se beze všech okolků k své basetce.

„Nedělám ze svých čar žádné tajemství," pravila mezi smíchem, „a připravím společnosti nejpěknější zábavu."

Byl jsem v rozpacích i starostech, ale řekl jsem v duchu sám k sobě: „Nebudeš lháti, Eliso!" i přisedl jsem k ní, a hráli jsme spolu lehounké duetto, které jsem jí byl nedávno schválně napsal.

Společnost byla v dobrém rozmaru a já mínil jsem ji při něm udržeti. Dal jsem Elise hráti první hlas, jak obyčejně se mnou hrávala, že jej dobře i dosti čisté slyšeti bylo; ale místo hlasu svého začal jsem při tom piano laškovitě capriccio, tak že to vypadato, jako by okolo každého tónu jejího několik dovádivých diblíků obskakovalo.

Společnost dala se uchvátit a Elisa s ní; a když pominul mezi hostmi tleskot, poklepala mi Elisa tak přítulně na rameno, jako bychom byli spolu vyrostli, a řekla se svým nejsrdečnějším rozmarem: „Ó, vy jste nový Prometheus! Jen že nepotřebujete paprsků ze slunce ukrádati, abyste tvora svého oživil; máte sám v sobě dost nebeského plamene."

Ale potom si mne celý večer již nevšimla...

Jednou musel jsem s ní v otevřeném kočáře na projížďku. Cesta vedla z městských zdí ven za bránu. Seděl jsem vedle Elisy. Komorná seděla naproti.

„Jeď!" vzkřikla Elisa na kočího, když jsme byli venku na krásné silnici, ten znal již smysl rozkazu lordovy dcery a poslehl bystré koně. Šlo to jak o závod.

„Zavřete oči," řekla tu ke mně Elisa italsky, čemuž komorná nerozuměla, i chopila mě za ruku, a já ucítil jsem lehounké stisknutí, až mi žíly sladce trnuly, „zavřete oči a myslete si, že spolu letíme! Jde to přes hory a doly — nyní po skalisках — pod námi černé propasti — ale my dále k oblakům — a sedáme větru na peruti, a

ten nás donáší mezi palmy, kde stojí stánek kvítím ozdobený —“

„Milosrdný Bože!“ vzkřikla mezi to komorná, prudkou jízdou jsouc poděšena. I obrátila se ke kočímu: „Co počínáš? Jeď rozumně, jeď zvolna!“

A Elisa, jako by se byla z krásného vidění protrhla, odmrštila mou ruku, přivinula se v koutek kočáru a již ani slova nepromluvila, hledíc neustále před sebe.

Teprve když jsme jeli zvolna zase do města, poručila zastaviti a stranou se uhnouti. Naproti nám přicházela svatba nějakého předměstského zahradníka. Elisa hleděla na průvod s velikým účastenstvím. Když mladá nevěsta přišla k povozu, řekla jí Elisa, a oči její porosily se jemným pohnutím: „Požehnej ti Bůh dnešního dne, spanilá nevěsto, a na památku mého přání nos tento prsten!“

S těmi slovy stáhla zlatý kroužek s pěkným rubínem s prstu a dala rozkaz k další cestě. Jeli jsme, ani slova nemluvíce...

Avšak nač uvádím zde ty rozličné doby, ježto mají poskytovati jednotlivé rysy k obrazu tohoto podivného stvoření? Tyť beztoho Elisy nepoznáš — snaď ani já ji už nespatřím.

Musil jsem sebrati všechnu sílu a vrhnouti se nazpět na dráhu, s které mě svésti hrozila výsost hvězdy, náhle se mi vyskytlé, jako vůdkyně k mé rozkoši. Jsem k tomu snad odsouzen jako z pokuty, že až posud mé srdce na půvabech ženských neuvízlo? Buď si, co buď — s ohněm je nebezpečno zahrávati... a třebas bych se byl i směšným učinil.

Z očí jejích zdálo se mi arci někdy vysvítati... ne, ne, nic se nezdálo, nechci na to již mysliti — a sen je sen.

A otec její? Ten vážný, vysokorodý muž a přece tak laskavý, dobrotivý otec! Zná, tuším, podivné své dítě,

a činí, cokoliv jí srdce potěší. Vždyť jest jeho jediná. Ale aby snesl, čím by utrpěla výsost a skvělost rodu jejího — dle zásad panského vychování a šlechtického smýšlení?

Odpočívej všecko v pokoji! — Byloť to malé intermezzo v tichu mého života — která jim počínala mizeti. Ale nyní zde opět sedím tich se svým starým srdcem.

Ovšem jsem se jí ani neporoučel, ani lordovi. Jí jsem napsal asi tato slova:

„Volá mě povinnost a odvádí mě do dálky. Nemohu Vám to říci; ale kladu to do těchto řádků jako svou nejvřelejší a nejvděčnější krví. Pravím nejvděčnější, neboť všechny hodiny, kdyžto mi Vaše Milost dopřála sluniti se v lesku ducha Vašeho a obdivovati se pokladům srdce Vašeho — všechny ty hodiny budou nejkrásnějšími pomněnkami, útěchou v přítomnosti, posilou v budoucnosti!“

Lordovi psal jsem o svém díku za jeho důvěru a poctu.

Než dostali mé lístky do rukou, jel jsem den před tím za krásného večera z Milána.

* * *

Dlouho jsi o mně nic neslyšel — i bylo již na mále, že bys byl docela nic nezvěděl. Avšak nebudu pořádek vypravování svého rušit, abys neřekl snad, že se mnou ještě srdce a obrazivost zahrávají. Ovšemť až posud se mnou zahrávají; ale proto je opanovalo přece ticho, ovládl je mír, které byly v čase nedávno minulém ještě na nich snad pohřešovány.

Jak z toho listu poznáš, žiji v Paříži; ale jsem tu živ jako u veliké hrobce. Nejdu skoro ani z domu — i nechci na ten čas, aby svět o mně věděl, zvláště aby jedna

osoba o mně více zaslechla: nechci tragédii života svého ještě jednou hráti.

Ano, řekneš Milovíne, pro takovou hru nevyšel jsi do světa! — ale ani proto jsi nevyšel, abys mrtev ležel ve světě!

Mrtev nejsem — ó nikoli! Jsem živ — i pracuji, a se mnou je živa i moje basička, a pracuje také — že se Paříž jednou podiví, a vedle ní pracuje klavír, a zpěvohry mojí přibývá. A to je nyní můj svět. Na Paříž mám ještě času dost. Jenom divadla její mě vídají.

I chystám se a zbrojím se a doufám podstoupiti čestný boj na oslavu jména českého. Naposledy to povídám; ale skutkové budou mluviti místo mne... ovšemť postačí-li jen duch mé vůle; neboť nechci, aby slova moje prýštěla se z marnosti.

Ale abys věděl, proč jsem tichou poustevnu jezera italského opustil a zde, na úrodné půdě pro všeliké umění, v bohatém sadě, kde se leskne a vábí nesčíslný květ ducha lidského — kde kyne bujný život, den co den se nově rodící a peřestě se oblékající — proč tady hrobku za těla živého jsem vyhledal?... Takto nejlépe sám sebe naleznu a přivedu zase celého na české Kunětice.

Osamělost mé italské poustevny byla konečně porušena. Pověstné Lago maggiore leží na rozhraní mezi naší Lombardií, Švýcary a Piemontem, a břehy jeho poskytují nepřehledné panorama skvostné krajiny. Nejlépe užil jich můj Pietro. Byl jsem povděčen, když jsem mohl býti docela samoten, a nezabraňoval jsem mu, když okolí probíhal, i dovolil jsem mu někdy putovati celé dny po rozkošných břehách. Tak blízko domova svého — neměl beztoho žádného pokoje, žádného stání.

Tak vyběhl zas jednoho dne a navrátil se stoje s premovaným lokajem vzadu na pěkném kočáře. Ten zastavil

před mou poustevnou, a do světničky mé vešel — lord Bonnet s Elisou.

Ve mně zastavila se na okamžení všechna krev, i nemohl jsem promluviti, ale byl bych rád Elise k nohám sklesl. K mému štěstí lord jal se hned mluviti, jakmile vstoupil; mohl jsem se zatím alespoň trochu vzpamatovati.

„Dovolte, pane," řekl lord, „že se dereme do vaší osamělosti! Ale přivádí nás přátelství. Potkalo vás nějaké neštěstí, že jste pěkný Milán opustil a do této samoty se pohřbil? Není-li v tom zároveň neporušitelné tajemství, darujte nám důvěru, snad můžeme přispěti."

Slyšel jsem jen polovičně, jako nástroj polo živý; moje duše utkvěla na postavě Elisině. Stálať vedle otce nevýslovně vážná.

„Račte prominouti," odpověděl jsem rozpačitě, „práce nevyhnutelná — povolání — musil jsem odjeti."

„Nehledejte omluvy," řekla nyní Elisa s vážností ledovou, „a nebudeme vám činiti násilí; ale dokud jsme v sousedstvě, nebudeme vás trpěti v poustevně. Přestěhujte se na náš letohrádek; tam vám nebude nic v povolání vašem překážeti."

Neměl jsem dostatečné výmluvy a obrany proti laskavému a uctivému pozvání, a za čtvrt hodiny seděl jsem v lordově kočáře, který mě unášel z tiché poustevny.

Z přirozené zvědavosti potuloval se Pietro okolo krásného letohrádku, vybudovaného asi míli od rybářské vesnice — tu spatřil známého služebníka z domu lordova. Rozprávka mezi nima nemohla sice být živá, poněvadž Angličan Savojanovi jazykem nepostačil; ale tolik mu přece ukázal, že má radost z toho setkání; již ho nepustil, ale vedl zrovna k slečně.

Elisa hlasitě vzkřikla, sotva že Pietra zahlídla, i za-

hořela v tvářích a jedním proudem vyptávala se mladíka, přicházím-li také já, kde jsem meškal, co dělal?“

„Já jsem myslil zrovna,“ vypravoval mi Pietro, „že zapomněla býti slečnou, a že chce býti jen děvčetem ze savojských údolí — tak radostně, tak upřímně se mnou mluvila, zrovna jako by byla u nás vyrostla. Teprve když jsem jí povídal, že jste pořád zamyšlen, smuten — že píšete jenom noty, a basička že stojí pořád v koutě, leda když na ní písničku až k pláči hrajete — tu přestala také její veselost, a bezpochyby si zase vzpomněla, že musí býti slečnou.“

Nechal jsem ho žvatlati. Měl jsem jej vlastně kárati; ale byl jsem ještě tak podivnou směsicí střídavých citů přeplněn, že jsem nevěděl, mám-li se oddat radosti či žalosti. Ustanovil jsem nějaký čas tiše očekávati, co osud nade mnou ustanoví.

„Usnadněte nám alespoň povinnost naší vděčnosti,“ řekl lord Bonnet při opakování slov dceřiných, „a pobuďte s námi nějaký čas jakožto milý host náš pod jednou střechou! Navždy vás poutati nebudeme — aniž vám chceme v povolání vašem překážeti.“

„Ale k tomu náleží také, abyste mně nedával jenom jako pouhé začátečnici na prahu umění svého státi,“ ozvala se Elisa. „Nemějte starosti, že by vám tím vavřínového lupení na věnec ubylo! Spokojím se i bez něho a umínila jsem si jenom proto něco uměti, abych přivezla do Anglie nehynoucí upomínku na českého umělce.“

Nemohl jsem odpírati bez neslušnosti, bez nezdvořilosti.

Ve skvostném letohrádku, pnoucím se v jonickém slohu mezi bohatými sady citronů a pomerančů, vykázali mi utěšený kabinet, jehož okna byla zastíněna vysokým cipřišem a stěny ozdobeny drahými obrazy. Při prvním kročeji do tohoto odlehlého, tichého útulku bylo mi, jako

by se tu sama Muza nade mnou vznášela a šeptala: „Zde se bude tvoření tvoje dařiti!“ — ale v okamžení po tom ozýval se zase ve mně varovný hlas: „Smíš tady meškati?“

A když jsem přišel k Elise, abychom v hudebním cvičení pokračovali, dívka stála u okna a hleděla k jezeru, ježto se lesklo za blízkým břehem jako čarovné zrcadlo. Hleděla tam opět s mnohotajnou vážností, jako by v dáli nějaké zjevení hledala. Chtěl děje srdce svého zakrýti a vyjasnil jsem tvář k přívětivému úsměvu.

Elisa na mne hleděla dlouhou chvíli mlčky. Potom řekla: „Je dnešní vaše tvář vaše v l a s t n í?“

„Jak to myslíte, slečno?“ ptal jsem se poněkud zaražen.

„Protože mi dnešní tvář celý váš obraz ruší, jakž mi až posud od prvního až do posledního okamžiku známosti vaší osoby živými barvami na mysli tanul. Proč chcete bohatý důl srdce svého, nevyčerpanou pokladnici ducha svého zakrývati strakatou kazajkou nuceného harlekýna? Což jde vám žert a smích nade všecko? Toť není přece míra, podle které byste lidskou cenu ustanovoval?“ Po tom vypukla v tak nepoutavý, skoro křečovitý smích, že jsem až ustrnul a poněkud byl pohoršen.

Ale Elisa zase umlkla a posadila se jako nic vedle mne na sesli, i chopila se violončelu. A když jsem chtěl již mluviti o hře, odstavila opět svůj nástroj, podepřela o něj pravý loket, hlavu sklonila na ruku a začala na mne pronikavě hleděti. A v jejích očích jindy tak jasných a míruplných rozněcovaly se divné plameny.

Nevěděl jsem, co se s ní děje, i čekal jsem na její promluvení. Však dlouhou chvíli mlčela.

„Řekněte mi upřímně,“ jala se konečně mluviti, ale jen skoro šeptavě, jako by nechtěla, aby doletěla slova její dále, nežli k mému sluchu, „řekněte mi upřímně, proč jste Milán opustil?“

Seděl jsem na žhavém uhlí. — „Již jsem řekl — mé povolání vedlo mě z Milána," odpověděl jsem nejistě, i cítil jsem, že se mi tvář krví zalila.

„A vaše povolání vedlo vás do samoty rybářské vesnice?"

Chtěl jsem bez rušení věnovati svůj čas hudební komposici."

„Na oslavu české vlasti — ano, vím, že jste mi o tom již povídal. — Ale což v Miláně čas k vaší komposici nepostačoval? Proč neřeknete raději přímo, že jste litoval času, který jste mně tam věnoval?"

„O nechtějte mě takto zarmucovati, když ani říci nesmím, jak šťasten jsem býval právě toho času, o němžto mluvíte; ale Milán choval ve svém lůně tolik neobyčejného, že byl tím duch můj jako čaromocí unášen v obor odvážného snění — a srdce ukájeno blouznivou nadějí," řekl jsem, a hlas můj třásl se i proti mé vůli.

„A nemohl jste mi říci, když jste odcházel?" ptala se Elisa hlasem podobným.

„Ne, ne, nesměl jsem!" zvolal jsem s vášní propukající i chopil jsem ji za ruku a vtiskl na ni rty horoucí. „Nesměl jsem, abych se nedopustil urážení anděla a svatokrádeže!"

„Jste blázínek!" zvolala Elisa dovádivě rozveselena, „a z pokuty nebudu dnes umění vašeho poslouchati."

Při tom se vzchopila i odstavila basičku. „Dejte sem ruku," řekla, „půjdeme do parku."

Byla to nejrozkošnější hodina mého života.

Sešli jsme až k blízkému břehu. Tam se houpalo několik krásných loděk pro obyvatele skvostného letohrádku. I bylo tu hned několik plavců po ruce, kteří se nabízeli k službě; ale Elisa dala se jim do smíchu, skočila do loďky a chopila se vesla.

„Jen s chutí dále!" zvolala na mne. Dcera Albionu

mořem opásaného vyzývá k výletu po hřbetě pokorných vln.“

Vida ji veslem tak obratně vládnouti jako rozeného plavce, a rozjařen jsa jejím duchem, důvěrně jsem vstoupil na loď — a lehounce plynuli jsme od břehu.

Houpavě nesla nás hladina jezerní.

Slunce klonilo se za hory; jasná obloha pjala se nad námi, ale na západě zacloňovala se pomalu jako zlatotkanou oponou, a lesk její odrážel se čarovně v zrcadle jezerním. Jemný, líbě páchnoucí větérek vanul ze sadů pomorančových a mísil se s chladným podvečerním dechem vodní hlubinky. Byl přelíbezný podvečer, plný tak sladké lahody, jak jí toliko pod italským nebem lze nalézti.

Byli jsme hodný kus od břehu. Elisa nemluvila, ale zpívala polovičným hlasem jakousi vlašskou píseň národní, dovádivě při tom někdy veslem tleskajíc do vody. Byla nadobyčejně rozčilena — ale při tom nevýslovně spanilá a půvabná.

Najednou nechala veslo ležeti a sedla na nízkou lavička zrovna proti mne.

„Stydím se,“ řekl jsem, „že sám neumím veslem vládnouti — a jsem přece blažen, že mohu jako otrok v stínu vašem meškati.“

Ale Elisa nezdála se moje slova zpozorovati a jiskřícím zrakem na mne hleděla jako šílená.

„Nyní dej pozor, hrdý Enterpin miláčku,“ začala mluviti s podivným výrazem, „a uvaž dobře slova moje, zrádný uprchlíku od oltáře Venušina! Neboť já jsem panna jezerní. Dříve jsem putovala tiše hlučným světem, a laskavé hvězdy vedly mě neprozkoumaným labyrintem do chrámu blaha, od početí všehomíra, zaslíbeného všemu stvoření.“

Poslouchal jsem s dechem zatajeným, a Elisa mluvila dále:

Ovinula ruku svou okolo krku mého.... (Str. 130.)

„Tu jsi ty mi vstoupil do cesty se svým tajným uměním a zaclonil jsi hvězdy moje svým kouzelnictvím, že jsem musela očí svých po tobě točiti a srdce prahnoucí na tebe upnouti. Milovala jsem tě — mně jsi náležel — mně! a nikomu jinému — ani své vlasti, kterou tak miluješ, jak se vychloubáš!“

„Eliso!“ zvolal jsem, i zděšen jsa tónem jejím i blaženě uchvácen prudkým výbuchem srdce jejího — a vztáhl jsem po ní ruce. A dívka je uchvátila vášnivě a vztáhla mě k sobě.

„Ale ty's mě zradil, čarodějníku!“ mluvila dále, „prchl jsi a zůstavil jsi mě samotnu na daleké pouti a neptal jsi se, nebudu-li plakati, nebudu-li umírati. Ale hvězdy byly milosrdnější a přivedly mě tebe nazpět!“ Při tom dala se do hlasitého smíchu, ovinula ruku svou okolo krku mého, a ústa její zahořela na ústech mých, a srdce moje překypovalo nepoznanou posud rozkoší, ale trnulo také nepovědomou úzkostí. „Ale já jsem panna jezerní!“ zvolala Elisa hned zase ostrým, pronikavým hlasem, „á můj křišťálový palác stojí dole na chladících vlnách — a já tě tam zavru — jedním okamžením — leť, leť!“

A s těmi slovy strčila mě tak prudce, že jsem mimo vše nadání překocen z loďky vypadl a v jezerní prohlubeň se potopil...

Nežli mě minuly všechny smysly, slyšel jsem ještě ozvěnu pronikavého vzkřiknutí a potom jako pád lidského těla za mnou do vody.

Plavati neumím, a tudy bylo i marné namahání moje dostati se na světlo denní. Leželo mi to jako olovo ve všech údech i neslo mě ke dnu chladnému, a nade mnou hučelo jako temná hrana k mému pohřbu...

Neptej se, co jsem v tu chvíli cítil a co myslil; nejraději bych tu dobu ze svého života nebo alespoň z paměti

své na vždy vyhladil — i nechci popisováním ještě jednou tím předpeklím kráčeti. — Měl jsem býti pohřben.

Ale hodina pohřbu mého nebyla ještě na hodinách osudu mého vypršela... i otevřel jsem zase oči, a to leže v měkkém mechu na břehu jezerním. Okolo mne míhalo se několik postav, jichžto podoby však jsem dílem pro nastávající soumrak, dílem pro mlhu v očích rozeznati nemohl; jenom veliký oheň, zdálo se mi, zářil naproti mně — to byl vycházející měsíc v úplňku — zhluboka jsem si oddechl, opět jsem oči zamhouřil, aniž jsem věděl, co se dále děje.

Když jsem oči podruhé otevřel, ležel jsem na pohovce ve své komnatě. Na stole zářila jemným světlem astrální lampa. U mne stál Pietro, lordův lokaj a plavec.

„Nu, neřekl jsem, že není žádného nebezpečenství?“ ozval se tento. „Teď je po všem, a pánovi bude jako po lázni.“

Přišel lékař, který byl s lordem na cestách, sáhl mi na puls, dal přinésti jakési vlažné thé... ale co bych ti věci takové popisoval? Všickni odešli, jediný Pietro zůstal u mne, a vypravoval, že byli plavci jako blesk za mnou a za slečnou, když byla s hrozným křikem odvážlivě do jezera skočila, aby mě zachránila, když prý jsem bezpochyby z nepozornosti z lodi byl vypadl. Oba prý nás šťastně vytáhli: mne prý přivedli sami plavci brzo k životu, ale se slečnou prý se obíral doktor.

Ale, což na tom? Usnul jsem i spal jsem pevně: jen k ránu byl jsem znepokojován těžkými sny. A když jsem procitl, vysoký pot stál mi na čele. U mých nohou seděl Pietro. Chvíli jsem se ohlížel, jako bych se z dlouhého, dlouhého sna probouzel a na pravdivou minulost ani pamatovati se nemohl. Ale pak mi přišla včerejší plavba na mysl, a hrobová vážnost rozložila se jako ledovým dechem po mé bytosti.

Slunce stálo již vysoko, když jsem vstával s lože; na těle byl jsem zdráv, ale na duchu nemocen.

„Pan lord dal se již ptát, jak se máte," řekl Pietro. „Také pan doktor byl tady."

Mne to nic nezajímalo. Ale bylo mně teskno přede dnem nastávajícím — před setkáním se s pannou jezerní. Všechny myšlenky moje pracovaly k nějakému rozhodnutí, ale nevěděly, na čem by se ustanovily.

Tu vešel lordův doktor s tváří smutkem zastíněnou. Kladl mi obyčejné otázky lékařské, a když byl s výsledkem spokojen, řekl jemně, poloprosebně: „Mám s vámi, drahý pane, ještě ve jménu Jeho Jasnosti lorda Bonneta mluviti."

Pokynul jsem Pietrovi, aby nás opustil, a když jsme seděli s doktorem sami dva vedle sebe, jal se mluviti.

Lord Bonnet lituje velice, že jste padl včera do jezera snad z nepozornosti dcery jeho," řekl i položil zvláštní přízvuk na slova poslední a poněkud ostře na mne pohlížel.

„Toliko svou nepozorností," odpověděl jsem tiše.

„Jste muž poctivý, a vím, že nepustíte slovo se rtů, kterého byste litoval," řekl zase doktor a tiskl mi vřele ruku. „Ale poněvadž jest i lord Bonnet neméně milovný cti a pravdy — a nechce upírati, že snad i jeho poněkud divná excentrická dcera příležitosti nebo příčiny k neštěstí vašemu poskytla — cítí se povinen požádati vás, abyste v jeho přátelství — ne tak náhradu za přestálý zápas s nebezpečenstvím, ale spíše odprošení za tuto nehodu vyhledával... a já, abych mu ušetřil vyznání nejbolestnější, žádám vás, pane, s druhé strany — jakožto dávný přítel domu lordova — abyste v Elise žádné úmyslné příčiny k nehodě své nepohledával — neboť je zbavena smyslů."

„Elisa — šílená!" zvolal jsem v patrném zděšení.

„Bohužel!“ dosvědčoval doktor hlasem tak přidušeným, jako mi byl neštěstí Elisino zvěstoval. „Již dávno pozorovaly se na ní, ačkoliv jen po dlouhých a neurčitých přestávkách — neúplné známky této duševní choroby, a proto sklání se láska otcova vždy k tomu, aby všem žádostem jediného dítěte svého vyhověl a takto úplnému propuknutí hrozného neštěstí snad zabránil.“

„A jak to vypadá nyní se slečnou?“ ptal jsem se se srdcem sklíčeným. „Stůně opravdu?“

„Opravdu,“ řekl doktor; „a je v takovém stavu, že si netroufám tuto chvíli rozhodnouti, brzo-li s ní zase mluviti budete — a nebo bude-li vůbec možno někdy s ní ještě mluviti.“

Týž večer po této rozmluvě, když čněl skvostný letohrádek jako veliký náhrobek mé nejrozkošnější hodiny v měsíční záři k tichým nebesům — prchl jsem podruhé a šel se pochovat v Paříži.

Teď se nediv, nemluv a nekárej, že se až posavad ukrývám! Nemohu jinak. Za jedno chci nabýti úplné jistoty, že Elisy nikdy již nepotkám, že jméno i památka i podoba moje v duchu jejím vyhasne — ač jestli vůbec v jejím duchu ještě něco vyhasnouti může? — a pak chci tu přestáti svůj očistec. Čekám trpělivě, až i ve mně všecko vyhasne — a každá vzpomínka dozní, která někdy ještě svůdně o minulosti štěbetá.

* * *

Ó horo Kunětická! Ó sladké naděje a vysoko létavé sny, ježto jste tenkráte srdce naše naplňovaly! Hračkou zdál se nám tenkráte všeliký zápas — já sestárl jsem od té chvíle sotva o půl druhého léta a již musím jinýma očima na skutečnost hleděti.

Čistě opsána ležela již celá moje zpěvohra přede mnou — a to s textem francouzským. Nesměj se! Jiné pomoci nebylo. Pustil jsem se sám do té těžké operace převlékání do francouzského kabátu, a když jsem dílo šťastně dokonal, našel jsem obratného tovaryše, který mi pomohl dílo uhladit a vylepšit.

Poznati to člověk musí, jak průmyslně tady v literatuře dramatické pracují. To ani dosti hojného počtu německých dramatiků nezná — snad ze samé závisti, anebo že by za to ani tak ani jinak u ředitelstva nic nezískali. Ředitelstvo divadelní má větším dílem zvláštní zásady. Nač potřebuje pečovati o květ domácích dramat, když má dosti plodů dozrálých, které mu přes Rýn posílají? A jak to bude svým časem asi vypadati v českém dramatickém světě? Jsou až dosavad Štěpánek a Klicpera jeho prvním a posledním sloupem? Či počítá se k tomu nyní také Macháček, aby z toho vypadla trojice? Já zde nevím nic nového. — A divadlo české? Kde bude na ně kámen lámati a základy kopati? A nebo abychom se ještě lépe jádra dotkli: Kdo bude na to dávati peníze?! — Kdyby snad u vás o tom se něco hleslo, nežli se zase na Kuněticích spatříme, dej mi o tom věděti! Vždyť jsme anno domini 1828, v plném sněmě na této hoře — kdežto již předkové naši pod obojí rádi u velikém počtu sněmovali — darovali národu českému také rok, aby se mohl na nový věk důstojně připraviti! Ó šťastní bláhovci, kteříž umějí tak určitě cesty národům vyměřovati a úlohy jim ukládati!

Ale kam to zabíhám s cesty — já muzikant! Podobné rozjímání náleží do řemesla jen tobě — je-liž pravda? Ale chci býti dobré mysli, abych si nastávající mínění svoje o světě poněkud zrůžovil.

Navraťme se k mé zpěvohře s tvým textem francouzským. Odvážil jsem se i šel jsem člověka potřebného hledati a našel jsem v kavárně Tortoniho človíčka svého věku,

který již delší čas pracuje v písárně čili fabrice pana Scriba. Nevím, je-li v departementu pletení veseloherních rozvrhů, či při soukání uhlazené rozpravy, či při vetkání strakatého vtipu — ale obratný je, a verše mu jdou jako voda.

Vydával jsem se touto allianci s mladým Francouzem arci v nebezpečenství, že přijde náš text do lidských úst s rozličnými přívěsky; ale nebylo jiné pomoci, abych mohl dílo ředitelstvu veliké zpěvohry beze vší poskvrny podati: mimo to doufal jsem, že bude mému pomocníkovi sama v sobě dobrá báseň tvoje přece tak imponovati, aby nic nepříznivého o ní nepronesl, třeba i některý francouzský verš lépe udělati uměl — a ostatně dovedl jsem celou práci patřičným trochu romantickým tajemstvím zahaliti, že jsem konečně žádné prostořekosti od Francouze obávati se nemusel.

Slovem, byl jsem dobré mysli, když byla partitura moje i pěkně svázána, a vydal jsem se k samému řediteli veliké zpěvohry. Ten měl arci přijal vlídně, usmíval se protektorsky na člověka ve světě hudebním potud neznámého, ale poslal mě k mistru kapelnímu, ten že má rozhodný hlas v podobné záležitosti.

Mistr kapelní nebývá prý obyčejně vzorem laskavosti, přináší-li mladý člověk novou zpěvohru, jmenovitě když se neobmezený vladař nad orkestrem a časem i tyran ředitelstva sám také s komposicí obírá: ale já měl jsem příliš velikou důvěru, abych se byl nelaskavosti obával.

Tu důvěru máš ty na duši; proč jsi dovedl napsati tak pěkný text? Ten může obyčejně komponista za bílého dne lucernou hledati a bude hledati nadarmo.

A tu jsem shledal, že je pověst o jistých kapelnících pravdivá.

„Mon Dieu!“ zvolal pohrdavě ke mně a pošoupl si brejle na čelo, abych si mohl významu tváře jeho dobře

všimnouti. „Co vám to připadá, pouštěti se do takové práce, abychom my u veliké zpěvohry mařili tím čas . . . máte-li již do komposice tolik chuti, voila! zkuste to někde u malého divadla nebo někde na boulevardu! Ale abyste tolik not nadarmo nepsal, snad lze z této knihy udělat nějaký melodram!“

Nepozoruješ v mém listě, drahý Milovíne! že chci býti žertovný? — Potkalo mě v skutku mnoho směšného, a tu chci sám sebe dobrým rozmarem klamati! ale že jest uvítání mé osoby od kapelního mistra veliké zpěvohry již na papíře a že počíná běh věcí mých býti tragický, nechám žertů, při kterých mám beztoho srdce žalostně sevřeno, když pomyslím na okamžení, jak jsem před hrdým mistrem kapelním se svou zpěvohrou stál.

Cítil jsem, že mi všechna krev v žilách vřela, studem i hněvem se rozněcovala; ale uvedl jsem si na mysl svůj záměr a žádal jsem se vší mírností, aby dílo mé alespoň prohledl.

„Nechte to zde,“ řekl hrdý kapelník; učinil jsem to a odešel jsem.

Spoléhal jsem na jeho zvědavost. Zdálo se mi, že není možno, aby kapelník mému dílu alespoň nějaké chvíle neobětoval, jen aby věděl, co mi říci. I nechal jsem mu čtrnácte dní času. Pak jsem šel k němu s novou nadějí.

Ale tato chůze byla jako druhý stupeň k trpké zkušenosti. Kapelní mistr ani ještě nevěděl, jak se moje zpěvohra jmenuje; i ležela posud, jak jsem ji byl položil. Čekal jsem ještě čtyři neděle, a tu jsem dostal od kapelního mistra resoluci, abych hledal štěstí jinde, jemu že nemožno, aby svůj čas prohlížením začátečnických prací mařil.

„To máte dobře, pane!“ řekl jsem trochu nakvašen. „K maření času nejste prvním kapelním mistrem, a já jsem ani proto nepřišel. Ale začíti musí každý kompo-

nista, ani vašeho Aubera nevyjímaje, a já jsem myslil, že u kapelního mistra veliké zpěvohry pařížské vedle bystré zralosti také tolik citu naleznu, aby se podíval na dílo, ježto plodem vřelého srdce a upřímného snažení. Ale kojím se ještě nadějí, že není výrok pana kapelního mistra úsudkem celé Paříže.“

Nevrle donesl jsem zpěvohru svou domů. Co teď s ní bude, ještě nevím; ale proklestím jí cestu na jeviště násilím. Někdy přepadá mě arci také chvíle malomyslnosti. Tu šeptá něco v nejtajnějším koutku mého vědomí: „Snad je to jen pro tebe štěstí, že se nedostala tvoje zpěvohra na prkna! Snad by ti více žalosti nežli radosti přinesla — a snové tvoji o c t i a velebení jména komponisty č e s k é h o rozplašili by se v pouhý dým... pro nedospělost tvého prvorozence.“

Černá melancholie pokouší se o mne. I nebylo by divu. Očekával jsem život tichý, jednotvárný — jak jsem ti psal hned na počátku, a zatím se podobá člunu, zmítanému proudem zhluboka vířícím.

Největší chybou mou jest nyní, že není jméno mé posud v pověsti; to poznávám. Budu musit konečně ze své skrytosti vystoupiti — ač to nerad učiním; jen pro to, abych zpěvohře své pomohl. Což pak nemůže nikde věc dobrá sama sobě cestu proklestit?

Již se pýřím, že o svém dítku tolik řečí — tolik chlouby nadělám. Již o něm neuslyšíš — až jestli je Paříž uslyší.

* * *

Velmi rozhořčen byl jsem čas poslední; ale osud usmířený, snad již přestálým očistcem, poslal mi na pomoc — náhodu. Snad bude z mého života ještě veselohra.

Vzal jsem útočiště k violončelu a chtěl jsem již kon-

certem kapelního mistra k uznání nebo alespoň ke zvědavosti donutit. Nebo abych se svým výtvorem od autority k autoritě světa hudebního běhal — domlouval se — prosil? Nikdy!

Tu přišel Pietro. Poslechni, co to! — Prchli jsme spolu z domu lorda Bonneta. Času nočního vynesl věci moje z letohrádku nad jezerem italským a tak jsem ho vzal s sebou do Paříže. Ale při svém životě v hrobce nepotřeboval jsem úslužnosti čiperného mladíka, a sám nenalézal zalíbení v pouhé zahálce. Návštěvy některého laciného divadla vzbudily v něm chuť také něco podobného dělati, a pantomimická představení u brány Svatomartinské přivedla jej na myšlenku, že by mohl také při tom pomáhati — neboť tu neběželo o m l u v e n í; to se bál nejvíce. Já jsem mu v tom nezabraňoval, i byl bych jej docela propustil, ale on by toho pro všecko na světě nepřijal. Chtěl mi věci potřebné v mé skrovné domácnosti pořádati a jen vybývající čas ztráviti na divadle.

Přivolil jsem, a Pietro byl u velikého pantomimického divadla při nabízení služby své šťastnější nežli já. Štíhlý mladík zalíbil se direktorovi hned, jmenovitě již proto, že byl spokojen s nejmenším platem. Regisseur používal ho v řadě statistů s velikým prospěchem, a Pietro byl spokojen a vesel.

Tím více mu bezpochyby do očí připadla moje melancholie.

„S dovolením, pane," promluvil ke mně srdečně. „Máte snad něco na srdci strany těch not, které jste tak dlouho psal? Už vím, jak je těžko člověku věci své na divadlo dostati, nemá-li alespoň padesát kmotrů, strýců a přímluvců okolo direktorů — to slyším každý den; ale vy jste v Paříži neznámým poustevníkem, živou mrtvolou — a já bych měl chuť vaše tajemství už jedenkráte přerušit, jen kdybych nectil vaší vůle. — Ale kdybyste chtěl zatím

nějak štěstí svého na divadle zkoušeti — třeba jen k svému vyražení — věděl bych něco, a mně se zdá, že byste získal dobrého přítele.“

Poslouchal jsem jeho dlouhou řeč a nevěděl jsem co si z ní vybrati.

„Neznáte pana D e b u r e a u a!“ ptal se mne Pietro dále.

„Neznám; kdo je to?“

„Náš bajaco — čili komik, pierrot, naše všecko na prknech; kdyby nebylo jeho, byla by z divadla našeho snad nová poustevna, a jestliže jste ho, pane, ještě neviděl, neviděl jste ještě nic.“

Musil jsem se jeho chvalořeči usmáti.

„A proč mi to povídáš?“ ptal jsem se ho. „Myslíš, abych se šel na něj podívat?“

„To myslím také, ale ještě něco jiného. Máme dávat nový kus. Pan Debureau potřebuje ke svým scénám zvláštní muziky — alespoň ji chce. Teď si dal dělat něco nového od kapelního mistra a sám prý mu ledaco k tomu zazpíval; ale když byla první zkouška, nebyl pan Debureau tuze spokojen — nešlo mu to do žil, jak se říká, i chtěl mít několik míst jinak; ale kapelník se bránil, že to jinak býti nemůže, tomu že rozumí — pan Debureau na to, že tomu také rozumí — pan kapelník zase: aby prý si tedy sedl do orkestru a jinak si to udělal — pan Debureau zase, že si tam sedne, bude-li pan kapelník místo něho kotrmelce dělat — ale prozatím aby prý páni jen hráli, co mají napsáno, on že si bude při tom svou bručeti. Já poslouchal jsem tu hádku mezi kulisami, a tu mi něco připadlo — ale nesmějte se, pane, a nezlobte se na mne! — Když odešel pan Debureau ze scény, dodal jsem si smělosti, přistoupil jsem k němu a ptal jsem se ho zrovna, jestli by se nehněval, kdybych mu přivedl komponistu, který mu to všecko napíše, jak bude chtít?“

„Ty?“ smál se Debureau. „Komu pak jsi takovým protektorem?“

„Nejsem protektorem,“ já na to; ale vím, že ten pán něco umí, a že to dovede podlé chuti pana Debureaua; nebo když se tu provozuje hudba starší, při které rád hrajete, že je mi pokaždé, jako by jí byl můj pán skládal.“

„Kdo pak je ten tvůj pán?“ ptá se Debureau s úsměvem.

„To se dovíte,“ já zase na to, „když si dáte u něho hudbu udělat.“

Pan Debureau to slíbil, arci jen tak, jako by tomu tuze nevěřil; ale já vám to nyní povídám — a myslím, abyste si to rozvážil.“

Na první poslechnutí zdála se ovšem rada nepatrného statisty skoro směšná, bizarrní; ale do večera se ve mně rozležela, a tak šel jsem jedenkráte do divadla — obdivovat se umění pantomimickému.

Ano, dobře měl Pietro. Něco podobného jsem ještě neviděl. Byl jsem tu již sice v divadle klassickém, v obojích operách, v divadlech vaudevillních, zasmál jsem se srdečně výbornému Bruetovi, který nemůže hlavu vystrčit, aby se Paříž neobveselila, viděl jsem mladou Dejazetku, která může novým čepečkem Paříž do extase přivésti; ale nic mě tak nepřekvapilo, jako právě pierrot Debureau. Druhého není na světě. Jemu jest jedno, chce-li diváka rozesmáti či rozplakati, a k tomu nepotřebuje žádného slova. U něho mluví ruka, noha, tvář, nos — všecko, všecko!

Ale já jsem mu byl již nakloněn, nežli vystoupil hudba mě pohnula. Slyš a div se, co bylo slyšeti, když přicházel. Pěkně instrumentovanou transskripcí — dvou českých písní národních!

Druhý den byl jsem u Debureaua. Je to zajímavá osobnost, muž v nejlepších létech, uhlazených způsobů; ale v první chvíli zdá se býti chladný, malomluvný.

„Pane, račte prominouti, že se osměluji!“ promluvil jsem po předběžném pozdravení. „Měl jsem čest viděti vás včera poprvé — a již přicházím.“

Debureau, lehounce hlavu nakloniv, usmál se jako na poděkování.

„Činím svou návštěvu,“ mluvil jsem dále, „dílem jako tribut svého obdivu, dílem z prominutelné zvědavosti, kterou vzbudila ve mně hudba při vašem vystoupení.“

„Ach, to je památka po příteli Boildieuovi,“ řekl Debureau živěji. Zazpíval jsem mu dvě písně, které mi z chlapeckých let v paměti uvízly, a tu je pro mne zpracoval.“

„V paměti — z chlapeckých let?“ opakoval jsem s podivením. „A smím-li se ptáti, kde jste ty písně slýchal?“

„Tam, kde jsou domovem,“ odpověděl Debureau hlasem srdečným. „Já jsem se jich v Čechách nazpíval dost.“

„Jakže?“ zvolal jsem radostně překvapen, „vy jste byl v Čechách?“

„Již v kolébce. Vždyť to ví snad půl Paříže.“

„Nu, tedy omluvte návštěvu tím laskavěji, když vám krajan svou poklonu učinil! Jsem také Čech!“

„Také? To mě těší, velice těší! Viděl jsem hned podlé vaší výslovnosti — ačkoli rozprávíte francouzsky velmi obratně — že jste cizincem... Ale na Němce mluvíte mi příliš dobře.“

„A promiňte nyní také druhou zámínku, že vás obtěžuji! Potřebujete prý nové hudby?“

„Ano, chystám nový kus. Hudbu sice máme, ale chtěl jsem míti pro sebe něco zvláštního. Pamatuji se ještě trochu na nějakou píseň českou, a tu jsem si chtěl dát z toho k rozjaření svému něco napsati.“

„Darujte svou důvěru mně, udejte mně, co si přejete a jak co potřebujete — pokusím se o to.“

„Aj, jste komponista?“

„Myslím to alespoň. Také s vámi již někdo o mně rozprávěl... jestliže se pamatujete?“

„Jak že? vy ráčíte být v protekci našeho —“

„Statisty a mého posluhy, mladého Savojana, který z umělecké horlivosti do sboru statistů vašich zabloudil — ano; přišel v této záležitosti na dobrou stopu.“

Po dalším rokování řekl mi Debureau, co by potřeboval; šel jsem domů psát, a s pomocí pilných kopistů konala se čtvrtého dne zkouška na novém pantomimu již — s mou komposicí pro výstupy pierrotovy.

Toho se nenadál ani kapelník ani orkestr. Doručil jsem partituru i s vypsanými hlasy před zkouškou Debureauovi, a ten je podal panu kapelníkovi s tou snažnou prosbou, aby mu tuto komposici laskavě přehráli — že sice ví, že se důmyslné práci páně kapelníkově ani dost málo nevyrovná, ale že by ji rád slyšel, nežli by mohl o ní jisté vysokopostavené osobě nějakou zprávu dáti, která se o to velice zajímá. Vyváděl s ním totiž mystifikaci — a vysokopostavená osoba nazdařbůh do světa poslaná dojala kapelníka tak velice, že se velmi bedlivě o provození mé transskripce několika národních písní zasadil.

Přišel jsem do divadla s Debureauem, ale odešel jsem do tmavého parteru. Když začal první akkord v orkestru, Dubereau stál zrovna v popředí divadla a pilně poslouchal; ale brzy nestál tam samoten, nýbrž celý personál sestavil se vůkol něho a poslouchal s ním zároveň. A Debureau poslouchal s celou duší — pozoroval jsem to na něm, jak pokyvoval hlavou, chvílemi i tichým hlasem přizvukoval, a když byli v orkestru hotovi, zvolal z celého srdce: „Bravo, pánové! — A teď budu prosit ještě jednou! — A place!“ vzkřikl pak na personál a prodělával své scény jako novým životem rozjařený.

Musel jsem se v duchu smáti — ale k tomu smíchu

bylo také trochu hořkého citu přimíšeno. Zpracování několika písní národních s frapantními přechody, z tonu elegického do žertovného, i zas naopak — pikantní jasná instrumentace — a první komik pařížský plesal a sliboval si skvělé výsledky pro celý kus.

Když bylo po zkoušce, čekal jsem na něj mimo stavení, nechtěje dáti příčiny ke zrušení posavad zachovávané mystifikace. Debureau mě sotva spatřil, stál již u mne, vzal mě srdečně pod pažím a odváděl rychle do blízké vinárny.

„Děkuji vám, pane, co nejsrdečněji — a vašemu Savojanovi se poděkuji zvláště," mluvil při tom. „Při vaší hudbě jsem o deset let omládl; děkuji vám také ve jménu direktorově, a chcete-li engagement u našeho divadla... zvláštního komponisty teď nemáme, a náš kapelní mistr je škrobeným kaňhálkem."

Svěřil jsem se mu, že také na divadlo myslím, a že jsem napsal k tomu účelu zpěvohru.

„Zpěvohru?" podivil se Debureau. Celou zpěvohru? Nu, mnoho štěstí! A kam s ní hodláte?"

„Kde naleznu štěstí," řekl jsem na to i nezatajil jsem, jak se mi vedlo u kapelního mistra veliké zpěvohry.

„To si mohu pomyslit, jak se ten patentovaný samovládce nafoukl!" prohodil Debureau a nadul tváře, že jsem se musil zasmáti. „A co jste začal dále?"

„Ještě nic; ale doufám ještě i těším se, že nějakou cestu do té zapovězené svatyně francouzské Muzy naleznu."

„A s dovolením — víte jistě, že se kapelní mistr na vaši zpěvohru ani nepodíval?"

„Snad ani jejího názvu nezná."

„A — ještě s dovolením! jste ujištěn, jak vaše zpěvohra vypadne?"

„Bude-li jí jen polovice péče a lásky obětováno při

provozování, jakož já jsem obětoval při skládání — jsem účinkem díla svého skoro jist.“

„Cesta na prkna naší veliké zpěvohry jest arci obtížná, klikatá, pro člověka bez protekce unavující, skoro nemožná; ale jen počkejte! Však nalezneme přece cesty, po kterých se k cíli dostanete. Ha, vida! Již mám stezku. Znáte Javůrkovou?“

„Kdo to je?“

„Prima donna assoluta veliké zpěvohry. Neviděl jste ani obrazu jejího? Visí teď za sklem v každém uměleckém skladě.“

„Jen že má podpis Javurec? Vyslovoval jsem to po francouzsku.“

„Ano, je to naše poloviční krajanka, Javůrková, sama je sice rozena v Paříži, ale otec její pochází z českého Benešova; přišel hned za časů revolučních jako mladý hudebník do Francouz. Tenkráte poslouchala se málo hudba, a mladý Javůrek musil svůj nástroj s puškou vyměnit. Konečně mohl arci jíti na odpočinek — ale tuť mu byla chůze do Čech bezpochyby trochu dlouhá, i zůstal zde seděti; jeho dceruška je teď okrasou Pařížské opery. Musíme jí pohnouti, aby se pro vaši zpěvohru interesovala. Je v ní briliantní partie pro první zpěvačku?“

„Myslím, že je grandiosní.“

„Tedy ji získáme. Tu slabost musíte ji prominouti. Jest i jinak lásky hodné stvoření a bude zajisté ráda, až pozná českého komponistu, a kdybyste hrál na nějaký nástroj, měl byste vyhráno.“

„Jak to?“

„Javůrková dává ve svém saloně hudební besedy, kde se všecko scházívá, co jen poněkud k výtečnostem uměleckého světa pařížského náleží — a když může hosty novým talentem překvapiti — nového umělce takořka do světa zdejšího uvésti, bývá v rozkošném humoru.“

„Myslíte-li, pane, že bych jí učinil vděk...“

„Hrajete asi tak — jak skládáte?“

„Jestli se líbí, račte se mnou do mé skrovné domácnosti — přesvědčíte se.“

Debureau šel se mnou, a já vzal jsem do ruky svůj violončel, který byl mnoho měsíců pro svět umlkl a toliko se mnou rozprávěl.

Byl jsem právě dobré mysli, a hra moje .... jaká byla?

Host můj seděl naproti mně a byl žádostiv slyšeti první ton, to jsem mu četl na tváři; a když zazněl... ale nejsem-li marnivcem? Počkej, až přijde na mou hru veřejná kritika!

Když jsem skončil malou fantasii, vstal Debureau, přistoupil ke mně s velikou vážností, a mně se zdálo, že se mu leskla v očích — slza.

„Račte prominouti pouhému šaškáři,“ řekl při tom, ruku mi tiskna, „že jsem ve vás hned umělce nepoznal! — Budu se nazývati šťastným, podaří-li se mi prokázati vám nějakou službu. — Ale pro mocnosti nebeské! proč nedáváte čarozvukům nástroje svého zaznívati veřejně? Jaké jméno byste již v Paříži měl! Jak urovnanou půdu k své zpěvohře!“

Řekl jsem mu jen, že jsem měl důležité příčiny k nevystupování do veřejnosti; ale připustil jsem také, že tyto příčiny mizejí. Debureau nepátral po jádru mé omluvy, a když jsme jeli ke primadonně, učinil žertovně ihned program pro mé příští dny. Nejdříve visita u Javůrkové, potom koncert v jejím saloně, potom provození mé směsi národních písní, potom několik koncertů v sálech královské hudební akademii a konečně představení mé zpěvohry!

Pěkný program — a jak snadno udělán. Umím také návrhy činiti — ale mezi návrhem a provedením... jaká to řada překážek?

„Jenom chtějme!“ řekl jsem tak lehounce na hoře Kunětické; ale proti nechtění cizímu bývá časem těžko vlastní chtění provésti. Avšak moje naděje ještě neklesá.

* * *

Drahý Milovíne, půjč mi svého péra básnického! Nechci sice ozdobovati plodů obrazivosti, to nechci, chci vypravovati jen pásmo pravdivých událostí, ale chci to učiniti se všemožnou živostí. Jest mi, jako by se celý svět tolik na mne usmíval, a měl bych ti toho příznivě psáti, že ani nevím, kde dřív začíti. Avšak aby nevzrostl můj dopis ve foliant denních zápisek, musím ti jen zběžný nástin z poslední části života svého poslati. Je-li zde onde něco kusého, doplniž tvoje fantasie!...

Primadonna Javůrková je dáma spanilá, půvabná. Dělá českému rodu čest i bez vůle, bez úmyslu. Pochází opravdu dle otce z Benešova, ale byla již jako útlinká růže v půdu cizí vštípena — a neměla tedy takové řady romantických, dobrodružných příhod jako pacholík — Debureau, který by podal pěknou figuru k románu.

Primadonna byla vtělenou laskavostí, když mě uvedl Debureau do jejího salonu.

„Potřebujete-li o své besedě něco nového,“ řekl při tom, „můžete postaviti našeho milého krajana na svůj program.“

„Také umělec?“ ptala se Javůrková jako radostně překvapena.

„Jenom diletant sice,“ odpověděl Debureau s milým usmáním, dříve nežli jsem sám mohl odpověděti, „ale může státi mnohému po boku, kteří se o jméno umělecké derou.“

Hrál jsem — a vítězství moje začíná. Nelíčeně jevil

se ve společnosti obdiv, a mezi to mísila se vřelá vybídka, abych nedal Paříži dlouho na hru svou čekati — a někteří se ihned s pravou spanilomyslností nabízeli, že mě budou při koncertě podporovati.

„Škoda, že tu dnes není první pan kapelník veliké zpěvohry!“ prohodil ke mně Debureau. „Ten by měl zvláštní rozkoš, kdyby slyšel, že jste alespoň v jednom oboru z prací začátečnických vykročil. Ale jen počkejte, však mu to nedaruji!“

Několik dní potom dával se veliký ballet s přívěskem mé hudby. Debureau nebyl opominul pod rouškou skoro směšné tajnosti roztrušovati o ní pověsti, a takž bylo obecenstvo onoho divadla již napřed zvědavo; ale hudba se také skutečně líbila, že i journaly, obětujíce článek hře pierrotově, neopominuly mluviti o hudbě při jeho scénách a tušily v ní něco z melodických motivů i dle instrumentace — mistra Aubera!

O blahová journalistiko! Jak snadno ku pochvale roznícená i jak snadno k hanobení popuzená! Kde nechávás mnohdy váhu moudré úvahy a míru neporušené spravedlivosti?...

Jsem žádostiv, drahý příteli! až se časopisectví jedenkráte u nás vyvine, jakým duchem asi bude oživováno? — Že bude v něm také vášeň panovati... není pochybnosti; to jsme viděli v tichounkém jinak Čechoslavu, když se v něm strhla šarvátka mezi pěvcem Ohlasu české lyry a pěstitelem Krkonošské literatury...

Oživl jsem. Vřelost mé nové, tak nenadálé společnosti přelila se ve mne. Prognostikon mého prvního koncertu jest velmi příznivé. Javůrková bude zpívati, a Berriot slíbil hráti novou komposici... komické je při tom, že se mi kapelní mistr veliké zpěvohry nabídl říditi orkestr! Ještě u primadonny jsme se opět potkali — a byl tomu velice

povděčen, že se v saloně o jeho nedvornosti k mé osobě nic nevědělo; neboť Debureau nezačal ho ještě škádliti.

A tak nyní, jak jsem již pravil, takřka celý svět se na mne laskavě usmívá od té doby, co Debureau přízně své mi dopřál a do salonu proslulé Javůrkové zjednal mi přístup, a měl bych ti tolik vypravovati, že ani nevím, kde dřív začíti.

A víš, kdo vlastně je Debureau, tento v Paříži tak vyhlášený pierrot? Ach, je to zvláštní historie!

Nemýlím-li se, jsi znám v Kolíně nad Labem; neslyšel jsi tam nikdy o komediantu Dvořákovi? Byl vojákem, a když pak jej propustili z vojny, cestoval po Čechách, živě se provozováním kejklů na provaze. Byla to tehdá vyhlášená společnost kejklířská — všeho všudy sedm hlav — vlastní to rodina Dvořáková — totiž Dvořák a žena jeho, tři synové a dvě dcery.

Největší kříž měl Dvořák s nejmladším synem; začal jej již jako sedmileté dítě cvičiti v umění svém, avšak nadarmo všecko jeho snažení. Chlapec počínal si na provaze velmi nesměle a tak neohrabaně, že si otec div nezoufal a nejednou se zlobil, že z toho nemotory kluka do smrti nic nebude. A proto ani ubohý klučina v rodině nepožíval velké lásky; všady byl odstrkován — pravá popelka v rodině.

Starý Dvořák měl příbuznou, kterážto, když Francouzové byli v Čechách, s jedním z nich se seznámila, a známost ta vzrostla v tak silnou náklonnost, že pak, nemohouc srdci odolati, za milencem svým až do Francouz se odebrala. Dlouho o ní neslyšeli, až konečně přišla zpráva, že v městě Amiensu zemřela, s tím doložením, aby se příbuzenstvo přihlásilo k dědictví, po ní pozůstalému.

Jediným dědicem byl Dvořák a hned řekl: Dojdu si tam. — Mnoho toho asi nebude, myslil si, kdo ví, zdali

to za cestu stojí; ale co — vždyť se může sem i tam prokomediantovat.

Sebral tedy celou svou rodinu kejklířskou a s nejlepší nadějí, že po cestě se jim dobře povede, vydal se na cestu z Kolína do Amiensu. Šlo to pomalu. Kde jen myslili, že by se dalo něco zachytit, natáhli provaz a bubnem obecenstvo na sebe upozornivše, krkolomné umění své provozovali, aby něco na výživu sehnali. Nedařilo se jim však, jak očekávali.

Bídy, nouze a hladu musili přetrpěti, nežli do Amiensu se protloukli; ale proto přece nezmalomyslněli, nýbrž neunavně se ubírali dále. Dědictví, jakéž je tam očekávalo, dodávalo jim síly k hrdinskému snášení všech trampot a nesnází.

Konečně tam dorazili. Dědictví bylo sic jen malé, ale dostačilo přece k tomu, aby Dvořák umělecké společnosti své trochu na nohy pomohl. Za patnáct franků koupil dvě staré herky a vydal se na uměleckou pouť do vůkolí Amienského, pln nejkrásnějších nadějí; mohlť nyní statečněji s úhledněji vystoupiti, protož také očekával, že snažení jeho dojde uznání a obdivu, a při tom že kapsy mu ztuční.

Neztučněly však. Kejklířství jejich potkávalo se s lhostejností; Dvořák někdy v rozhořčenosti vinu všeho toho přikládal nejmladšímu synovi, který svou neohrabaností a neobratností více jim jest na škodu než ku prospěchu, a konečně zanevřel na nevděčnou Francii, která takového umění neuměla jak náleží oceňovati, tak velice, že nemaje tam stání, odebral se rovnou cestou — do Turek.

A v skutku tam na východě vzešlo jim slunce utěšenější, a štěstí, které tak dlouho — z Kolína do Amiensu a pak v celém Amienském vůkolí — na ně a na jejich umění se mračilo, začalo s vyjasněnou tváří se na ně usmívati. Zvláště v Cařihradě se jim vedlo dobře, ba takového

tam došli uznání a podivení, že konečně i sám sultán je pozval, aby před ním a před jeho dvorem umění své na provaze provozovali.

Bylo to hluku a divení, jaké tam Dvořák se svou rodinou způsobil. Jen nejmladší syn posud jej zlobil. „Co z tebe bude?“ kárával jej. „Což zůstaneš věčně tak nemotorným? Měl bys být jako na drátkách, a jsi jako sochor v pytli! Penězi by nás utloukli, kdybys i ty k čemu byl! Ale tak nám víc pokaziš, než pomůžeš. Do smrti z tebe nebude pořádný bajaco, a něco jiného již dokonce ne — leč darmožrout a peciválek.“

A bratří a sestry řídily se dle otce; nikdo z nich mu dobrého oka neukázal, každý jím jen postrkoval a útržky si z něho tropil. Jen matka ubohého hocha těšívala, když ztrápen někde stranou v koutečku sedal, ač se také dost mrzívala, že tak neobratně si počíná. Útrpnost s ním nesměla však před otcem příliš dávati na jevo, neboť ten hned hubovával, proč se s ním mazlí, že ho tím svým mazlením beztoho pokazila, aby ho tedy ještě docela nezkazila.

„Jak pak má být vesel a čiperný, když se s ním bez přestání vadíš, ani dobrého oka mu neukážeš,“ říkala mu matka; otec však stál na svém, že je kluk nemotorným zarytcem.

Konečně se i Turci nabažili těch komedií, pročež Dvořákovi nezbývalo, než opět jinde hledati svého štěstí. Nastoupil tedy zpáteční cestu, a ubíral se dál a dál, až konečně opět do Francie dorazil, ačkoliv se byl zařikal, že co živ ani nohou tam nepáchne a uměním svým plýtvat nebude před lidmi, kteří si ho tak málo vážiti umějí. Ale tenkráte nepozdržel se na venkově, nýbrž za cíl cesty své vytkl si Paříž a také cíle toho došel.

„To jsou docela jiní Francouzové, nežli venkovští; ti tomu jak náleží rozumějí!“ zaplesal Dvořák vida, jak hojně

představení jeho jsou navštěvována, a hned si také umínil, že zůstane v Paříži, usadil se se společností svou v ulici Saint-Maurské.

A podivno! nejmladší Dvořákův syn, jejž ostatní posud za neschopného považovali, líbil se v Paříži jako bajaco ze všech nejvíce! Stal se miláčkem obecenstva; na něho se obecenstvo nejvíce těšívalo.

I těšil se mladý bajaco, že při tak velké přízni obecenstva také doma snad trochu přízně mu bude dopřáno; ale přes to byl a zůstal v rodině přece jen popelkou; ba bratří a sestry ze závisti, že víc než oni se líbí, ještě urputněji se k němu měli, a kde jen mohli, příkoří mu činili. To ubohého mladíka konečně tak omrzelo, že si umínil, od nich se odtrhnouti, a také to učinil. Hledal, kde podobné umění se provozuje, a přistoupil k divadlu provazolezeckému „Des Fumnambules“, kdežto kromě malých veseloher a frašek pantomimy a kejklířství na provaze hlavně se provozovalo.

Tu nastala nová doba v životě jeho, tu se úplně vyvinuly schopnosti jeho, položen základ k nynější slávě jeho. Od toho času stal se docela jiným, nežli býval, a to i dle jména; odložil na radu ředitelstva poctivé české jméno své, a z pana Dvořáka stal se — Monsieur Debureau.

Právě co tento list dopisuji, navštívil mě Debureau a vesele zvolal: „Příteli, již je jako vyhráno! Konstacii se arie líbí — velmi líbí, o ostatní se postaráme. Těším se na to, jak asi bude nadutý kapelník oči vyvalovat! Nyní rychle k Javůrkové, ráda by s vámi arii přezpívala a také snad o nějakou nepatrnou změnu vás požádala.“

* * *

Debureau měl dobře. Ano, je vyhráno, aspoň napolo vyhráno. Zpěvohra má jest přijata, a již se začaly zkoušky. Pietro si nemálo na tom zakládá, a s jakousi hrdostí již několikráte řekl: „Nu vidíte, pane, přece jsme prorazili!“ Zakládalť si nemálo na tom, že mě s Debureauem seznámil, a tu že pak to šlo stupeň za stupněm.

Koncert jsem již také dával a nemálo hluku jim způsobil. Chtěl jsem ti hned psáti, jak vypadl; ale odpusť — nemohl jsem, byltť jsem jako u vytržení a tak rozčilen, že jsem ani nebyl s to, abych několik rozumných řádečků na papír uvésti mohl. Začal jsem sice několikráte, ale pokaždé zabral jsem se hned do takového horování, že mě začala závrať popadat, a já nemoha dále, péro jsem musil odložit.

Ale jaký div? Od nějakého času žil jsem beztoho skoro v ustavičném rozčilení, co štěstí se začalo na mne usmívati a všecko vůkol mne v krásnějším světle se objevovati, a tu najednou jako by z čista jasna blesk srdce i duši mou pronikl!

Pomysli si — sotva že jsem v koncertě svém před obecenstvem se objevil a violončela se uchopiv, velmi četné a stkvělé shromáždění zrakem přelétal: tu — — ve mně se na okamžení dech zatajil —

Leč nebudu předbíhati a povím ti, jak se stalo krok za krokem.

Konstancii Javůrkové se arie skutečně líbila, i napovídala mi tolik pochlebné pochvaly, že jsem samou rozpačitostí jen hořel a skoro ani slova odpověděti nemohl. Zpívala mi ji; doprovázel jsem jí na pianě, a tu mé pak požádala o některé změny, jak by to ráda měla. Učinil jsem to, a potom — na její žádost — jsem i celou zpěvohru přehrál.

Měl jsi vidět, jak jí to těšilo, jak chvílemi rukama tleskala a jak nejednou zvolala: „Musí — musí se provozovati — já se o to postarám — náš kapelní samo-

vládce musí — musí!“ A konečně div mi okolo krku nepadla.

Když mi oběma rukama pravici stiskla — co nejvřeleji, a já jsem ty ručinky líbal — rozplývalo se rozkoší srdce mé a bylo mi, jako bych jí k nohám sklesnouti a lásku svou jí vyznati musil. A byl bych to snad učinil, kdyby nebyl Debureau na pohovce sedící žertovně zvolal: „Takové finale snad není v té zpěvohře; sic bych nechal kotrmelců a samé takové opery bych skládal!“

Zarazil jsem se a cítil jsem, jako by mi z tváře oheň vyšlehoval.

Javůrková se usmála a žertovně se na Dvořáka obořila, řkouc: „Vy závistníku! což chcete jen sám všecku slávu pohltit? Máte jí dost; přejte i jiným uznání!“

„Uznání tak něžného, tak spanilého, tak vřele tisknoucího — nebylo mi ještě dopřáno!“ odpověděl Dvořák, potutelně se umívaje, jako by byl věděl, co srdce mé v tom okamžení pociťovalo.

Javůrková mu pohrozila a opět mě ujišťovala, že zpěvohra moje musí být provozována, k čemuž i Debureau přisvědčil dokládaje, že i on všemožně k tomu se přičiní.

Brzy potom byla beseda v saloně slečny Javůrkové. Zpívala mou arii a tak hosty své okouzlila, že nebylo konce vychvalování a doptávání, kdo jest skladatelem zpěvu toho. I sám kapelník velké opery oplýval pochvalou a zvědavostí svou na pěvkyni dorážel.

„Jest to arie z opery, ve kteréžto vystoupiti a pověst svou rozmnožiti hodlám,“ usmála se Javůrková.

„A kdo jest ten šťastný skladatel, jehož slávy tak ochotně a vřele se ujímáte?“

„To jest prozatím tajemství,“ odpověděla děva, „a klíč k tajemství tomu má — tento pán.“

Při ukázala na Dvořáka.

„A slavný náš kapelník!“ doložil tento, před kapelním

mistrem velké opery s tak směšným pathosem se kloně, že všickni přítomní se dali do smíchu.

„Já?“ divil se kapelník.

„Ano, vy.“ dotvrzoval Debureau, „vy novou tu zpěvohru i jejího skladatele dobře znáte — jen nezapírejte! Či to má zůstat ještě tajemstvím?“ Tu pokrčiv ramenoma. opět se uklonil.

Zvědavost přítomných hnala nyní s mnohých stran útokem na kapelníka, tak že se měl co brániti a omlouvati, což Javůrkové působilo veliké potěšení. Někteří potom hádali, že to nepochybně týž skladatel, jenž byl zvláštní hudbu pro scény paně Debureauovy v nové pantomii sepsal. Pan Debureau potutelně přisvědčoval; ale přece stál na svém, že pan kapelník toho skladatele dobře zná.

Koncert můj vypadl výborně; Javůrková učinila mou arií furore — ale také ji překrásně přednášela. Ale já bych byl se svou basičkou bez mála propadl; aspoň na okamžení mně bylo, že nebudu moci hráti.

Vystoupil jsem, a při úvodní hudbě po shromážděném obecenstvu se rozhlížeje, najednou jsem sebou trhl. Je to klam či skutečnost? Dech se ve mne zatajil — zrak utkvěl na dámě, kterážto ztrnule a přec mocně pronikavě na mne hleděla. Ano, byla to ona — vedle ní seděl otec její, lord Bonnet, též na mne — avšak mírné zraky upíraje. Elisina tvář byla pokryta chorobnou bledostí, byla v okamžení tom téměř mrtva; jen z očí, zdálo se, že chvilemi jakýsi — skoro až děsný plamen vyšlehuje.

Srdce mé se mocně rozechvělo. tvář mi vzplanula, a bylo mi, jako by všechno přede mnou se mlhou zahalovalo — jen Elisina a lordova tvář se zrakům mým jasně jevila v té neprohledné mlhovině.

Málem bych byl zapomněl hráti, když na mne došlo. Na štěstí předehra končila rázným akkordem. To mě vytrhlo z ustrnutí — začal jsem hráti, a tu jsem tak tklivě,

septem se chvějící zvuky z nástroje svého vyluzoval, že obecenstvo takřka dýchati přestalo a s napjatou pozorností poslouchalo. A zvuky violončelu mého čím dále tím větší nabývaly živosti — a když jsem tu opět pohledl na Elisu, tváře její byly nádechem jemné svěžesti uzardělé, a z očí ji plynula rozkoš. Tu i krev má plamenem se rozproudila: i hrál jsem s takovým nadšením a s takovou dojemností, že obecenstvo téměř jásati začalo, když jsem hru svou ukončil. I Elisin otec tleskal, a když jsem v okamžení tom na ni pohlédl, usmála se: byl to úsměv sice polobolestný, mně však přece velmi milý, ba v tu chvíli milejší, nežli všecka ta hlučná pochvala.

Potlesku nebylo konce; musel jsem ještě hráti. V rozčilenosti své nevěda hned, co začíti, začal jsem improvisovati — jako motýl těkaje s kvítka na kvítek bohaté květnice našich písní národních. S napjatou pozorností střídal se potlesk, a konečně vypukl tak hřmotně, že jsem z mocného uchvácení svého se vzpamatoval a improvisaci skončil. Hrálť jsem pořád, na ukončení ani nemysle.

A zraky moje setkaly se opět se zraky Elisinými, a nevýslovná rozkoš pronikla srdce moje; hleděla na mne tak laskavě, tak dojemně, že mi bylo, jako by se mi v tom zraku rajské brány otvíraly. Při tom se mi též zdálo, jako by slza v oku jejím se třpytila. — — Ach, myslil jsem, že jsem na Elisu již docela zapomněl, že v srdci mém nezůstalo nic, nežli útrpná vzpomínka na dívku podivnou — na dívku šílenou, a myslil jsem to tím více, ježto se mi zdálo, jako by Konstancie laskavě se ke mně klonila, a srdce mé víc a víc po ní toužilo. Tu rázem probudily se v něm city, v tichý spánek ukolébané, a v tak prudký plamen vyšlehly, že jsem mu nikterak nemohl odolati a vše mé chladnou rozvahou vybudované, Elisy se týkající předsevzetí mžikem ve prach a popel se obrátilo.

* * *

Usmíváš se asi, příteli, vida, že z Londýna ti píšu? Nech potutelného usmívání; mýlíš se, domníváš-li se, že Elisa byla magnetem, jenžto přes průplav, Francii od Anglie dělící, mne na anglickou půdu přitáhl.

Elisa byla s otcem svým skutečně v koncertě mém; já však jsem jí již nespatřil. I Pietro ji tam viděl — viděl ji, když v proudu obecenstva s otcem odcházela; byl nedaleko, pozoroval, že otec k ní něco potichu mluví, potom ona sebou trhla a dosti zřetelně, že to Pietro slyšeti mohl, odpověděla: „Ne, ne! toho neučiníme! snad by myslil, že se mu vtíráme — pryč jen, pryč — bylo to naposled!“ A skutečně jsem jí již nespatřil.

Byl jsem mrzut, nevrlý, aniž jsem věděl proč. Pietro to na mně dobře pozoroval, neříkal nic — ale jednal; doptával se totiž tak dlouho po lordu Bonnetovi, až se doptal, v kterém hostinci se ubytoval. Pospíchal tam; lord byl se slečnou již odjel — pravilo se, že do Italie. Pietra, když mi to vypravoval, za jeho ochotu jsem ještě pokáral.

„Kdo ti to poroučel?“ obořil jsem se naň; „naposled by si ještě myslili, že se jim chci vtírat! Ať jeli, kam jim líbo.“

A v skutku jsem se také snažil, abych myšlenky své obrátil a upoutal na jiné věci. A vítanou k tomu příležitostí byla mi zpěvohra má, která skutečně pak ku provozování byla přijata.

Když po koncertě mém opět v saloně slečny Javůrkové byla beseda, došla řeč i na arii, již v koncertě mém zpívala a jíž došla velmi hlučné pochvaly. Zvědavost, kdo asi jest jejím skladatelem, byla ještě více napjata, a na pokynutí Dvořákovo opět hnalo se útokem na kapelníka veliké opery, aby již jednou těch tajností nechal, sice že se musí myslit, že sám tím skladatelem jest a že tím tajením ještě větší pozornost na skladbu svou chce obrátit.

Kapelník všemožně se dokládal, že od něho se žádá, co jemu samému jest tajemstvím, a že i on sám plane dychtivostí poznati komponistu, který tak skvěle vyniká.

„Vy že ho neznáte?“ usmál se Debureau. „Prosím vás, nechte již zapírání! Či chcete snad také mně do očí zapříti, že je to arie ze zpěvohry, která se vám již na první pohled tak velice zalíbila, že jste ji ku provozování přijal, ani do ní nenahlédnuv! — Či to bylo jinak, pane?“

Při tom se obrátil ke mně a s ním zraky všech přítomných.

„Co to znamená?“ tázali se někteří, a pan kapelník se tvářil tak, až bylo patrno, že neví, co odpověděti.

„Když je tedy rouška s tajemství již stržena,“ pravila Javůrková polo žertovně, polo vážně, a pojala mě za ruku, „mám čest, vzácné a vznešené společnosti tuto představiti výtečného komponistu mé brillantní arie, vyňaté z velké jeho zpěvohry, kterážto jako vítaná novinka co nejdříve provozovati se bude — není-li pravda, náš roztomilý a spolu i slovutný mistře kapelní?“ Při tom, laskavě k němu se kloníc, poseptala mu: „Přisvědčte — sice po celém světě rozhlásím, že povrhujete věcmi, kterých ani neznáte!“

Kapelník se z nesnáze té vyplétl, jak mohl, a stranou mi pak řekl, abych jej se svou zpěvohrou opět navštívil a odpustil, co se bylo stalo — tehdáž že byl pracemi příliš zanesen; ostatně že pro mne učiní všecko, co v jeho moci. „A to již také proto,“ doložil s úsměvem, „abych se o laskavý úsměv naší roztomilé primadonny nepřipravil a jejího hněvu na sebe neuvalil.“

A tak opovržená zpěvohra má došla milosti kapelnické, a po některých změnách také skutečně se provozovala, a to s výsledkem velmi skvělým, o čem ti, předrahý Milovíne, obšírně vykládati nebudu věda, že ti to z časo-

pisů a novin beztoho již známo. A když se Francouzové do toho dají, umějí slávu vytrubovati!

Jméno moje došlo i v Anglii slavného uznání. Obdržel jsem velmi čestné pozvání do Londýna, a tu tedy nyní jsem. Jsem pozván, abych při slavné hudební produkci spolupůsobil, a nepochybně pak i sám nějaký koncert uspořádám.

* * *

Požívám zde velké vážnosti a docházím nemalého vyznamenaní, a přece se mi tu jaksi stýská. Je toho londýnská povětrnost příčinou? či to, že jsem jako docela v cizině, nemaje tu nikoho, s nímž bych srdečně mohl promluviti? Jindy jsem míval okolo sebe aspoň Pietra; ale ten zůstal v Paříži. Chtěl sice se mnou jeti, ale já jsem toho nepřipustil. Chlapík činí na divadle pokroky, a sám Debureau mi řekl, že má schopnosti, že to v umění tom daleko může přivésti. Proč bych jej tedy vytrhoval z dráhy, po nížto nějake slušné samostatnosti může dojíti? Dvořák-Debureau jest jeho příznivcem, a tu snadněji mu zmužile dále pokračovati.

Je pravda — ani jsem ti o pověstném Dvořákovi našem všeho nepověděl. I v tom čase, kdy byl již miláčkem obecenstva, musel jesté mnohé trpkosti zakoušeti. Dvakrát stál před soudem: jednou jako žalobník a podruhé jako obžalovaný — a to obžalován z toho, že člověka zabil. Oba soudy způsobily nemálo hluku v Paříži, a všeobecné smýšlení klonilo se k straně Dvořákově.

Dvořák byl vázán smluvou, kterou s divadelním ředitelem učinil, tak otrocky, že by člověk ani neuvěřil, že by to při jeho oblibě a výtečnosti bylo možno. Ovšem nastoupil tam nevěda, čeho se chytit, jako mladík v takových věcech

nezkušený, a tu páni ředitelové umívají kořistit z takových okolností. Dvořák se stal již pověstným Debureauem, a přece s ním ředitel nakládal tak, jako by chtěl pokračovati v tom, z čeho se ubohý Dvořák doma byl vymkl. A tak nezbývalo mu jiného, než aby soudem z kleští těch se dostal a lepšího postavení si dobyl. Soud ten činil mnoho hluku a Debureauovi pomohl ku pověsti ještě větší. Velkou sensaci způsobil článek, kdež si Debureau stěžoval na pana ředitele, že ho nutí, aby se oblékal a převlékal ve vlhké a nezdravé díře. Pan ředitel ovšem jistil, že je to pořádná šatnice, a to šatnice nejen zdravá, nýbrž i velmi příjemná.

„Ano, zdravá a velmi příjemná," pravil obhájce Dvořákův; „takovéto houby v ní rostou!" Při tom ukázal houbu, která v skutku v šatnici té vyrostla. Nastala všeobecná veselost, a soud k nemalému potěšení obecenstva končil výrokem, že se všecky houby a jiné samorostliny v šatnici pana Debureaua vyhubiti musí v nejbližších čtyřiadvaceti hodinách, a to na útraty ředitelstva.

Později, když škrobeným kontraktem nebyl vázán, a i pověstní spisovatelé slávu jeho rozšiřovali, a tu takřka bohem byl pařižského obecenstva — tu ovšem sám si mohl skvělé smlouvy předpisovati, a nelíbilo-li se mu tu, byl jinde s radostí přijat.

Na jaký stupeň mistrovství v umění svém Dvořák se povznesl, můžeš souditi z toho, když ti sdělím, co péra výtečných kritiků francouzských o něm světu hlásala. Psaloť se o něm mezi jiným též v tento smysl:

„Debureau povznesl genre pantomimický v Paříži na stupeň posud nevídaný, skákání vždy více do pozadí, mimiku pak do popředí tiskna."

Ukazuje jemnost, lehkost, půvabnost pohybů, jasnost, hlubokost výrazu v posuňku, že nějakou podivnou výmluvností každý libovolný dojem dovede v divácích způsobiti —

pohnutí a veselost, hrůzu i radost, ošklivost a strach, vztek a rozhořčenost.

V každém jeho hnutí jeví se dokonalý výtvor umělecký.

Když se tváří, jako by plakal, pláčí s ním ženy, a sotva je který z diváků, aby bolestně nebyl dojat.

Když se směje — a přece není ani nejmenšího slyšeti — tu i obecenstvo se směje neb aspoň usmívá.

Když jí, je vidět hlad, a když má strach, je i obecenstvu úzko a děsno.

Není možno bojácnost, chlubivost, překvapení, radost představiti a zobraziti lépe a krásněji, nežli jak on to činí.

Kdyby snad i Falstaffa představoval, možná, že by se snad ani známky nepohřešovalo na tomto mistrovském výtvoru Shakespearova rozmaru.

Debureau není obyčejným pierrotem — pierrotem, který své obyčejné skoky provádí, své obyčejné úsklebky dělá, své obyčejné bití dostává, který po pierrotsku padá, který po pierrotsku se roztahuje a k nesmírné délce se natahuje — k nemalému podivení dětí, které jej pak opět celého a cvrklého vidí, a ku potěšení dětinských odrostlých, kteří vědí, jak se to děje, a přece radost z toho mají; — to není pierrot, kterýžto činí stejně vždy dnes to, co činil včera, kterýžto dnes zrovna tak vylézá z vejce, jako včera vylezl ze sudu, kterýžto dnes sousto, ježto právě do úst dával, vidí rovněž tak mizeti, jako včera plnou sklenici viděl najednou prázdnu.

Debureau dodává pierrotovi charakteru, měnícího se dle kusu, který pro něho psán jest a jejž on sám ku provozování si upravuje. Kreslí živě až do jednotlivostí; nepatrné pohnutí, ba pouhé pohnutí prstu často celému kusu dodává rázu nejhlubší pravdy.“

Tak a podobně se o něm psalo — tak a podobně se slavná pověst jeho hlásala — a Debureau stál na vrchole

Kde by myslili, že by se dalo něco zachytit, natáhli provaz.... (Str. 149.)

pozemského blaha svého, když dívku srdce svého pojal za manželku.

Tu však potkala jej nehoda, mrzkou rozpustilostí v cestu je mu vržená.

Jednoho dne šel s manželkou svou na procházku po boulevardech — na blízku obydlí svého. Při své slavné pověsti byl takměř všeobecně znám. Tu potkal jej člověk, ne příliš pěkně oděný — patrně ze třídy dělníků. Ten jej poznal a ozval: „Aj, slavný pierrot!“ Smál se pak a ustěpačnými slovy v nezbednosti své naň dorážel.

Debureau si toho s počátku skoro ani nevšímal a šel svou cestou dále, pokojně se mu vyhýbaje. Ale nezbeda nepřestal jej pronásledovati, ba čím lhostejnějším se Debureau stavěl, tím byl rozpustilejší — stavěl se před něho a posmíval se mu.

„Styďte se, nezbedný člověče!“ pravil Debureau a obrátiv se od něho, zaměřil zpáteční cestou.

„Hoj, pierrote, tak snadno mi neuklouzneš!“ zachechtal se nezbeda. A opět před něho předskočiv, drze jej vybízel, aby provozoval své pierrotské kousky, při čemž ihned sám začal se pitvořiti způsobem, jak to Debureau jako pierrot na divadle dělává.

Někteří z mimojdoucích na nezbednost tu hubovali, jiní se smáli, čímž nezbedovi dodávali ještě větší smělosti.

Debureau, ač hněvem již jen hořel, přece ještě v mezech mírnosti se udržoval. Napomenul ho vážně, aby ho nechal na pokoji — aby aspoň ohled měl na jeho manželku.

Nic platno; úsměšky neměly konce.

Tu konečně, nevěda si jiné pomoci, Debureau začal vyhrožovati, což však nemělo jiného následku, nežli že nestydatost nezbedy toho nabyla ještě větší hrubosti a drzosti.

Tu Debureau nemohl se již zdržeti — takovéto hrubé a drzé úsměšky na veřejném místě, u přítomnosti manželky

jeho, u přítomnosti lidí je tam potkávajících a u nich se zastavujících! I pozdvihl hůl a s prudkostí hněvu svého udeřil jí nezbedného utrhače do hlavy.

Ten sklesl a byl — mrtev.

Debureau byl zatčen a postaven před soud.

Učinilo to velký hluk v Paříži. Pověstný pierrot — miláček obecenstva — vrahem! Každý ho litoval, a všeobecné mínění se klonilo k jeho prospěchu! S velkým napjetím očekával se den, kdy porotní soud měl nad ním rozhodnouti. Konečně se přiblížil.

Porota prohlásila jej za nevinného! — za nevinného: proto že byl tak velice popuzen — proto že bez úmyslu činu toho se dopustil — a zvláště proto, že byl úsměšně tupen a zahanbován u přítomnosti manželky, což dle názorů francouzských nemožno jest snésti.

Rozsudek ten byl od obecenstva přijat s jásáním; jej však od té doby často napadá děsná vzpomínka na smutnou tu příhodu, a trapnosti té snad nikdy docela se nezprostí. Nezřídka dojme ho tíseň právě v tom okamžení, kdy na jevišti skoky a žerty své provádí, a rozveselené obecenstvo se směje a hlučnou pochvalu mu vzdává — kdežto srdce jeho bolestně se zachvívá. Ubohý Debureau!

Musím list svůj již dokončit; je mi jaksi nevolno — již po několik dní pozoruji, jako by se nějaká nemoc chtěla o mne pokoušeti. Jsem mrzut a časem jakási tesknota mě napadá. Snad mi londýnská povětrnost nesvědčí — možná! Dlouho zde nezůstanu; buďto se vrátím do Paříže anebo navštívím některá čelnější místa anglická, abych tu nevrlost zapudil.

* * *

Již bylo na míle, že by mé předešlé psaní bylo bývalo i poslední, a že drahou vlast svou a přemilé přátely již nespatřím. Ano — tušení moje bylo pravdivé; ne-

moc se o mne tak dlouho pokoušela, až i vší silou se mne zmocnila.

Byl jsem dlouho a těžce nemocen. Mnoho dní uplynulo, aniž jsem o sobě věděl. Lékaři prý již pochybovali o mém uzdravení.

Konečně se síla nemoci zlomila; mně bylo, jako bych z dlouhého sna procitoval. Vědomí začalo mě lehkým svitem svým ochvívati — vše vůkol začalo se mi jako v pološeru jeviti, avšak čím dále tím více vyjasňovati. Zdálo se mi, že mnoho osob okolo mne stojí, jako by na procitnutí moje čekaly.

Začal jsem se slabým, jako mlhou trochu zakaleným zrakem rozhlížeti — hle! co to? Jedna tvář přítomných osob se mi jevila tak, jako by to byla tvář Elisina.

Srdce se mi v těle jemně pohnulo, a z prsou vyvinulo se lehké vzdychnutí.

Když jsem opět v tu stranu — co možná ostřeji pohledl — ne, ne — mýlil jsem se — nebyla to Elisa — byla to neznámá, již letitá žena, moje posluhovačka, jak jsem se později dověděl. I hledél jsem dále — — není to Pietro?

Ano, je to — usmál jsem se na něj — slzel — slzel radostí, neboť lékaři u mého lože stojící právě prohlásili, že nebezpečenství již šťastně jest odstraněno.

S počátku jsem nevěděl, kde to jsem a co se to se mnou děje; potom jsem se vzpamatoval, že nemoc mě na lože uvrhla, a chtěl jsem vstáti, avšak pro slabost jsem nemohl.

Nyní již mohu lože opustit, ale jsem ještě tak sláb, že sotva se držím na nohou. Tento lísteček napsal jsem ti, předrahý Milovíne, na troje neb čtvero posezení, a to s velkým namáháním. Doufám, že brzy opět úplně se zotavím.

* * *

Ano, byla to Elisa, nemýlil jsem se. Neřeklo se mi nic, a já jsem se první dni nechtěl přímo ptáti. Pietro vida, že víc a více se zotavuji, byl velmi vesel a někdy se potutelně usmíval. To mi bylo nápadné; i řekl jsem konečně: „Ty přede mnou něco tajíš; oč, že to byla ona!“

Pietro se usmál a přisvědčil, potom jako tajemně doložil: „Ale jen na zapřenou, a mně přiostřila, abych nic neříkal, sice že byste snad mysliti mohl —“

„Co že bych mohl mysliti?“ tázal jsem se poněkud prudce vida, že Pietro s odpovědí váhá.

„Ani se již nepamatuji,“ odpověděl, prudkostí mou jsa jaksi zaražen; „ale zdá se mi, že to bylo, jako tenkrát — v Paříži —“

„Vím již, vím,“ vpadl jsem mu do váhavé řeči; „může být však jista, že se jí vtírat nebudu.“ Potom jsem vzal do ruky list, jejž jsem byl toho dne obdržel od Debureaua. Byl v něm též přiložen lístek od Javůrkové — ach, psala tak útrpně, tak sladce! — Četl jsem jej opět a pevně jsem si předsevzal, že navrátím se do Paříže, jak mile síly nabudu, abych na cestu vydati se mohl. Dokáži hrdé dceři hrdého Albionu — ani vlastně nevím, jak se vyjádřiti; ale když vzpomenu si na minulost, připadá mi, jako by mě jen za hračku svého podivného rozmaru byla považovala — a tu zas já jsem hrd a nedám se za hračku potřebovati. Konstancie — ach, to i z jejího lístku mi vysvítá — jest mi srdečně nakloněna, u ní zajisté okřeje ubohé srdce mé. Protož pryč — pryč z Londýna, aby se snad nevykládalo jinak, než mi líbo, proč tu tak dlouho se zdržuji.

Nemálo jsem se též podivil, jak sem Pietro přišel, jak mohl vědět, že jsem nemocen, neboť jen to jej sem přivedlo. Ptal jsem se ho, a tu mi to vysvětlil. V novinách bylo podotčeno, že koncert můj, k němuž jsem z mnohých stran byl vybídnut, jest na nějaký čas odložen, protože

jsem těžce onemocněl. Toho dočetl se i ve francouzských novinách Debureau, a sotva že to sdělil Pietrovi, hoch neměl již stání a rychle na cestu do Londýna se vydal. Kde bydlím, snadno nalezl; vědělť to z mého přátelského dopisu Dvořák, jemužto jsem jej odjížděje pod ochranu odevzdal.

Je to dobrá duše, ten Pietro. Již jsem mu několikráte řekl, aby se opět navrátil do Paříže k divadlu, kdežto tak pěkné pokroky činí a samostatnou budoucnost svou upevňuje. Ale on nechce a prosí, abych ho aspoň tak dlouho u sebe ponechal, dokud úplně zdráv a silen nebudu. Svolil jsem tedy, aby zůstal, že odjedeme pak spolu, až k tomu nabudu dostatečné síly.

To jej velice potěšilo. Samou radostí začal rozličné sprýmy prováděti, aby prý mně dokázal, čemu se již od pana Debureaua přiučil. Bylo mi se často zasmáti jeho horlivosti, aby me povyrazil, a při tom mě těšilo, že čiperností svou přece k něčemu to přivede, aby nemusel být pouhým sluhou, nebo jinak — snad dosti bídně životem se protloukat.

Do Paříže vším způsobem co nejdříve se navrátím, a to již proto, abych se Konstancii za laskavý lístek poděkoval, a potom snad — kdož ví — byla by to roztomilá žínka — k tomu umělkyně — zpěvačka — což pak si může hudebník více přáti? — Bude to překvapení pro Vilíma a Stanislava, objevím-li se na Kunětických s manželkou, kterážto mou zpěvohru s tvým textem jako primadonna v Paříži oslavila!

Jaké změny a převraty se v Paříži a vůbec ve Francouzsku za mé nemoci staly, zajisté ti povědomo, a protož nebudu o tom slov šířiti.

* * *

Jak z nadpisu vidíš, jsem posud v Londýně, ačkoliv, co jsem se úplně pozdravil, denně na odjezd myslím a přece k němu dostati se nemohu.

Požívám zde velké vážnosti, a teprv nyní víc a víc se dovídám, s jakou horlivostí bylo o mne pečováno, když jsem byl nemocen. Nejvýtečnější lékaři snažili se o mé uzdravení, a když jsem pak o zaplacení učinil zmínku, nechtěli o ničem ani slyšeti ujišťujíce, že si to za čest pokládají, že mě uměním svým ještě déle pro mé umění mohli zachovati. A tím způsobem se mi všady odpovídá: ani za obydlí nechtěli ode mne platu přijmouti za ten čas, co jsem byl nemocen a rekonvalescentem. Tak skvělého pohostinství nenadál jsem se v skutku.

Veřejně jsem posud nevystoupil; ale hru mou zde již před nemocí mou slyšeli v saloně, kdežto se mnoho hudebních umělců a zvláštních milovníků hudby obyčejně schazívá. Byl jsem pak vyzván, abych veřejný koncert dával: svolil jsem k tomu — ale zatím si se mnou nemoc zakoncertovala tak ostře, že na můj koncert nebylo ani pomyšlení. Možná, že přece nyní se k němu odhodlám, ač touha ustavičně do Paříže mě táhne. Odhodlám-li se k němu, spatřím snad ještě pověstné podzimní mlhy londýnské, a to bude také za něco stát. Je tu jen o Pietra, ten má již svrchovaný čas, aby se do Paříže navrátil. Debureau již dvakrát pro něho psal.

* * *

Tedy skutečně jsem tu uvízl! Nebylo pomoci — tak pochlebnému vyzývání jsem nemohl odolati. Dával jsem koncert. Pietro, ač nerad, musil se se mnou rozloučiti a odebrati se do Paříže.

Jak koncert vypadl? Velmi skvěle; se strany umělců

a umělkyň byl jsem velmi ochotně podporován, ba takřka sami se mně nabízeli. Obecenstvo vybrané a velmi četné, potlesku hojnost. Jak se snadno domysliti můžeš, hrál jsem směs z národních písní, a i chladnokrevní Angličané byli jimi téměř okouzleni. My často ani nevíme, jaké kouzlo v našich národních písních spočívá!

Příjem nad míru mě překvapil. S mnohých stran i ke mně pro vstupní lístky se posílalo, a vždy mnohonásobná cena, v obálce zapečetěná, za každý se odevzdala. Tu to jde na libry, jak Vilím říkával, a ty něco vydají. — Ach, co asi dělá ta dobrá, veselá duše? Zdali se mu aspoň částečně podařily plány, jakých sobě v plamenném doufání byl nastavěl? Zdali se vůbec všickni v ustanovený den shledáme? A shledáme-li se, zdali ve skutek uvedeno bude, co jsme si v zápalu svém byli umínili?

* * *

Jak rychle ta zima ubehla — tak rychle, že ani nevím, jak. — Ale jakýž také div? Pozvání za pozváním, tak že skoro ani oddechnouti nemohu. A všady, kdekoliv na nástroj svůj slyšeti se dám, musím na všeobecnou žádost i nějaké české písně přednésti a trochu po česku si zafantasovati.

Kdybych chtěl, mohl bych se tu usaditi; již dosti míst se mi nabízelo, a to míst dobrých a výnosných, ale neučiním toho.

V jedné vznešené společnosti setkal jsem se též s Elisou.

Nejprv spatřil jsem otce jejího a nemálo jsem se zarazil; neboť — což bych to zapíral — od té doby, co jsem slyšel, že v mé nemoci často po mém zdraví se poptávala, ba i nejednou mě navštívila, často vřele jsem na

ni vzpomínal, ač skoro mimovolně; vždyť i nyní měl jsem posud pevné přesvědčení, že na ni zapomenu, že za hračku rozmarů jejích sloužiti nebudu — rozmarů hrdé, duševně chorobné ženy, o nižto často šílenost se pokouší. Snad i její náklonnost časem mi projevovaná nebyla nic jiného, nežli částečný výbuch té pomatenosti.

Lord Bonnet vlídně ke mně přikročiv, velmi laskavě se mnou rozmlouval, dávaje mi na jevo srdečné potěšení, že jsem se opět úplně pozdravil.

Srdečnosti jeho mile jsa dojat, odpověděl jsem vřele: „A já velice oblažen jsem laskavým účastenstvím, jaké mé nepatrné osobě prokazovati ráčíte, a také ještě povinen jsem co nejuctivěji poděkovati se za milostivé účastenství, jakéž spanilá miss Elisa —“

Tu jsem se zarazil a mlčky uklonil se Elise, kterážto právě s několika dámami se blížila. Usmála se na mne tak mile, že jsem v okamžení tom na všecko své předsevzetí zapomněl a úplně poddal se citu, jenž z rozčileného srdce mocně se proudě, veškeru bytost mou uchvacoval.

Chtěl jsem mluviti dále, začal jsem již i vřelá slova pronášeti — tu však jsem se opět zarazil, a plamen ve mně mocně se vzmáhající rázem uhasl.

Laskavý úsměv Elisin trval jen okamžení. Vidouc, s jakou vroucností, úsměvem tím jsa roznícen, k ní se míti začínám, náhle povznesla hlavu, potom vážným pokynutím řekla s obyčejnou, chladnou zdvořilostí: „Těší mě, že vás opět spatřuji.“

Potom ostatním mě představujíc, doložila: „Bývalý můj učitel hudby.“

Tedy nejsem jí ničím jiným, nežli bývalým učitelem? pomyslil jsem si, a ta myšlenka tak bolestně srdce mé projela, že jsem, chladně se ukloniv, dále se ubíral.

S počátku mě to rmoutilo; ale pak mi připadla minulost, připadlo mně i předsevzetí mé, a poddal jsem se

proudu všeobecné zábavy. Byl jsem vesel — neobyčejně vesel, a chvílemi, abych vítězství své dovršil, mrskl jsem okem v tu stranu, kde Elisa dlela. Pokaždé setkal jsem se s jejím zrakem, ostře na mne upřeným; ba někdy se mi zdálo, jako by duše i srdce její zrakem tím na mne hleděly — nedal jsem se však zmásti. Vytrval jsem v dobrém rozmaru, a když pak k hudební zábavě se přikročilo, tu i já jsa vyzván, ochotně chopil jsem se své basičky, a hrál jsem — hrál, až i ze zvuků těch začala píseň „Sil jsem proso“ prozvukovati, kterou jsem pak i dále prováděl. Při všeobecné pochvale pak pohledl jsem opět na Elisu; vzdávání té pochvaly se nesúčastňovala, nýbrž hleděla na mne okem plamenně vyjasněným, a tvář její polita byla lehkým ruměncem. Bylo jisto, že i ona byla hrou mou rozehřáta.

K takovýmto domácím besedám bývám se svou basičkou často zván; přivezou a opět pak odvezou nás v kočáře, a pak i nějaký skvostný dar na důkaz uznalosti a za odměnu se pošle. Ale nemysli, že každé takové pozvání přijímám; člověk nesmí ochotností svou plýtvati, sice by zevšedněl.

Až nastane příjemné a pohodlné počasí, pak vším způsobem s Londýnem se rozloučím; meškámť tu již dosti dlouho — a nerad bych, aby snad někdo myslil, že mě tu nějaký magnet drží.

S Elisou jsem od té doby nemluvil, aniž jsem byl jí na blízku. Tu i tam jsem se s ní sice několikráte setkal, avšak nehleděl jsem k ní se přiblížiti, ba vyhýbám se jí, a když srdce mé ohřívati začne staré vzpomínky, ochladím je vřelou vzpomínkou na Konstancii, živě si ji v duši své zobrazím — a mám vyhráno. Při tom mi též vždy připadne, co mi byl lékař po oné osudné koupeli v Italii o Elise řekl — a musím ubohou politovati.

S Konstancií časem si dopisuji, a již se začíná hněvat, že tak dlouho se nevracím. Nu, jen co pěkné počasí nastane — v Londýně jistě nezůstanu.

* * *

Po nějaký čas jsem skoro ustavičně na cestách; někde se i zdržuji déle, jak mi libo. Pověst má jest téměř mým kurýrem; všude mi připravuje ochotné přijetí. Tu i tam, kde jsem se hostil na delší čas, dával jsem koncerty — jeden nebo dva, a to vždy s výsledkem velmi znamenitým.

Nejdéle zdržel jsem se v Oxfordě, Birminghamu, Manchestru, Liverpoolu a v Edinburku. Vraceje se, měl jsem v úmyslu i na Zelený ostrov přiraziti a nějaký čas v Dublíně se zdržeti; tu však dočítám se v novinách, že v Londýně vystupuje jakási zpěvačka — Vlaška — a že i české písně přednáší s velikou pochvalou.

Vlaška české písně? Aj, toť jsem žádostiv ji seznati! Možná, že je to Češka, kterážto si dala vlašské jméno, aby to více na váhu padlo a více to blýskalo ve světě divadelním; bývát u mnohých takový zvyk.

A což kdyby bylo Javůrkové připadlo si zažertovati? Ale za žert by to snad nestálo, a ostatně takového přetváření nemá potřebí, jeť vlastním jménem svým již dosti proslulá.

Nu, vždyť uvidíme tu „signoru Romani“ a přesvědčíme se, zda-li to kvítek na českých nivách vyrostlý, či něco jen tak strojeného.

Já jsem tam ovšem české písně v oblibu a jako do mody uvedl; možná, že se z toho hledí kořistit, a Bůh milý ví, co se zpívá a jak se zpívá to, co za českou píseň se vydává.

Jsem v skutku velmi žádostiv zpěvačku tu seznati, protož bez prodlení pospíchám do Londýna.

* * *

Bylo to překvapení! Ano, je to skutečně Vlaška — ta Annunciata Romani — a ke mně se má tak přátelsky, jako bychom se již dávno znali, ačkoliv jsme se spolu před tím nikdy ani okem nespatřili.

Sotva že jsem přijel do Londýna, již jsem se po ní poptával, a dověděv se, že druhého dne bude na besedě u ředitele zpěvohry, předsevzal jsem si, že též se tam dostavím. Bylo mi to snadné; potřebovalť jsem se jen ohlásiti a byl jsem vítaným hostem.

Ani jsem se té chvíle dočkati nemohl; konečně přišla.

Vstoupiv, byl jsem přijat velmi laskavě i pochlebně; byloť tu mnoho těch, kteří mě osobně znali — ostatní aspoň dle jména.

Tu přistoupila dáma a překvapila mě slovy sladce a vroucně plynoucími: „Ach, jak jsem šťastna, že vás přece jednou spatřuji, pane Bedřichu!“

Ano, překvapila mě, že jsem na okamžik zůstal vytržením jako němým; proneslať sladká ta slova jazykem českým.

Byla to signora Annunciata Romani.

„Ó, jaké to nevýslovné štěstí, s tak spanilou a slavnou krajankou zde na pobřeží Temže se shledati!“ zvolal jsem, z blahého úžasu svého se vytrhnuv.

„Krajanka?“ usmála se kráska, „to nejsem; jsem Češkou jen srdcem, rodem však Vlaška — Neapolitánka.“

Pohledl jsem na ni s úžasem ještě větším, nežli dříve, a též nám na blízku stojící hleděli na nás s podivením, slyšíce hovor náš v jazyce jim docela neznámém.

„Jak šťastná to náhoda,“ doložila pak jazykem vlašským, „že jste nás přítomností svou potěšil, kdežto právě přednésti hodlám vaši píseň — a to slovy, k nimžto jste ji původně složil.“

To bylo všeobecně velmi mile přijato, a když pak hu-

dební zábava se začala, byla signora Romani téměř jednomyslně vybídnuta, aby slovu svému dostála.

„Ale vy mě musíte, prosím, provázeti na pianě," pravila ke mně, vyzvání se podrobujíc, pak s úsměvem doložila: „A to ne dle not, nýbrž jen tak od ruky, jak právě uznáte za dobré."

Chtěl jsem se omlouvati; ale ona k pianu mě nutíc, jistila: „Vždyť to půjde — nezdráhejte se; jeť to v a š e píseň."

Sedl jsem k pianu a mohu říci, že jsem ještě nikdy před velkým obecenstvem nebyl v takových rozpacích, jako před touto malou společností.

Dívka se usmívala; já seděl jsem jako na trní. Měl bych byl začíti předehru, a nevěděl jsem co. Jakž bych byl mohl také věděti, kterou z mých písní chce zpívati?

Pokynula mi s laskavým úsměvem a začala zpívati.

Srdce mi v těle poskočilo, a každá žilka se mi vřelostí rozproudila. Pomysli si, co zpívala!

„Ach, vlasti má, ty věčný chráme!" plynulo z úst jejích hlasem zpěvným, srdcejemným. Zpívala píseň tvou s napěvem mým, a mne to dojalo v prvním okamžení tak, že jsem na piano i průvod docela zapomněl. Ale potom ozývalo se piano tak tklivě a mezi jednotlivými složkami tak mocně dojemně, že i sama pěvkyně průvodem tím nemálo byla překvapena.

Na všeobecnou žádost musila aspoň poslední sloku opakovati, a když jí pak vřelými slovy chválu vzdávali, odpověděla, s lehkým uklonem na mne ukazujíc: „Já jsem jen tlumočnicí; tuto jest mistr a tvůrce čarovných těch zvuků."

Ptal jsem se jí pak, jakou šťastnou pro mne náhodou se písni té naučila, od koho ji dostala.

„Od vašeho přítele," odpověděla, potom žertovně doložila: „A chcete-li hádat, od kterého — to asi sotva

uhodnete; máte jich mnoho, neboť kdož by vám, znaje vás, nebyl příznivě nakloněn?“

Při tom se tak potutelně usmála, že jsem s podivením zůstal na ni hleděti. Ke mně se má, jako by mě již dávno znala, a o mých přátelích se zmiňuje takovým způsobem, jako by i je dobře znala, jakž jsem i z pozdějšího hovoru nejednou zpozoroval.

Později mi pravila, že hodlá nějakou hudební zábavu uspořádati, a požádala mne, abych i já při tom byl pomocen.

„Že této prosby mé neoslyšíte, jsem jista,“ doložila: „avšak mám ještě jednu prosbu.“

„K jejímužto vyplnění se již napřed s potěšením uvoluji,“ uklonil jsem se jí.

„Mám totiž žačku, jižto cvičím ve zpěvu,“ mluvila signora Romani dál, „a ráda bych, aby již trochu vystoupila na veřejnost — a to při této příležitosti. A víte, co bych si přála, aby zpívala? Buďto vaši píseň, na niž i já jsem se dnes odvážila, anebo briliantní arii z vaší zpěvohry, kteroužto pařížská primadonna tak velké furore učinila, totiž — dovolíte-li! Píseň zpívá dobře; zda-li to i s těžkou arií půjde — nevím; nepůjde-li, sama se na ni odvážím, a protož vy, roztomilý maestro, buďte tak laskav a račte mě poctiti svou návštěvou, abychom mohli učiniti zkoušku, a — ještě jednu prosbu — račte přinésti text té arie, k němuž jste původně hudbu skládal, totiž český, pokusíme se o to s textem původním, což zajisté bude ještě mnohem zajímavější.“

Z podivení jsem ani nevycházel. Kdo je ta signora Romani, kterážto, jak se podobá, mou minulost, mé snahy a počínání a vůbec i naše přátelské poměry a snahy zná? Neboť z další s ní rozmluvy jsem vyrozuměl, že i o tobě, o Vilímovi a Stanislavovi má vědomost.

A kdo asi je ta žačka její? Také prý zpívá česky. —

Ach, snad ta jest rozená Češka, kterážto náhodou nás nebo aspoň některého z nás snad zná, a spanilá Vlaška z této její známosti čerpala.

Jsem žádostiv i ji seznati a těším se na ustanovenou ke zkoušce dobu v obydlí proslulé pěvkyně.

* * *

Jest rozhodnuto!

Dostavil jsem se k umluvené zkoušce — žačka, jižto Annunciata představila, že co nejdříve hodlá veřejně vystoupiti, byla — Elisa.

Jak mě to překvapilo, můžeš si pomysliti. I ona byla s počátku jaksi zaražena, potom s libým úsměvem pravila: „Ano, jest to pevný úmysl můj, jestliže totiž u svého bývalého učitele také tak dobře obstojím, jako tuto u své nynější učitelky.“ Pak žertovně doložila: „Ale nesmíte před ukončením zkoušky uprchnout, pane!“

Při tom se zarděla, a já při vzpomínce na své dva útěky a na příčinu jejich též jsem cítil, že se mi tváře rozpalují.

Annunciata oka s nás nespouštějíc, líbezně se usmívala.

„Nuže tedy!“ pravila pak Elisa a zasedla rychle k pianu. Začala hráti úvod k písni: „Ach, vlasti má!“ ale hned opět vstala a požádala mne, abych já přisedl k pianu.

Učinil jsem to, a Elisa začala zpívati, i zpívala s tak něžným citem a dojemným výrazem, že jsem všecek byl uchvácen, a po dokončeném zpěvu ani dostatečných slov pochvaly najíti jsem nemohl.

Nemálo jsem se též divil, že tak pěkně česky vyslovuje, což když jsem i na jevo dal, pravila: „To jest zásluha tuto mé přítelkyně, kterážto všemožnou péči vyna-

kládala, abych i v tom oboru se zdokonalila a krásné vaše písně v původním jazyku přednésti mohla.“

I bavili jsme se velmi mile a srdečně; na pevné předsevzetí své jsem ani dost málo nevzpomněl, opět proudu citů svých volně se poddávaje. Elisa jevila takovou vlídnost a prostosrdečnost, že nebylo tu ani dost malého stínu hrdosti dcery lordovy ani divoké rozčilenosti, jimžto jindy časem se oddávala a které byly příčinou, že jsem před ní prchal, ač mi na útěku tom srdce krvácelo.

I bylo mi blaze v společnosti této; ale blaho toto mizelo a měnilo se v trpkost, když jsem do svého příbytku se vrátiv, s chladnou rozvahou o všem tom začal přemýšleti.

Byla tak vlídná, tak srdečná a beze vší hrdosti snad proto, že nebylo to veřejně, přede vznešenou společností, kdežto přece ukázati musí, že je dcera lordova, a promluví-li ke mně slovem lahodným, činí to snad jen ze zvláštní milosti k svému někdejšímu učiteli!

Tak jsem rozvažoval a konečně jsem dospěl k domněnce, že to všecko bylo jen tak nastrojeno, abych jí opět jednou posloužil za hříčku podivných jejích rozmarů. A tu pak jsem i na Vlašku zanevřel, a všecka půvabnost její nezdála se mi také ničím jiným, nežli pouhým líčidlem. A jaké spolky s ní má Elisa? Že by v skutku, jak sama pravila, chtěla veřejně jako zpěvačka vystoupiti, ba i divadlu se oddati, tomu nevěřím — nemohu věřiti.

Druhého dne jsem obdržel od signory Annunciaty pozvání, abych ji navštívil. Již jsem měl v úmyslu nějak se vymluviti a nejíti tam; avšak jinak jsem se rozmyslil a slíbil jsem, že přijdu. Ráda by prý se mnou o věcech důležitých promluvila. Což by to mohlo býti? Zvědavost mne tam nevábila: umínil jsem si, že návštěvu, bude-li ta důležitost jen pouhou záminkou, rychle zkrátím.

Uvítala mě velmi laskavě, a když jsme se usadili, vý-

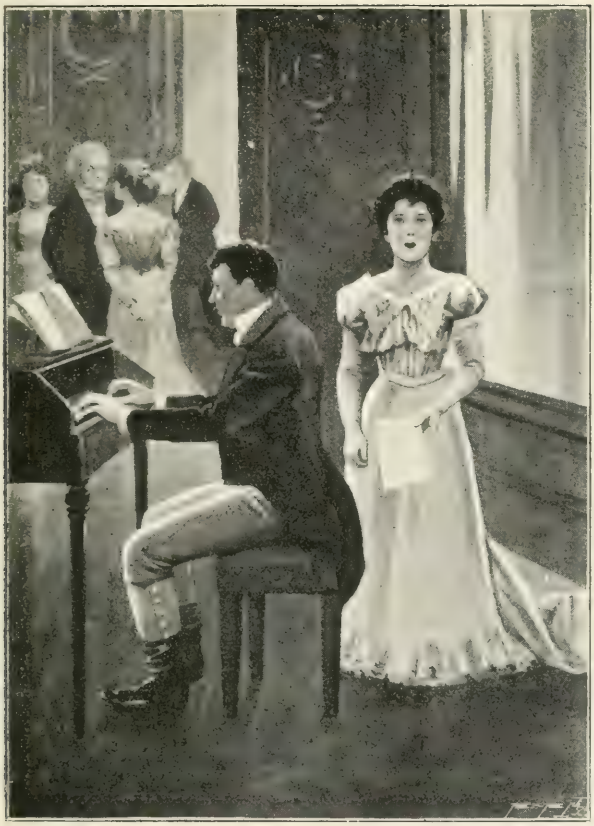

Pokynula mi s laskavým úsměvem a začala zpívati.
(Str. 173.)

znamně na mne pohlednuvši, zvolala: „Ach, to je zlé znamení! Nejste dobré mysli, a já bych ráda pojednala s vámi o věcech, k nimžto nejen dobré, nýbrž i srdečné mysli jest potřebí.“

„Jsem velice žádostiv!“ usmál jsem se, přívětivostí její opět mile jsa dojat.

„Ale musíte mi slíbit, že odpovíte upřímně — docela upřímně, jako přítelkyni, jako byste svým nejupřímnějším přátelům odpovídal — aspoň těm třem, na něžto zajisté často srdečně myslíváte.“

„Jak že, vy je znáte?“ podivil jsem se znamenaje, že naráží na tebe, na Stanislava a Vilíma.

„To vlastně k věci nepatří,“ usmála se; „zde se jedná hlavně o to, abyste mi na mou otázku odpověděl upřímně — srdečně.“

„Račte se tázati!“

„Nuže tedy: jak smýšlíte o slečně Elise?“

Pohledl jsem na ni ostře a poněkud i zaražen.

„Slíbil jste mi, že mi na mou otázku upřímně odpovíte,“ mluvila dále dojemným hlasem svým, „a teď s odpovědí váháte! — Ach, tedy jsem se snad dosti jasně nevyjádřila — odpusťte! Žádám přímé odpovědi a budu se tedy i přímo ptáti.“

Tu se zamlčela, bystrým zrakem mě pozorujíc. Z celého vzezření jejího zářila srdečná upřímnost.

„Nuže tedy —“

„Nuže tedy: jste jí srdečně nakloněn — či slovem: milujete ji?“ vskočila mi do řeči.

Mlčel jsem, ale tvář má nepochybně mluvila za mne dosti zřetelně, neboť Annunciata vroucně mé za ruku pojavši, doložila vřele jemným svým hlasem: „Nemusíte odpovídati; již to srdce vaše učinilo zrakem. A věřte mi, že mě to velice těší, neboť toho zasluhuje!“

„Elisa —?!“

„Ano, Elisa!“ zvolala Annunciata co nejsrdečněji. „Miluje vás s veškerou vroucností srdce svého, miluje vás tak, že hotova jest všeho se odříci — všecko vám k nohám složiti, aby vaší láskou oblažit se mohla; ba odhodlala se nastoupiti dráhu divadelní pěvkyně doufajíc, že tím způsobem snad spíše si vás úplně nakloní, nežli jako dcera lordova.“

Podotkl jsem o jejích podivnostech, a že snad i toto její odhodlání jest jen výbuchem podivných jejích rozmarů.

„Tomu nevěřte!“ pravila Annunciata. „Že v podivnostech si libovala, toho jsou okolnosti, toho jest vychování její příčinou. Jako jediné dítě byla vychována v hojnosti, a již v útlém mládí ve všem — i ve výstřednostech se jí po vůli stávalo. Matka jí časně zemřela, a dobrák otec ve všem jí ochotně povoloval; jeť to jediná jeho radost na světě. A byl při jejích podivnostech a výstřednostech tím povolnější, ježto mu lékař dal na srozuměnou, že by snadno ve zlou nemoc upadnouti mohla, kdyby se mladické její bujnosti hráze stavěly. To vše považte a zajisté jí mnohé prominete, co vás snad urazilo. Nahledla jsem v srdce i duši její, a věřte mi, že jasnějšího a vřelejšího citu nenaleznete, nežli jaký pro vás chová — to podotýkám ještě proto, že vidím a uznávám, že i vy ji vroucně milujete, ale srdci svému násilí činíte, čehož ona — však beze všeho zlého úmyslu — posud byla příčinou. Vím, co jest láska, znám vřelou touhu srdce upřímně milujícího, a proto vám upřímně přeji, aby touha srdcí vašich blaze byla vyplněna.“

Poslouchal jsem ji v blahém roznícení, a když takto domluvila, byl jsem citem tak přemožen, že jsem ani nevěděl, co odpovědeti. Vlaška po kratičkém pomlčení pokračovala asi v tento smysl:

„Nemyslete, že takto mluvím k vám snad proto, abych

při tom něco jiného získala, než blahé vědomí, že jsem k dosažení žádoucího blaha přispěla tomu, jemuž přátelsky jsem nakloněna. A to jsem! Známť a ctím vás již dávno před tím, nežli mi dopřáno bylo vás osobně seznati.“

„Mne?“

„Ano, vás! A byť i ne jinak, aspoň jako umělce a slavného komponistu. A abyste i věděl, jak jsem se s Elisou seznámila, krátce vám povím. Na svých cestách navštívila jsem před nedávným časem Londýn a tu jsem slyšela o vás. S nadšením mluvilo se o českých písních, jimižto jste na nástroji svém posluchače okouzloval, a hned jsem se odhodlala, že i já českou písní štěstí svého zkusím. Zpívala jsem píseň vaši, mně zvláště milou, a hned jsem na sebe obrátila všeobecnou pozornost. Mluvilo se o vás, jméno mé bylo jmenováno vedle jména vašeho, a to bylo příčinou, že i Elisa ke mně se přiblížila. Slovo dalo slovo, a konečně jsme mluvily o vás jak o milém známém, a brzy jsme se tak důvěrně seznámily, že celé své srdce přede mnou otevřela bědujíc, jak nešťastně miluje. Hned jsem pozorovala, že i vy něco takového v srdci pociťujete, a dnes jsem se o tom přesvědčila — či se mýlím? Ó jistě ne! Protož — — učiňte, jak srdce vám káže a jak srdce Elisino to očekává!“

I rozmlouvali jsme ještě déle, a Annunciata mi pak i nahlednouti dala do zápisek, jež Elisa v rozličných dobách psala a na důkaz své úplné důvěrnosti jí je přečísti dala. Bylo tam mnoho, co se týkalo i mne, a tak o upřímné její lásce již nepochybuji.

Jest tedy rozhodnuto. Druhého dne po tom, po obdrženém pozvání, navštívil jsem lorda Bonneta, a byl jsem od dcery i od otce velmi laskavě přijat.

* * *

Ubohý Bonnet jest nemocen, a není naděje, že by se uzdravil. Může to ovšem ještě nějaký čas trvati, avšak pomoci není. Ví to a těší se jedině tím, že Elisa nebude docela opuštěna. „Bude míti vás," říkává mi, „a zajisté bude šťastna; je to dobré dítě a zasluhuje býti šťastna."

A v skutku, Elisa jest nyní pouhá dobrota; všecky podivnosti se sebe setřásla a jedině citům srdce se poddávala, a srdce má dobré, šlechetné. Jen od toho upustit nechce, co si o vystoupení za zpěvačku vzala do hlavy.

„Nikoli, od toho mne neodvrátíte," pravila, „to jest i nyní ještě u mne pevně ustanoveno. Od dcery lordovy jste se vzdaloval; jako zpěvačka vám snad budu blíže státi, a za zpěvačku ať mě pak i svět považuje. Pročež vším způsobem veřejně vystoupím jako zpěvačka, a byť to třeba jen jednou bylo."

I necháme jí tedy na vůli.

Otec její byl blažen, vida ji tak mile změněnu. Ještě před nedávnem bývala často nevrlá, a zřídka kdy se tvář její vyjasnila; nyní jest pouhá laskavost, a tvář její zkvítá jarou svěžestí. Když tváří v tvář si hledíme, a já v její milostně planoucí zrak se ponořím, bývá mi tak nevýslovně blaze, že v okamžení tom kolem sebe na všecko zapomínám.

Musím ji učiti česky; říkávat: „Aj, to by bylo něco krásného, býti manželkou českého umělce a česky neuměti! Toť bych se s přátely tvými snad ani srdečně smluviti nemohla!"

Dobrý otec jen ještě toho si přeje, aby nás svazkem manželským spojeny spatřil, pak že pokojněji s tímto světem se rozloučí.

Tuto přikládám ti též některé výpisky z deníku Elisina na doplnění dopisu svého. — Tuty dni nám nastane smutné okamžení; rozloučiť se s námi naše mi.á přítelkyně Annunciata, kterážto jako anděl z nebes vyslaný mezi námi se objevila, aby nás oblažila. Darmo prosby, darmo všecko domlouvání; nedá se držeti.

Ze zápisků Elisiných.

Proč zmizel tak najednou? — Že jej povinnost volá a do dálky odvádí? — Jaká to lichá výmluva!

Aj, což mně na tom záleží! Buďsi zde nebo kdekoliv jinde — mně vše jedno. Jen to je věc velmi neslušná, že tak z čista jasna na útěk se dal.

Mohl říci, že již nechce býti mým učitelem, a mohl jíti, kam mu libo — nebyla bych ho zdržovala!

Podivné to způsoby!

Přece se mi po něm stýská — bylať jsem mu již tak přivykla — a měla jsem se s kým pobaviti — — a já chci — chci se baviti, příjemně baviti — —

Ale což není jiných, a snad i příjemnějších zábav, ježto si opatřiti mohu? — Ovšem, hra jeho velmi mě dojímala — — a horlivost jeho při cvičení — — haha! někdy jsem se musila srdečně zasmáti.

A jak mě těšilo divení a žasnutí hostů našich, když mě spatřili hráti na violončel! — Toť skutečně něco neobyčejného — a proto mě to také těšilo.

Proč mi tu radost zkazil? — Aj, což není jiných takových mistrů? — Ale já nechci jiného učitele — nechci — a na posled již ani jeho! Snad by mohl se domnívat, že by nějakou milost mi prokazoval.

Nechci žádné milosti!

Mrzuta jsem a nevrlá. — Lékař myslí, že jsem nemocna — — ale já nechci být nemocna. — Někdy na toho neb onoho se bez příčiny nevlídně obořuji, a potom mi toho bývá líto.

Snad jsem se i k němu někdy měla nevlídně — a to jej snad urazilo — — ale což musí býti hned tak zhorka nakvašen? tak hrd? — Hrd? a proč by nebyl? To se mi právě na něm líbí — a tak výtečný umělec má i příčinu býti hrd.

Jak je tu hned živěji a jasněji, co jest opět zde!

Když jsem jej opět spatřila, bodlo mně u srdce tak silně, že jsem musila až vzkřiknout, a bylo mi, jako by se byl oheň všemi žilami mými rozproudil, a posud ještě cítím tu rozčilenost — někdy je mi při tom blaze — ale někdy —

Snad je to přece pravda, že nějaká nemoc se o mne pokouší — ale což ten náš lékař! — Proč není Bedřich lékařem? Ach, má tak jemně pronikavý zrak, ten by nehádal, ale úplně seznal, co mi schází a jakých léků tu potřebí.

Ano, miluji jej — vroucně, vášnivě — a opět přede mnou uprchl.

Byla jsem skutečně nemocna, vnitřním tím žárem překonána.

Posud jest mi, jako by duše má v závratném víru se pohybovala.

Pamatuji se na vše jen jako na nějaký sen, z něhož jsem procitla.

Ach, jak blaze mi bylo, když jsem se s ním v parku — ruku v ruce procházela! Srdce mi citem překypovalo — a

jak ráda bych se s ním byla do oblak vznesla — až tam blízko ku klenbě nebeské — tak vysoko, abychom zmizeli zrakům pozemčanův, a předsudek tohoto světa by nemohl nás dosáhnouti — aby nemohl se již ode mne vzdáliti.

A což kdyby přece opět násilně se ode mne odtrhl?

Myšlenka ta mě tak zděsila a tak mocně dojala, že jsem téměř ani smyslů svých mocna nebyla a šílenství se poddávala. Oh, kdyby tak byl v nebezpečenství života — kdyby snad se topil, a já mu na pomoc spěla: snad by pak ze vděčnosti docela se mi naklonil, láskou svou věren mi zůstal a nikdy se ode mne nevzdálil. Či žádá můj život? — chce, abych s ním zemřela! — I k tomu jsem hotova — ke všemu — ke všemu!

Co potom se dělo, již ani nevím — byli jsme na loďce — a když jsem opět k sobě přišla, dověděla jsem se o té nešťastné plavbě a že jsem z vody byla vytažena.

A on? — Ano, byl také zachráněn — ale nikoliv pro mne; neboť již opět zmizel — po druhé uprchl.

„A nyní —? Nyní zajisté již se nevrátí tam, kdežto uvržen byl v nebezpečenství života! — — Oh, té nehody přežalostné! — Ale mohu-liž já za to, že tím vnitřním žárem tak mocně jsem byla uchvácena?

Jen aby zle o mně nesmýšlel — jen to ne — to by mě ještě více rmoutilo, nežli že ho již nespatřuji a sotva kdy spatřím.

Již uhasl vnitřní ten oheň, jenž prudkostí svou mě zničiti hrozil. Uhasl? Docela nikoliv; zmírnil jen prudkost svou — a úplně snad nezanikne, dokud srdce mého docela nezničí.

Stavím se vesela, jako jsem jindy bývala, a to k vůli dobrému otci, abych ho nezarmoutila; jen když jsem o sa-

motě, poddávám se tiché touze, kteroužto srdce mé tak často se rozechvívá.

Zdali i jeho srdce bylo mi nakloněno? — Ach, bylo — čtla jsem mu to z očí — cítila jsem to, když ruka jeho ruky mé se dotkla.

Zdali jej kdy ještě spatřím? — Rozum praví, že nikdy již; srdce pak těší mě sladkou nadějí. Kdo asi má pravdu?

A kdyby těšení to se vyplnilo — zdaliž by — ach, děsím se toho pomyšlení — jakž by mohl srdečně býti nakloněn dívce, která — — umlkni srdce, musíš zapomenouti! Či zakládáš si snad něco na tom, že pohybuješ se v těle dcery vzneseného lorda? Ó, marné hrdosti takové, která spíše hráze staví, nežli schůdnou cestu připravuje!

Jak podivným tvorem je člověk! Teprve když něco ztratil, začíná si toho vážiti a úplnou cenu toho pochopovati — když jest již pozdě.

Čím více všecko rozvažuji, tím zřetelněji se mi před duši staví, jak šlechetný, jak lásky hodný Bedřich byl. Nevynikal pouze svou ušlechtilou povahou a svým uměním, nýbrž i snahou horlivou.

Ó, s jakým potěšením uvádím si na paměť, když vřelými slovy na srozuměnou mi dával, jak s celou duší vlasti své jest oddán, a že nehledá jiné slávy, než takové, jejížto odlesk by i vlast jeho ozářil, že všecko jeho snažení jen k oslavě vlasti, k oslavě jména českého směřuje!

Ach ano, krásný, vznešený to cíl, jejžto si vytkl. A což by nemohl i po mém boku k dosažení cíle toho zmužile kráčeti? Myslí snad, že bych mu překážky v cestu při tom kladla? — Usmívávala jsem se sic, když

o těchto věcech se mnou mluvíval; ale snad to přec nepovažoval za úsměšek? Chraniž Bůh! Takovéto domnění by mne ze všeho nejvíce rmoutilo! Vždyť i já jsem hrda na svou vlast, vřele ji ctím i miluji, a neměla bych snad vážiti si tak ušlechtilého citu u jiného? Ano, ctím a velebím jej, protože při tom všem i slávy vlasti vyhledává.

Chce-li, ať jen pokyne, a dám důkaz tohoto smýšlení, složím bohatství své k jeho nohám, aby pro vlast ještě více mohl podnikati.

Jak šlechetný to muž, a já musím jméno i náklonnost jeho v zapomenutí ponořiti, ano, musím — musím. Ó kéž bych jen aspoň toho mohla dosíci, aby mne křivě neposuzoval!

Již jsem myslila, že jsem na něho docela zapomněla; cestovali jsme, nikde se dlouho nezdržujíce, s místa na místo — ne snad, že bychom po něm pátrali, nýbrž abych častými změnami trochu se povyrazila.

Tu v Paříži mluví se o hudebníkovi, kterýžto mistrem jest violončelu a české písně s okouzlující dojemností přednáší.

Pohřbené vzpomínky mé rázem povstaly ze zdánlivého hrobu svého. — To snad on? — Ano skutečně — on to!

Oznámil koncert — uvidím jej — uslyším jej — a l e v t í r a t s e m u n e b u d u.

Nyní jsem prchla já.

Ach, jak jsem byla okouzlena jeho hrou — jeho pohledem! Ano, dobře jsem pozorovala, jak zrak jeho na mně utkvěl — jak mu tvář vzplanula, když se naši zrakové setkali!

Snažím se, abych srdce své opět zapomínáním uspala — nadarmo! Viděla jsem jej, a touha má tím mocněji srdce mé naplňuje.

Je v Londýně — dosáhli jsme toho, že čestné a pochlebné vyzvání jej sem přivedlo; jistě ani tušení nemá, že jsem já to vlastně způsobila.

Ach, blahá ty naděje, neopouštěj mne, aspoň jedinkým paprskem svých blahostí mě ochvívej!

Nemocen — těžce jest nemocen. Ach, jak děsí mě myšlenka, že snad jen proto sem přišel, aby mně na blízku skonal, a s ním aby všecky mé blahé naděje v hrob se uložily — navždy — bez naděje na z mrtvých vzkříšení!

Otec zná tuto žalost mou — a jak rád by pomohl!

Po lali jsme k němu nejvyhlášenější lékaře, o všemožné pohodlí jeho se staráme — ach, aspoň toho mi dopřáno, že proň něco učiniti mohu!

I tváří v tvář mu na blízku hleděti mohu, neboť nemocí sklíčen nezná nikoho. — Každé slovo, jejž lékaři o naději a možnosti uzdravení pronesou, oblažujícím jest balsámem srdci mému.

Uzdraven! Ó, jak blaze bylo mi, když vědomí opět tvář i zrak mu ojasnilo, a lékař prohlásil, že po všem jest nebezpečenství.

Ó, že nemohu štěstí mu přáti k jeho uzdravení!

Ne, ne, bylo by to vtírání — použiji příležitosti, abych jako náhodou s ním se setkala.

Jak asi shledání to bude od něho přijato?

Roznesu pověst jeho, a až bude umění jeho slaviti vítězství, i já pochvalou svou k tomu osobně přispěji.

Všecko jest ztraceno. — Jak laskavě na mne hleděl, a já — obávajíc se, abych před světem nevyzradila tajemství srdce svého, oděla jsem tvář svou vážností — a zastrašila jsem jej, že pak neměl již pro mne laskavého pohledu.

Jest patrno, vyhýbá se mi — již několikráte jsem to pozorovala.

Již ani zrak jeho mne nehledá — jest docela chladný, docela lhostejný.

Mohu-liž se mu diviti? — Ach, nemohu, když poslední setkání a když vůbec celou minulost na paměť si uvedu. Byl-li mně i kdy nakloněn, jisto jest, že nyní na mne docela zanevřel — že zdánlivá hrdost má jej navždy ode mne vzdálila. Marné tu všecko doufání, a srdce mé tím více a tím bolestněji se rozplameňuje a touhou div neumírá.

Běda! otcova churavost přechází v nemoc nebezpečnou — a já snad brzy docela osiřím a samotna státi budu v širém světě. — A on — opět již se vzdálil.

Byla jsem žádostiva, kdo jest asi ta Annunciata Romani. I ona umí české písně — zpívá je — snad to jeho krajanka — táhlo mé to k ní — ó, jaká to dobrá dušinka! Okouzlila mě srdečností svou, a já složila jsem v ni svou důvěru a celé své srdce jsem jí otevřela. Ona těší mě nejsladšími nadějemi, a já jí tak ráda věřívám.

Tak budiž — pevně jsem se rozhodla. Odložím urozenstvo a nastoupím dráhu, po jakéž i on kráčí — dráhu umění. Vystoupím jako zpěvačka: poštěstí-li se mi krok ten, snad mě i blíže k němu přivede. Ano, tak učiním — i ona to schvaluje a jako svou žačku mne mu představí. Srdce se mi chvěje, tvář se mi rozpaluje — přirozená hrdost má se vzpouzí — ale nemohu jinak — nemohu.

Osudný to krok, a — ta dobrá, šlechetná duše mě těsí, že bude šťasten, a docela její vůli se odevzdávám.

Z dopisů Vilímových.

„A Vilím? jakž tomu se daří?“ tázala se Milovínova roztomilá žínka, když choť přečtené dopisy Bedřichovy ukládal. „O tom, kterého z přátel tvých osobně znám — o tom jsi mi až posud nejméně vypravoval a dopisy jeho přede mnou uzavíráš, jako by obsahovaly tajnosti, kterých bych já vědět nesměla. — Aj, to si vyprosím!“ doložila hlasem jako hněvivým a s líčeným pathosem. „Já — Elžbeta mohu snad přece věděti, co můj Soběslav píše Krokovínovi?“

„I můžeš, můžeš,“ usmál se Milovín. „Ale na velké dobrodružství se netěs, milá Bětunko! Na kus umělecké pouti jeho měla jsi příležitost vlastníma očima pohleděti, když totiž Vilím na nějaký čas uvízl v Jaloviciích, a my jsme tam ...“

„— pomocí Klicperova Soběslava smíření své slavili!“ doložila Betunka a s laskavým úsměvem k Milovínovi se přivinula. „Ale ostatní kusy té jeho pouti! Ó, sotva jsi kdy jen slovíčkem zavadil, a toť víš, ženská zvědavost nedá se tak malinkými drobty nasytiti. A protož doufám, že můj roztomilý mužíček mi ještě něčeho z dopisů Vilímových uštědří.“

„Největší část dopisů Vilímových,“ odpověděl Milovín, „jsou žerty s veselou bídou a lidskou posetilostí, stesky, že se nenarodil v zlaté kolébce s milionem lesklých dukátů, žaloby na spatný engagement a přání, aby se v Čechách

stal divadelním ředitelem. Ale abych zvědavost tvou upokojil, přečtu ti aspoň některá místa z dopisů jeho.“

Potom rozbaliv svazeček Vilímových dopisů, pravil: „Tuto máme jeden z prvních listů Vilímových:

„I ubíral jsem se — praví — s přelehkou kapsou do toho mnohožádoucího světa; uvidíme, kdo koho zmůžeme: já-li svým odříkáním, či svět svým požadováním.

V našich českých L*** zastavil jsem se u společnosti, rozhlášené pro pijáka, prvního hrdinu. Přišelť jsem jako by posel s nebe poslaný. Hrdina, zase právě závratí jsa sklíčen, živou věcí Jaromírem se zabývati nechtěl; — prosím tě, kdo může zvíře rozumné nutiti: To čiň, a nebo to! — Chtěje uchrániti Bertu a v úzkostech postaveného direktora od zoufalství, hrál jsem tu na každých prknech devět a devadesátkrát přežvýkanou osobu, abych stovku doplnil — a dostav honoráře úplnou desítku, čtvrtý díl celého příjmu, veselé mysli pospíchal jsem dále. — Ó radostné cestování!“

„Výmary jsou veselotvárné. S radostným trnutím vkročil jsem tu na jeviště, kdež byl po mnoho let gigant germanský vévodil — „der Herr von Göthe“, jakž jej mnozí jmenují, spíše dvořana než básníka na zřeteli majíce. Ach, bylať to asi veliká, spanilá doba — podoby klassické tu z temnosti svatyně předstupovaly před zářící lampy, nežli „Aubryho pes“ — čtvernohý umělec, zaštěkal. Jako úžasnými vzpomínkami jsa nadšen vystoupil jsem jako Karel Ruf — ti blázni dole v přízemí tleskali; mně však nezbylo času, abych před hrou navštívil recensenty, a takž ti moudří lidé na druhý den bláznům tleskajícím ve všech časopisech dokazovali, že bych nulou byl mezi nulami Vý-

Z bývalého náhradí znělo jim vstříc ženské svolávání drůbeže. (Str. 199.)

marských umělců. Ředitelstvo mi prstem ukazovalo na ty zlověstné řádky — já pak pomyslil: „Svět jest veliký“ — opět jsem tlumok vzal na ramena.“

„Ale člověk jest křehké stvoření, a mne začínají nohy boleti. Počkám si na veselejší příští v Lipsku. Představuji zde — nelekej se — třetí milovníky. Rád bych se poradil s planetou, na níž to jsem se narodil. Jesti to as všech macech koruna. Nebudu však zoufati — víra moje až dosavad se pěkně zelená — a bychť i stoly i stolice na jevišti vynášeti měl.

Ale jakž to potom vypadne s mými plány? — O plačtivá truchlohro: Jak to vypadne? — Jindy jsem se ti smával, teď bych zaplakal. — Prosím tě, jen si tu rozkoš jak náleží vyobraz! Ředitel národního divadla — nebo divadélka, všecko jedno; hlava údův, ne jako plevy ze všech čtyr světa úhlů, z hrloh nevědomosti, surovosti, lenivosti a nedbanlivosti sfouknutých — alebrž pudem pravého povolání, uměleckého zanícení v jeden pevný a krásný svazek spojených; hlava ústavu, jehož jediným heslem jest „umění“, štítem „pravá vůle“ a „obnivá mysl“. —

Nehody všech divadelních podnikatelů na hlavu mou by se musily shrnouti, kdyby se záměr můj snad nepodařil; kdybych řádnou společností a pilným vedením stavu našemu i národní vzdělanosti nepřispěl. I přinutil bych krajany, aby na slova naše ne jako pouhé kratochvilné žerty komediantů hladem a žízní trápených, ale jako na zvěsty lidumilných učitelů pozor dávali, hlasajících, co k zušlechtění srdce i ducha, co ku povzbuzení ke všemu slechetnému vodívá příjemnou cestou. Poznati by musila společnost povolání své a za ním toliko říditi běh svůj: i národ by pak poznal cenu povolání toho, a místo co se nyní s panovitou lhostejností, ba s opovržením od herců

odvrací, příznivě by je uvítati, laskavě by se k nim přivinouti musil.

Ach, bylo by to všecko velmi krásné, velmi výborné, kdyby jen — — fi, hanba! člověk jest jen přece sypkým tvorem a rozpadává se jako vyschlá nádoba, není-li otočen obručí z kovu, buďsi z mědi, ze stříbra nebo ze zlata! — Ach, což jsou nám platny plány nejmistrnější —? Pouhé sny, pouhé bubliny to zůstávají — bez peněz! — Já bych říci nemohl, že jsem kdy náležel k mudrcům penězi pohrdajícím. Právě že jsem jich nikdy nemíval, cenu jich jsem poznal. — Jak to as vypadne?"

„Dobře se mi začíná dařiti! — Jsem nemocen. — V tom vlastně ta dobrota nezáleží, ale přece se mi začíná dařiti. — Vlastně: byl jsem nemocen. Horečka byla si mě tak zamilovala, že jsem již jinak nemyslil, nežli že me uloží do svého chladného lože manželského — do hrobu. O velikém obstarávání, o velikém vydání tu ovšem řeči nebylo; ach, kdyby mi jen přátelská ruka byla pot stírala! — Kdyby byla? — Ach, vždyť jsem blahodějné stisknutí její pocítil!

„Signora Romani bude zpívati," mluvilo se před čtyřmi nedělemi po celém městě, a staří pánové objednávali si sedadla deset dní napřed — mladí páni chystali kukátka. Věděloť se, že je signora mladá, spanilá; pověst pak byla před ní letěla z Vlach velmi pochvalná. Echo di Milano přeplněno bylo věnci jí ku poctě uvinutými. Ponejprv měla zpívati Desdemonu. Slyšel jsem Devrientovou, Vranickou, Heinefettrovou — ale podívat šel jsem se přece i na rozenou Vlašku. Spanilá byla, živý výtvor ducha Shakespearova — ana tu v bílém, skvostném atlase, drahý lesknoucí se diadem na skvělém čele z oblékárny vykročila, k vystoupení se hotovíc.

Jediným pohledem na tuto postavu musila se chytlavá srdce po celém hlučném přízemí zanititi. Sladké trnutí loudilo se v prsa má — avšak i bázeň jímala mne, pozorujícího velikou mladost pévkyně, jak se podobalo, asi osmnáctileté.

Avšak zpívala! Jak —? nenáleží v můj list. Již ta okolnost obecenstvo rozplamenila, že Vlaška — co se pamatovalo, první zpívala jazykem německým. Ani toho však třeba nebylo; okouzlené publikum by ji bylo přece po prvním finale třikráte volalo. Peřesté množství herců, pévců a divadelních příznivců bylo se shrnulo kolem spanilé dívky, upřímně i neupřímně jí štěstí přejících. Náhodou někdo na mne zavolal. I signora jméno moje zaslechla, a najednou ku podivení všech okolostojících rozprávku přerušivši, s andělským úsměvem se ke mně obrátila a medovou češtinou se tázala — —"

„Co se ho tázala, vím z vlastních úst té spanilé tazatelky," přerušila mu další čtení Bětunka. „Vypravovala mi, jak pan Vilím úžasem zkamenél, když jako neznámá jej jménem pojmenovala, a jak tvář mu vzplanula, a oči se mu zajiskřily, když laskavě s ním rozmlouvajíc, konečně jej pozvala, aby ji druhého dne navštívil, a jak podivně se tvářil, když jí později pak řekl, že je v městě považují za nevěstu a ženicha, a ona — hahaha! jsou to pošetilci, ti muži! Sotva že se na ne ženská tvář trochu laskavě usměje, již myslí, že zvítězili a že se jim s úsměvem tím i srdce a všecko podává. Hahaha! zmýlil se pan Vilím. — Zdali pak se ti s tím pochlubil?"

„Všecko věrně vypravuje, a jakkoli odpověď signory Romaniovy rozplamenělé srdce jeho rázem ochladila, jako by slova ta byla samým ledem, přece ji velebí a s vděčností o ní se zmiňuje."

„A také k tomu snad má příčinu," pravila panička; „neboť, nemýlím-li se, má toho nemalou zásluhu, že Vilím

stal se členem královského divadla D***ského. A doufám, že jest spokojen.“

„Jest a není,“ usmál se choť a pokrčil rameny.

„Aj, ten vrtohlavec!“ zahorlila žínka. „Což pak mu schází? Čeho pak se mu nedostává k úplné spokojenosti? Má dobré postavení a při tom, jak doufám, i obliby požívá. Či snad,“ doložila žertovně, „srdéčko mu touhou chřadne? láska jej trápí?“

„Ano, láska,“ přisvědčil Milovín; „ale nikoliv taková, jak ty se domníváš. Tu v tomto listě se o tom zřejměji zmiňuje.“

„Mám, čeho potřebuji,“ praví, „ba ještě více, tak že se někdy obávám, že bych se státi mohl kapitalistou a z něho mamonářem a šosákem, a pak bych jen zlatému teleti se klaněl; obecenstvo mi přeje, tleská mi a i jinak mě vyznačuje: a přece se mi při tom všem něčeho nedostává; bývám blažen, a přece ta blaženost s veškerou svou vřelostí až do nitra srdce mého nevniká! Ach, bratře, jak jinak by bylo, kdybych uměním hereckým mocně ozbrojen stál na divadle domácím, před rodnými bratry a sestrami, a mluvil jazykem, v němž mě matka — Bůh jí dej lehké odpočinutí! — modlit se učila! — Kdybych národu, z něhož jsem vyšel, schopnosti a umění své věnovati mohl!

Nu, snad se mi ještě té blaženosti dostane .... tato myšlenka mě konejšívá, když někdy touha po vlasti tak mocně mě svírá, že mému dobrému rozmaru až kosti praskají... Doufejme!...“

Po pěti letech.

Jasně zasmálo se ranní slunce na horu Kunětickou a kolem na jarní krajinu. Občerstvující vůně vznášela se z blízkých jedlových lesin. Ptactvo štěbetalo jitřní písně — opodál rozléhalo se volání pracujících již rolníkův a pohánějících pastevců.

Ticho bylo na starožitném hradě pánů Kuňáků. U paty jeho však se zastavil lehounký kočárek. Bylať to časná, ale i půvabná návštěva.

Asi třicetiletý, čistě oděný muž s věčným, líbezným úsměvem okolo pěkných úst vyskočiv s kočáru, pomáhal slézti paní, k nížto se oko jeho obracelo v blahém vytržení jako k světici. Byla bledá, a na první pohled zdála se chladná, ba i hrdá a vůbec taková, že na první pohled zvláštní krásou a dojemností nevynikala. A přece byla velmi, velmi spanilá! Krása ženina spočívá v něčem tajemnějším, nežli v pouhé zevnitřní a příhodné ozdobě tělesné — krása ženina, tento pramen blaženosti pozemské, uschován jest tajně v nejtajnější duši. Či kdo by nebyl chtěl tuto příchozí nazvati spanilou, v jejímžto oku láska manželská i mateřská jako věčně lesklý démant se třpytila, ana s vozu sestupujíc, dílem po nemluvňátku na chůvině klíně se ohlížela, dílem pak s rozpjatou náručí již již v objetí mužovo klesala?

I byla jinak pěkné, štíhlé postavy, a dítě z rukou chůvy berouc, stála tu jako vzor krásné péče mateřské.

Kočí zůstal u koní a vozu; mladý muž i s chotí, chůvou a dítětem brali se nahoru.

„Přál bych si, abychom byli první nahoře," promluvil nyní hlasem velmi líbezným. „Jakousi neznamou, ale uchvacující silou vzniká ve mně vzpomínka, i bojím se, abych se při shledání tak na kvap z číše blaženosti nenapil, až bych smysly omámil a vědomí pozbyl, že se raduji."

Neobyčejná červenost rozlila se při tom po jeho tvářích, a pojav mladou choť za ruku, k srdci ji přitiskl, aby pocítila, jak se v něm vzbouřilo.

Z bývalého náhradí znělo jim vstříc ženské svolávání drůbeže, i bylo slyšeti, jak křídly klepajíc, nerozumná ta čeládka k snídaní se sletovala.

Dubová vrata u hlavního vchodu nebyla zavřena, a ranní hosté, přešedše klenutý průjezd, u prostřed asi desíti strakatých slepic a kapounů spatřili pečlivou hospodyni zrní rozhazovati.

Kdo by se rád byl pozorováním pozemské pomíjejícnosti obíral, tuto patře kolem na stěny, od nichž se druhdy hovor zbrojnošů a třesk zbraně odrážel, a nyní ženu selskou s drůbeží zde vida, hojnou příležitost by byl nalezl v myšlenky se zabrati; ale příchozí hosti, zdálo se, že tu nyní jiné věci zajímají.

„Dobré jitro, milá žínko!" pozdravil muž hospodyni. „Dobřeť jste si dnes přivstala na krmení — budeť to některých těchto strakapounů poslední pochoutka; neboť některého z nich musíte nám dnes připraviti na pochoutku."

„I ty můj Bože! jáť stojím i se všemi těmito křiklouny milostvrchnostem k službám a nelituji, že jsem si přivstala, jak milostpán podotknouti ráčil — ačkoli upřímně řečeno, i každý jiný den ještě časněji se vstává — ale jak povídám, dnes toho nelituji, neboť se mi zdá, že nás navštíví veselý den." — Takto odpovídala žvatlavým jazykem přívětivá žena, a proud řeči její nebyl by se snad

ještě zastavil, kdyby oči nebyly něco znamenitějšího ku práci dostaly.

Najednou se totiž zamlčela, a oči jako u vidění na muže příchozího upřevši, ruce spráskla, hlasitě se divíc: „I ty můj Spasiteli — milostpane —?“

„Co jest, paní hospodyně?“ tázal se usmívavě ranní host.

„Kdyby to milostpanáčka milostpanička nebyla — ale pod božím sluncem je všecko možné! — jak povídám, kdyby toho nebylo, a kdyby milostpán trochu smutněji vypadal a bledší barvu měl, řekla bych, že jsme před pěti léty — —“

„Co pak — před pěti léty?“ smáli se choť i manželka.

„Že jsme před pěti léty o svatbě mojí sestry spolu tancovali. Prosím, aby milostpán domněnku za zlé nepokládal — ale tenkráte tu byli — dnes právě pátý rok vyprsel — tenkráte tu byli tři panáčkové — ach, zlatí panáčkové, jeden mezi nimi celý milostpánovi podoben — a neostýchali se veselku mé sestry svou přítomností poctíti — a byli jsme vespolek veseli — panáčkové pak slíbili, že se jednou v týž den navratí, a pak že budeme ještě veselejší.“

„A vám se tedy, milá žínko, zdá, že jsem já byl mezi těmi třemi?“

„Spasením své duše bych se chtěla na to dokládati — ale od té doby stala se velká změna s milostpánem.“

„Stala se,“ posvědčil host, ruku ženě na přivítanou podávaje. „Ale těší mě, že se tady změna nestala a že první známá česká tvář jako před pěti lety se na mne usmívá.“

A upřímná radost hospodynina vypukla v hlasitý ples. Jedním tokem slov tázala se po druhých dvou přátelích, sháněla se po muži a zvěstovala, že bezbožník — jakž jej v radosti jmenovala — již odešel po díle, ale proto že

přece dnes na Kunětickém bude veselý den, ještě veselejší, než byla svatba v Dobřenicích.“

Ale host byl se zatím s chotí dále do hradu ubíral, až přišli na místo, odkud neobmezená byla vyhlídka na celé okolí. I vypravoval jí, kde byl před pěti lety s přátely stál a seděl, co mluvili — a mezi tím co duši v blahé vzpomínky potápěl, oko bloudilo po krajině a cestách.

Slunce již začínalo ústy horkými líbati kraj a horu — mráčky tesknomyslnosti zatemňovaly čelo mužovo.

„Nedej Bůh, abych v zármutku stráviti měl dnešní den!“ zvolal úzkostně. „Nikdo nepřichází — umřeliť oba, jestliže se dnes nesejdou!“

Ale v tom tamto pěší podoba nějaká se zjevila — a tamto na straně protější druhá!

Mocně to trhlo mužem na Kunětickém; radostně vzkřikl: „Tu jsou oba!“ a rychlou nohou letěl ku bráně hradní příchozím v ústrety.

Dole pod horou na pískové cestě potkali se dva mužové. Oba pěší — jeden s pocestním vakem na zádech, druhý naprosto jen s holí — jako by z blízka šel na procházku.

I spatřili zdaleka — a poznali se, a mocné, z nejhlubší duše vyniklé vzkřiknutí: „Vilíme — Stanislave!“ — ozvalo se povětřím. A srdce jim bouřlivě tloukla, třesení sklíčilo jich údy, horká krev proudila žilami — oko zvlhlo, nohy jen letěly — a v krátké chvíli leželi si oba s pláčem v náručí.

„Vilíme — Stanislave — Slave —!“ zalétalo jim střídavě se rtů, a muži usedlí počínali si jako děti.

A když se povstalá v srdcích bouře radosti poněkud utišila, tu z úst obou mužův plynula otázka za otázkou.

„Kde jest Bedřich?“ tázali se pak oba jedním okamžením, a nemohouce ani jeden ani druhý dáti odpovědi, bystřeji na sebe pohledli; byloť, jako by se Vilím byl za-

smušil při pohledu na Stanislava; tento pak při pohledu na Vilíma bolně se usmál. Oběma byl čas vtiskl patrné známky mnohotvárného s člověkem zahrávání.

Stálť sice Stanislav až dosavad jako silný dub pod širou oblohou; ale bylo znáti, že divá bouře zahrávala s jeho korunou, a napořád se kolem ní zakalená mračna trudné mysli vznášela. Trpká zkušenost byla mladému muži lepou, temně zardělou tvář jakýmsi bledým, lehkým závojem utrpení zastřela, pod nímž však přirozená mužnost tím půvabněji prosvítala.

Také Vilím — lehký, poletující motýlek — nesl dosavad veselost na tváři a v oku jako štít proti všem nehodám; ale i jeho bylo se železné času rámě dotklo, a s týlem nyní přímo napjatým nepodobal se již prutu, větrem sem tam se klátícímu, alebrž pěkné, švihlé jedli, s jejímž vrcholem věčný úsměv slunce zahrává.

Tyto změny oba na sobě pozorujíce, ačkoliv o nich nepromluvili, zděsili se v prvním okamžení, aby s jejich Bedřichem také změna se nebyla stala, a to smutnější.

Leč Vilím ihned to úzkostlivé tušení ze srdce vyháněl. „Aj, kdož by se ptal: Kde jest náš Bedřich? — a hned strachy umíral, nedostávaje odpovědi: Tu jest — a nebo tamto!“ smál se bodrý herec. „Na hoře musíme jej vyhledati — vsadil bych se o svou nejkrásnější naději, že již před námi opět na latích seděl a slunce vlastenské slzami pozdravil!“

A oba berouce se ruku v ruce na horu, mezi mnohobarevným hovorem často se zastavovali a opět rychle kráčeli, až u brány Kunětické muže státi spatřili, jehož podoba v nich nové plesy vzbudila.

Jest-liž to on — či není?

Toť ovsem jeho vzrůst i postava, toť jeho tvář — to oko: a přece všecko, všecko jinaké! Jen v prsou jeho, jako v prsou mužů přicházejících jeden a týž se ozýval

hlas, a ten jim všechněm pravil: „Tu jsme opět po pěti letech!“

A tři přátelé se opět objali; a jakž tu nyní všickni tři stáli, ještě patrnější byly změny, jaké s nimi se byly staly.

Z Bedřicha — z bledého, jemného, na pohled zženštilého jinocha — byl se stal muž tak dojímavě líbezného vzezření, že nebylo jinak souditi, nežli že rovněž jako s přátely zahráli s ním podivní osudové, ačkoliv snad příznivější, a stoje mezi oběma druhy zdál se, jako by v jeho jasném pohledu změny přátel ještě patrněji se jevily.

„Nuž — jsem žádostiv!“ zvolal Vilím, „příběhy nás všech poslechnouti. Zajisté bude to podivná směsice medu a peluňku, ježto říši dnů našich osladila i zhořčila. Jáť ovšem mnoho rozmanitého nebo k víře nepodobného povídati nemohu; ale před pěti lety, když jsme si na tomto místě ruce podávali, nebyl bych se nadál, že budu musiti poděkovati ženě za pěkné počasí na své pouti.“

„Ženě?“ usmál se radostně Bedřich. — Stanislavova ubledlá tvář poněkud zahořela. „Ženě?“ opětoval Bedřich. „Jsi tedy ženat?“

„Uchovej nás všeho zlého!“ zvolal herec s komickým výrazem; bylo však znati, že mu to ze srdce nejde. „V ta osidla věčného otročení jsem ještě nepadl; ale že mě tu s tváří veselou, s myslí spokojenou a ne s kapsou prázdnou vidíte, že se vámi, pánové — o nichž dosaváde nevím, jste-li něčím čili nic — údem královského divadla D***ského titulovati dám; za všecko děkovati mám ženě — a co při tom nejhroznějšího, ba, jste-li až dosavad, jak jsme se jindy nazývali, Češi — věc incredibilis dictu: za to všecko děkovati mám ne Češce, alebrž Vlašce.“

„Vlašce?“ podivili se oba přátelé; radostné překvapení jevilo se na tváři Bedřichově — Stanislavova tvář zahořela nejplamennějším ruměncem.

„Neřekl-li jsem to, že se budete diviti?“ smál se dále herec. „Leč klubko dnův a cest našich jest tak zamotáno, že se člověk zdravého rozumu nesmí vzpouzeti, jestliže mu je ruka rodu cizího pomáhá vymásti.“

„Nemysli si, že vlastenectví moje kdy tak škaredé tvářnosti — tak zakrnělého sebemilství a protivné odpornosti ke všemu cizímu nabylo, abych si v čas potřeby rukou jinorodou ku pomoci přispěti nedal,“ odpověděl Bedřich. „Tomu jedině se divím, že i tobě pomoženo Vlaškou, ježto i já za blaho své Vlašce díky vzdávati jsem povinen.“

„Jak? — i ty —?“ užasl Stanislav, a jemnobolestný úsměv přeletěl tvář jeho jako jarní pablesk sluneční přes krajinu, v ranním šeru tonoucí. „Toť jsme byli podivnou hodinou přes mezník český kročili, právě když nad vesmírem vladařila planeta vlašská. Vám oběma vzešlo blaho rukou Vlašky — i život můj dívka italská ověnčila růžemi, avšak jich trní zbodalo mi srdce.“

I vyjasnilo se před očima obou přátel — poznávali, proč se s mužem jindy pevným patrně byla stala změna žalostná.

„Nešťastná tedy láska!“ řekli oba k sobě podtají; i měli oba dostatečnou příčinu takto souditi, že každý z nich přiznáním Stanislavovým nabyl přesvědčení, že vlastní jich štěstí ve spojení se nachází — s nešťastnou láskou přítelovou. Avšak nic pod dalekým nebem, mezi nesčíslným množstvím lidských utrpení tak lehko k bolestem novým nepopudilo, nic citelnějšího není nad srdce, raněné nešťastnou láskou. To jest nejjemněji nastruněná, nejjemněji naladěná harfa, jež při nejslabším dotčení prstů neumělých žalostně zasténá, tenkráte jen libou zaznívajíc písní elegickou, když ruka útlá i zkušená v útrobu její sáhne. Oba jako tajným usjednocením za dobré uznali, nedotýkati se otázkami raněného srdce přítelova.

„I toť jsem již dávno věděl,“ přejal řeč rozmarný Vi-

lím. „Nediv se, nediv! — Měl jsem přítelkyni Vlašku, ježto přítelkyni tvou, také Vlašku, i svou přítelkyní nazývala.“

„Jak že?“ trhl sebou malíř, „tys dostal zprávu o Fenelle?“

„O Fenelle tedy?“ zasmál se herec. „Hle, jméno mi ještě scházelo, ale v denníku mém ještě dosti místa vynecháno, aby se na něm zaskvěli Fenella i Stanislav.“

„Aj, ty nebeská harmonie!“ divil se Bedřich hudec; „totě si s námi náhoda přepodivně zahrála! Také já ženštině děkuji za blaho své, jež přítelkyni tvou, Stanislave, i svojí přítelkyní nazývala.“

„Nuže tedy mluvte, u všech milosrdných bohů — vyjevte mi, co o ní víte,“ zaplesal i zalkal Stanislav; „ať aspoň v pouhých slovech — v slabém zábřesku ona záře nade mnou se ještě jednou rozprostře, která na krátký čas osvěcovala život můj a v jejímž lesku jsem vystavěti hodlal své budoucnosti chrám!“

„O Fenelle tvojí,“ odpověděl Vilím a příteli ruku tiskl, „hněv tvůj mne nezachvátí, že ji nazývám tvojí — o ní ti žádné zprávy dáti nemohu. Moje vlastní historie jest velmi krátká — i skoro tak jednotvárná, jako mé denní na zkoušku chodění. Bojímť se, že by z ní přítel Milovín ani noveletky udělati nedovedl, aby několik stránek některého časopisu vyplnil.“

„Stůj — a posečkej se svou historií!“ zvolal nyní Bedřich. „Vímtě, že's umíval dobře povídati, i byloť by škoda, abys, čemu se's za pět let přiučil, toliko před námi ukázal Co mi dáš, ještě jednoho ti — i dva posluchače zjednám?“

„Padesát ze sta, co sám dostanu! — Hleď tedy, abys hosta svého aspoň uvedl na uzavřené sedadlo, ne-li do lože. Ale to si pamatuj, že u mne neplatí:

„doch der Segen kommt von oben“

když toliko jeden hlas — a jenom dvě ruce na galerii zahřímají.“

„Nuž, tobě k vůli tedy hosta svého usadím do lože, i naději se, že mi k necti sloužiti nebude.“

Mezi tím byli po travnatém náhradí přišli až ku vchodu do veliké síně.

„Až potud — a nic dále!“ řekl tom Bedřich, a po tvářích jeho vznášelo se usmání nejblaženější.

Bylať patrna rozkoš jeho, a to přátelům ještě patrnější, poněvadž byli jsou uvykli v mladém hudci spatřovati vtělenou melancholii.

„Až potud a nic dále!“ řekl. „Až potud zde všickni na pohled stojíme jako jonáci mládenci — jakož jsme před pěti léty stáli, ačkoli teď každý s jinou zkušeností, s jiným citem. Účet ze dnů svých, jakož jsme si byli slíbili, později složíme jeden druhému, nyní toliko oponu jediného dějství z činohry svého života před vámi vyhrnu, ale tím mě i najednou uvidíte na jiném stanovišti i s jinými pážemi a jinými radostmi obklopena, než jaké vás po dnešní dobu doprovázely.“

A vstoupiv po těch slovech na zbořený práh velké síně, nápěvem Spohrova Mefista zvolal:

„Sykorax, pán tě volá.“

A hle! na zavolání to vystoupila z vedlejší síňky — ne stará čarodějnice v dlouhém červeném šatě a se stoletou tváří — alebrž mladá, vnadná, štíhlá ženština s překrásným uzarděním a libým úsměvem.

„Paničko, pánové,“ mluvil hudec dále a s lehkými poklonami k oběma přátelům se obrátiv, jim paní, jí pak muže představoval. „Pan Stanislav Novotný, dobré pověsti malíř a Čech, tuto člen královského divadla D***ského —“

„Nedobré pověsti, ale také Čech!“ přejal mu se smíchem další slova herec. „Vilím Veselský, přítel znamenitého muzikanta a skladatele —“

„Několik vyhvízdaných zpěvoher — není-liž pravda?“ přejal jemu opět Bedřich slovo. — „A tuto Elisa, jeho manželka.“

Všeobecná vznikla radost; i s čela Stanislavova odletěly na čas trudné mraky — okem ples i žal jevícím pohlížel na Elisu. A když i chůva s něžným nemluvňátkem přistoupila, počínal si Vilím jako sedmileté pachole, líbaje, tiskna i houpaje syna šlechetného přítele. Vespolek byla to jenom jedna rodina.

Choť Bedřichova znala přátele mužovy dle popisu jeho a měla se k nim velmi laskavě — s půvabnou dvorností.

Zatím pak byla hospodyně přivedla i muže, a pomocí těch ochotných příprav stály brzo stůl a dubové židle v nejzachovalejší komnatě hradu veselým hovorem zaznívajícího, a na stole perlilo se víno, jež byla chůva s kočáru Bedřichova přinesla.

I připíjelo se na přestálé strasti, zažité rozkoše, blahé shledání i šťastnou budoucnost; potom pak došel řad na povídání.

Vilím opět se podobal dovádivému jinochovi; i prováděl žerty s příběhy svými, povídaje s komickým láním na osudy až po tu dobu, když se byl s Vlaškou seznámil.

„Tu k nám přijela,“ vypravoval dále, „pohostinsku zpívat a srdce jímat signora Romani — —“

„Romani?“ zvolali s úžasem mladí manželé, a mladé choti zahořela tvář.

„Nuž, toť nás Bůh do světa poslal,“ doložil Bedřich, „aby dnové naši v krásném souzvuku, v pevném spojení, jako jedním řečištěm plynuli. I v kolo mého osudu sáhla Romani.“

„Ale kdož jest tato tajemná signora Romani?“ ptal se s vroucí dychtivostí Stanislav. „Toho jména ženštiny jsem v Itali nepoznal.“

„Vtělený anděl to jest,“ horlivě odpověděl hudec.

„To je! Avšak o tom jedině mně souditi přísluší," zasmál se Vilím: „tvůj anděl ti sedí po boku — ať ho nerozhněváš!"

„Aj, za jak pošetilou mne máte?" odpověděla s krásnou hrdostí i skromností mladá manželka. „Signora Romani byla nejspanilejší mezi tisíci žen spanilých, jakož i nejšlechetnější mezi šlechetnými. Muž můj nesmí se v přítomnosti mé zastydět, vydati o tom svědectví; neboť právě spanilost a šlechetnost její byla původem našeho štěstí."

„Na její blaho!" zvolal rozjařený herec, plné sklenky se uchopiv. „Bylať — i dá Bůh, že až dosaváde Romani krásnou a šlechetnou ženou, rovněž i výbornou zpěvačkou jest. V radostném pobouření bylo celé divadlo, když poprvé zpívala. Sborem tlačilo se k ní množství po prvním jednání — i já nevšímavý druhý amoroso stál jsem na blízku. Měli jste kolem to divení viděti, když promluvila ke mně jako k dobrému známému. Ještě ji slyším: „Račte mne zítra navštíviti; přináším vám zprávy z Italie."

Stál jsem jak omámen.

„Znáte pana Veselského?" ptali se kolem.

„Velmi dobře. Ale vy, zdá se mi, že ho neznáte, aneb sám s vámi hraje na slepou bábu. Jáť jsem jej na velkých divadlech na prvním místě viděla — i musím se přiznati, že bych jej i tady ráda opět v pravém oboru spatřila, abych podala důkazy slova svého."

I nemohlť jsem pochopiti, kam směřuje osoba, mně cele neznámá. Přiznámť se — zrcadlem ctnosti se mi býti nezdála: byltť jsem však štěstí svého již mnohým způsobem nadarmo zkoušel, i nezdráhal jsem se tuto novou cestu nastoupiti. — Navštívil jsem ji a — s tajným studem jsem se vrátil pak domů. Po prvním hovoru byl bych ji na kolenou za odpuštění svého hříšného domnění odprosil. O tobě mi, Stanislave, vypravovala. Neznala tě sice — ale přítelkyně tvoje o nás všech věděla. I myslil jsem, že by nic

Upodál za nimi, sám a sám kráčel chodec. (Str. 213.)

slušnějšího nebylo, než do přítelkyně přítelovy přítelkyně se zamilovati — a hle! nemohl jsem odolati sladkému pokušení.

Třetí den po tom hrál jsem osobu Mortimera! Byl bych se vysmál, kdyby mi to někdo před týdnem byl řekl; ředitelstvo chtělo se však zavděčiti hosti výnosnému a snad i na delší čas jej upoutati — a to byl štěstí mého počátek. Stoje ve hře před Stuartkou, myslil jsem na Romaniovu — a zalíbil jsem se; líbil jsem se i po druhé a po třetí v prvních osobách, a obecenstvo nemohlo pochopiti, proč ředitelstvo schopnosti moje až dosavad nechalo ladem ležeti. Štěstí moje kvetlo v pekné jistoté i v blažené naději.“

„Nuž, srdečně vám přeji štěstí!“ řekl mi po nějakém čase herec, jenž byl až potud osoby hrával, z jakých jsem jej nyní vytisknouti hrozil. „Přeji vám štestí. Nezapomeňte mě pozvati na svatbu.“

„Na jakou svatbu?“

„Nedělejte tajného!“ ušklíbl se bývalý první amoroso s prošlým kontraktem. „Signora Romani——“

Mně bylo, jako bych v plamenný Vesuv byl upadl. Stal jsem se již rozprávkou města? — Věděli o mé náklonnosti? Záležitosti herců a divadla bývají hojným pramenem městských hovorů. I ustanovil jsem sám u sebe, že jednou ranou další tok jejich zastavím anebo je v řečiště pravdy uvedu. Šel jsem k Annunciatě — Annunciata Romani moje nevěsta. — I zdálať se mi tenkráte půvabnější, než kdy jindy. Ale nevěděl jsem, jak začíti.

Jako v žertu prohodil jsem: „Víte-li pak, že z nás dvou nevěstu a ženicha udělali!“

„Udělají z nás ještě dvé nešťastně milujících, až se dovědí, že zítra odjedu!“

Mně bylo po druhé, jako bych v plamenný Vesuv upadl; a slovem — dověděl jsem se, že láska moje jako sníh ne-

úrodné padla na cestu, že signora Romani nikdy ruky své muži nepodá. Toho jsem se u dívky italské nenadál. Rozloučil jsem se s ní — na mou věru! rád bych se tomu nyní zasmál, ale cosi nepokojného pod levými žebry mě upomíná, že mi tenkráte do smíchu nebylo. Pochovati jsem lásku svou, ale nad hrobem jako by dobří duchové tance prováděli a na budoucí života mého cestu zalétající kvítí sypali, kudy jsem měl kráčeti: štěstí bydlilo se mnou od zjevení spanilé Annunciaty. Slíbilať mi, že se dnů příštích ještě potkáme. Naděje tato jako spanilá hvězda vznášela se nad hlavou mojí; i bylo mi, jako by její památka měla dráhu veselého muže budoucné provázeti s opatrovnou tváří. A zdaliž jsem se mýlil? V krátkém čase došlo mě chvalné a výnosné pozvání k divadlu D***skému. Před tím byla tam Romaniova zpívala. Mýlil jsem se? — Zeptám se jí na to, až nás hvězdy opět svedou tak blízko, že jí budu moci plnou sklenku zavdati!“

A takto povědev, pozdvihl plnou sklenici.

„Zdráva buď!“ zaznělo ze všech úst, a sklenice o sklenice cinkaly.

„Děkuji vespolek!“ odpověděl na to všechněm známý hlas, a když se přátelé byli ke dveřím obrátili, spatřili dívku v oděvu neapolském na prahu stojící.

„Fenello — signora Romani!“ zaznělo zase ze všech úst, a u velikém pohnutí vzchopili se hosté v komnatě.

V radostném trnutí zarazil se dech v prsou Stanislavových, nohy se pod ním zachvěly, i musili přátelé přiskočiti, aby na zem nesklesl.

Také dívka příchozí vrhla se bolestně vzkřiknuvši k jeho podpoře.

I vymkl se muž z rukou mužův, a sklesnuv v lokty dívčiny, pevně ji sevřel v náruč — a dívka mocně vinula jej k srdci. Rtové jejich se potkali jako poprvé v Neapoli —

a v horkém políbení vyvinula se bolest i rozkoš z dmoucích se prsou.

Ani slova nebyli si oba ještě řekli, a přece v jejich očích, v jejich vzdechu, v políbení jejich všecko bylo pověděno, co byli za čas vespolného rozloučení přestáli. A přátelé kolem stojíce, plesali nad jich štěstím. Radost jejich byla tím větší, že v příchozí dříve všickni již shledali drahou osobu.

A Vilím? — Slzu poslední nad hrobem lásky své mocně z oka se deroucí potlačiv, z upřímného srdce přál příteli štěstí.

„Kdož by se toho byl před pěti lety nadál, když jsme jak osamělí vrabci po strhané střeše těchto starožitných svědků české slávy lezli, že se po pěti letech takto sejdeme!“ zvolal v blahu přátel blažený herec. „Mám věru chuť našeho Milovína přinutit, aby příhody naše zapletl v novelu a vydal na světlo. Kéž by zde již byl!“

„Tu jest i ucho jeho, nakloněné k vyslyšení prosby tvé,“ ozval se hlas ze zadu, a Milovín chvilku zde již stojící i s chotí nepozorován, přistoupil ku předu.

* * *

Byltě krásný den na Kunětickém!

Ale i tento radostný den — jarní den zamhouřil jasné zraky, a večer panovníka nevidomého vytiskl z oboru země. Stanislav zvěděl o Fenellině oběti, a život jeho zjasnil se leskem věrné lásky — všech srdce bylo se stalo jedním srdcem, a z toho vystupoval rozmanitý hovor, veselý žert i smích.

Ale jakmile hvězdy vzešly, utišil se hovor i smích, a síně Kunětické opět zmrtvěly.

Dva lehké kočáry jely pěšitou cestou od hory staroslavné k Pardubicům; seděli v nich šťastní lidé: hudec

Bedřich s manželkou, básník Milovín s manželkou a malíř Stanislav s milenkou.

Opodál za nimi, sám a sám pod hvězdnatým nebem, kráčel chodec, polohlasitě známou píseň národní si zpívaje.

Byl to herec Vilím.

Myšlenky podivné stíhaly se v duši jeho. Hlasitě se zasmál.

„Slabé chmýření," zvolal s úsměvem poněkud hořkým, „slabé chmýření, ježto se lidským pokolením nazýváš! — Kde jsou úmyslové, návrhy a přání naše před pěti lety? — Kdež jest veliké, vznešené cosi, ježto jsme v krátkém čase ne pro svou, alebrž pro oslavu vlasti chtěli vykonati? I přál bych si, abych všem jinochům horké krve pošeptati mohl: Na léta nelze odměřovati míru skutků vlasteneckých, neboť člověk jest křehký a vždy svou silou nevládne, alebrž láska k vlasti provázeti musí člověka po celý život, aby símě skutků blahodějných, zrno po zrně co den v úrodnou zemi padajíc, časem vzešlo a zkvetlo."

LÁSKA VLASTENKY.

NOVELLA.

(Psáno roku 1838.)

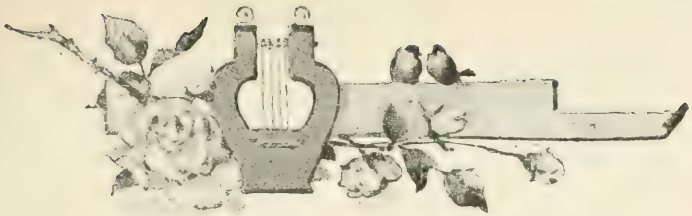

Paříž má svá Pole Elizejská, Vídeň má Prater, Praha má Hvězdu. Tři tato místa veřejného veselí nejsou si arci ve všem podobna, avšak města, k nimžto náležejí, a lidé, kteří je navštěvují, nejsou si také zcela podobni. Tak se jedno druhému vyrovná, tak se jedno k druhému hodí.

Hvězda! — V Praze zná ji každé dítě. Tak chudé a opuštěné nemůže býti žádné, aby nepřišlo do ní aspoň jednou, a to o svatomarkytské pouti. Avšak nemluvím dnes o té hlučné obořе, kdežto se jednou do roka tisíce lidí scházejí, kde při sudech piva a při pečených kýtách strakaté hromady sedají, po trávníku tancem obuv trhají, zpívají, šašky provádějí a pak se melou, perou.... nikoli, o této Hvězdě s výroční slavností národní dnes nemluvím.

Dnes činím zmínku o tichém háji, kdežto se času nedělního jednotlivé rodiny nebo celé společnosti z Prahy vyrážejí, užívajíce krásného dne letního pod zeleným baldachýnem hustého stromoví, na samorostlém čalouně mechovém aneb u stolů dosti dobře opatřené restaurace tělu a žaludku hovíce. Dnes činím zmínku o konci a cíli sváteční pouti veselých Pražanů, cestujících Šárkou do Hvězdy.

A věru, těchto poutí bývá hodný počet do roka. Ani se tomu nedivím. Šárka je jediná romantická partie v celém okolí pražském, a kdokoli jednou z prachu hlavního

města vyváznouti a trochu poetičtějšího povětří vssáti chce, musí Šárkou do Hvězdy.

Tyto sváteční procházky bývají velmi pestré, pokud se týče věku a pohlaví nebo stavu a povahy poutníků. Nejstrakatější byla však snad pouť na den sv. Petra a Pavla léta 183*. Já měl jsem tehdáž také potěšení, že mě výborové společnosti pozvali, abych se za své peníze po cizí chuti vyrážel.

Chtěli jsme užiti celého dne. Ráno udeřením páté hodiny měli jsme již vesměs a vespolek za Bruskou branou pohotově státi. Já dal jsem se tedy o půl čtvrté zbuditi, a dvakráte se ještě obrátiv, šťastně jsem ve čtyři vstal. Po včerejší noci bolela mě trochu hlava. I měl jsem již již chuť zůstati doma: že jsem však dal slovo... začal jsem se holiti. Ale břitva se mi jaksi v ruce třásla; šťastně jsem se několikrát řízl, i musel jsem se tedy zastavováním krve a přilepováním hubky meškati. Zatím bylo půl páté, a já měl jsem ještě paterou nesnázi odbývat. Boty, stářím na cestu pohodlné, byly puklé, u košile scházely knoflíčky, u kravaty utrhla se mi přeska, vestu oblekl jsem na ruby, a do nového letního kabátu nemohl jsem se zapnouti. Vypeskovav konečně posluhovačku, děvečku, pradlenu a krejčího, vyběhl jsem z domu, právě když na Novoměstské radnici zazněla pátá.

Z Dobytčího trhu za Bruskou bránu není slepičí krok; letěl jsem tedy, jako by šlo o hrdlo. Ale přiletěv na most, cítil jsem, že mi něco běží po čele. Byl to potůček potu. Začal jsem tedy volnou, maje při tom čas k tomuto filosofování: „Puncto o páté jsme se objednali — pět je pryč, tedy společnost bude již také pryč. U brány ji nedostihneš — což tedy na tom, zdali ji o sto kroků dříve či později dohoníš?“ — A za tou volnou cestou i filosofií přišel jsem šťastně o půl šesté na určité stojiště.

Ale již zdáli, to jest na začátku branného mostu kle-

palo mi srdce radostně. Nebyl jsem poslední. Na kopečku vedle silnice stálo asi deset mužů a opodál pět žen. Ale všech dohromady mělo nás býti asi padesát — bylo tedy patrno, že se všickni ještě nesešli. Nebylo však divu: jedni zůstávali na Poříčí, druzí u Koňské brány, třeti v Podskalí.

Čekali jsme tedy — a když jich několik čeká, netrvá to tak dlouho. Já měl jsem zatím příležitost všechny poutníky a poutnice od hlavy až k patě dobře si prohlédnouti.

Mnoho nového se o nich pověděti nemůže. Byla to strakatina, jakou v Praze často vídati. Muži byli v lehkých letních halenách z pruhovaného cajku a v pantalonách z nankynu nebo režného plátna; okolo boku měli široký kožený pás, na hlavě zelený nebo žlutý klobouk se širokým okrajem, s notným fáborem a kytkou, krky obnaženy. V tu dobu litoval jsem ženských, že i pro ně podobný kroj nebyl vymyšlen, a divil jsem se, že samy jakož representantky módy něco podobného nevymyslily.

Tváří a postav poutníků nebudu popisovati; muselt bych tuze mnoho nosův, úst a očí ohledávati — a já to, abych se přiznal, všude rád nedělám. O stavu a povolání společnosti nemohu také mnoho říci, neboť jsem málo koho znal, a vyšel jsem si, abych se trochu povyrazil, způsobně zasmál a vydováděl, ale ne abych činil pozorování o řemesle, o průmyslu, o umění, o studentech a o praktikantech.

A děvčata? — Nu, to byla stvořeníčka, jak říkáme, na obstání. V Praze jich potkáváme na sta. Hezké, ó dozajista — velmi hezké; ale když se jim člověk do očí podívá, když je mluviti poslechne — při sám Bůh! tu neví, ma-li malované obrázky či dřevěné loutky před sebou. Možná, že se jiným mužům tak neděje — ale já jsem já a za to nemohu. To milé já nebylo tehdáž, t. j. o sv.

Petru a Pavlu roku 183* arci nic zvláštního; ale — (tak jsem mudroval sám u sebe, když jsem přicházející děvčata prohlížel) — čtyřiadvacítiletý, rovně rostlý člověk s hladkou tváří není také k zahození, a do padesáti let může býti z úředního akcesisty úřední direktor. Na zadání jsem — kdo ví, zda-li mezi těmito již přítomnými a ještě přicházejícími dívkami některá po mně očkem nehodí, a... stůj! Co to? — Ta půjde také s námi?

Byla to dívka — odpusť slabému smrtelníku, postavo andělská, že tě jiným slovem pojmenovati neumí — byla to dívka asi sedmnáctiletá v jednoduchém šatě kartounovém. Ale co byly tulle anglais, mousselinet, foolard, gaze — a jak se ty pavučiny všechny jmenují, které jsem kdy na panských bálech a procházkách vídal — co bylo to všecko proti tomuto prostému, bílému kartounu s drobnými kvítky? Rubáše to byly a v nich vyzáblí kostlivci bez ladu a skladu. Nyní, dnes teprve poznal jsem, co je dívčí postava! Ó šťastná Šárko!

Víla po květnaté louce, růžové poupě, zefýr, vtělený anděl — a Bůh sám ví, jak zapálený lidský mozek již dívky nazval! — ale v té chvíli přál jsem si to věděti: a přece bych všemi slovy, buďsi co možná vylíčenými, nebyl ji mohl pojmenovati. Tak se mi aspoň zdálo. Uvidím, zdali jsem se nezklamal.

Tu jsem neměl očí pro nic jiného, nežli pro ni. Zvědavě nastrčil jsem ucho, když ji ostatní slečinky vítaly. Zdálo se mi, jako by se jí některé nebyly nadály. Hlasité: „Ach, naše Emilie!“ prozradilo mi, jak ji byli na křtu nazvali.

Tedy Emilie! – Nevím, proč mi při tom Emilie ze „Švýcarské rodiny“ na mysl připadla. Poněkud měla s ní ovšem naše Emilie podobnost. Z očí jí svítila dětská nevinnost, okolo úst poletoval úsměv jemného srdce. Byl bych jen také rád věděl, má-li již svého Jakuba! Má-li jej? —

Byl bych špatným znalcem lidí, kdybych toho nepoznal. Má-li jej, je bezpochyby také mezi poutníky — já bych alespoň dívku srdce svého nepustil s poutníky do Šárky, maje sám doma zůstati! — a toho Jakuba mé žárlivé oko jistě vyslídí.

Žárlivé oko? — Ba věru! Již jsem se hněval na slaměný klobouček, jenž jí tak pěkně slušel a čilko i tvářinky zakrýval — již i na dívky, které ji braly za ruku.

Avšak, abych nezapomněl — bylo sedm hodin, a již jsme se hnuli od brány. Šťastně byli se zatím všickni sešli.

Jako mravenci táhli jsme se po silnici. Já držel jsem jednoho z výborů společnosti pod paží, vyptávaje se na Emilii. Ale ten človíček byl jako bez hlavy. Povídal mi cosi tak rychle a rozkouskované, že jsem mu nerozuměl, a mezi tím volal brzo na zad, brzo ku předu, maje všelico ještě vyřizovati, že jsem ze všech řečí jeho nic jiného v paměti nepodržel, nežli: výborná dívka, starý otec, bývalý důstojník, tiché živobytí... Dobrá! Teď jsem věděl, co jsem chtěl.

Vlastně jsem nevěděl nic; ale proto mi zůstalo tím širší a volnější pole pro fantasii. I zabral jsem se v skutku také do nejkrásnějších snů. Vymyslil jsem celý románek, učiniv z Emilie a ze sebe ovšem hlavní osoby. Ovinuv ráme okolo štíhlého tílka, procházel jsem se s ní po rozkošném sadě květinovém; slunce jasně svítilo — opodál kynul vlídný hájek. Duše moje prahla po jeho stínu; přituliv dívku úžeji k prsům, beru se k jeho pohostinnému krovu — ana mě tu náhle silná rána střelná z ráje mých nadějí vyděsila.

Někteří panové ze společnosti byli totiž k obveselení mysli a ukrácení chvile přinesli bambitky a začínali jimi teď svůj pekelný manévr. První rána padla právě za mnou, až mi uši zalehly a všecek jsem se otřásl. Ale nic neškodilo. Vzal jsem to za přídavek k rozkoším Šáreckým, a

maje příčinu diviti se pánům, že tak výborný prostředek ke všeobecnému veselí a k rozmnožení důvtipné konversace nalezli, vzdával jsem jim spolu díky, že mě z marných a klamných snů vytrhli. Střízlivěji obrátil jsem ihned oči po Emilii.

Šla s přívětivou paničkou a, jak se mi zdálo, matkou dvou roztomilých děvčátek, ježto se plny smíchu okolo ní honily. Já však neznal jsem ani matky ani dcerušky, a to mě mrzelo. Jak jsem se měl k Emilii dostati? Sed fortuna audaces juvat — t. j. kdo se neosmělí, ten se neochmelí, a dodav si zmužilosti začal jsem se na oklikách k ní točiti.

Avšak jiní měli také oči pod čelem a v srdci ještě více zmužilosti, nežli já, a zvláště jeden — počkej, na tobě zkusím, mám-li nějaké schopnosti povídati a popisovati! Zásluhou původního vynálezu nesmím se ovšem chlubiti.

Pan Vrtílek — dávejte dobrý pozor, jak se při svém popisu vší předpojatosti odříkám — jmenuji ho pánem, ačkoli mi při jeho pohledu žluč kypí — pan Vrtílek dal si říkati literát, to jest: sepsal několik novel tak nazvaných čili povídaček bez děje a činu, přiozdobených několika sentencemi a tirádami, jako tváře staré panny štipkami anglického flastru, a myslil, že si tou obrovskou prací dobyl práva býti samolibým, prostořekým, dotíravým, nebo, abych to zkrátka řekl, člověkem k omrzení.

Takto jsem, tuším, několika rysy vykreslil pana Vrtílka jako vnitřního člověka; zevnějšek jeho nedá také velké práce. Byl v mém věku, ale štíhlejší a menší. Při každém slově špoulil slabě ústa, po každém děvčeti kroutil očima, šeptal, šilhal, všecek se rozplýval. Andělem a božským stvořením byla u něho každá zástěrka, a neustále si vlasy čechraje, vesloval rukama v povětří jako hoch, jenž po prvé do vody padl, anebo se oháněl jako šermíř o veřejné

produkci. Jak povídám, pan Vrtílek byl pamětihodný mužíček: dokonalý v každém způsobu, výborný ve všech věcech — ano takměř jediný v celé společnosti, a protož jej také jediného vyobrazuji.

Jako mlsný motýl okolo růže poletoval čili vlastně poskakoval okolo Emilie. Oči, ústa, uši — veškeré smysly jeho ssály medovinu z rozkošné květiny — ach, já bych byl všecku radost dnešního dne za to obětoval, kdybych se byl mohl k ní tak přiblížit! — Ne, ne, tak nikoli! Viděl jsem jí to na očích, že nemá Vrtílka za motýle, nýbrž za dotěravou, nestydatou mouchu. I odháněla ji — viděl jsem to, viděl a v duši plesal! — odháněla ji, nejdříve úsměchem, potom slovem. Ale kdo nezná mouchy? Já bych ji byl — tu dotěravou hněvem rozmáčkl; ale přece jsem v duši plesal a v plese tomto spustil jsem hlasem vysokým:

„Za dnů mladosti kdo radostné —!“

Jako jiskra do tuny prachu, vletěla slova tato do prsou celé společnosti, a ze všech hrdel zaznělo:

„modlám cizím se nekoříš —“

Ale nejhlasitěji pronikl tenor Vrtílkův v následujících dvou řádkách. Chopiť se jich, jako tonoucí na hlubokém jezeře po slabé třísce sahá, o nížto myslí, že ho šťastně ku břehu donese. V nebeském zanícení plynulo mu se rtů:

„kdo k dceři nevinné, milostné
z českého rodu zahoříš —“

a oči jeho, ve sloup se kroutíce, měly říci Emilii: „Ty's to, dívko milostná — pro tebe jsem zahořel — pro tebe zpívám — smiluj se nade mnou!“ Ale Emilie si toho jaksi nevšímala. Mělať napořád s paní co mluviti; a já nechal pány zpívati, čekaje v tichosti, co se bude dále dít.

„Ale pro živý Bůh!“ promluvil jsem po chvíli sám k sobě — „nač budes ještě déle čekati? K čemu ta zpropadená ostýchavost? Nejsi-li blázen, že se bojíš přikročiti a promluviti? Jiné káráš, jiným se posmíváš vida je, ani se nejapně ve společnosti chovají... a sám? Proč k ní nepřikročíš? — procházky do Šárky jsou k tomu stvořeny, aby se dělaly známosti! — Proč jí také něco pěkného, vtipného nebo pochlebného neřekneš, jak to bezpochyby pan Vrtílek činí?“

Srdce mi začalo mocně klepati. Poznával jsem důležitost a pravdu svého tichého kázaní, i byl bych mu rád po vůli učinil; ale jak to as vypadne? Bude z toho veselohra — či truchlohra? Doma, o samotě, to vím na vlas, jak s dívkami mluviti, a vsadil bych se nevím oč — kdyby někdo tyto mé tiché, tajné rozmluvy s pěknou pletí na papír uvedl, že by se velmi dobře do všech Klaurenových povídek hodily. A není-liž to dost na pouhého akcesistu? — Ale já chtěl jsem navždy jen tajným hrdinou u dívek zůstati! — Měl jsem tolik rozumu, že jsem sám k sobě řekl: „Jene, budeš-li takto ještě dlouho s dívkami jen v duchu harcovati, kopí lámati a meče kaziti: staneš se direktorem a nebudeš míti ještě direktorky!“ — To jsem si řekl, rychle se odhodlal, a nedbaje klepotu srdce, ku průvodkyni Emiliině jsem přistoupil. Zvítěziv nad první ostýchavostí, pozvedl jsem klobouk a řekl: „Ach, milostpaní, dnes máme ukrutné parno!“

Milostpaní se na mne podívala a poněkud se zasmála. Stál jsem jako v ohni. Byloť opravdu parno, a mne polila červená. Napadlo mi, že se obyčejně člověku posmíváme, když počíná hovor otázkou: „Jak se máte?“ anebo astronomickým pozorováním povětrnosti — i myslil jsem, že se mi také tak stane, a byl bych se raději propadl, než aby se mi byl někdo před Emilií vysmál; avšak bázeň moje byla marná. Panička se smála — jak živi jsme se dřív

»Antonie! Z rukou tvých chci almužnu!« (Str. 232.)

neviděli a smála se jak náleží přívětivě! — smála se, odhazovala pěkný šál s půvabně klenuté šíje, vála si batistovým šátečkem ochlad a řekla: „Ba věru, dnes máme ukrutné parno! Bála jsem se studeného jitra — teď mi šál překáží —“

„Kdybych se směl opovážiti, milostpaní —“ vpadl jsem jí do řeči, a to s tak opovážlivou lehkostí, že bych se byl při studené krvi zhrozil; ale dnes jsem neviděl, neslyšel a necítil — nežli pěkný zelený šátek na ruce Emilčině, a po tom dychtila, hořela vlastně duše má: „Kdybych se směl opovážiti,“ začal jsem ještě jednou, „líbí-li se, drahý ten poklad ochraně mé svěřiti —“

„Ó s radostí, s radostí!“ odpovídala panička, a bleskem jí letěl šál s krku. „Chcete-li se tím břemenem obtěžovati — Emilko, dej sem také svůj šáteček, dej, pán bude tak dobrý —“

Ó zlatá, diamantová panička! Byl bych ji byl pod širým nebem, před očima celé společnosti objal — kdybych nebyl musil honem sáhnouti po zeleném šátečku.

Ó, moudrá, zlatá paničko! Ve společnosti panen a paničů měla by býti vždy osobička tvého druhu; stavěla by mosty ze srdce do srdce, ovšem neviditelné, ale pevné a milé — ach, milé! Z pramene zkušenosti své by ukazovala nevidoucímu cestu do chrámu nejsladších tužeb, a — —

Ale kam zabíhám? Vždyť nesmím daleko; mámť Emiliin šátek na ruce. Jak se mi tam dostal, již nevím; ale pamatuji se, že jsme pak vedle sebe stáli — totiž Emilie a já — za námi panička — a že jsme hleděli v pravo se silnice k Vltavě. Hladina řeky leskla se jako drahé zrcadlo; ale nad ní vznášela se tenounká, šedomodrá mlha, vinoucí se i po břehu mezi temné, vysoké olšoví. Celý obor vzduchu chvěl se pichlavým parnem ranního slunce. Kolem zelenavé návrší, opodál skalnaté stěny — zanesl jsem se v duchu do pustin amerických, vzpomněl na Atalu, na Pavla a Vir-

ginii — a Bůh milý ví, jak se to dělo, že jsem při tom i na sebe a na Emilii připadl!

„Malý sice, ale pravý to obraz lidskou rukou ještě neporušené přírody," pravil jsem, hledě do dálky. „Kdyby se pěkný ten mam i při bližším pohledu a za jiné denní částky nerozpadl, bylo by milo vystavěti tam stánky pro celý čas života."

„To máte dobře," prohodila panička... „Člověk by neměl daleko do Bubenče, zvláště ve čtvrtek asi na tři polky — a kdyby doma písku potřeboval, měl by jej tu z první ruky."

Nevěděl jsem, mám-li se smáti či zlobiti; nerozumělť jsem jí úplně, ale hlas jakýsi šeptal mi podtají: „Dej si pozor!"

Co si Emilie myslila, nevím. Byla tu mlčky stála a mlčky nyní dále kráčela. Musím podotknouti, že jsme zůstali nejzadněji za celou společností. Panička nemohla střelby snésti, pokaždé jí to trhlo, když rána z pistole padla — a ty se nyní jen sypaly, neboť pánové dodělávajíce hlučný chor:

„Ty's bratr náš, ty's vlastenec,
sem kvítí tobě na věnec —"

začali vypalovati, že nebylo slyšeti vlastního slova. A měli dobře. Nevěděliť, co mluviti a dělati, a museli přece nějak čas mařiti.

Já jsem jej mařil také. Ale jak! — Mně bylo, jako bych na začátku tureckého ráje stál, a jako by mé nejkrásnější huriska jeho vítala. Mluvili jsme o Šárce, t. j. ne o nynějším rejdišti Pražanů, přírodu a dobré pivo milujících, nýbrž o pověstné hrdince, o chytré hubitelce mužův a věrné přítelkyni Vlastině. Byl jsem rád, že vyskytl se pramen, z něhož se mohla hojná rozprávka čerpati.

„A myslíte, pane, opravdu, že kdysi v Čechách ženy s muži vedly válku?“ tázala se Emilie.

„A proč by nemyslil?“ předešla panička mou odpověď. „Což je to něco k víře nepodobného? Já, kdyby se dnes něco takového strhlo, jsem první se zbraní na bojišti!“

„Ty, tetinko?“ usmála se dívka. „Ty — ježto jsi mne učívala, že je strpení osudem ženských —“

„A povolání láska! Ano, tak jsem tě učívala a opakuji slova svá ještě jednou. Ale mezi mnou a tebou je veliký rozdíl — mezi námi leží celé pokolení. Já jsem své povinnosti již vyplnila; ty je budeš teprve plniti. Ano, kdyby byl můj nejmilostivější tyran a panovník ještě na živě —“

„Ale tetinko, tetinko! Kdo tě nezná, co by si pomyslil, kdyby tě slyšel takto mluviti?“

„Že jsme se s mým nebožtíkem upřímně kočkovali!“ prohodila tetinka, tak vesele na mne pohlednuvši, jako by v mé osobě celé Adamovo pokolení po meči na souboj vyzývala.

Byla to divná osoba. Dřív jsem si jí hrubě ani nevšiml; ale dovádivý rozmar její učinil mě pozornějším, a hle! — najednou jsem nevěděl, kde jsem se byl očima toulal, že jsem tolik půvabnosti již dříve nezpozoroval.

Odpusť mi, Emilie, že se tak upřímně vyznávám. Ty — ty jediná zaclonila's oči moje, a jestli že se mi později otevřely — vždyť to byla tvoje tetinka! A ty sama uznávala jsi krásu její — jakož i ona tvou.

Ale jaký to rozdíl mezi krásou vaší! Tvoje modré, nebeské oko — její černé, k rozkošem zovoucí zraky; tvůj jabloňový květ po tvářích, zlatovlasé koutečky za malýma ušima, útlý vzrůst, tílko z povětří — její kulaté, červené líce, plné rty, stvořené jenom k líbání, havraní vlasy, postava plná živosti a bujné krve; tvůj sedmnáctý rok či-

stého panenství — a pětadvacáté léto veselé vdovy: toto vše dělalo arci mezi váma veliký rozdíl.

Avšak musil jsem náhle pozorování svoje skončiti, neboť se k nám blížil pan Vrtílek.

„Ale to není dovoleno,“ švitořil již zdaleka, „společnost tak drahých perel zbavovati!“ a jako by nic, uchopiv Emilii pod paží, vrtěl se s ní před náma do společnosti.

Mně se hrnula krev do tváře, i myslil jsem, že mi horký proud její vyhrkne očima.

„To by byl hezký párek!“ smála se tetinka, když byli oba asi deset kroků před náma. „Není-liž pravda?“

„To bych neřekl!“ vypleskl jsem s tak hořkým úsměchem, že jsem se pak toho sám ulekl.

Tetinka na mne jaksi divně pohledla. Šel jsem vedle ní, zatínaje zuby a kroutě rty.

„A proč by nebyl?“ začala se tázati. „Na první pohled se k sobě dobře hodí. On je hezký — ona je hezká —“

„Ach — ona je anděl!“ zvolal jsem z plného srdce.

„Nu — a on není snad ďábel!“ ptala se pokušitelka.

„To nevím! Ale že bych ho nemohl vystát, to je jistá pravda, milostpaní!“

„To může být: děje se často, že nám člověk při prvním setkání působí nelibost, o němž přece nic zlého nemůžeme povědeti. Ale vy nejste Emilie, a dívky hledí na mužské jinýma očima.“

„Praví se, že bystřejšíma; a tudíž nemůže slečně Emilii ujít, že je pan Vrtílek omrzelý pošetilec —“

„Zvolna, zvolna, mladý pane!“ zubila se panička. „Gusto žen a mužů je velmi rozdílné, a nám slabým dcerám Evinýmmůže se často něco líbiti, co vy páni veškerého tvorstva nelibě zavrhujete. My máme jiné touhy, jiná

přání, jiné potřeby — vy také. Pan Vrtílek jest ostatně mužíček jako ze soustruhu, ohebný, sladký —“

„To je, to je!“ vpadl jsem jí hořce do řeči. „A nežádá-li, nepotřebuje-li slečna Emilie u svého budoucího chotě jiných vlastností, tedy je ovšem pan Vrtílek muž podlé srdce jejího. Je to snad milostpaniino poučení, aby slečna jen po vysoustruhovaném, ohebném a sladkém muži hleděla?“

Poznalť jsem arci hned, že jsem v rozhorlení překročil vykázané meze slušnosti; ale slova byla již venku, i nebyl bych je pro živý svět odvolal; neboť příbuzná mé Emilie — mé? ó já blázen! — ano teta měla vědéti, jak smýšlím. I očekával jsem zamračení čela, stažení obočí, špoulení úst, nebo čímkoli jiným paničky nelibost na jevo dávají; ale ze ze všeho toho nepřišlo ani dost málo. Tetinka se smála tak vesele a nenucené jako prve.

„A co více potřebuje dívka u muže?“ ptala se dále. „Je-li živa s uhlazeností a sladkostí, nemůže naříkati na tvrdost a hořkost života, a to je věc nejhlavnější. Ostatní se najde.“

Byl jsem podivením všecek bez sebe. Byl to žert — byla to satira? — kdož mi to mohl vysvětliti?

„Jak, milostpaní?“ řekl jsem, když jsme již o té věci rozprávku začali, „a tajný, svatý souzvuk srdcí pokládáte za věc vedlejší? Lásku v úplném, čistém významu slova toho nepovažujete —“

„Za nic, za nic! Prosím vás, kdo pak hledí teď na lásku — a proč by také hleděl? S jedné strany úřad a 50tiletá paruka, s druhé dvacet tisíc a osmnácte let — s jedné strany veliký statek a zastaralá pakostnice, s druhé kvetoucí tvářinky a mladé tílko — to jsou nejpěknější ingredience k šťastnému manželství, jakž je nyní svět miluje. K čemu láska!“

Byl jsem po druhé podivením bez sebe. Jaká to byla

žena? Již jsem se byl začal obávati, že je lehké mysli, a přec mluvila tónem — Bůh je můj svědek! — v hořkosti slov jejich poznal jsem ohlas bolestně zkoušeného srdce. I vzbudila mé celé účastenství; zapomněl jsem v tu chvíli, že jsme zůstali daleko za společností — ona totiž a já.

V Šárce panuje anebo panoval roku 183* ten krásný a chvalitebný obyčej, že po každém desátém kroku žebravé dítě vběhlo do cesty. Útrpné srdce a dobročinnost jsou ovšem hezké věci, a když člověk požívá radosti — nu, a za radostmi chodí se do Šárky! — je to opět slušná a lidského srdce důstojná věc, když i potřebným lidem z radostí svých několik drobtů udělí. Ale pro živý Bůh! je-li pak na těchto buclatých nebo, jak říkáme, nadělaných klucích a děvčatech viděti, že čeho potřebují? A ta nestydatost, s kterou se věsí na poutníky neústupnost a dotíravost.... Místo dalšího rozjímání udělal jsem tu několik puntíků; smysl mohou do nich vložiti pánové, jimž na veřejné pohodlí hleděti přísluší.

Šťastně byli jsme opět třem klukům z rukou vyvázli, an se tu náhle vyskytl žebrák dospělý. I zdálo se mi, že jsem ho byl již na silnici pozoroval, a že nám tedy stranou zahradami nadešel. Měl asi třicet, dvaatřicet let. Na těle mu seděla odřená kazajka která někdy patřívala vojákovi, při tom úzké, žlutavé nohavice, na kolenou černými, jako dlaň velikými záplatami spravované: na nohou měl střevíce provázky uvázané, z nichž prsty vykukovaly, na zádech malý raneček, na hlavě kus čepice z roztrženým stínidlem, v ruce notnou trnovku; tak tady stál! Tvář jeho byla opálena a jako rozdvojena velikými kníry, oči byly jiskrné, a v pohledu jeho leželo cosi příkrého a divokého, ačkoliv byly rysy jeho tak pravidelné a souměrné, že jsem se podivil a samým podivením do kapsy sáhnouti zapomněl. Paní tetinka, dokonávajíc právě svou poslední

demonstraci, neměla proň očí; ale tím bystřeji, tím pronikavěji upřel on zraky své na ni.

„Nesměl bych prositi o malý dárek?“ začal pak na nás s jakousi drzostí, že jsem se tónu jeho ulekl. Rychle sáhal jsem do kapsy.

„Od vás, pane, nechci ničeho! Z rukou této paničky chci dáreček! — Antonie!“ zvolal pak vášnivě, „z rukou tvých chci almužnu!“

Tetinka sebou trhla, obrátila se, podívala se bystře na dotěravce, vzkřikla — a ve mdlobách klesla do mé náruči.

„Pane na nebi!“ zvolal jsem všecek pomaten. „Co se děje, milostpaní?“

A voják se chechtal.

Byl jsem v strašlivé nesnázi. Zbledlé tváře, zamodralé rty — celé bezživotné tělo v náručí! Nevěděl jsem, co začíti.

„Milostpaní!“ vzkřikl jsem úzkostně. „Otevřete oči! — Kdo jsi, člověče?“ osopil jsem se pak na podivného cizince, ana panička oči neotvírala.

„To ti poví tvé sladké břímě, panáčku!“ vycenil tulák zuby. „Avšak musí mě ještě jednou spatřiti, aby se jí moje nynější podoba tak snadno z hlavy nevykouřila.“

S těmi slovy přeskočil plot, přeběhl úzkou zahrádku, ocitl se u potoka a nabral z něho do čepice vody. Za minutu stál opět přede mnou a omýval osmáhlými prsty spánky a líce tetičky ve mdlobách ležící. Nemohl jsem mu v tom zabraňovati, ačkoli bych ho pohledem rád byl probodl; ale teď jsem mu musel ještě děkovati.

Ubohá panička otevřela oči. — „Co jest? co se děje?“ byla první slova její, když jí leknutí zase slov nalíti dalo.

„Všední historie!“ odpověděl cizinec. „Obyčejná scéna

plačtivé činohry, milostpaničko! Abélard našel svou Heloisu, Petr svou Magelonu — a nesmí se k ní hlásiti. Přeškoda, že Kotzebue není živ, zavěsil by k tomu teď nějaký šťastný konec.“

Tmavě zarděla se při těchto slovech opět tvář tetinčina, z očí sršely jí jiskry, a labutí ňadra vysoko se dmula. Spočívalať ještě v náruči mé, ale — cítil jsem to ve všech žilách — tu chvíli byla by vyletěla jako hněvivá lvice. Hněvem se třásla. V tom se ozvaly na blízku lidské hlasy.

„Někdo přichází, milostpaní,“ začal jsem prosebným tónem boje se, abychom zbytečných diváků nedostali, a nebesům díky vzdávaje, že nás byly až potud okolní zahrady před cizíma očima ukryly.

„Někdo přichází,“ prosil jsem, a ruka moje zavěsila se okolo ruky její, aby ji odvedla s místa.

Paní však se ohlédla — nikoho nebylo ještě na blízku viděti, a vymknuvši se z rukou mých, hrdě se vztyčila. Bylo to divné stvoření; opět jsem jí nemohl poznati.

„Nevděčníku!“ začala k cizinci hlasem přísným. „S těmito slovy se opovažuješ znova do cesty mně vstupovati? Mně, ježto jsem pro tebe — avšak nikoli! nic jsem pro tebe netrpěla. Neznala jsem tě — neznám tě — a co by mě ještě na dětské sny pamatovati mohlo, tímto buď zrušeno!“

Kvapně sáhla při tom na krk, odepjala s něho malý zlatý medailonek, hodila jej cizinci k nohám a rychlým krokem odcházela. Šel jsem za ní. Slzy stály jí v očích; neosmělil jsem se promluviti.

Veselá hudba venkovská — klarinet, trubka, housle a harfa — zněly na zahradě u mlýna, kdežto jsme první zastaveníčko chtěli učiniti. Společnost naše byla tam již

vrazila, a nás nebyl nikdo pohřešil krom Emilie. Starostlivě přicházela nám nyní vstříc a vedle ní Vrtílek. V první době podivného shledání mezi zahradami byl jsem ovšem dívku z mysli pustil; ale po přejití bouře zjevila se podoba její opět na obloze mého myšlení, a neveda s paničkou, ježto se hned k Emilii přichýlila, dále rozprávku, měl jsem po cestě dosti času, abych obíral se v mysli oběma — tetinkou i Emilií.

Nyní tu stála dívka zase přede mnou. Jen kdybych toho vrtidla nebyl viděl? Ale arci — kdež pak je ráj bez hada?

„Aj, kde pak jsi vězela, tetinko?“ volala Emilie, krásným prstíčkem vyhrožujíc, jak mile nás zahlídla; a mně zdálo, jako by neobyčejný zápal, jakési radostné nadšení na tvářích jejích spočívalo, jež ani starostí o příbuznou zapuditi se nedalo. Byl to následek Vrtílkovy společnosti? Mělo by dojíti k slovům tetinčiným: „Gusto žen bývá...“ atd. — I umínil jsem sobě, že budu hodně chladným pozorovatelem, abych — nemoha ničeho jiného dospěti — aspoň nějakých příspěvků ku poznání lidského pokolení vytěžil.

„Aj, aj, kde pak se toulás?“ ptala se Emilie. „Kdybych nebyla věděla, že más u sebe tak statečného rytíře, byla bych strachy umřela.“

„Ach, škoda, že's to neučinila,“ smála se tetinka. „Podívej se, co tu roste sedmikrásy, mazaneček, chrpy a koukole — byl by z nich krasný věneček do rakve; a to víš, já miluji věnečky.“

Po tom vzala Emilii pod paží a lehkým krokem — pozadu byl bych přisahal, že je to osmnáctiletá děvče! — vznášela se s ní ke mlýnu. Já zůstal jsem s Vrtílkem v zadu.

„Bei Gott, ein Paar famose Geschöpfe!“ zaseptal můj soucestník sladince. „Und Sie haben

nicht den schlechtesten Theil gewählt — Sie Glücklicher!“

„Prosím,“ odpovídal jsem poněkud v nesnázích; neboť jsem hned nechápal, kam pan novellista bije, „prosím, já jsem si tu nic nezvolil, aniž posavad o nějakém štěstí vím — leda byste myslil konversaci s paničkou, kteráž arci nevšedně vzdělanou býti se mi zdá.“

Nežli však dále začnu povídati, musím zde především omluviti svůj způsob čili nezpůsob, že někdy na německou otázku českou odpověd dávám; ale já si s naším Klicperou myslím:

Což pak já jsem kámen ve zdi?
Každý člověk světem jezdí
na nějakém koníčku! —

proč bych tedy také já neměl nějakého hříbátka? A na německou otázku dáti českou odpověd, to není, tuším, tak veliký hřích, ba pro akcesistu je to dost velká zásluha. Ale nota bene! toho zvyku svého držím se jen ten kráte, když vím, že pan Otázka česky umí a rozumí, a jen buď že se málo ůbuje, že je mu to unkvenlich, že je vytáhnutý po německu, že se bojí, aby žádného nepelaidigoval, že je ta čeština cu těžká — aneb jak se všechny výmluvy jmenují, kterými takový pan Otázka svou němčinu omývá: jenom tenkráte držím se tyransky svého způsobu a jako železem kovanými důtkami dolehám jim na vytáhnutého panáka. I přál bych si, aby se dělo i jinde podle příkladu mého!

„Ah, sie sprechen böhmisch!“ usmál se pan Vrtílek, a tvář se mu rozjasnila, jako by nebeskou hudbu byl zaslechl. „To mě těší, to mě těší! Snad také vlastenec?“

Při těch slovech me popadl pod paží; byl jsem jeste rád, že se to nestalo po straně, kde jsem nesl sál a sátek;

neboť nevím, jak bych se byl naň podíval, kdyby se byl toho paladia dotkl.

„Nevím, pane, koho nazýváte vlastencem," jal jsem se odpovídati, nemoha docela hořkosti v sobě tajiti ani tak nezdvořilý býti, abych ho byl odstrčil. „Činím, co právě za svou povinnost k národu a jazyku jeho uznávám — ale za vlastence nemohu se ještě vydávati. Nemělť jsem posud štěstí, abych byl pro vlast něco učinil. Posud jsem pouhým Čechem!"

„Bei Gott! — genial! — Vidíte, já také tak myslím. Dříve Čechem — potom vlastencem. Dokud jsem vlasti sloužiti nemohl, nepřipadlo mi jmenovati se vlastencem — jen Čechem, jen Čechem! Ale co není, to může býti — je-li pravda? Co pak máte nyní pod pérem?"

„Já? — pod pérem?" vyvalil jsem oči.

„Nu, jenom nezapírejte! Mně se můžete svěřit; a nevíte-li, jak s milým dítkem ven, vezměte si mě za kmotra! Naši redaktoři, od prvního až do posledního, jsou mými přáteli — ti vám to slupnou jako med. Co pak je to vlastně? — novella? — humoristika, satiry — básně?"

A při tom se mi třel bez ustání tak ztuha na krk, že jsem každé okamžení čekal, kdy mě převali. I vytrhl jsem se mu posléze, dělaje při tom, jako bych se hrozně divil.

„Ale což, pane, myslíte, že člověk nemůže vlasti jinak sloužiti, nežli bídným spisovatelstvím?" prohodil jsem otázku.

„Bídným?" napjal čelo můj průvodčí, nelibě jsa polekán. „Pane, já jsem novellista Vrtílek!"

„Slyšel jsem, slyšel — ačkoli mi ještě žádná práce od vás do rukou nepřišla; a proto se také slova moje vás netýkají. Mluvil jsem vůbec — ačkoli se musím přiznat, že na spisovatelství mnoho nedržím, a —"

„To je na vás vidět!"

Oči se mu blýskaly, a já jsem se v duchu smál. Děkoval jsem náhodě, že jsem ho trefil do živého, a měl jsem radost doufaje, že se ho na celý den zbavím. Ani za pověst nejprvnějšího básníka tragického nebyl bych se nyní tónu spustil, do něhož mě — abych upřímně mluvil — žárlivost byla uvrhla.

„Prosím vás, není divu!“ mluvil jsem dále. „Člověk při úřadě a spisovatelství — kdy pak se to dvojí shoduje? Budu-li chtít vlasti posloužiti, budu sbírat housenky, ježto naše vlastenectví ožírají, budu mnohomluvcům jazyky ostřihovati, dotěravcům na paty šlapati, z posměváčků dábly vyháněti —“

„Charmant, charmant!“ zaplesal opět novellista. „Bei Gott! sie werden ein böhmischer Sterne. Swift und Boz werden! Jen se držme — jen se —“

V tom zazněly na zahradě pod mlýnem Labického Cikánské valčíky. Jako blesk projel první zvuk milého Vrtílka, a druhý ho povznesl a točil jím, jako vítr peřím.

„Famos! famos!“ křičel a pádil do zahrady, jako když mu hlavu zapálí.

Díval jsem se za ním. Připadlo mi opět tetinčino: „Nebyl by to hezký páreček?“ — a chtěje býti spravedliv, nemohl jsem zapříti, že by mohl pan Vrtílek oslepiti mnohou dívku. Byl sice trochu malé postavy, ale dobře, pravidelně urostlý, tváře jako krev a mléko, vlasy rusé, dlouhé a pěkně učesané, jako kotouče žlutého hedvábí; na kulatém nosíčku stříbrem lemované brejle, přistřižené licousy — při sám Bůh! obyčejné dívce mohl se na první pohled zalíbiti. K tomu elegantní zelený fráček se zlatými knoflíky, bílý klobouk, šedivé pantalony, květovanou vestu — co potřebuje více srdce ženské, aby ráj svůj nalezlo? — ¡Tak jsem tenkráte soudil, anebo raději: tak mi tenkráte žárlivost pošeptávala. Ale mýlil jsem se. Nyní to vím — ano doufal i věřil jsem odjakživa — že srdce ženské ku

blahu svému ještě něco jiného vyhledává, nežli je vyfintený panáček. Ale ovšem, mezi srdcem a srdcem jsou všelijaké rozdíly, a vyfintění panáčkové hledají také teplého hnízdečka.

Zatím jsem vešel do zahrady. — Opodál seděla na trávníku tetinka se svýma dceruškama (na něž po cestě kromě matky i hodná služka pozor dávala) a hrála, žvatlala a miliskovala se s nima, jako dcera pustin indických. Nemohl jsem se tříti ku chrámu lásky mateřské a přistoupil jsem k ostatní společnosti. Tu se pilo, tu se jedlo, tu se hrálo v kuželky, tu se ovšem také bambitkami strasilo — tu se konečně i tančilo. Vrtílek si dal zahrát polku — tehdáž právě do tančíren pražských uvedenou, a pustil se s Emilií do kola. Tančit uměl — a jak! — to povídala celá společnost a tleskala a vejskala, že učinil začátek, a já bych sám byl také rád zatleskal a zavejskal — ale... inu, proč bych se nyní za to styděl? — byl jsem blázen!

Míval jsem odjakživa tu slabost (abych se nerozhněval, neříkám hloupost), že jsem se ostýchal dívku o tanec požádat. Proč? kdož to věděl! Košík není přec tak těžká věc. To není... ale hrozně mrzutá, a já jsem se vždy mrzutosti bál.

Stoje o strom podepřen, hleděl jsem do kola, kdežto se jich za příkladem Vrtílkovým již několik jiných vrtělo.

„A vy netančíte?“ ozval se za mnou hlas. Ohledl jsem se — přede mnou stála tetička Antonie.

„Nevím, jak bych tak výborným tanečnicím dost učinil,“ prohodil jsem s jakousi hořkostí, „a mimo to je tu tak dokonalých tanečníků, že —“

„— že nejlépe uděláte, když mi ruku podáte — ne k tanci! to by se neslušelo. Pomyslete — vždyť jsem g a r d e d e d a m e této veškeré ženské drůbeže, a tamto běhají dvě moje vlastní kuřátka. Tuť musím již hráti na

usedlou. Ale dejte mi ruku a vyprovoďte mě tuhle nahoru po potoce! Tanec vám nahradím, až se budu zase vdávat — anebo až bude mít Emile svatbu.“

Mezi tou řečí zavěsila se mi již ovšem na loket, a já chtěj nechtěj dal jsem se vésti, kam se jí líbilo. Ale při posledních slovech jejich tak jsem sebou trhl, že nevěda, jak jinak leknutí své před paničkou zastřít, ruku jsem na srdce položil dělaje, jako by se mi krev byla zarazila.

„Píchlo vás u srdce?“ ptal se můj ženský pokušitel, a tím věru byla — neboť veselostí rozmarem zas jen sršela: z nenadálého shledání mezi Šáreckými zahradami nebylo na ní již ani památky. — Píchlo vás u srdce? — Přichází to to na vás často?

„Málo kdy — ale když mě to popadne — div že nepadnu.“

„Děje se vám to snad po každé, když o svatbě hezkých dívek slyšíte?“

„Ach — co ráčíte o mně smýšleti?“

„Že byste nerad, aby měla Emilie svatbu.“

„Ale, milostpaní —“

„Ale, milostpanáčku! Tu vidíte, že mám dobré oko, upřímné srdce a pravdivá ústa. Či myslíte, aby byla z Emilie stará panna?“

„Bože nedopouštěj!“

„To nedopustí. Ale abychom k cíli přišli — my se dnes po prvé vidíme — náhodou i nehodou připadlo oko vaše do směsice mých osudů — naději se do šetrnosti vaší —“

„Milostpaní, co si o mně myslíte? Já jsem ničeho neviděl, ničeho nevím.“

„To ne — to ne. Já sama odhrnu snad jednou záclonu před vašima očima; ale nyní musím ještě mlčeti — mlčeti o sobě, protože bych s vámi ráda mluvila o Emilii.“

„Ó mluvte, mluvte, milostpaní!“ zvolal jsem a nevěda ani, co činím, líbal jsem krásné, plné prsty své půvabné průvodkyně, kterou jsem byl mezi řečí za ruku vzal.

„Emilie,“ začala tetinka, „nevím, kde se to v ní vzalo — postonává českým vlastenectvím.“

„Vlastenectvím?“ zvolal jsem radostně udiven.

„Aha, z vás páchne také něco podobného!“ usmála se Antonie. „Nu, tím lépe! Nemějte mi za zlé, že jsem vlastenectví přirovnala k nemoci; u Emilie to věru jinak nazvati nemohu. Jakož u nás ženských srdce vůbec na prvním místě sedí a první hlas má: tak opanovala Emilii láska k vlasti a ke všemu, co se Čech nebo češtiny týká, s takovou vřelostí, že nezřídka i hlasu rozumu nedbajíc, volně a bez uzdy jen srdcem vésti se dává. V tom útlém děvčeti, v té tiché dušince nehledal byste nikdy toho plamene, s nímž proti tak mnohým z družek svých o vlastenecké záležitosti do boje se pouštívá a o krásných nadějích národu svého — jak Čechy jmenuje — prorockými slovy mluvívá. Mezi sty — ba mezi tisíci pražských děvčat nenaleznete druhé Emilie; tomu se však nesmíte diviti. Toto sto a ten tisíc hezkých, a jakož obyčejně říkáme, i vzdělaných děvčat za to nemůže. Učit se všemu: tanci, francině, fortepianu, trošce zeměpisu a přírodopisu, učí se plésti punčochy a psáti psaníčka; ale to, co by v nich lásku k vlasti, k jazyku, k národu, k jeho činům, slávě a nehodám probudilo, co by je ku poznání přivedlo, aby ucítily, co to obnáší: já jsem Češka — jak se mám dle toho chovati? — toho všeho se jim nedostává; zůstaveny jsou pouhé náhodě, a dobře ještě, když s nimi laskavě zahraje.“

Vřeleji probíhala krev žíly moje při těchto slovech podivné paničky. Na počátku zdálo se mi, jako by posměch v řeči její ležel, když o vlastenectví neteře své

„Pravice moje chytila se limce u zeleného fráčku ....
(Str. 254.)

mluviti začala — ale jakž vroucně plynula jí nyní slova z krásných úst!

Zamlčela se — a já mlčel jsem také. Dílem věru jsem nevěděl, co na ty spravedlivé žaloby odpověděti — a dílem nechal jsem ozvěnu slov jejich ještě v srdci svém doznívati, potápěje při tom čarosladkém zvuku obraz Emiliin do nejhlubšího úkrytu svých prsou.

„Podívejte se, jaký jsem blázínek!“ začala sama Antonie po krátkém zamlčení. „Chtěla jsem mluviti o Emilii a začínám si stýskati na cizí děvčata.“

„Mluvte, co se vám líbí, milostpaní!“ odpověděl jsem tónem své přirozené dobrosrdečnosti. „Vaše slova jsou pro mne nebeskou hudbou —“

„— a andělským zpěvem! — či ne?“ smála se panička. „Prozatím byla bych spokojena, kdybych byla pozemskou zpěvačkou, tak asi Lutzerovou nebo Devrientkou, nebo aspoň Malibrankou slavné paměti — věděla bych, co s tím darem začíti. Nyní však toho nechme! Mně nepotřebujete marných komplimentů dělati, milý pane... ale považte si tu komickou situaci! — vy jste nahledl již za oponu mých tajností, já odhaluji před vámi srdce své, a ještě nevím, jak vás jmenovati mám — nechcete-li jinak dnešní velikou cestu incognito vykonati. Prosím tedy... jméno vaše?“

„Krupinský!“

„Krupinský? — Krupinský to — to jméno jsem již slyšela. Můj Bože, kam jsem dala paměť? — Kde pak to bylo?“

„Krupinský — akcesista —“

„Ale pro Pána Boha, milý pane Krupinský, co pak myslíte, že náležím k těm omrzelým, protivným, sprostým lidem, kteří nemohou s cizím člověkem čtvrt hodiny pobyti, aby se ho jako kriminální soudce hned po stavu, úřadu a charakteru neptali? Což je mi po všech těchto

přívěscích a přídavcích na lidském životě, umím-li s člověkem jako s člověkem mluviti? Nu, však jste již asi poznal, že nejsem ženská jako ženská —“

Tu se mi stala ukrutná hloupost. Zarděl jsem se totiž, abych řekl, jako pivoňka, a bezděky pokynul jsem hlavou. Byloť to němé svědectví, že tetička myšlenky mé poznala. Červenou literou stálo na tváři mé psáno: „Věru, ty's podivna ženská! Nevím ještě, co si o tobě myšliti!“ Ale ona činila, jako by si toho písma nebyla ani povšimla.

„Chodím svou vlastní cestou,“ mluvila dále, „a zkušenost naostřila zraky moje, že tak snadno do ničeho čelem nevrazím. A protož také hned v prvním okamžení ve mně jakási důvěra k vám vznikla.“

„Nebudete toho litovati, milostpaní!“ řekl jsem se vší vroucností pohnutého srdce. „Račte na mne úplně spoléhati!“

„Nu, to mě těší,“ zasmála se panička, „že jsme oba stejní bláhovci — avec permission. Jeden druhého neznáme a přece si již slibujem hory doly. No, uvidíme, k čemu to povede. Poslyšte! Nedávno Emilie dostala do rukou svazeček novell, jichžto spisovatele ještě neznala. Byl to Vrtílek. I čtla je — čtla je po druhé a byla jako u vytržení. Pravda je pravda: kvetoucí sloh, létavá fantasie, sem tam vtroušené sentence, pikantní a vůbec z nynějšího života vyňaté situace, a pode vším tím prostřeno jakési vlasteuecké smýšlení — to jsou ctnosti p. Vrtílkových novell. Mne samu nemálo dojaly. Ale při tom se mi přece zdálo, jako by ze všeho toho ani slova pravdy nebylo: všecka práce viděla se mi býti nalíčenou hrobkou, v nížto na hromadě zpráchnivělých kostí smrt číhá. Při každém slově bylo mi, jako bych viděla spisovatele s úsměchem přede mnou stojícího a šeptajícího: Pošetilá! ty tomu všemu věříš? Mnoho štěstí a veliká čest pro mne. Ale já

tomu sám nevěřím! — Mimo to zdálo se mi v nich mnoho býti již povědomo, odjinud sneseno, sestaveno — a takž nám zavdaly páně Vrtlíkovy novelly mnohou příčinu k rozepři. Emilie viděla původce jejich v duchu jako vážného, smělého, ohnivého, neohroženého bojovníka na poli národním, v pravici plamenný meč, v levici diamantový štít a v ústech hřímající slova ku povzbuzení všech dřímavých. Nechala jsem ji při tom; ale vítána byla mi náhoda, která dnešní společnost svedla. Jindy byla bych sotva se odhodlala den takto zmařiti, nemohouc se nadíti, že vás mezi pány naleznu, jehož jsem dříve neznala; běželo mi však o něco jiného, než o pouhé vyražení, a protož jsem sama Emilii u otce na dnešní procházku vyprosila vědouc, že také původce našich, abych řekla, literárních hádek a sporů ve společnosti bude, a poznání toho pána mělo mi dáti náhradu za dlouhou chvíli, kteréžto jsem se na celý den bála — která mne však právě dnes nejméně se dotkla.“

„Tedy jste si, milostpaní, přála, aby se Emilie s Vrtlíkem seznámila?“ tázal jsem se úzkostlivě.

„Přála. Chtělať jsem jí dokázati, že se bavila pouhými sny; chtělať jsem ji, děvče nezkušené, pozornu učiniti na klamný světa lesk, na vylíčené ctnosti lidské — chtělať jsem ji vůbec přivésti ku přesvědčení, jak snadno se člověk vášní, přepjatostí, zalíbením — i kdyby se to všecko tak svatých věcí týkalo, jako je vlastenectví — oslepiti a svésti dává. Bude to sice naučení bolestné, ale prospěšné.“

„A myslíte, milostpaní,“ ptal jsem se rychle, „že slečna Emilie strany oblíbeného novellisty pravého poznání nabude?“

„Zajisté by mě oko moje velmi klamalo, kdybych se měla něčeho jiného dočkati. Avšak nechci přece dívku nadarmo uváděti v další nesnáze, a protož vás prosím, abyste se k Vrtílkovi přitovaryšil a takřka z rukou ho již nepouštěl. Rozumíte mi?“

A já jsem jí rozuměl! — Ale milejší bylo by mně bývalo, kdybych byl nerozuměl, kdybych slov posledních byl ani neslyšel. Měl jsem býti hromosvodem, po němžto by blesky Vrtílkových rozprávek sjížděly, dříve nežli ucha Emiliina mohly dostihnouti. Ale proč neřekla tetička: Přitovarvšte se k Emilii!? — Nežli jsem však odpověděl, ozval se za námi hlas služky, hledající a volající velitelku svou.

„Co se stalo?“ tázala se panička, ruky mé se pouštějíc.

„Společnost by ráda již odešla,“ začala služka.

„Nu, nebudu ji zdržovati,“ řekla Antonie, a zahlednuvši opodál Emilii s Vrtílkem, kteří byli také za námi na zvědy vyšli, doložila ke mně: „Teď začne vaše úloha!“ a krokem polotanečním běžela jim v ústrety. Viděl jsem po tom, jak Emilii vzala pod paží a s lehkou poklonou Vrtílka o samotě nechavši, s dívkou zmizela.

Tu jsem měl pospíšiti a novellistu vziti do klepet — to byl úmysl mladé vdovičky; věděl jsem to, i byl bych se tetince nejhezčího děvčete velmi rád zavděčil; avšak nohy moje byly jako z olova, v srdci uhnízdila se ošklivost — nemohl jsem se ani s místa hnout, a Vrtílek neměl také, jak se zdálo, tuze mnoho chuti, z přátelství našeho upříti dlouhou nit, neboť se pustil kvapem za ženskými.

Zůstal jsem tedy sám a sám vedle potoka, v hustém olšoví, o němžto (kdybych jen dost málo básnického nadání měl) říci bych mohl, že bylo temnozelené, libošumné a milostinné. Stál jsem tedy a něco jsem cítil, něco jsem myslil, něco jsem chtěl — to vím — ale co? To vše bylo ještě neproniknutá, nespořádaná směsice, a protož to ani nyní povědeti nemohu. Tuším, že jsem byl jak ve snách. Ale brzy jsem opět procitl.

„S dovolením, mladý pane,“ ozval se vedle mne rázný

hlas mužský, a já pozvednuv hlavu, spatřil jsem vedle sebe osudného žebráka ze zahrad Šáreckých. Musím říci, že jsem se ponekud ulekl; tomu chlapovi nekoukalo z očí nic dobrého.

„S dovolením — jste s onou dámou, která právě od vás odešla, dobře znám?“

„Co je vám po tom?“ osmělil jsem se proti jeho všetečnosti. „Jakým právem se po tom ptáte?“

„Ho, ho! Jenom ne tak zprudka, panáčku! Já snesl jsem již jiné blesky a dal jsem se ožehnouti jinými plameny, nežli je pár zamilovaných a hněvem srsících očí — mne nezastrašíte. Mimo to mám i právo — anebo si je aspoň udělám, tázati se po známostech své někdejší milenky.“

„Vaší milenky —“ ... Ve mně se úžil dech.

„Je vám to divné? Ha, ha! Vidíte, to jsou žerty a šasky osudu — to je veselohra vezdejšího života, skvostného, rozmarného dítka božího. Tedy vám sladounká Antonie o mně posud nepovídala?“

„Mluvím s ní dnes jakživ ponejprv —“

„Tak? — Nu, však to nebude naposled!“ usmál se chlap s velikou hořkostí. „A já vám dám příležitost, lásku její si získati. Je vdova — není-li pravda?“

„Je — tuším. Ale co je vám do toho?“

„Řeknete jí, že bych jí rád jednou u oltáře spatřil, jak se při tom asi dvoří, když říká a n o a ruku podává! To asi je podívaná! Nu, kdo ví, čeho se ještě dočkám. A že jí dojista žádných překažek v tom dělati nebudu — to jí vyřiďte — a tuhle —“ při tom sahal za nádra; kabát měl rozepjat, kosili rozhrnutu; na srdci, na pletenci vlasů, ohozeném okolo krku, visela pěkná malá tobolka; pletenec násilně roztrhl a vytáhl i s tobolkou.

„Nic nemá trvati věčně,“ — řekl při tom, a — ne, ne, nemýlil jsem se! — oči se mu naplnily slzami, rtové

se křečovitě kroutili... „toto jí dejte! Chtěl jsem jí něco ještě vzkázati, avšak porozumí mně i bez toho! — Adieu!“

Pak rychle odešel.

Teď jsem opět stál — poněkud podoben jsa sloupu na silnici; stál jsem, v rukou drže tobolku s pletencem dlouhých vlasů ženských. I byl bych se ovšem přirozenou cestou do rozličného rozjímaní pustil, ale moji páni soudruhové na dnešní pamětihodné pouti mě toho šťastně zbavili. Strašlivé salve ze všech bambitek najednou vyhnalo mi z hlavy chuť ke všemu pomyšlení, moudře mi na paměť uvádějíc, že je čas, abych vzal nohy na ramena.

Hlučně zpívajíce, vycházeli právě do posledního muže z mlýnské zahrady, když jsem já do ní opět vstoupil. Mezi nejzadnějšími byl tenkráte pan Vrtílek. Bylo viděti, že se po něčem shání, a sotva mne oko jeho dostihlo, již ke mně zaměřil.

„Aj, aj!“ začal, „kde pak ráčíte vězeti? Paní Pohorská mi řekla, že mi máte něco důležitého svěřiti? Co je to, co?“

Tu máš, tu jsem ho měl na krku! Bylo to jak náleží potutelné od paní tetinky, alias Pohorské! Ale co dělati? I chytil a držel jsem se tedy novellisty doufaje, že si nemalých zásluh o Emilii dobudu. Patřila také k tomu velmi velika resignace, ostatní celou cestu odsouditi se k nuceném hovoru a pozdáli očima stříleti po osobách, po nichžto srdce toužilo a k nimž přístupu nebylo. Tetinka byla sebe a Emilii několika děvčaty, mne pak cizími pány jako silnými palisadami obehnala — tak že jsem jí ani tobolky doručiti nemohl. Či jsem to měl učiniti před nezasvěcenýma očima? — To jsem nemohl...

Došli jsme Hvězdy. Obyčejné lezení přes skály a do vrchu, zapocení v poledním parnu a rozličná žízeň byly ingredience dalšího putování z divoké Šárky, nežli nás dolejší dvířka uvedla do obory. Milostný chládek uvítal nás hned u vchodu — dobré pivo nahoře u pokrytých stolů. Antonie, napořád s Emilií v předu se držíc, sešla se teď u myslivny s jinou známou společností — to bylo povídání, dotazování.... živou mocí nemohl jsem tobolky pozbýti!

Sedli jsme k stolu. Dobrá pečeně skopová a nevinné rozprávky o předešlém masopustě daly za ranní utrmácení dostatečnou náhradu. Muži seděli mezi ženami, nikdo se neupejpal — aspoň se mi tak zdálo — a což potřebuje člověk mnoho „um glücklich zu sind?“ jakž Berlíňan říká?

Ale Čechové by nemohli býti docela šťastni, kdyby neměli hudby, a my ve Hvězdě jsme byli Čechové. Již k vůli panu Vrtílkovi snažil se všeliký člověk čistou aneb, jak se obyčejně říká, tou vysokou češtinou mluviti, a pro všecko na světě nebyl by nikdo řekl! To je dobrý pivo! nýbrž: To jest výborné pivo!

Pro to všeobecné čechomilstvo.... stůj! zde musím, dělej co dělej, tajemství prozradit! — Když jsme byli totiž asi padesáte láhvic toho „výborného“ piva pohřbili, a v prsou i ve hlavách všeobecné zanícení nastalo: chopil se kdosi té šťastné myšlenky, aby se údové naší společnosti dílem na památku dnešního, krásně užitého dne, dílem na rozdíl před jinými pány, kteří pro Čechy a češtinu tolik nečiní jako my, ode dneška jménem Čechomily nazývali.... a takž tedy pro to čechomilství strážný duch Čechie poslal do Hvězdy výborné terčeto, z něhož opodál ovšem nic jiného slyšeti nebylo, nežli pronikavé piccolo.

Ale jakéž to bylo piccolo! Zázračná trubka Oberonova byla proti němu pouhý dudák. Již při obědě, počínajíc

u polévky, bylo nás to čarodějné piccolo pokoušelo, a všickni jsme museli lžíci k ústům dávati podlé taktu; vidličky a nože na talířích jen tancovaly; nohy pod stolem poskakovaly — všemi žilami to v nás trhalo, tak sice, že mnohý jiné pomoci nevěděl, nežli uši sobě zacpávati.

Ale což je platno lidské protivení proti síle geniální — a ona piccolička byla zajisté geniální! — což tedy naplat všecko zdrábání? — Zvala k tanci — a Čechomilové museli tančiti.

Děkoval jsem Bohu, že jsme vstali od stolu. Nehoda v osobě mladé vdovy byla mě s novelistou daleko od Emilie seděti odsoudila, a já div jsem si nezoufal, polykaje všechna sousta v pravém rozhořčení. Nyní jsem si chtěl všechnu ztrátu nahradit. Ale jakkoliv jsem to i chtěl i doufal, a maje několik sklenic výborného piva v hlavě, také k něčemu se odhodlati pevně si umínil: přece pan Vrtílek ve svém chtění, doufání a mínění byl čerstvější a odhodlanější, a nežli jsem se nadál, točil se již s Emilií mezi stromy v kole po písku.

Mne popadl hněv, že bych byl na místě domů odešel — jen kdybych byl neměl té tobolky! A k paní Pohorské nebylo ještě ani přístupu. Jako by si to bylo všecko řeklo, přicházely celé houfy známých — — a já jsem se nechtěl opovážiti.....

Zdálo se mi sice jednou, jako by mně u prostřed celé společnosti oko její bylo hledalo a znamení mi dávalo stranou kynouc, kde Emilie s Vrtílkem tančila; avšak já měl jsem také porci hrdosti, domnívaje se, že bych se hodil za něco lepšího nežli za hlídače, a činil jsem, jako bych kynutí jejímu nerozuměl.

A proč bych byl také ty lidičky z ráje vytrhoval? Emilie nacházela v něm zalíbení... při sám Bůh! Od té chvíle, co se mně tato myšlenka zmocnila, neviděl jsem na dívce nic zvláštního. Chceš-li ho, měj si ho; kdo chce

kam, pomozme mu tam ... ach, člověk je ošklivé stvoření, když má několik sklenic piva v hlavě — anebo hlodavého červa žárlivosti v srdci!

Kdybys věděla, ubohá dívko, jak pan novellista, tvůj ideál, o tobě soudí!

„Mezi náma řečeno," prohodil ke mně Vrtílek, a musím laskavým čtenářům říci, že jim tuto zlomek naší rozpravy na cestě z mlýna do Hvězdy podávám, „mezi náma řečeno — to děvče" (myslil Emilii) „je pravá kachnička!"

„To nevím," řekl jsem, do rtů se kousaje, aby nic hořkého nevyklouzlo. „Jak živ jsem s ní nemluvil. Ale takto zdá se —"

„Zdá se, zdá se!" řekl on. „Da haben sie recht. Ale povrch lesk — klame. Bei ihr ist nicht die geringste wahre Lebensanschauung, kein einiges Durchdrungensein — rozumíte? Sie bewegt sich in den Sphären einer idealen Welt — a co po tom?"

„Myslil bych, že velmi mnoho," řekl jsem na to. „Člověk se po světě skutečném tolik nalopotí a umdlí v boji s okolnostmi tak, že nemůže míti větší úlevy a útěchy, nežli na srdci, ježto s ním pak na okamžení nuznou zemi opustí a po nivách fantasie se prochází A mně je velmi divno, že právě vy, pane, jakožto básník, jakožto vychovanec říše obraznosti jinak smýšlíte."

„Ach, milý Bože!" řekl Vrtílek. „Spisovati a živ býti je věc dvojí. Ano, když sedím u stolku, s pérem v ruce, tu se svět ideální hezky a pohodlně staví. Mein Gott, die Intuition ist da, man weiss nicht wie. Das Genie bricht durch — avšak nemyslete, že se chci vychloubati —"

„Prosím," řekl jsem já, „račte mluviti, jakž vám Deus, o němžto jsme ve školách říkali: est in nobis,

diktuje. Vímť také, že Goethe povídá: Nur die Lumpe sind bescheiden — i držel jsem se toho také vždy jako moudrého zákonu. Mluvmež tedy bez ostychu o své geniálnosti.“

„Bravo, bravo!“ řekl on, „ganz mein eigenes Glaubensbekenntniss. A což je také skromnost geniálnímu duchu platna? Svět musí přec uznati —“

„Arciže, arciže,“ řekl jsem já vida, že se milý novellista své geniálnosti zuby nehty drží. „Abychom však zase na Emilii připadli — pro vás je to arci skok z ohně do vody; ale já bych rád důkladně věděl, co o ní souditi.“

„Nesuďte nic!“ řekl on. „Jak jsem již povídal — vy chytil jste se mnohem lepší stránky. Držte se vdovy! U té lze přece něčeho očekávati — a člověk ví, proč hubou mele — v té se přece nějaká jiskra zachytí. Ale v té ovečce!... Ovšem, hezká je Emilie na první pohled — ale jako z ledu — mozek zabedněn —“

„Podivno!“ řekl jsem já. „Jakž tedy může taková osoba v ideálním světě živa býti — jakož jste povídal?“

„Verstehen Sie,“ řekl, „insoferne — sie hat, wie ich merke, einige larmoyante Romane gelesen, und die spucken ihr jetzt im Kopfe. Ale ostatně tam není, co by padlo za nehet.“

Tak pravil pan Vrtílek a ukazoval při tom na čelo.

„Rád věřím, že tam pranic není!“ prohodil jsem, ústa k dvojsmyslnému úsměchu sespuliv a oči na čelo geniálního novellisty upjav. Viděl jsem mu pak na nose, že neví, jak si moje slova vyložiti — nemohl však nic říci.

„Ale vy byste neměl býti takovým ukrutníkem,“ mluvil jsem dále, „a měl byste o Emilii souditi milosrdněji. Vímť, že je vlastenka a že vaše novelly s velikým zalíbením čítala.“

„Vlastenectví jí odpouštím,“ řekl; „a že se jí moje

práce líbily — to je pouhý účinek mého genia. O vlastenectví u žen nestojím. Nevím také věru, jak by se co řádného u nich ujmouti mohlo — a jestli se něčím honosí, je to pouhé koketování. Děvče je mi nejmilejší, když je pouhým děvčetem — ostatní je na ní všecko jen záplata.“

To řekl pan Vrtílek — i řekl ještě mnoho jiného; a já bych si byl nyní snad celý náš dialog na mysli opáčil, kdybych nebyl Emilii pohřešil mezi tanečnicemi.

„Ale což je ti po ní?“ mluvilo cosi ve mně. „Ať si je, kde rostou maliny — pro tebe žádných neutrhne.“

Byť jsem se totiž opět podepřel o strom, a nemaje chuti s jinou tančiti, když jsem nemohl nejprvnější s Emilií do kola vstoupiti, hleděl jsem před sebe do písku, jako bych mezi ním hledal kámen moudrosti. Ale nemoha dlouho nic na zemi spatřiti, pozvedl jsem hlavu, abych aspoň diamant mezi dívkami našel — — ale jak jsem již řekl, Emilie nebylo mezi tanečnicemi.

A kde je Vrtílek? Kam se poděl? — Mnou to trhlo, jako by mě blesk byl zasáhl. Země pode mnou hořela, písek se bořil; musil jsem se hnouti, ohlížeti, slídíti — ale ničeho jsem nespatřil a zaběhl jsem do lesa. Byliť to osudové, kteří kroky moje vedli, a já — nehledě ani u tetičky zprávy nabýti, držel jsem se tajného jich ve mně hlasu a puzení. A kdybych nikdy nebyl věřil v tajná tušení — od té doby musím v ně věřiti.

Běžel jsem do lesa, hledaje cesty nejvzdálenější. Na počátku jsem ani nevěděl, co chci. Utíkal jsem — bez pochyby ze zlosti, že jsem sám s Emilií po oboře nebloudil a neblouznil... nevím, nevím, proč jsem utíkal! Někteří pánové z naší společnosti, kteří se na blízku po krásném trávníku s vyvolenými srdéčka svého procházeli — vidouce mě mimo sebe jako postřeleného ubíhati, zajisté

myslili, že mi přeskočilo kolečko. A — nebylo do toho daleko!

Vrazil jsem do největšího houští a tam, o samotě, kdež mě krom zobajícího na stromě dudka ani živá duše neviděla a neslyšela — tam jsem hodil sebou na zem a... plakal jsem!

Mnohý tomu nebude věřiti — ne, že jsem plakal, neboť to pochopí každý, kdo byl jednou zamilován — ale že jsem v největší houštině sebou na zem hodil. Nu, byla-li to právě houština — či nebyla-li? — to nemohu teď rozhodnouti, a viděl-li jsem ve fantasii houšť, kde pěkně bylo prázdno: zdaž mne každý neomluví, kdož jednou byl zamilován?

Počínal jsem si dětinsky — a z toho může zkušený poznati, že jsem byl zamilován, a to tím více zamilován ježto jsem věděl, že marně miluji. Plakal jsem, zlobil jsem se — litoval jsem zaslepenosti ženské, která nepoznávala rozdílu mezi mnou a zpropadeným Vrtílkem — a konečně jsem i na sokovi svém pomstu si vyliti ustanovil.

I vzchopil jsem se tedy opět a běžel jsem dále. Oko moje lítalo na vše strany s bystrostí ostrovidovou — až.... konečně! — ano, nemýlil jsem se! Victoria! tamto jdou! — Skočil jsem stranou. Křoví mě ukrylo. Přicházeli blíže. Slyšel jsem již mluviti.

„Ich versichere Sie, mein holder Engel!“ rozplýval se medový novellista, „der heutige Tag ist der schönste meines Lebens.“

„Kdybyste tu byl hercem pohostinsku,“ odpovídala Emilie, „mohl byste za vyvolání tutéž floskuli prohodit, a já myslím, že tam také patří; neboť jsem ji na divadle nejméně desetkráte slyšela.“

„O köstlich, köstlich!“ plesal Vrtílek, líbaje ruku její. „Každé slovo andělské — i v satiře. O blažen, komu z těchto rtíků slovo lásky zazní!“ mluvil dále, a mně

se začaly dělati mžitky před očima! Viděl' jsem, že o ni ruku ovinuje — ale — dobře tak! — díky tobě, anděle! ty jsi se mu vyvinul!

„Nicht so grausam!“ dotíral na ni panáček v zeleném fráčku, „jednu hubinku — ein Küsschen, mein Engel! — als Talisman für meine dunkle Zukunft!“

A již opět ruce jeho po ní sáhaly — i držely ji; ale Emilie s ním hněvivě zápasila; poznal' jsem to na prvni okamžik, neboť šli právě mimo mne — a v druhém byl jsem již venku z křoví — pravice moje chytila se límce u zeleného fráčku, trhla i zatřepala novellistou a zprostila Emilii.

Oba se ovšem nemálo ulekli. Já toho však nedbaje, držel jsem pevně kořist svou. Neznal' jsem se v tom okamžení.

„Pane!“ začal jsem hlasem hromovládcovým, „jak se můžete opovážit líbati tuto kachničku?.... Prosím za odpuštění, slečno! Opáčím toliko slova páně Vrtílkova.“

Vrtílek zůstal jako omráčen, plamenné blesky z očí dívčích zabodaly se palčivě do prsou jeho. Já pak nahlížeje, že bude nejmoudřeji, když nemilý výjev ukončím, podal jsem Emilii ruku, jež se jí takměř ani nevědouc chopila. — Vrtílek zůstal pozadu mezi borovicemi, já pak veda Emilii pod paží, vracel jsem se jako triumfátor k společnosti.

Neměl' jsem sice toho potěšení, aby dívka, jižto jsem hrdinsky vybojoval, nyní mnoho slov byla činila, a já jsem v duchu již poněkud litoval, že musím v líbezném háji slavičího zpěvu oželet; avšak byl jsem přece dosti moudrý, abych nahledl, že se v hlavě a srdéčku spanilé dívky podivné převraty dějí, a že útlá šetrnost velí, nedotýkati se prstem ran tak rozjitřených.

Vrtílek byl až do této chvíle živocitné dívce na mysli stanul jako vážný, spaniloduchý a ohnivý hajitel oné svaté pravdy, k nížto sama se přiznávala, majíc v sobě čisté a ryzí vědomí, co jako věrná dcera vlasti konati, jak mluviti, o čem mysliti a po čem toužiti má. Ale v jakém světle objevil se náhle její ideál! Ani slova, ani vlasu nebylo na něm z onoho obrazu, jenžto se byl v duchu jejím oživil, dokud novellisty osobně neznala. Zevnějšek mohl arci obyčejnou dívku omámiti... ale já jsem si to hned myslil, že Emilie k takové třídě nepatří.

Přišli jsme ke společnosti. Rychle vykročila nám paní Pohorská naproti; viděl jsem jí na očích, že nás plna starostí hledala.

„Aj, aj, panno tetinko!“ začala prstem hroziti. „Kde pak se ráčíme toulati a mého kavalíra prováděti? Drž ty se, panenko, svého vyvoleného! Že pak vy, mladátka, nám osobám osiřelým praničeho nepřejete!“

„Ó, já ti přeji všeho — všeho!“ odpovídala Emilie s bolestným úsměvem. „A chceš-li, přidám ti pana Vrtílka nadavkem. Ale nyní bych byla nejraději, kdybychom šli domů. Nerada bych svému vyvolenci — jak se ti laskavě říci líbilo — dala příčinu, aby se musil ještě jednou zastydět anebo v nestydatosti se cvičiti.“

„Pro milé bohy!“ divila se tetička, s jednoho na druhého pohlížejíc, „co pak se ti stalo?“

„Byla jsem tak dětinská,“ usmála se Emilie s hořkou příchutí, „a myslila jsem, že se mi hezký sen vyjeví.“

Obě se vzdálily. Já zůstal jsem samoten. Byloť snadno poznati, že chtějí o něčem rozmlouvati, při čemž svědka nepotřebovaly. Avšak mně bylo nyní volno i bez Emilie — byl jsem tak spokojené mysli, že jsem si ještě zatančil...

Pod zeleným baldachynem vonných borovic začal již vanouti podvečerní větřík, když jsme se konečně vraceli domů. Emilie a tetička zůstaly až do posledka. Já byl jsem — kdo mi vysvětlí, jak se to stalo? — byl jsem s nimi do té doby tak za dobré, jako bychom se již léta Páně znali, a přece nebyla naše známost ani celodenním dítkem! Ale to jsou ona tajná, nevyzpytatelná kouzla v přírodě, že srdce lidská diamantovými pouty na sobě uvíznou, aniž vědí, jak se byla shledala.

„Milostpaní," začal jsem na cestě ku Praze, a byl jsem rád, že jsem se k ní přitočiti mohl, aby to nikdo neslyšel, „mám s vámi něco mluviti."

Zůstali jsme tedy nejzáze — a tu vytáhl jsem z kapsy osudnou tobolku. Antonie ji poznala na první pohled. Tváře její se zarděly, tak že jsem nevěděl, mám-li hledět na ni či na oblohu, ježto se pokrývala večerními červánky.

„Viděl jste ho tedy ještě jednou?" ptala se hlasem poněkud třesoucím.

A já pověděl jsem jí, jak se tobolka do mých rukou dostala.

Mlčky hleděla na ni Antonie hodnou chvíli. — Vzpomínala snad na časy, když ji byla vyšívala? Ach, jaké to bylo as okamžení, když si krásné vlasy ustřihla, aby z nich pro něj pásku k hodinkám upletla?... Laskavé čtenářky! byla-li která mezi vámi v podobném případě — prosím — prosím! — račte se v duchu k podobné chvílce zanésti, a pak bude i můj nejlepší popis zbytečný.

„Pane Krupinský! — Nechci-li před vámi v podivném světle nebo ve tmách zůstati," jala se tetička posléze mluviti, „musím vám beztoho několik obrazů z předešlých let svých před oči postaviti. — Této tobolky ani neotevru. Tuším, co v ní leží a co nešťastník jako ze ztroskotané lodi do vlnobitného moře života s sebou odnesl. Nechte ji dnes u sebe — dělejte s ní, co se vám líbí, a uznáte-li

Vešel jsem do pokoje, ana právě vyučovala své dcerušky.
(Str. 263.)

za dobré, přineste ji zejtra ke mně — nebude-li vám cesta jinak obtížná.“

Potom mi popsala své obydlí, a já ovšem jsem svatě slíbil, že se dostavím. Kdo by toho byl neslíbil? Vždyť to byla Emiliina tetinka! — a zajisté hodná, dobrá tetinka.

Jak jsme se toho večera ještě rozešli, jak si dobrou noc dali — o tom ani slova. Pamatuji se, že jsem o takových každodenních věcech již takové množství hledaných slov četl, že bych jak náleží po spisovatelsku lháti musel, maje o tom něco nového povědětí. Rozešli jsme se v bázni boží, v lidské naději — a na tom dost.

Radostněji, nežli jsem byl vyšel, vrátil jsem se domů, a když jsem konečně na starém, ale pohodlném lehátku se umístil, připadlo oko moje na tobolku, a v hlavě mi saznělo poznovu tetinčino: „Dělejte s ní, co se vám líbí!“ — Nebylo to dosti zřetelné: Podívejte se do ní?

Otevřel jsem ji tedy. Ležely v ní listy, psané rukou ženskou, poněkud přeleželé, hedvábím svázané, a několik listů papíru, na němžto jako v nějakém deníku jednotlivé scény a data ze života nešťastného milovníka byly poznamenány. Podávám je tuto v pořádku, jakým asi byly povstaly .... a jak jsem je dle obsahu byl srovnal.

Dopis ženský.

Milý Ludvíku! — Ještě jednou podobná slova — ještě jednou podobné chování — — a svazek srdcí našich je zrušen na věky. Vlastní rukou vykopám své lásce hrob. Miluji tě — víš to! Jiná žena tě nemůže a nebude tak milovati — ale jiná také s tou odhodlaností chrámu blaha svého nezruší. Proč tě miluji?... můžeš mi to říci? — mohu já to říci? — může mi to někdo jiný říci? Odhalila již ruka smrtelná onu tajnou oponu, nad

níž plamennými slovy psáno stojí: Proč miluji? — A já tě miluji!

To všecko již dobře víš; ale to ti musím ještě jednou písemně povědĕti, abys při chladné mysli, s ledovým rozumem, v tichu a samotě, bez vášně a pohoršení, černé na bílém před očima viděl a jistoty nabyl, že svazek srdce svého přetrhám, jestliže se ještě jednou tak rozejdeme, jako jsme se včera rozešli. Dříve, nežli tebe, milovala jsem národ svůj. Neptej se, jak to za našich časů možno — svět mnohému nerozumí, a ty s ním. Slovem: miluji svůj národ — a nic, nic na daleké zemi, nic pod širým nebem, krom jediného Boha, nic nemůže tuto lásku mou umenšiti, nic porušiti. To si pamatuj!

Ty's jiného smýšlení. Nemiluješ národu svého, nechápeš lásky mé; ale duch tvůj jest ohnivý, je mocen všeho velikého, srdce tvé je schopno šlechetného dojmu — a já tě miluji! Víš, co je to: Miluji?

Nemiluj ty tedy národa mého — ale tajiž to v srdci v nejtajnější skrýši — snad že se ti později oči otevrou a jiné hlasy v srdci probudí. Ale mlč nyní o svém smýšlení! Nebodej jedovatých šípů do prsou mých! Nesnesu hanobících slov o národě svém ani z úst milencových. To si pamatuj!

Cti smýšlení moje, jakož já tvoje ctím — a nezapomeň, že jsem byla dříve Češkou, nežli tvou milenkou!

Lístek z denníku.

Mně se zdá — nebe nedopouštěj! — že se Antonie mne chce zbaviti. Povídá i píše sice: Miluji tě — ale k čemu ty vrtochy, k čemu ta affektace s patriotismem? Žeť nemůže nikdy ušlechtilá duše býti prosta všech předsudků, prosta vší slepé vášně! A co jiného může ten její hněv býti, když mi někdy slovo o Češích a o pověstném

vlastencování vyklouzne? Slabost je to — a já nemohu snésti, aby se Antonie před světem činila směšnou.... Či je to pouhá svéhlavost? — Dobře má — nemohu jí pochopiti.

Ale bojím se — bojím — že něco jiného vězí za tím rouchem přepjatého citu. — Neuchází se boháč o její ruku? Nebe a země! — Byla by nešťastna — kdyby...."

Dopis ženský.

Vážený pane! Včerejší naše rozmluva byla poslední. Splním, co jsem slíbila, Muž, který nejsvětější city moje uráží, nemůže býti chotěm mým. Znám povinnosti své, nynější i budoucí. Mám vlasti své čacké syny vychovati — — ale jak by to bylo možná po boku člověka, jenž by nešetrnou rukou, s posměchem na rtech kazil a bořil, co bych já s láskou stavěla?

Nejsem dívka obyčejná, i nedám se jako bázlivá ovce poutati. Vím, co žádám — ale vím také, co s rukou a se srdcem podávám. Ale vy, pane — zdá se — nepochopil jste ani velikosti lásky mé ani skromnosti proseb mých.

Dobře.

Srdce mi krvácí, když toto píši — a ráda bych péro své v krvi omočila, aby Vám z liter mých pochopitelná pravda vysvítala.

Uchovejte ji dobře v paměti: podám svou ruku panu Pohorskému — neboť vím, čeho se dopouštím a k čemu se odhodlávám. Že umím svému slovu dostáti, to víte. Budu-li šťastna, na to se neptejte! Ale vím, že vyplním své povinnosti — a v plnění takovém spočívá také štěstí.

Vám přeji štěstí z celého srdce, i doufám, že je, jak jste, naleznete u dívky, která nemusí, ba snad nesmí býti dcerou vlasti, má-li býti vaší chotí.

Dopis třetí.

Nemohu od Vás žádných listů přijímati — tuto máte svůj první a poslední nazpět; zůstal zapečetěn. Bývámť mysli veselé — ale dovedu také hráti na přísnou. Litujmež jeden druhého, že jsem pro Vás pohřbila svou veselost. Co jsem si umínila — na tom zůstanu. Kdosi mi povídal, že chcete jíti na vojnu.... to jest mužná myšlenka. Ctím bolest Vaši a budu se za Vás modliti. Věc, pro kterou boj nastal, je svatá. Anděl Páně Vás opatruj a stůj při Vás po všechny časy!

Lístky z denníku.

— Psal jsem jí opět. Čtyři neděle jsem jí neviděl — smutná to věčnost. Věčnost? — Hrozné slovo pro toho, na koho v ní muka moje čekají. Avšak ať nevolá: Vítězství! — Vyrvu ji ze srdce svého, nebudu nešťasten. Neraduj se, nevěrná! — nebudeš volati: Vítěz tví!

Nemilovala mne, není možná, nemohu jí pochopiti. Srdce mé jest hořícím Vesuvem; vím, co jest láska — nemilovala mne! Lživé byly sliby její, přetvářkou byl její cit. Lichotilo jí, že byla mou milenkou — mou! člověka, jenžto jinde mohl býti šťastnější! Tu se jí vyskytl zisk — va banque! Láska — bohatství! — Pryč s láskou! — Ó moudrá karbanice!

Ne, ne, ne — ještě tomu nevěřím! Nemohu věřiti, že by takové dětinské vrtochy srdce její byly ode mne odvrátily!

Co má s národem svým jednati? Co jí po tom, jakým jazykem láska s ní rozmlouvá? — Pošetilá! — Tomu nerozumím

Běda mně! jsem slabší, nežli ona! Usmívá se — moje tváře blednou. Běda jí! Přijde čas, přijde — horkými slzami jej na Bohu vyžebrám — — ale pak běda jí! Já ji miluji... v dálce snad bude mír.

Lístek psaný tužkou — někde v Šárce.

Nejkrásnější a nejmilostivější paničko! Dnes ráno jste se nenadála, že Vám tak vítaný host vkročí do cesty — není-liž pravda! On se toho také nenadál. Vracel se z nešťastné výpravy — kanonáda Varšavská byla pohřební písní jeho úmyslů... jako pronásledovaný uprchlík překročil jsem práh své vlasti a políbil předsíň své otčiny... tu potkal obraz Váš... Vy sama jste to nebyla — o ne! I loudal se za Vámi — neboť se divil šílenec... Myslilť, že Vás napadne truchlící v tiché domácnosti... ale proč truchliti, že ne? Radovati a milovati — hodně mnoho a hodně často — to je Vaše devise — nejsem-liž dobrým prorokem, paničko!

Byl jsem bláznem po celý svůj život — nu, co škodí! Ta hrstka zbývajících dnů nebude tak veliká. Podívám se jenom ještě, jak Vám to sluší, býti paničkou! Prosím, budete-li potřebovati družby — ze staré známosti vyvolte si mne! Byl by to švarný družba!... že ne?

Ale zatím, abyste mohla pokojně, beze všech výčitek svědomí kročiti k oltáři — posílám tuto zbytky Vaší milosti, neslýchané, věčné milosti!

Nezapírám toho — byly až posud čarovným talismanem na divoké pouti mé — byly korouhví na lodi mého doufání, kterážto se daleko přede mnou na vzbouřeném moři zmítala. Ale Vy sama odmrštila jste právě v tu dobu, když se naděje moje nově zelenati chtěla — Vy jste odmrštila, co bylo snad posud mezi námi tenounkým, tajným

úvazkem... ó veliká hrdinko!... tuto jsou ostatky blaženosti mé.

Byl jsem bláznem po celý život svůj — nyní chci býti mudrcem. Tu máte mé poklady — dar lásky Vaší; já zůstanu žebrákem. Mnoho štěstí, paničko! — Jenom nesužujte svého nastávajícího tou věrností, jako se dělo Vašemu poníženému — — —

Druhý den nesl jsem tobolku Antonii. Šťastně jsem ji nalezl. Vešel jsem do pokoje, ana právě vyučovala své dcerušky. S veškerou libeznosti své půvabné povahy vykročila mně vstříc a vítala mne, jako by dávnoletý domácí přítel přicházel.

„Nelekejte se," pravila s úsměvem, „že tu nacházíte ženského preceptora. Nemyslete, že jsem takový bláznek, abych se snad chlubila nějakou učeností, nebo že jsem taková skrblice, abych nepřála výdělku chudému studentovi. Ale já to počítam k nejvyšším a nejsladším radostem mateřským, že si své dítky pokud možná sama vychovávám."

„Rád věřím, milostpaní!" odpovídal jsem, bera se s ní do vedlejšího pokoje, kde jsme se pak na hebounké pohovce usadili. „Rád věřím — a vždy jsem se mrzíval na rodiče, kteří se domnívají, že pro své děti všecko učinili, když jim najali několik cizích učitelů a sami pak svou krev tak pustili s očí a mysli, jako by ubohého poupátka ani na světě nebylo. Nelze toho arci požadovati na člověku prostém —"

„Dovolte, pane — v tom vám musím odmlouvati, aspoň poněkud a částečně odmlouvati. Mohlo i mělo by se to také od člověka p r o s t é h o žádati, ale ovšem že by se dříve o t o starati muselo, aby se k tomu schopným učinil. Nemyslím ovšem, aby při tom proto své denní práce za-

nedbával — nikoliv; ale i po denním lopocení, pod večer nebo času nedělního, zbývá nádenníkovi chvíle, kdy by s dítkami mohl moudré a prospěšné slovíčko promluviti — arci, kdyby je sám věděl. Otcovský a mateřský cit je trvanlivý nade všecko umdlení; přemáhá všechny obtížnosti těla, ba poskytuje i síly v nejtrudnějších okolnostech života — a to platí o člověku vůbec, bez ohledu na stav a řád a bohatství. Či nejste mého smýšlení?“

„To jsem; ačkoliv nemohu zapříti, že poněkud ideálním okem na svět hledíte a člověka hledáte, jak by býti měl, ale nikoli jak jest — tak se mi aspoň zdá.“

„Ideálním?“ opětovala Antonie polohlasitě, jako by se v myšlenkách potápěla. „Dost možná, že ta vada posud na mně lpí; děje-ť se mi tak aspoň u mého zamilovaného předmětu, a jsem-li na omylu, mýlím se aspoň lidského srdce důstojně. Ach ti lidé! ti lidé! Vím, že se mi smějí — co medle bylo by na světě dosti svatého, aby se toho drzý posměch nedotekl? Ale to mne nezdrží, abych vlastní péči, vlastním okem a vlastní rukou dětí svých nevychovávala. A může-liž v srdci těch útlých poupat něco líp se ujmouti, než co do nich matka vštěpuje?“

„Toho nemůže ani obyvatel pustin upírati,“ dosvědčil jsem; „ale bohužel, až dosaváde myslí mnohé matky, že učinily povolání svému dost, když toliko tělesných potřeb dítka hledí, všecken ostatní vývoj jeho rukám cizím zůstavujíce.“

„Za to obyčejně samy nemohou, a při vší trestuhodné vině považlivý člověk musí je ještě omlouvati. Prosím vás, kolik pak děvčat se provdá, aby věděly, jaké povinnosti krokem tím na sebe přijímají? Jaké navedení mají samy, aby je pak s jinými sdílely? Dříve by se mělo... avšak nejsme-li oba posetilci? Mluvíme jako pudrovaní pánové pánové na kathedře a jednáme o věcech, kterých myslím sami nezjinačíme. Ale vidíte, to je také jedna z mých

vad, že ráda mluvím o věci, která mi leží na srdci, neohlédajíc se, zdali posluchači působím dlouhou chvíli.“

„Prosím, milostpaní...“

I dostali jsme se do tak rozkošného labyrintu rozmanité rozprávky, že jsme ani nevěděli, jak se vyplésti. Vysílal jsem mezi tím zpytavé oko po pokoji. Nebylo tu nic příliš skvostného, ale nad míru vkusný, úpravný nábytek — zvláště bilo do očí krásné fortepiano; v jiném koutě stála pedálová harfa, pěkná skříně s knihami, na ní alabastrové podobizny, Goethe a Schiller, po stěnách viselo několik obrazů z české historie. Čím déle jsem tu meškal, tím volněji mi bylo okolo srdce. Stál jsem jako ve svatyni.

Krásné, krásné hodiny, kterých jsem tam užil!

Antonie — jaké to divné stvoření! Jemnost a síla, veselá mysl a hluboký cit střídaly se v ní každým okamžikem. Byla to vzdělaná žena, veselá družka, věrná přítelkyně, dokonalá matka — a jak milovala vlast! Té lásky jsem se ulekl. O takové lásce neměl jsem ani tušení. Miloval jsem ji také — ale vedle její horoucnosti, vedle jejích úmyslů a žádostí, vedle jejích snů stál jsem jako pidimužík vedle obra.

Muže milovala jen jednou. Byla to láska ve své nejpodivnější tvářnosti. Antonie byla se svatě zařekla, že nepodá ruky muži, který by v národních poměrech jednoho smyslu s ní nebyl, nebo nesměl jí alespoň pražádných překážek na vyměřené cesty života jejího stavěti. Toho také dospěla.

„Vy jste četl mé listy,“ pravila ke mně. „Vskutku, milovala jsem Ludvíka, nevědouc proč! Byl spanilý, na muže skoro až příliš spanilý; kam oči jeho připadly, tam se v srdci ženském oheň vznítil; řeč jeho byla milozvučnou hudbou, jeho fantasie bystrým orlem — — všecko, všecko bylo na něm, co ženským srdcem může pohnouti.

Já zapomněla jsem na sliby své, zapomněla jsem zkoumati, zdali se k úmyslům horlivé Češky hodí — ach, kdo by mohl v tom čarovném okamžiku srdce své obehnati ledovou hrází, když se k němu přiblíží první láska? Otevřela jsem jí všechny brány prsou svých, ověnčila jsem ji libovonným kvítím, upravila jsem jí oltář a uvítala jsem ji před ním jako svou blaženost. Pozdě jsem procitla. Kotvice vězela již v hlubinách, a kdybych ji byla měla vytrhnouti — byla bych utonula v krvi své. Tak jsem aspoň myslila. Avšak pomyšlení na povinnosti vlastenecké bylo ještě mocnější, nežli bolest lásky mé, a já jsem se nezakrvácela. Nesmějte se mi! Člověk maje milovati věci tak veřejné a velké, jako je národ a vlast, nemusí býti veřejný, pověstného jména, vysokého stavu. Nevím, k čemu toho potřebí. Já zamilovala jsem si národ náš tak upřímně a silně, jako bych byla jeho vládkyní, jako bych jediná o blaho jeho pečovati měla. Ale Ludvík byl z těch světoobčanských srdcí, ježto vlasti neznajíce káží, aby se práva lidská v celém světě stejně zachovávala, a sami je doma ruší — sami na rodilé krajany nevrou nebo jim spílají. Já jsem ...“

Avšak co mluvím pořád o Antonii? Což tu není také Emilie!... Ba je! — a podobá se nejkrásnějšímu zornímu paprsku toho bohatého slunce, jehož jméno bylo — vlastenka Antonie Pohorská. Den po dni rozvinoval se přede mnou vždy půvabnéji a půvabnéji kalísek spanilého ducha jejího — a den po dni prahli rtové moji větší a větší touhou, chtíce z něho ssáti občerstvení.

„Ach, vy jí posud neznáte!“ řekla mi tetinka. „Já sama divím se někdy zvuku, který náhle v prsou jejích zaznívá — a přece jsem sama ruku přikládala k jejímu vychování. Nehleďte mládí mého — to jest: mládí pocestné vdovy; umím býti také přísným mentorem. Ptáte se, kde se to ve mně vzalo — myslím, že je to podíl

vychování otce mého, který sám a sám, bez cizích učitelů, dítětem svým se obíral.“

A věru, mysl dívčí není při vší panenské čistotě jako křehké sklo průhledná! Moje Emilie — moje? — ach, ano! ano! — nyní smím to již říci, nyní smí duše má již veřejně zaplesati: — Emilie jest má!...

Byli jsme opět v Šárce a ve Hvězdě, ale tenkráte jsme si vyšli jen malá, ale dobře známá společnost.

„Proč tak smuten?“ ptala se mne usmívavě paní Pohorská den před tím, když jsem v jejím pokoji stál před obrazem, na němž bylo vidět knížete Oldřicha, an nalezl Boženu. — „Schází vám snad Božena?“

Zapálil jsem se. Byl bych rád odpověděl, ale v tom okamžení bylo mi, jako by tíže na srdci mém ležela, a mimo vzdech nevystoupilo ze mne nic jiného — než malá slza do očí.

„Nebuďte bláhový!“ mluvila tetinka dále, „a otevřete ústa! Přede mnou nemusíte plakati, mně to není nic platno — ale před Boženou! Nu, kdo ví, co se nehodí — že ne? Zítra jdeme zase do Hvězdy. Co se v ní ujalo, může v ní uzráti — myslíte, že ne?“

A paní tetinka byla dobrou prorokyní!

Byl to krásný den; do smrti naň nezapomenu. Na témž místě, pod širým nebem, pod božím okem, kdež jsem Emilii dotěravého Vrtílka zbavil,

slíbila mi má panenka
věrné milování!
Prsten vyrytý
— — — — —
od ní dostal jsem! — —

Jak mi při tom bylo — nač bych to povídal? Za jedno bych toho ani povědětí nedovedl (neboť kde, v jakém slovníku měl bych nabrati slov, abych popsal onu sladkou blaženost, ono trnutí všech žil, onen zápal krve,

ono rozplynutí v lepší, nadpozemský svět, které nás uchvacuje, když nás milovaná dívka po prvé políbí?) — a nechť bych to i dovedl: člověk, který nemiloval, přece toho nepochopí: a za druhé, kdo miloval a v stejném případě byl, ten mi i beze všeho popisování rozumí. Slovem: byl jsem blažen!

Láska moje byla šťastna, nenalézajíc nižádných překážek. Otec mé drahé Emilie — stůj! — povídání o lásce mé končí, a já jsem v něm zapomněl ještě jednu hlavní osobu uvésti! — Otec mé Emilie byl pensionovaný setník a při tom ani o vlas jinší, nežli skoro všickni pensionovaní setníci. Ráno vstal, oblekl si župan, zapálil si dýmku, v létě vystrčil hlavu z okna, v zimě se procházel po pokoji. Potom vypil šálek černé kávy, byl-li dobré mysli, vypil také dva a začal zkoumati, co bude dobrého k obědu. Potom prohlížel své kordy, které měl u postele nad hlavou rozvěšeny, ptal se Emilie: „Jak pak, děvečko, nepůjdeš do kostela?“ — Neboť vychování jeho jediného dítěte leželo mu velmi na srdci, — potom četl trochu „Kriegsaffairen vom Jahre 1809“; potom svlekl župan, oblekl pohodlný kabát, zahvizdl na svého mopslíka, vyšel si trochu do veřejných zahrad, zastavil se před obědem v kavárně, aby prohledl „Všeobecné noviny“ a potom se vracel domů k obědu. Odpoledne...

Avšak již dle tohoto předpoledního obrázku pozná každý snadno, že pan setník Světelský žil velmi tichý život. Hodiny odpolední byly věnovány procházkám, za špatného povětří návštěvám nebo kavárně — a tak mu léta ubíhala velmi pokojně;... svých 600 zlatých pensí trávil beze všech starostí. Ty vesměs ponechal paní švagrové, alias paní Pohorské, na kterou si velmi mnoho zakládal, kteréž i svou děvečku (jak Emilii rád nazýval), jakož osobě starší a rozumnější na starosti nechal, a s kterou v jednom domě, v jednom poschodí zůstával.

Toliko dva dni do roka dělaly starému setníkovi nemalé vrtochy — a to dni, o kterých Emilie a Antonie svůj svátek slavily. Tu chodil několik dní před tím zamyšlen, trochu se mrzel, trochu se usmíval — jak mu bud špatná nebo dobrá myšlenka připadla; neboť se jednalo o to, co těmto svým miláčkům vázaného koupiti...

Bylo to již druhý rok, co jsem docházel do domu k paní Pohorské — nebo abych to hodně po česku řekl: co jsem chodil za Emilií, a v skutku mi celý ten čas utekl rychleji, nežli jsem dovedl příhody jeho sepsati — tu se blížil opět svátek Emiliin, a opět setník začal po pokoji přecházet.

„Švagřínku," řekla tetinka, berouc ho pod paží, a začala sem tam s ním pocházeti. „Švagřínku, za týden máme Emilčin svátek."

„Vím, vím, paní švagrová!" odpovídal setník, důležitě hlavou kývaje. „Právě začínám přemýšlet."

„— co byste ji dal vázaného? Švagříčku, něco vám poradím. Nebude vás to nic jiného státi, než abyste řekl: Ano! — A Emilie bude šťastna."

„Aj, aj, paní sestro! Co pak by to bylo? Jáť jsem již přemýšlel sem a tam —"

„Nechte nyní všeho přemýšlení — a podívejte se na tento kus papíru!"

S těmi slovy podala mu nový můj úřadní dekret na 500 zl., který jsem byl toho dne obdržel a své laskavé protektorce ihned doručil.

Starý pensista četl. Četl a špoulil ústa a kýval radostně hlavou.

„Krupinský — 500 — dobrá, dobrá!" mluvil při tom. „Zdá se býti poctivý človíček — poctivý. Mám ho rád. Otcova krev se v něm nezapírá."

„To si my také myslíme," potvrdila Antonie slova

jeho, ačkoli jsme toho potěšení neměly, abychom byli otce jeho znaly.“

„Ach, paní švagrová!“ zvolal Světelský, vzpomenutím na bývalé časy hned všecek jsa opojen, „to vám byla dobrá — věrná duše, ten milý Krupinský! U Vagramu stáli jsme v jedné setnině — já dostal jsem blesuru, padl jsem, vozy by mě byly přejely — ani památky nebylo by po mně pod koly zbylo — tu mě kamarád Krupinský vzal na ramena, kord do pošvy — a tak mě tři sta kroků nesl s bojiště...“

Proto bylo moje jméno paní Pohorské hned v Šárce povědomo, neboť pan švagr o nebožtíku příteli rád povídával — proto se tetička hned od té chvíle ještě přívětivěji ke mně chovala — proto mě i otec Emiliin rád ve své domácnosti vídal — a proto i nyní Antonie řeč počala o mém otci. Mohl-li starý Světelský o svém Krupinském mluviti, bylo mu volno a líbezno. To paní švagrová dobře věděla.

„Zajisté,“ převzala slovo po jeho povídce, „Krupinský byl vzorem dobrého a věrného přítele, a vy byste měl vedle své možnosti veškeré přátelství jeho na zdarném synovi splácetí.“

Setník vyvalil na paní švagrovou oči. — „Jak bych mohl já? Co bych mohl já, milá paní sestro?“ začal se pln podivení tázati. „Mladý Krupinský je zaopatřen —“

„Co se týče božího a panského chleba,“ usmála se paní Pohorská, „jeť ovšem zaopatřen; ale srdce touží po něčem vyšším, nežli je pouhý chlebíček, a v tom toužení připadly oči jeho na vaši Emilii, a nyní se mu zdá, že jich nemůže od ní odvrátit.“

„Jak že — co že?“

„Krátkými slovy, pane švagříčku — já tu stojím jako přímluvčí, a mně nesmíte ničeho odepříti, sice vám vypovím vojnu na živobytí a na smrt. Krupinský miluje vaši

děvečku, děvečka miluje Krupinského, a protože tento z brusu nový dekret dosvědčuje, že mohou z něho dva velcí lidé — a při tom i třeba dva malincí lidičkové poctivě býti živi: myslila bych, pane švagřinku —“

„No, co byste myslila — co, paní švagrová?“ ptal se pensista zvědavě.

„Abyste těm dvěma dušinkám žádných překážek do cesty nekladl a řekl: Buďte svoji a mějte se po všechny časy rádi!“

„Jak?“ divil se Emiliin otec. „Což pak si chce Krupinský naši holku vzít? — tak jak říkáme...“

„... pořádně a počestně vzít — ano!“ kývala Antonie hlavou. „Bohu chvála, že pan švagr začíná pochopovati! Ano, vzít si ji chce — ve vší poctivosti, za svou jedinou a řádnou manželku.“

„Hm, hm!“ začal Světelský hlavou kývat a za ušima se poskrabávat. „Co pak mám — co pak mohu... ale co pak vlastně myslíte, paní švagrová!“

V tom vešel jsem do dveří. Antonie ke mně přiskočila a vedouc mě k starému řekla: „Já myslím, pane švagře, abyste nastávajícího zetě svého objal.“

Byl jsem jako v Jiříkově vidění!

Krasocitné duše prosím za odpuštění, že tohoto pravsedního podobenství užívám. Chci býti srozumitelný, a bude-li možná, i národním spisovatelem, a proto je mi každá průpovídka z národního jazyka vítanou kořistí.

„Nu, paní sestro,“ začal Světelský, a já bych si byl nikdy nepomyslil, že v starém vysloužilci vězí tolik srdečného citu, s jakým nyní mluvil... „nu, paní sestro, vy nejlépe víte, co si na své holce zakládám, a že bych rád, aby mi tak zdárná vnoučata, jako je sama, staré oči zatlačila. Pan Krupinský je syn mého přítele... myslíte-li tedy, že by... nu, s Pánem Bohem! Dejte mi hubičku, pane zeti!“

K tomu jsem se nedal ovšem dvakráte pobízeti. Mně šla radostí hlava kolem, a v tomto sladkém víru objal jsem také přímluvkyni tetinku.

„Zvolna, zvolna, pane ženichu!“ smála se panička, „ještě nejsme u cíle. Ještě musíte něco podniknouti — a to něco velkého.“

„Co pak by to bylo?“ ptám se zvědavě.

„Že máme Emilčin svátek přede dveřmi, to víte,“ řekla tetinka. „Tatínek byl by ji rád letos něco neobyčejného dal vázaného... a to musí přijít z rukou vašich. Musíte napsat novellu.“

Zůstal jsem, jako by do mne blesk udeřil. — „Milostpaní — já novellu“ — začnu se vytáčet...

„Tu vám nepomůže pražádné vymlouvání. Vím, že byste Emilii náramnou radost způsobil, kdybyste do řady českého spisovatelstva vstoupil — třeba jen jako pouhý diletant... a k vůli Emilii, myslím, že kousek takové práce podniknouti můžete.“

„Ale, milostpaní — jáť jsem jak živ ani řádky — můj Bože, to není hračka — a já nedovedu nic vymysliti.“

„To také nepotřebujete,“ dotírala na mne Antonie. „Napište jen historii o panu Janovi Krupinském a Emilii Světelské k obveselení všech mládenců a panen — popište jen příhody své lásky —“

„Ano, ano!“ ozval se nyní setník hlasem povýseným — „to bude nejlepší. Tím způsobem alespoň také něco o tom zvím. Tisíc kulí! vždyť pak hledím na tu historii jako slepý na barvu. Napište to tedy — napište, pane zeti!“

„Ale pro Pána Boha!“ bránil jsem se malomyslně, „vždyť pak se v mé lásce nepřihodilo nic neobyčejného — byla by to novella beze všeho jednání.“

„Tím bude právě po módě,“ tvrdila paní Pohorská. —

„Žádné jednání — trochu sentencí, trochu rozumování, žádné spojení jednotlivých částek, aby se to nezdálo býti jako z jedné formy ulito — a máte nejlepší novellu tendenční.“

„Milostpaní ráčí žertovati...“

„Nu, tedy udělejte z mého žertu pravdu a potěšte svou nevěstu!“

„Pro Emilii bych se o to arci pokusil — ale ne snad aby vám pak ještě připadlo, abych tu věc dal vytisknouti.“

„Což by to bylo tak veliké neštěstí?“ smál se můj milostný pokušitel.

„Já bych se pak ani na ulici neukázal!“ řekl jsem na to. „Býti spisovatelem! Myslil bych, že si lidé na mne prstem ukazují.“

„To máte dobře!“ přisvědčila mi tetinka v dobré mysli. „Pro spisovatele není u nás ještě jistý cech nebo pořádek, a proto jsou také posud v obecném životě věci neznámou. Na mnohých místech stojí spisovatel v rubrice: zboží nepotřebné, a Bůh milý ví, kdy se u nás pomyslí na jeho emancipaci.“

„Jak je to? — co je to, paní sestro?“ ozval se opět můj nastávající tchán. „Tomu jaksi nerozumím.“

„To jest — srozumitelně řečeno: Buďte ševcem, krejčím, řezníkem nebo mlynářem, a svět náš bude vědět, co na světě děláte; ale buďte spisovatelem, a svět se bude ptát: Co dělá ten člověk? od čeho je živ? k čemu je tu platen? — Avšak o to ať bojují sami páni spisovatelé, a může-li svět ducha malířova, sochařova, hercova a hudebníkova uznati: nechce-li se učiniti směšným, musí také stavu spisovatelovu práva poskytnouti. — Ale nám tu nyní jen o novellu běží, o jediný plod spisovatelský, a ten musí na stromě vaší fantasie uzráti, pane ženichu.“

„Ano, ano — to musí, pane zeti!“ dotvrzoval i set-

ník, který vůbec pokaždé s paní švagrovou býval jedné vůle. — „Já vím — já vím — Emilka ráda čítá, a zvlášte miluje tu češtinu — to má tuhle po paní švagrové — již jí tedy něco napište! Co pak vám to udělá!“

Pěkně děkuji, pane tcháne! — pomyslil jsem si. — Co pak vám to udělá — Jak se podobá, patří pan setník také k oněm mudrcům, kteří myslí, že lze povídky z rukávu vytřepat. Ale co naplat? Byla to práce pro nevěstu — a proto jsem se do toho s boží pomocí pustil.

Začal jsem popisovati pouť do Šárky... avšak pomalu! Jak jsem začal, to laskavý čtenář i milostná čtenářka již vědí. Psal jsem nejprostější, prajednoduchou historku zamilování svého, a kdo snad — očekávaje podivné zapletení, srdcelomné příhody a nehody, až posud shledal, že se zklamal: ten ať vede soud s paní Pohorskou. Já za to nemohu...

Šťastně dokončil jsem úlohu; ale přečítaje posléze práci svou, upadl jsem v jakési nesnáze. Nebyl jsem docela spokojen. Šel jsem tedy k tetince na radu.

„Jste již hotov, pane strýčku?“ vítala mě paní, jaksi potutelně se usmívajíc.

„Jsem.“

I četl jsem práci svou. Tetinka pozorně poslouchala.

„No, vidíte,“ řekla konečně, „na první okus jak náleží obratne — trochu mnoho slov, ale to se časem podá. Nasincům to bude vítanou pochoutkou; neboť až dosavad je u nás takového způsobu hrozne málo psáno. A jak povídám — druhá povídka vypadne již líp.“

„Bože nedopouštěj!“ vzdychl jsem po tom. „Já měl jsem a mám ještě s touhle nesnáze, že nevím, jak se jich zbaviti. Za jedno: Jak mám tu věc nyní nazvati?“

„Aha!“ usmála se tetinka. „Myslíte strany lákavého titulu? Dobře máte. Svět se titulům posmívá a přece

na ně padá jako mouchy na lep. Víte-li, co? Nazvete svou povídku: Nevěsta z Hvězdy. Nevěsta vaše také v skutku z Hvězdy pochází — a na první pohled je to dost lákavé. Pochybil jste arci, že jste nepopsal scénu, jak vám Emilie lásku vyznala; ale přičteme to panické ostýchavosti, ktera vám nedovolila z nejsvětější a nejtajnější svatyně srdce svého oponu stáhnouti. — A což máte za druhé?“

„Teď se mi zdá, že jsem někde panu Vrtílkovi křivdu učinil.“

„Snad proto, že jste péro v živějších barvách namáčel? Aj, toť jste právě dobře a trefně udělal. Nyní o tom arci soudíte jinak — ale tenkráte mluvila z vás žárlivost, a ta hledí vždycky na věc okem divokým. — Za třetí?“

„Za třetí,“ začal jsem, poněkud otáleje, „pozoruji, že se mi jistá osoba z povídky docela ztratila — a zdá se mi přece býti důležita...“

Tetinka se zamlčela. Poznalať, že myslím — Ludvíka. Při tom se zarděla, a líbý úsměv položil se okolo rtů jejich.

„Nedokončenost je právě charakterem romantických povídek, jak bych vám slavnými příklady mohla dokázati,“ jala se konečně mluviti: „ale že nevíme, zdali se práce vaše samým přátelům romantiky do rukou dostane: proto vám dávám dovolení, připsati k své povídce.... avšak počkejte!“ — s těmi slovy obrátila e k svému psacímu stolku a vyňala z něho sešitek papírů. „Nebudu vám radit, co máte připsati. Tuto vezměte, čtěte, a můžete-li co z toho potřebovati: učiňtež to na doplnění své povídky. Já patřívala ,sem kdysi také k těm rozkosně nevinným blahovcům, kteří rádi psané samomluvy konávají, aby viděli, jak jejich city a myšlenky na papíře vypadají. Ani nevím, zdali bych to měla svým deníkem nazvati — k tomu

se mi to nezdá býti dosti úplné... nu, však uvidíte sám nejlépe, k čemu se vám ty zlomky hodí. Kladu je do rukou vašich, jen abych vám pomohla ke spisovatelské slávě. Nějaké tajemství vám tím sotva odkryji. Jsemtě tak na papíře, jako v životě — a od první naší procházky do Hvězdy až po tuto chvíli mohl jste mě již úplně prohlednouti a poznati.“

Chopil jsem se milého denníku jako drahé kořisti, a první hodina příští v mém tichém a ještě panicky osamělém příbytku spatřila mě čtoucího. Písmo bylo z rozličných dob, ale vždy zajímavé, vždy stejným duchem prováto.

Mám plakati či se radovati? Mám si štěstí přáti či žalostné písně zpívati? — Ó podivné srdce lidské, nikdy nevědoucí, na čem se ustanoviti! Tichá jsem byla, pokojná, roztomile po světsku blažena, dokud jsem nevidouc životem kráčela — dokud toliko zrak t ě l a mého byl otevřen, a nebe a země, slunce a měsíc, květnaté louky a šperky městských krámů ve zřítelnici oka mého se zrcadlily. Chodila jsem vůkol jako tisíce jiných a měla jsem potěšení, když slunce svítilo, nebo když měsíc své romantické paprsky rozléval; i trhala jsem kvítí, zpívala jsem písně, kupovala jsem prsteny — a vše bylo dobře. Čeho dívka potřebuje víc?

Čeho potřebuje víc — a zvláště ze zámožného domu, jako jsem byla ja? Číst a psát — trochu kreslit a hedvábím vyšívat — tomu mě byli naučili. Také jsem hrála Moschelesovy komposice, a mladí panáčkové stojíce okolo fortepiana tleskali, až jim rukavičky praskaly. Moje guvernantka se dokládala svou čistou krví francouzskou, že ani rozená Pařížanka ž a ň tak jemně nevyslovuje jako já; taneční mistr byl vytržením bez sebe, když jsem do-

vedla poslední krok milostné gavoty, a moje matka plakala radostí, když jsem deklamovala Schillerovu Píseň o zvonu. Co potřebuje dívka víc? Není-liž jich na tisíce, jež ani tolik nevědí a neumějí? — a jsou přece živy — a jak živy! — Ó šťastní pošetilci!

Věru, dnes mám velikou chuť do žertu! — Povídám, že jsou živy! — Proč by nebyly! Kamelie za mým oknem je také živa, můj kanárek je také živ, i mají všeho v plné míře, cokoli jen srdce — nebo žaludek a několik chatrných kořínků ráčí. Hledí na svět, a svět hledí na ně, a nikdo nestýská.

Ale já stýskám! Co se otevřely oči duše mé, od té chvíle stýskám. Dětská radost moje prchla. — Slunce svítí — a já vidím jen samé temnosti; nebe se pne — ale jen jako pokrývka nad velikým hrobem; lučiny kvetou — ale není tu, koho bych strakatým věncem ozdobila. A proč bych i kvítí trhala? Není-li každá píď vlasti naší půdou posvátnou, kterou by tisíc květů mělo zdobiti? — Ach, co mi čarovné slovo vlast v uších zaznělo, a já jsem svaté tajemství jeho v hlubokosti mladého, vřelého srdce pojala: v tu chvíli spadlo i bělmo s očí mých — teprve vidím, co se vůkol děje, teprve jsem nahledla v život, teprve žiju.

Žiju a stýskám? Žiju a bloudím v temnostech? — Ó, raději bych zpívala veselé písně a raději v jasnosti sluneční se procházela... ale nemohu za to. Vidím, že všude něco schází, a ráda bych pomohla; ráda bych duši svou, krev těla svého na miliony částek rozdělila a po všech větrech mezi pohlaví naše poslala, aby padla v úhor srdce jeho a vzešla jako úrodné semeno. Ach, byla by to krásná smrt, kdybych svou krví jiné mohla uživiti. Ale takto chodím a toužím a umírám toužením. A opět se krev bouří, opět všecka hořím, opět cítím

v sobě sílu — a proto teprve žiju! To je život. Ano — věčné střídání touhy, naděje a malomyslnosti, boje, klesání a vítězství.

To byla skvostná beseda! — mně se ještě hlava točí. A jak se všickni bavili! Taková bohatá, blahorodá paní je věru velmi šťastna, že tolika přátelům tak pěkný večer může připraviti — ó, hrozně šťastna! Přála bych jí, aby mohla každého dne slaviti svátek. A jak jí všickni děkovali — a jakou radost měli, když bylo... po všem. O šťastní ubozí!

Slečinky měly hořkost v srdci a sladkost na jazyku — dobře jsem to pozorovala — kdykoli na jiné dražší náramek nebo staženější tílko zpozorovaly; kdykoli jiná trochu více tancovala, kdykoli se okolo jiné trochu více šviháků nastavělo. Není-liž pravda — jaké neštěstí! Nejsou-liž hodny politování?

Mám zvláštní potěšení, když se na naše dívky podívám. Jaká to krásná strakatina květin — beze všeho zápachu. A mně se smějí — vím to dobře — jáť bych se jim bez pochyby také smála, kdybych byla j i m i a ony m n o u! Co mohou za to, že jsou t a k o v é a ne j i n a k é! Které z nás dáno tolik síly, tolik schopnosti nebo příležitosti, aby mohla sama bělmo své strhnouti? Já se jim nedivím. Já byla jsem také taková, dokud mi ná-hoda... ne, ne! to nemohu nazvat n á h o d o u! Byl to prst věčného řízení, jenžto zkouší tak dobře jednotlivého člověka jako celé národy, navštěvuje a k velkému poznání je přivádí.

Našim dívkám se nedivím. Pohybujíť se, jak jim byli nohy nastrojili; dělají, čemu se byly naučily — provozují kousky, jaké do nich byli vpravili — mluví, jak jim jazýčky podřízli,.. jsou to dobré dušinky, plné ochotné

vůle, měkkého srdce a chytlavého rozumu. Kdyby jen byly k něčemu vedeny!

Jim se nedivím, ale sama na sebe se zlobím: Proč k nim nemluvím, jak se mi co v srdci ozývá? Proč jich nevyvedu na vrch a neukáži jim pokladů požehnaného království, k nimžto by se měly hlásiti?... Či-li se k tomu nehodím? Nedospěla jsem ještě posvěcení, abych mohla o věci národní důstojně mluviti? Vždyť potřebuji jenom srdce odkrýti a ukázati ten svatý plamen, který mě nyní zahřívá. Nemohly by odolati.

Že by nemohly? — jen se neklam lichotivou nadějí! Ano, kdyby bylo srdce jejich ještě tak ryzí, jako vyšlo z ruky Stvořitelovy, pak by se zahřály plamenem prsou mých; ale srdce jejich je otočeno, ohrazeno marností a předsudky tohoto světa a potřebuje dlouhého a tuhého očišťování, nežli je dech nadzemského zápalu pronikne.

Znají mě již sice — ale jen tak, jako mnoho jiných věcí na světě znají. Oči jejich tkvějí na povrchu. Vědí, co je slupina moje; ale co pod ní vězí, toho se jen domýšlejí, to hádají.... a z toho povstávají podivné báchorky. Nazvaly mne Vlastou — a myslí, že kdo ví co dovedly. Znají to jméno dle pověsti — nejspíše z van der Veldovy činohry nebo z nějakého starého románu, a poněvadž jiného neznají, daly mi právě to. Nehněvám se. Snad mu přivyknu, a nebudou se diviti, až já některou z nich pokřtím Libuší nebo Tetou.

Co si ostatně o mně mají myšliti — toho bezpochyby samy nevědí. Ale já jim podám k tomu klíč, já jim rozsvítím pochodeň v temnosti. Něco již ovšem o té češtině slyšely — ale co? Kdo jim měl tu pohádku vysvětliti? Aby se po rozlušténí samy sháněly — to jim za to nestojí. Kdyby to byly módní žurnály — to by ještě prošlo. Kdo by také, neveda o tom, hledal perel ve skořapce, jako je ubohý náš jazyk — že ne?....

Však činí dost, když mě jmenují „eingefleischte Böhmin“.

Jim se nedivím; ale něco jiného naplňuje mě hrozným podivem — naši pánové! Či nestojí psáno: I bude pánem tvým? Toho se držím. Ale jinak — chraniž nebe, abych takového člověka nazvala svým pánem! Tyto stroje z rukou krejčů, tanečních mistrů a pojezdných! Vědí-li, jaká fraška právě panuje, jaká tanečnice právě hlavy mate — kdo při budoucích dostizích nejlepšího koně postaví — kde se nejskvělejší mastička na vousy prodává: tu vědí dost, až tuze mnoho; již mohou někomu něco přepustit. A jednoho z těch měla bych nazvati svým pánem?

A však co se budu nyní horšiti? co žalovati? co mysl nemilými obrazy naplňovati? — Pod oknem klokotá slavík, měsíc mi hledí do okna...

Byla to spanilá, libodechá, slastiplná noc. Stála jsem u okna — pode mnou zahrada v plném květu, nade mnou jasný měsíc a miliony hvězd, přede mnou v šerém polosvětlí velebné skaliny Vyšehradské.

Nahnula jsem se s okna, a libý větérek chladil tvář mou a hrál s mými kadeřemi. Ale nedbala jsem toho. Myslila jsem na něco jiného.

„Víš-li pak již? Tyto dny přijede tvůj nastávající!“ — S těmi slovy skočila odpoledne sestřenice Beti do mého pokoje.

Můj nastáva...? Ach, je pravda! Mám již milence a ženicha — haha! Na to bych byla málem zapomněla! Mým starostlivým rodičům — dej jim Bůh věčnou slávu! — připadlo jednou, postarati se mi o choté, dokud jsem ještě na vodítkách běhala; avšak navzdor slibům obou rodičů neměli jsme, jak se podobalo, ani jeden ani druhý

příliš veliké chuti do růžových vazeb stavu manželského. Ludvík byl již nyní třetí — čtvrtý rok v cizině za svým povoláním... Já jsem naň pomalu zapomínala. Vždyť jsem ho i před tím byla vídala málo kdy.

Hleděla jsem v tichou noc a myslila: Co se z Ludvíka asi udělalo!... Posetilé myšlenky, ježto mne celý den stíhaly. Proč mé srdce tluče nepokojněji? Mám se čeho báti? — Nemám. Upřadatele osudu mého Bůh povolal před časem k soudu svému — nechť před ním zodpovídají, co mi připravili! Ale já se nedám spoutati. Nedám. Svobodna jsem — svobodna jsem vzrostla — a nezadám svobodu bez úplné náhrady.

Nemohu si Ludvíka již ani představiti; ale svět okolo mne chce dotvrzovati, že s ním budu šťastna a že se půl kopy žádostivých přítelkyň závistí roznemůže. Já na to nemyslím. Ve mně se zmáhá jakási nechuť. Snad by to mluvilo ve mně jinak, kdyby Ludvík nebyl pro mne ustanoven.

Tedy jsem ho viděla... ale skoro jsem ho nepoznala. Bála jsem se prvního setkání. Hlava moje byla plna myšlenek — ale nevěděla jsem, která z nich se vyplní.

Z Ludvíka se udělal krásný muž! To mohu směle napsati. Ponejprv spatřili jsme se u jeho strýně Dolinské — byl se právě sotva navrátil. Dvorně se omlouval, že mi nemohl hned složiti poklonu — zdálo se mi, že mluví pravdivě. Slova jeho zněla alespoň tak upřímně, jako uhlazeně; oko jeho spočívalo na mně... anebo jsem se mýlila? Pokojna jsem nebyla — to vím: neboť mě překvapil. Jáť jsem si ho docela jinak představovala — bylyť i chvíle, kdy jsem si přála, aby se mi nelíbil. Dějeť se nám tak často s věcmi, které se nám vnucují.

Ale Ludvík mne překvapil. Jesti to obraz spanilého

muže, a celá společnost byla jím okouzlena. Poznala jsem ponejprv, jak jediný muž mysli všech může ovládnouti. Jak živě umí vypravovati! — a přece též nenuceně a vždy jako náhodně. Ani dobrotu srdce, myslím, nelze mu upříti — a rozum? — tuším, že by mohl půl tuctu jiných panáčků poděliti, a ještě by mu zbývalo. Co byl všecko viděl! Co byl všecko poznal! Cesty jeho nebyly marnými projížďkami.

Měla jsem trudnou, těžkou noc. Ludvík mi ležel na mysli a pak mi sklouzl i do srdce — náramný nepokoj zmítal celou bytostí mou.

Co je to? — Mělo by se přání rodičů vyplnit a strachy moje zvrátit? miluji ho?.... Mohu těmito osmi písmenky vysloviti bouři, která jeho příchodem ve mně povstala?... Ano, tak by mohl, tak by snad musel muž vypadati, jemuž bych s milostí ruku svou zadala... tak by mohl vypadati, jejž bych nazvala pánem.

Ale budu jej moci tak nazvati? Budu se moci k němu s celou duší přivinouti?... Jedno musím u něho nalézti — jinak se nevyplní snové moji; jinak se nebudu ani v čarodějna jich tenata vrhati. Čechem musí býti pán srdce mého a ruky mé! Ale to jest právě, co můj nepokoj vzbuzuje — to, a nikoli pouhá láska.

Milovati bych jej mohla — to cítím na tlukotu srdce svého, to poznávám z tajemného hlasu, který celou mou bytostí prochvívá. Bylo mi o něm tolik šlechetného praveno, i viděla jsem to zářiti z očí jeho; ale budu jej smět milovati?

A kdybych směla? — Pak — ach, pak by se ovšem uskutečnil ideál mých snů. Po boku takového muže mohlo by se jíti životem jako pod štítem strážného ducha květnou zahradou, a požehnáním oplývalo by okolí, kamkoli

by cesty naše vedly. S mužem, kterýžto v srdci svém stánek lásky vedle oltáře vlasti rozbil — který národ svůj i nad ženu miluje: s tím byla by pouť pozemská jako pouť živým rájem. Z pramene lásky jeho řinul by se proud blahodatných činů a ovlažoval by znovu rozseté símě naší národnosti!

Ale až dosaváde se bojím tuto myšlenku mysliti! Kdybych se snad zklamala... ne, ne! raději na to ani nemysliti a kochati se jen v květnatých sadech blouznivého srdce.

Dnes k nám přijde! — Zimniční tušení potrhává duši mou.

Byl u nás. Duše moje byla přichystána jako k velikému svátku. Umínila jsem si, že mu vyjdu naproti, jak jsem — bez obalu, bez lesklých šupin úzkosrdcího obyčeje a dobrého tónu, aby mne poznal a v nejskrytější hlubinu srdce mého nahledl. V našem poměru nemůže býti nic prospěšnějšího, nežli brzké, úplné poznání.

I myslila jsem na první pohled, že rád ke mně přichází — že mu bylo od prvního setkání kus obrazu mého v duši uvázlo; aspoň to ústa jeho pravila, a oči to dosvědčovaly. Byla to sladká hodina mého života... ale ja se opět strachuji! — veškerá blahost moje sloučila se v tuto hodinu, a já vypila jsem číši určených mně rozkoší téměř do dna. Nic mi nezbylo.

„S tlukoucím srdcem a s jakousi bázní očekával jsem hodinu, kdy jsem vás opět měl spatřiti. Ale stál jsem s očima zavázanýma před svým Eldoradem — s bojácnou nohou před rájem, kde na mne andel života čekal...“

Takto ke mne mluvil. Mne blahové bylo, jako by mne

hudba nebeských krajin ochvívala; i myslila jsem, že slyším více, nežli jsem v skutku slyšela... že slyším, co mi nejvřelejší a nejtajnější touha srdce mého šeptala.

Dnes — ani nevím, jak se dělo — držel ruku mou v rukou svých, pravice jeho ovinula se okolo těla mého, a rty jeho spočinuly na rtech mých. Bylo mi, jako by duše moje do něho vcházela. Necítila jsem ničeho, co by mně tento svět a život bylo na mysl uvedlo — onen okamžik, jediný krátký okamžik.... ach, kdo vysloví rozkoš jeho?... ale kdo vysloví i míru neštěstí mého, kdybych se v Ludvíkovi — zklamala?... Těžce napsala jsem toto slovo. Nebudu se jím daremně strašiti. Štěstí moje rozvinulo se v první květ — budu se jím těšiti. K zármutku jest dosti času, až jestli hladový červ korunu jeho skutečně ohryze.

Dobrý, tichý papír! — co ten všecko snese! — Psala jsem něco o rozkoši, o blahosti — a opět jsem to čtla. Třeštivé, slabé srdce! Tedy by na světě nic jiného nebylo, co by mne výše opojilo, plamennéji roznítilo, nežli sladký omam mužského políbení a procitlé milosti?... Ano, miluji Ludvíka, hlas tento zní z celé bytosti mé, a ohnivý síp vězí tak hluboko v srdci mém, že bude rána dlouho krváceti....

Ale nechci-li muže, který by vlast nad ženu miloval? — A já sama měla bych lásku k vlasti se zřetele pustit?.... My prý jsme arci stvořeny jen k milování, od nás nepožadují ničeho, co za okres manželské a mateřské lásky dosahuje; ale já sama požaduji od sebe tolik, jako od muže lásky své. Milovati budu vlast více, nežli choť.

Ó moje blahé — bláhové sny! Moje radosti, moje pošetilosti! Jak náleží vesele a strakatě začíná se to okolo mne točiti. Smála bych se, kdyby mi slzy v oku nestály — kdyby se mi ruka netřásla... ne, ne, dnes nemohu psáti.

Na mém stolku ležela Slávy Dcera v druhém, něžném vydání. Je to má nejmilejší společnice, když mi srdce přetéká, nebo když se v něm spousta rozprostříti hrozí.

Ludvík vzal útlou knížku do ruky, podíval se na ni — oči moje lpěly s trapnou dychtivostí na tváři jeho... usmál se! Podíval se na titul — podíval se na mne a opět se usmál. — Česky? prohodil konečně. Tedy je to pravda?

Co? toužila jsem zvěděti.

Bylo mi praveno, prohodil Ludvík opět s lehýnkým úsměchem, že mé spanilé nevěstě něco do hlavinky vlezlo, co jí tam nyní jako zlý šotek dovádí. Však mi rozumíš, milostně důvtipná Toničko!

Ba nerozumím! odpověděla jsem hlasitě, a tváře mi hořely... nevím, zda-li studem či hněvem.

Nu, vždyť je to maličkost, a nic na tom nezáleží, řekl zase Ludvík jako hravě. Kdo ví, jaké slabosti ty na mně naleznes, při nichž budu míti většího shovívání potřebí, nežli ty při své libůstce.

Slabosti? — libůstce? opětovala jsem tiše, s utajeným dechem.

A co by to bylo jiného, tvé zalíbení v mrtvém jazyku?

Nyní to bylo patrné a zřetelné, kam slova jeho směřovala. Otřásla jsem se bolestným tušením.

V mrtvém jazyku? odpovídala jsem, a každým slovem

zmocňovalo se mne větší zanícení. — Nazýváš jazyk mrtvým, jenž v ústech milionů žije a větví jest národů, rozložených od moře Adriatického až k severním, věčnými ledy pokrytým pustinám? Jazyk nazýváš mrtvým, kterého otcové nás obou — neboť i tvoji otcové honosili se jménem českým — krví svou hájíce, zůstavili nám jako posvátné dědictví — který nyní rozkvétá a krásné ovoce přinésti slibuje?

Bůh mu ho požehnej! — ale já mu toho neprorokuji. Jazyk je pouhá forma; věk nynější není však dle toho, aby formy hájil a pěstoval. Raději se hmotou obírá; důmysl a pilnost jeho vyvádí ob den jiné a jiné úkazy, jiné výrobky — a při tom nepomáhá jazyk. Naši dnové jsou dnové parních fabrik a všechnu sílu lidskou vynahrazujících strojů.

To jsou — nelze to upříti; ale toliko u těch národů, jichžto jazyk, jako nejsvětější palladium ostříhaný a pěstovaný, v plné síle bují a spanilým květům ducha lidského na světlo pomáhá; kde jazyk, v národu zrozený, s jeho strastmi a slastmi srostlý, jako čarovné trubice mysl a srdce veškerého lidu probíhá, myšlenku k myšlence, cit k citu přenáší, který jako první a poslední prostředek národní vzdělanosti a osvěty slouží ....

Ludvík se usmíval. Vidělať jsem, že moje slova za výraz a označení pouhé libůstky považuje. Chvěla jsem se na celém těle.

Tak nazvaní vlastenci, řekl na to, mají v osobě spanilé nevěsty mé horlivou rokovatelku, a trochu více ohně jest mi u krásné pleti skoro milejší, nežli tuze málo — zvláště když je tak neškodný, jakož, doufám, i tvůj jest. Věř mně, to se všecko podá — to všecko přejde; až jen mým okem do světa nahlédneš — pak se budeš sama své libůstce smáti.

Já?! — já smáti se něčemu, co jsem za hlavní základ života svého ustanovila? Nikdy — nikdy!

Vzkřikla jsem, říkajíc tato slova, a všechna krev vběhla mi do tváří. Cítila jsem plamen její.

Nu, nu — však nebude tak zle, moje horlivá Antonie! usmál se ještě Ludvík a bral mě za ruku. Nejsem takovým tyranem, abych ti nechtěl nějaké hračky dopřáti.

Nemohla jsem náhle odpověděti. — Ó moje blahé — bláhové sny!

A já ho miluji! Tolik šlechetných vlastností ho zdobí, celý svět mi přeje štěstí, a já se třesu — já se bojím. Plamen a led spočívá v prsou mých.

Ach, proč se mi nezjevil jako jeden z oněch sladkých a ničeho v sobě nechovajících, ničeho neznačících panáčků?... Snadno bych se nyní rozhodla!.... Či mohu doufat, že se zjinačí? Ne, to nemohu; a jeho světoobčanství zůstane kamenem, o nějžto se moje láska zvrátí.

A nyní již docela! Teď ani neodporuje — teď se jen usmívá, když o národnosti a vlastenectví začínám mluviti! Mé pevné přesvědčení, můj hluboký cit považuje za hračku!... Jen kdyby nečinil, jako by mne s útrpností poslouchal a slabosti mé shovíval!... Proč neodporuje? proč se nepře, když mi nevěří? a že mi nevěří, to vysvítá z celé jeho bytosti. Kdyby se přel, mela bych přece naději, že se smýšlení jeho zvrátí. Ale takto....?

Začínám se báti, že mu srdce pod rozumem zahynulo... a co mi s takovým společníkem na celý život?

Ne, ne! tak to nemůže déle trvati. Této muky strašlivé nejistoty a žravé bázně nemohu déle snášeti. A kdy-

bych mohla ještě s dobrým svědomím říci: Nejistoty! — ale každé hnutí žil mých praví, že je to jistota — hrozná jistota.

Ubohý Pohorský! — Zdá se býti tak upřímný a poctivý. Ohně a lesku Ludvíkova arci nemá — ale tím jemněji zahřívá jeho srdečnost, jeho dobrá vůle. Srdce mi krvácelo, když ho Ludvík střelami svého vtipu a své výmluvnosti týral; každé slovo bodalo i do prsou mých, neboť bylo zamířeno po národním citu.

Ubohý Pohorský! — Přijel, aby rozkošemi hlavního města se potěšil; ale místo radosti podali mu žluč — a to v domě vlastní příbuzné, ku které se tak důvěrně utekl. Byla jsem jako v mučírně a nemohla jsem snésti jemného pohledu jeho, kdykoli modré oko své na mne upřel, jako by se ptal: A to je přítel — ženich tvůj?.... Ját jsem přece slyšel, že jsi celou duší drahé vlasti oddána, a ty trpíš po boku svém člověka, který si ze svatých věcí jen smích tropí? — A toho jsem nemohla déle vydržeti. Ujala jsem se Pohorského — šlechetný hněv uchvátil a roznítil důvtip můj... ani sama nevím, kde ve mně ty jiskry a blesky vznikaly, ježto se pak na Ludvíka sypaly. Byla jsem v skutku rozhorlena... styděla jsem se před tou čistou českou duší, že jsem se láskou Nečechovi oddala.

Byl to hořký okamžik v mém životě. I Ludvík popustil jazyku volnější uzdu... ne, ne, tak to nemůže zůstati.

Musím a budu mu psáti. A kdybych měla o kus lásky jako žebračka od domu k domu choditi — raději žebrati, nežli vésti život s mužem, jenžto by si posměch tropil z citů mých. Že mne nemiluje?... Ráda věřím — ale ne, nikoli! my dva nemůžeme se milovati, srdce naše nemohou v jedno splynouti!

Arciť — kdyby mohl býti jinak! — ó, moje duše trne rozkoší, když pomyslím, co by mohlo být! — Ale musím se s láskou v srdci nejhoršího odvážiti.

Ludvík se dokládal svatou přísahou, že nemůže beze mne býti živ. (Str. 291.)

Psala jsem — a skála svalila se s prsou mých. Ano, tak jsem musila učinit — nyní to teprve jasně poznávám.

Jak bude dále mluviti srdce mé? — Umlkne tak snadno? — Ne, v to nedoufám. Svodně vstupuje napořád do hlubin jeho obraz Ludvíkův — a já bych tak ráda — ach, tak ráda rozpjala po něm ruce své. Ó, krvavé slzy bych plakala!"

Ludvík byl dnes u mne. Bouře byla v prsou jeho. Temné oko jeho planulo — tváře jeho byly ubledlé...

Víš, co jsi mi psala? ptal se mne hlasem polotajeným, a zrak jeho spočíval na mně, jako by si chtěl cestu k srdci mému propálit. Ale vydržela jsem pohled jeho... ach, vždyť se napínaly peruti ducha mého blízko něho novým životem!

Vím, co jsem psala, řku tiše, ale pevně.

A ty bys byla opravdu s to, abys pro přepjatou náklonnost k věcem...

Mlč, mlč — a nedotýkej se bolestné rány poznovu! Vímť, co říci hodláš — a musím tě ujistit, že dovedu učiniti, co jsem napsala.

Ne, ne — toho nedovedeš! Což je lásce po sporu jazykovém? Co je jí po tom, jakým jazykem rozpráví? Láska si rozumí, i kdyby zůstala němou.

Moje láska k t o b ě nemá arci nic proti tomu, jakým jazykem k ní rozprávíš; ale já jsem ti již pověděla — já jsem ti psala, že miluji také svůj národ, a na této lásce zakládám bytost svou a povolání své.

Ludvík potřásal hlavou. Černý mrak zastínil tvář jeho... Nerozumím ti. Nemohu toho pochopiti...

To není pravda! zvolala jsem náhle. Pochopuješ to, sice bys nemohl s nadšením mluviti o ženách, jimižto se jiní národové jakožto vzorem vlastenectví honosí. Pocho-

puješ mne — ale úmyslně, tvrdohlavě uši odvracuješ a oči zavíráš a srdce ledovou hradbou obtáčíš, aby k tobě nikudy přístupu nenalezlo poznání.

Činíš mi křivdu! Mám úplné a jasné poznání věcí, k nimžto jsi vášnivě přilnula; ale nemohu na ně hleděti očima — jako hlubokomyslný Pohorský.

Anebo já! doložila jsem, tónem jeho jsouc popuzena. Ó, jen to řekni bez obalu! Pohorský je ve tvých očích sprosťáček — a já nejsem nic lepšího.

Antonie!

Ale já ti pravím, že může Pohorský i já tak zdravýma a jasnýma očima na věci hleděti, jako ty — a že může ten prostinký, anebo, jak's ty ho nazval, hlubokomyslný člověk tak vřelý a čistý cit v sobě chovati, jako ty.

Aj, ten prostinký venkovan nalézá u tebe vřelého zastání! Měl-li by snad jeho pěkný statek před tvýma očima tolik půvabu a lesku...

Dále nemohl mluviti. Zakřikla jsem ho; ale i já nemohla jsem dalšího slova vypraviti. Rozuměla jsem, kam směřuje — neboť Pohorský se byl příbuzné svěřil, že by mne byl učinil vládkyní svých pokladů pozemských, kdyby Ludvíka nebylo; — a náramná litost projala duši mou. I vrhla jsem se na pohovku, abych ukryla své slzy.

Ludvík ležel u mých nohou — a z úst jeho proudila slova tak dojemná, tak lichotivá, tak prosebná, tak omlouvavá... ach, byla jsem v té chvíli jen slabou ženou, a napájela jsem se zlatým výtokem srdce i mysli jeho! Dala jsem se pohnouti prosbami jeho — uvěřila jsem slibům jeho; ach — nebyla jsem se ještě nikdy opojila nektarem blaženého smíření — nevěděla jsem, že takovéto okamžení nesmírným vírem duše uchvacuje a nade všechno povážení a odhodlání unáší.

Ludvík se dokládal svatou přísahou, že nemůže be-

mne býti živ... a já jsem mu ráda věřila. Ó, kdo mi poví, co mě k němu víže? A kdo mi poví, jak se kostky naše vrhnou?

A přece tedy – přece! Ó, teprve bych si zvláštní písmo vymyslila, abych mohla nakresliti, co se ve mně dělo a co se ještě děje. Ale ne, nikoli! Nebudu se namáhati — budu to prostě a tiše líčiti, abych tu chvíli poznala i po létech...

Byli jsme u Květinovských. Uzdravení Helenčino slavilo se velkou společností. Domácí vynaložili, seč jen síla stačila. Všecko bylo v rozkošném rozmaru.

Pohorský mluvil s mladým člověkem, jehož zevnějšek mě velice dojímal. V kvetoucích jeho tvářích spočívala půvabná mužnost, v celé podstatě jevil se mír a jistota. Doslechla jsem, že je to pěstoun domácího synka — ale člověk, v němžto prý se Květinovský byl náramně zmýlil a jehož prý co nejdříve zbaviti se zamýšlí. Ale hošík, zdálo se, nacházel na svém pěstounovi veliké zalíbení. Bylo viděti, že k němu celou duší lne.

Bylo to živé, lahodné, roztomilé dítě — ve všem opak pyšného tatínka. Oči mu jen hrály — a kdykoli se někdo z hostů na něco ptal, vždy měl odpověď na jazyku.

Gustave! slyšela jsem náhle otce hlasitě vzkřiknouti. a zlostí naběhla mu na čele žíla. Pak následovalo ještě okřiknutí po německu.

Co chceš, tatínku? obrátil se k němu hoch s dětinskou důvěrou.

Neumíš nic jiného, nežli uši vzácných hostí hloupou češtinou urážeti?

Pardonnez-moi, tatínku! usmál se hoch nevinně. Já jsem myslil, že jsem mezi Čechy.

Za to se musím u vás poděkovati, zlatý pane infor-

matore! spustil nyní Květinovský na vychovatele. Jak vidím, učíte syna mého krásným věcem.

Vím zajisté, že jsem učinil svou povinnost, odpověděl tento hlasem vážným, a tváře jeho zarděly se vysokým plamenem. — Školní zkouška dokáže, zdali jsem dovedl, seč domácí učitel býti může.

Zde není řeč o školním učení; zde se jedná o pošetilostech, kterými Gustavovi daremně hlavu naplňujete.

Dovolte, pane Květinovský — nerozumím vám.

K čemu potřebujete dítěti z takového domu, jako je náš, učením nepotřebného jazyka čas ukrádati? To si nechte pro lid svého druhu...

Prosím — prosím, pane! vskočil mu pěstoun do řeči, ustaňte, abychom se nemusili oba zardíti! Že jsem Gustava v jazyku toho lidu cvičil, z něhož sám také pochází, učinil jsem proto, aby se jednou v životě osvědčiti mohl jako zdárný syn té země, která ho v lůně svém odchovavši, pokladů svých v hojnosti mu uštědřila; — učinil jsem proto, aby nezůstal za šlechetnými syny německého, francouzského nebo anglického národu, kteří jazyk otců svých milujíce, vlasti své největší služby prokazují, když v jazyku i národnost lidu svého zachovávají — a učinil jsem posléze proto, abych si to nemusel za hanbu a vinu pokládati, kdybych tak nadějnou ratolest bohatého domu nebyl tím svatým plamenem zahříval, bez kterého nižádný šlechetný člověk život blahodějně a dle hodnosti člověka tráviti nemůže — totiž bez lásky k vlasti.

Nyní jsem věděla, proč se Květinovskému nelíbí — a dobře jsem mu rozuměla! I hnalo a pudilo mě to silou neodolatelnou, abych vystoupila jako vyznavačka téže víry a postavila se mu pomáhavě na bok.

To máte svatou pravdu, jala jsem se tedy mluviti. Nevím, co byste chovanci svému blaženějšího do prsou vložiti mohl, nežli když v něm vzkřísíte onen posvátný plá-

pol, jenž nás k vlasti a národu víže, na povinnosti naše poukazuje...

S dovolením! přikročil v tom rychle Ludvík a pojav mě pod paží, odváděl mě stranou, jako by mi něco důležitého a tajného svěřiti měl. Um Gotteswillen, Antonie, blamire dich nicht! šeptal mi při tom do ucha.

Co je? co ti to připadá? řekla jsem nemálo žasnouc — a dech se mi úžil.

Prohánějí koníka svého doma — kde tě nikdo nevidí — proti tomu nebudu nic míti. Ale veřejně se ti vysmějí —

Tak? — a ty bez pochyby také? ptala jsem se, a srdce moje bouřilo, jako by bylo chtělo klenbu ňader proraziti.

Miluji tě, šeptal zase Ludvík — to víš — a láska snese mnoho slabostí; ale rozum nesnese žádných — pošetilostí.

To byla veliká a rozhodná chvíle mého života. Patrně videla jsem, že mi Ludvík neporozumí — a že mi slíbil, co nikdy splniti nemůže... A vůle moje byla ustanovena.

Všemu konec — nedám se již klamati. Jako věkopevná skála jest úmysl můj — raději krátce krvavou ránu snésti, nežli po celý život žravou chorobu v sobě vléci.

Psala jsem... byla to poslední slova mezi námi. I budu srdci svému veleti jako tyranka. Pohorský je poctivý muž — bude nyní ohradou, kdyby se chtělo blahové srdce v nové, úzké koleje vymknouti.

Slíbila jsem mu ruku svou...

Léta uprchla — neměla jsem péra v ruce, abych jím střídavé pohyby srdce v pevné tvary ustálila. Obrátila jsem oči svoje od papíru k životu — i měla jsem velikou potřebu takto učinit. Musilať jsem na mnoho zapomenouti a do mnoha jiného se vmysliti. Blaze mi, že jsem to dovedla!

Najednou kmitl se blesk tichou krajinou mého života — otřásla jsem se. Ludvík se navrátil. Zděsila jsem se jeho zjevu. Ona kvetoucí, skvělá postava — v chatrném oděvu světem hnaného uprchlíka. Ale Vesuv prsou jeho ještě nevyhořel; poslední jeho výbuch měl mě ještě ožehnouti.

Ubohý! — nyní leží mezi námi vypálená poušť...

Nikdy již jsem ho neočekávala. Myslilať jsem, že kosti jeho prachnivějí na řecké půdě — a vzpominka na něj ochvívala mě jenom chvílemi jako blesk rozkošného snu. A tu je nyní najednou!

První zvuk jeho slov zazněl v duši mé jako drahá, dávno a vroucně milovaná píseň .... já bláhová poznala jsem v té chvíli, že se obraz jeho v mém srdci ještě tak lesklými barvami skvěje jako druhdy — že bylo jen slabého zavanutí potřebí, aby s něho prach sletěl... v celém významu stala přede mnou prošlá léta jeho zkoušení, a dětinské, slabé srdce bylo by mu snad letělo v ústrety: ale on zdesil a zkazil jeho let... mně bylo v tu chvíli, jako bych teprve nyní lásku svou k hrobu nesla — jako bych se teprve nyní všeho blaha měla odřeknouti.

Ale později jsem mu porozuměla — i odpustila jsem. V tísni odporných osudů byla mu zůstala jediná naděje — s tou se navrátil a myslil, že se byl zase oklamal. Proto bouře jeho — proto zoufalost jeho!

Neměla snad — ale musila jsem zevrubnější zprávy o něm nabýti. Nevím, zdali mě kdo pro to pomluvil — ale jsem odjakživa paní činů svých a světským soudem nedám se mýliti. Přeptávala jsem se tedy.

Byl nemocen. Mnohé a těžké trmácení po nešťastné poslední výpravě, kdežto byl i v tuhém zajetí uvázl a jen divem se osvobodil — a snad i naše setkání přemohlo tělesné jeho ústroji. Já jsem si to tak alespoň vykládala, když jsem o samotě sedíc, tobolku jeho prohlížela. Jako obrazy v kouzelném kukátku tancovaly přede mnou výjevy z minulých let — radostné a žalostné, a srdce moje trnulo hořem i rozkoší.

Byl nemocen; věděla jsem o každém postupu jeho nemoci, chvěla jsem se při každém zhoršení a radovala se při každém zlepšení. Byla jsem dle své domněnky poslední pouto mezi ním a sebou přetrhla — a nyní teprve lpěla jsem jako nové prosloveným čarodějným slovem na osudu jeho. Veliké tušení prochvívalo, pozdvihovalo duši mou! — Nemohla jsem mysliti, že by se byl z krvavých, láskou k staré, drahé otčině dýchajících bojů na půdě řecké s týmž srdcem vrátil, s jakým byl do nich odešel; — že by se nebyla svatyně prsou jeho otevřela, a na oltáři jejím svatý plamen nevyšlehl, pro který se cesty naše rozběhly. Myslila jsem, že musil konečně pochopiti význam slova láska k vlasti... proč by se byl sice z líběchladícího stínu vítězně vlajících praporů řeckých později vrhl k severu, aby ulevil prahnoucímu srdci?...

To všecko budilo se nyní v mysli mé.... a já jsem slzela.

Ale slzy moje uschly!... Co dělá Antonie? byla první slova jeho, když byl po dlouhém zanícení všech smyslů poprvé zas jasně okolo sebe pohledl... Co dělá Antonie?... a já jsem to vyslechla z úst vérné osoby s třesoucí se duší — a pak jsem se smála a hrála se svými dětmi jako pouhé dítě.

Konečně — ano, teď se mohu k tomu přiznati, teď mohu radostně říci, že nebyly sny moje marnými hrač-

kami roztouženého srdce... konečně jsme se opět viděli! Byl u mne. Ulekla jsem se ho — ačkoli jsem si byla přála, abych ho jednou na těch místech spatřila, kde nyní v skutku stál. Musím se nyní leknutí svému smáti.

Tak jsem ho nebyla ještě nikdy spatřila! Bled, hlubokým želem odechnut — ale mužnější, ušlechtilejší než kdy jindy stál přede mnou, a já bláhová netroufala jsem si v první chvíli ani oka přímo naň upnouti.

Odpusťte, že se ještě jednou opovažuji — začal mluviti, a v duši mé zaznívaly zvuky z časů dávno minulých i nedávné ze Šárky — ale mnohem zajímavěji, mnohem jemněji, mnohem pronikavěji. — Pošetilost moje vás urazila tak nešetrně, že bych musel bez vašeho odpuštění po všechen věk palčivou výčitku v prsou svých živiti. Považujte mne za žebráka, jenž bos a nah okolo chrámu Fortunina ruce spíná, a darujte mu slovo smířlivé — třebas i prsa vaše byla pustinou, na nížto se pro něj žádné jiné kvítko útěchy nerodí!

Po tom jsme stáli mlčky proti sobě. Cítila jsem, že musím odpověděti — a nemohla jsem. Těsno bylo mi v krku, ale rozkošně v srdci — a musila jsem se dáti do smíchu; ale v smíchu tom zavlhly také oči moje.

Pomyslete, že jsem sama Fortuna, promluvila jsem při tom, i podala mu ruku — a že jsem vyslyšela prosby vaše!

Držel ruku mou — držel ji pevně a tiskl ke rtům.

Děkuji vám za tento léčivý balsám, řekl při tom, a jasný pablesk osvítil na okamžení tvář jeho... jakož vám nyní vřelé díky vzdávám, že jste mě vehnala do školy.

Já? — do školy?

Byli to vážní, těžcí dnové, mluvil dále s přízvukem tiché, trudné vzpomínky — ale takoví musili na mne přijíti, mělo-li se otevříti srdce mé — a břemo spadnouti

s očí mých. Musil jsem teprve viděti, jak se pro vlast umírá — musil jsem slyšeti pláč zoufajících a smích doufajících — musel jsem teprve na řecké půdě poznati, k jakým výsostem láska k vlasti člověka z prachu povznésti může; abych slovům vašim porozuměl. Tam se teprve otřásly a popraskaly kruhy okolo prsou mých — tam se teprve roztoužila duše má — a já vrhal jsem se na cizí, ale krví a slzami posvěcenou půdu a objímal ji, vzdychal po své vlastní a přál si pro ni zapotiti čelo své a zmozoliti ruce své. A když se pak zraky povznesly a utkvěly na rozčilené krasavici, ana umdlévajícího jinocha k novému a trvalému boji proti zuřivému Moslemínu popouzela: tu mi tanula na mysli vaše podoba, a já hluboce jsem zasténal a tiskl křečovitě nakřivenou šavli.

Měl jste snad chuť hlavu mu srubnouti? přejala jsem mu řeč v blahém rozmaru.

Antonie! zvolal živěji, a oko jeho spočinulo na mně v rozkošném toužení. Poznal jsem brzy, co jsem byl doma ztratil, a věčně živá vzpomínka provázela mě jak ochranný anděl. Usmyslil jsem si, že se již nikdy nevrátím do krajů, kdežto jsem byl svévolnou rukou oltář své blaženosti skácel. Tu mne došla zpráva — první to a poslední — že se choť váš odebral na věčnost. Ta zvrátila úmysl můj — ta mě vystvala z poměrů mých, ta přetrhla vazby mé. Byla to nejistá, kratičká zpráva od člověka, jenž byl v domě mých přátel několik dní ztrávil — ale já jsem jí věřil jako hlasu božímu. S nebezpečenstvím života přikradl jsem se k domovu, chtěje tlouci na dvéře jeho, aby mi štěstí v ústrety kročilo .... tu, nu vždyť víte, co mě žárlivostí a zoufalstvím oslepléhо potkalo...

Vím, vím! Musila jsem také jednou zkusiti, jak se omdlévá, a polekati člověka, kterého jsem před tím jak živa nebyla viděla.

Jehož jsem já však za šťastnějšího považoval, nežli jsem kdy sám byl.

A víte již nyní, že jste byl na omylu? ptala jsem se, nemohouc lehkého uzardění potlačit.

Nejkrásnější naděje moje leží nyní pod sněhem mužného úmyslu a nesmějí dříve v zelené pupence vyraziti, dokud jim nezasvítí paprslek vaší milosti.

A myslíte, že jim někdy zasvítí? — ptala jsem se tesklivě. — Já jsem se ještě nezměnila... a v dětech mých začíná se jeviti smýšlení matčino.

Ó, tedy mně dejte v září ducha svého se zotaviti, řekl Ludvík vřele — nechte mě rok, dvě — tři léta čekati, abyste nahledla v duši mou... nech mě jen doufati, Antonie, že mi vykážeš v srdci svém místo vedle své lásky vlastenecké, když mé shledáš blahosti té hodným!...

A já — já nemohla býti takovou ukrutnicí, abych mu byla tak srdečnou prosbu odepřela.

Přečten byl deník tetičky Pohorské i s posledním jeho přívěskem — a byl jsem již opět na nohou do jejího příbytku.

„Milostpaní," začal jsem tam k ní s radostnou tváří mluviti, „již mám titul i konec k své povídce."

„Není možná? — A jakými čarami jste to nalezl?"

„Jednoduchým prostředkem. Uteku se k bohatému prameni vašeho srdce a ducha — přivěsím deník váš ku práci své — nazvu to všecko: Láska vlastenky, a bude po vší nesnázi."

„Ale vy bohaprázdný člověče — vždyť jste měl psát o sobě a jiných lidí nechat na pokoji? Ani nevím, jak by se naše dvě historie pod jedním kloboukem srovnaly."

„Ó výborně! Nazvu to novellou — a to jméno snese ledajakou smes. Mistr německé novelly Tieck, praví, že může býti podivna, svévolná, fantastická, žvatlavá, zabíhava k věcem vedlejším, tragická i komická, že může býti všech barev najednou; já tedy použiji toho výroku — a . . .“

„A? — co se zamlčujete?“

„A dam nasi praci dohromady tisknout jako novellu.“

„Jen se opovažte!“ hrozila mi tetinka svým pěkně táhlým prstem.

„Nevím si jiné pomoci!“ pokrčil jsem rameny, „a jestli že až dosavad na tom trváte, abych spisovatelskou praci o Emilii zápasil —“

„Až dosavad — až dosavad!“

„Tedy musím denníkem vasim na své vypravování blýskavou korunu postaviti.“

„Jen se opovažte!“

Ale ja jsem se přece opovažil; neboť jsem viděl libý úsmev její, i věděl jsem, že ji k nastavající svatbě nemohu větsi radost učinit, než když ji řeknu: „Nemluvila a nepsala jste nadarmo! Zde onde padnou vase slova zanste jako zlata zrnka v srdce nasich divek a vzejdou a rozvinou se libovonným, sterobarevným květem.“

Na den sv. Emilie z rana — sotva se moje Emilie probudila, nasla na svem stolku vedle rozličných darů, jakož jsou: nový klobouk, hedvábne saty, nausnice a dvanácte nejtensich kosil, take svazek tenkeho, pěkne popsaneho papíru, a na něm obálku s temito slovy:

Milá dcero! Dnes je Tvůj svátek. Co mám, to Ti dnes ještě dám. O příští Tvé svátky — kdyby mne tu již nebylo — a chces-li: o celý Tvůj budoucí život bude starati se člověk, který, jak jsem z těchto archů se dověděl, Té miluje, a kterého již jako syna svého objal

Tvůj otec.

Jaké to archy byly, nepotřebuji snad zřejmêji dokládati.

LÁSKA VLASTENCOVA.

NOVELLA.

(Psáno roku 1842.)

Skalický má hezký venkovský stateček, při něm bujné role a úrodné sady, skrovnou domácnost a velké sousedstvo. Do nejbližšího města je trochu daleko, pročež obyčejně sousedé souseda častěji navštěvuje.

Na den sv. Anny 183* sjeli se okolní přátelé ke Skalickému, jakož obyčejně každý rok o svátku choti jeho dělali. Byli veseli a plni hovoru. A jaký to byl hovor! Nejstrakatější. Pomyslete si jen, jak to na venku chodívá, kde k denním klepům městským času nezbývá, anebo se alespoň příležitost nenaskytuje. Asi čtyři mladší a starší paničky se svými muži, asi pět ještě mladších panenek a panáčků — ti toho po několikadenním, několikanedělním mlčení napovídají! Avšak nebyly to jen samé věci z obyčejné, oblíbené konversace o bálech a čepečkách, o kartech a procházkách! Něco bylo arci takového — neboť kdež bydlí neohrožený hrdina, který by tento pražível našich besed vůbec do kořán vyhubil? — a pomsty krásného pohlaví se nebál?

Velikou část rozprávek a rokování zaujímaly — jakož věci velmi přirozené a sluchu ženskému velmi lahodné — láska a manželství.

Láska!... Kolik se již asi o ní namluvilo a kolik

napsalo? A kolik se ještě napíše? Kdyby sama Věčnost povstala a jako žena velikánská ruce věkodlouhé až nad tisíciletou hlavu povznesla, v pravici i v levici držíc tak veliký a čistý pergamen, že by se jím sama zastřela: ani tato nepřehledná, neobsáhlá bílá tabule nestačila by k vyzpytování a zapsání všeho toho, co jest láska!

Jsou to tři malá slovíčka! Co — jest — láska; ale rozum lidský jich nepostihne. Nechť nad hvězdy vylétá a boh jejich měří, anebo v ledvinách země se přerývaje, pohádky o minulosti a budoucnosti tvoří: lásky přece nepronikne. Láska mu uklouzá. Jakmile začne lásku drobnohledem prohlédati, anatomickým nožíkem probírati anebo chemicky destilovati — již mu mizí pod rukama. Kdo začne o lásce rozumovati, již jí nezná, již neví, co láska jest. Lásku lze jenom cítit. Otcem, pěstounem a panovníkem lásky je srdce. Lásce nerozumí, lásky nepostihne, lásky nepozná nikdo jiný — nežli srdce....

„Ráda bych přece věděla," prohlásila se ve společnosti osmnáctileta brunetka — dívka jak oheň, „ráda bych věděla, může-li v skutku někdo tak milovat, aby na celý svět okolo sebe zapomněl — jak romány povídají!"

„Proč ne?" ozval se mladý, pod komandem bohaté manželky stojící muž. „Kdo může při lásce zřetel ještě na něco jiného upnouti mimo předmět lásky své, ten již lásky nezná; láska nemůže ani jiná být."

Měl sice pravdu — ale ostatní se potutelně usmívali; neboť viděli, dokud se tento z brusu nový obhájce lásky o ruku a sto tisíc nynější vládkyně své ucházel, že i mimo ni očima střílel po věcech, jež v obyčejném životě „hezkými děvčaty" nazýváme, a že ve šťastné houbě leskookých srnek a vrkavých holubinek slávu svou vyhledával.

„Je vidět, že slečinka ještě nemiluje a nemilovala," ozval se justiciár Kalina s polovičním úsměvem, „sice by

o neskonalé, vše přemáhavé mocnosti lásky nepochybovala, nýbrž věřila by v sílu a prudkost vášně, která pojednou z člověka anděla, pojednou zase ďábla činívá.“

„Zachovej Pán Bůh — a neuvoď nás v pokušení!“ usmála se dívka. „Nechci být ani ďáblem ani andělem, ale tak něčím mezi oběma, co všem mužským hlavy mate — n o t a b e n e: kteří za to stojí!“

„Tu máme věčnou pohádku o ženské přirozenosti!“ promluvil opět Kalina. „Ale mějte se na pozoru, hlavy matoucí slečinko — aby se na vás nevyjevilo, o čem ještě nevíte — a o čem jaksi pochybujete. Já alespoň neznám náruživosti, v které by člověk tak snadno na své důstojenství, na své božské početí a na veliké, věčné povolání, na vše svaté právo bližního zapomněl, jako právě z lásky činívá. Z lásky člověk přeskočí slepě veliké meze povinnosti, které mu hlas boží v duši pošeptal, prst věčného řízení v prsa napsal a obecní blaho černé na bílém před oči postavilo. Z lásky člověk stane se zlosynem, vrahem...“

„Ha!“ otřásla se brunetka směšnou hrůzou. „Až mi husí kůže naskočila. Totě pravý satanás — ta láska, a pan justiciar zná její kruté spády tak výborně, jako by spisoval francouzské romány.“

„Není divu!“ zachechtal se vrchní Dolanský, Kalinův starý přítel. „Jakožto poctivý mládenec nezná pan justiciar lásky s jiné strany, než jak se mu i n p r a x i anebo raději e x o f f i c i o v protokolech a výpovědech zločinův ukazuje. Že ne?“

„Odkud ji znám — to sem, moudrý pane kollego, nepatří!“ odpovídal Kalina, pohravaje si masličkou bílého sátku na krku. „Ale že ji znám, k tomu nebude třeba těžkého důkazu... Ostatně ptala se Lotinka, může-li se z lásky na celý svět zapomenouti, a kdo na svět zapomíná, většim dílem něčeho zlého se dopouští. To jsem chtěl slečince povědeti. Člověk není na světě, aby na něj

zapomínal. Veliká část, a ke cti člověčenstva řekl bych rád: většina milujících to také ví a plní; a takoví se arci nehodí do francouzských románů; ale těch se výrok můj netýká.“

„Ah, to je jiná!“ ušpoulila brunetka svou rozkošnou hubinku. „Pan justiciár tedy mocnosti lásky vůbec nezatracuje?“

„Prosím — právě naopak; hodně prudkou, ale arci také šťastnou lásku k nebeskému stvoření, jako je na př. slečna Lotinka, musí smrtelný člověk za pramen vší pozemské blaženosti považovati!“ ukláněl se letitý právník s potutelným úsměvem. „Ostatně, třebas neměl v záležitostech lásky takové zkušenosti, jako náš, pod sladkým břemenem stavu manželského vzdýchající pan vrchní: nesmíte mě přece za takového tvrdohlavce považovati, jenž by zatracoval city, které již nesčíslnou sumu husích brků k nesmrtelným veršům rozplamenily a ještě posud všechny břinkavé a drnkavé loutny novými strunami potahují.“

Skalický se byl mezi tím zamyslil. Hlasité usmání a rozmanitý hovor hučel mu v uších jako ječení lámajících se vln. Duch jeho zanesl se v minulost — rozmanité obrazy vstupovaly mu před duši.

Nepojal, co se vlastně mluvilo. Byltě jako v polovičném spaní, až pak ho najednou otázka: „Co tomu říká náš milý hospodář?“ z hlubiny myšlenek na povrch úplného bdění vynesla. Tak se probouzí někdy ve snách pohřížený člověk pouhým jemným dotknutím.

I pozvedl hlavu. Oči jeho přeletěly celou společnost. Bylo na nich viděti, že se ptají: „Co jest?“ — Hosté se srdečně zasmáli.

„Kde pak se touláš?“ ptala se ho kvetoucí choť, za jeho zády stojíc a přes rameno k němu se kloníc. „Poslechni! Máš říci, co se ti zdá nad lásku mocnější? — My jsme to již učinili, a co konečně vesměs

za nejmocnější a nejlepší uznáme, to posadíme na trůn veškerých říší zemských, a panování lásky pomine!“

Skalický pozdvihl očí svých, a pohnuv hlavou, dostal se s ústy svými na ústa manželčina — i potrestal ji políbením za strašlivý úsudek. Pak žádal věděti, jaké nepřátelské mocnosti se již proti lásce do pole vyslaly, a tu mu byly jmenovány v podivné míchanici: rozum, peníze, bázeň boží, vlastní zisk, vzdělanost, povinnosti občanské atd.

„Nechtějme se o to hádati,“ řekl po krátkém rozvažování, „abychom z přátelské besedy neučinili učené a proto snad i trochu omrzelé kollegium! Prohozená otázka o mocnosti vášně, kterou nazýváme láskou, přivedla mě na její záhubnost, jakož i na prostředky, jimiž by ji člověk důstojně upoutati mohl — a v tom jsem zabloudil ke skutečným událostem, které by místo všeho jiného mudrování arci snad nejlépe k oné otázce odpověděly.“

„Ah — nějaká zamilovaná historie! — kousek romantiky! — něco smutného! — snad z vlastního života?“ — Těmito průpovídkami obsypala jej zvědavá společnost.

„To nesmím vyzradit!“ řekl Skalický polo usměvavě, a bolnosladkým vzpomenutím trnula prsa jeho. „Ale jestliže vesměs dovolíte — přinesu dnes malou obět památce drahého přítele a přečtu vám několik dopisů horoucně milujícího srdce, které jsou v mých rukou.“

Oči a tváře všech paniček a dívek zářily radostnou zvědavostí. Muži se usmívali a kývajíce hlavou přisvědčovali.

„Nebojím se,“ mluvil Skalický dále, „že svěřené tajemství prozradím. Vím zajisté, že přítele mého žádný z vás nezná — a do vašeho útlocitu mohu se nadíti, že mě zbytečným vyptáváním po jeho jméně trápiti nebudete. Musíte si pomysliti, že čteme z brusu novou novellu, při níž to vám jeste tu sladkou jistotu uděliti mohu, že není to

pouhá smyšlenka — výpar básníkova mozku beze vší pravdy a skutečnosti.“

„I toť zní pořáde podivněji!“ zvolala brunetka. „Již tedy jen začněte! Slibuji vám se své strany vše, co k tomu potřebujete: pozornost, mlčelivost, úplnou víru i jiné věci. Jen začněte!“

Skalický odešel do svého pokoje, aby přinesl dopisy, ježto slíbil čísti. Za ním cinkaly šálečky. Společnost pospíchala dopiti kávu — a když se Skalický navrátil, seděla jako nejzvědavější a nejpokojnější obecenstvo při vystoupení nového, ještě neznámého koncertisty.

Seděli v prostranném domku zahradním. Okna byla otevřena; staré, husté lípy kolem stavení šeptaly při lehkém, teplém větru tajemné písně a prostíraly vůkol sladký chlad. S blízkých záhonů vysílalo množství peřestých květin lahodné kadidlo. Ke čtení a poslouchání nemohlo býti krásnějšího místa ani pohodlnější chvíle.

„Tu to máme,“ řekl Skalický, svazeček urovnaných a hedvábím stažených dopisů před sebe na stůl klada, „tu to máme, co nám svým způsobem podá odpověď na otázku: Co je mocnější než láska? Ale především musím poznamenati, abyste neočekávali žádných podivností, zapletených událostí anebo vypočítávání příběhů, po kterých se houf obyčejných čtenářův shání. Nemohu vám nic jiného podati, nežli výlevy horoucího, čistého srdce, ježto ve své tísni hledajíc úlevy a útěchy, přede mnou se odkrývalo se svými bolestmi a blahostmi. Jakýž asi člověk můj přítel byl a co asi přátelství naše obsahovalo, poznáte snad nejlépe z dopisů samých. Nebudu tedy o tom jako v předmluvě slova šířiti.“

Mezitím rozvázal dopisy a vzal nejstarší z nich do ruky. — Po krátkém zamlčení začal čísti....

Nehněvej se, že jsem nepsal dříve! Nežli se člověk v novém hnízdečku urovná, je trochu času potřebí, a dokud jsem říci nemohl: Tak a tak to se mnou vypadá! — nechtěl jsem tě jalovými zprávami nuditi. Nyní sedím v pořádku.

Naše městečko je hezké, lid se mi zdá dobrý — snad se tu novému radnímu s boží pomocí nějak povede. Děkuji nebesům, že se mi to místečko naskytlo. Sedím tu jako malé kníže a nelituji, že mám spravovati poctivé malomešťáky. Jsem pánem svým a mohu několik mladých let ztráviti bez křivení zad, bez klopení očí, bez ponížených tváří. To ať si nechají lidé, kteří vzdychají po hlučnějších a snad i výnosnějších místech. Já nejsem pyšný — ale toho všeho nemohl jsem nikdy vystáti. Jsemť arci jako na konci světa, ale jsem v českém koutečku — a jsem spokojen.

Nyní ti musím něco vyjeviti, co snad není beze všeho významu.

Přišed do našeho milého městečka, neměl jsem arci hned pohodlný příbytek po ruce. Odstěhoval jsem se tedy prozatím k vdově po svém předchůdci, která byla o mé nesnázi zvěděla a ochotně mi jeden pokojíček odstoupila. Je to již obstarožná a — jak se podobá — správná žena a výborná hospodyně.

Ví také, jak mluviti. Byl jsem již nejednou povděčen náhodě, která mě v domácnosti její uvedla. Není však sama; je tu ještě dcera. Nemohu ji arci barvami Rafaelské Madonny malovati — chraniž Bůh! Je pouze, jak říkáme, obstojná, snad i hezká, asi pětadvacitiletá, ale dobrého, měkkého srdce, beze vší pýchy. Vidím to na ní dle chování ke všem lidem, s nimižto ji denní život svádí. Nemá pranic na sobě, čím se tak zhusta dcerušky radních pánů vyznačují, na př. vysoko nastrčený nosíček a podobné přídánky. Obstarává celou domácnost.

Ondyno jsem ji pozoroval a vida, jak se přeochotně, bez únavy, bez reptání, ano i s libostí v kuchyni a pokoji otáčí, připadl jsem na myšlenku... nesměj se, bratře!... jaké by to asi bylo, kdybych měl takovou osobu napořád okolo sebe — a kdybych ji pojal za choť.

Myslím takhle. Člověk ve třiceti letech, denně při aktech a v kancelářském prachu, hlavu plnou městských pletek — ten již nepoběhne na květnatou lučinu, kdežto mezi nevadnoucími pomněnkami věčně kvetoucí růže lásky zaváněj. Co mne až posud v říši lásky potkalo, zanechalo jen jizvy v prsou mých; — jsem arci úplně uzdraven: ale myslím, že je již pozdě, abych ve svém srdci nový stánek té nebešťance upravil. Milovati — v jediném smyslu toho slova — již nebudu. Ale Lucinka je děvče, která vší vážnosti zasluhuje, a já mohu říci, že se mi něco ozývá v srdci, co lze vroucím k ní přátelstvím nazvati. Potom si myslím: Jednou budeš chtít svou domácnost přece nějak uspořádati; samoten na celý život nezůstaneš; bohatou se nedáš krmiti — a tady máš ten svůj prospěch, že nebudeš muset teprve dlouho zkoumati, pátrati, ucházeti se a tak dále. Jak se mi zdá, obírá se podobnými myšlenkami i Lucinčina matka... a dívka sama?... Nu, vždyť uvidíme.

Neboj se, milý bratře! Srdce moje nebude buřičem, a rozum praví: Učiň tak! Bedlivě jsem Lucii pozoroval: mohu se s ní na plavbu vlnobitným mořem tohoto života vydati. Jest to věrná, čistá, pokorná duše — a v ušlechtilé způsobě představuji si ji jako hospodyni. Jeť v ní nekonečná starostlivost a pravá ženská oddanost. S rozumem jejím, to jest s vyšší vzdělaností... tuť ovsem, abych se ti upřímně přiznal... nevypadá to tuze skvele. Jeť vychována pouze pro život domácí, pro hospodářství. Otec byl kovaným paragrafistou; mimo zákony byly mu všechny knihy

jako sůl v očích. Kromě školních věcí Lucie nečtla skoro ani řádečku. Ale nic neškodí. Přiznává se k tomu také, a to mi dělá dobrou naději, že se to v krátkém čase změní. Budeme čítati... vzdělám si ji za posuzovatelku svých prací.

A tu jsem konečně u bodu, strany kterého na mne dotíráš boje se, abych nezaschl. Neboj se! Nastoupil jsem arci dráhu života, která s básnictvím — neb alespoň se spisovatelstvím — špatně se shoduje. Ale toť víš, jinak jsem nemohl. Něčím jsem býti musel — neboť postaviti se do světa a podepříti se o péro své jak o žezlo, jemuž veškerá země poplatek skládá — k tomu jsem neměl smělosti. Medicina se protivila srdci i žaludku. A něco jiného?... Ne, ne! Co se stalo, stalo se. Neměj o mne strachu!

V tom okamžení mi připadá, máme-li podobné přísloví, jako je německé: Die Ehen werden im Himmel geschlossen. Zdá se mi, jako by staří Čechové v záležitostech lásky svobodněji byli jednali a toliko hlasu srdce svého poslouchali. I měl bych najednou chuť, trochu se poněmčiti a držeti s věrou národní, že se manželský stav v nebi ustanovuje. Proč jsem přišel právě k této vdově do domu? Proč... a však arci!... posud nic nevíš.

Naše stará paní se rozstonala. Bolestné rány dostihují člověka spíše, nežli jasné paprsky sluneční. Bojím se, že nevydrží. Vidím to na starostlivé tváři našeho lékaře. Co by pak bylo z Lucie? — Velikého jmění zde není a přátel nemá; vím to, neboť jsem již zasvěcen v rodinné poměry. Jediná mladší sestra její žije na saských hranicích u staré tety, po které prý jedenkráte budou děditi. Budoucnost dceřina dělá také matce velikou starost. Je to rozsáhná matrona, plná zbožné oddanosti v osud, plná trpělivosti, plná vděčnosti k svému dítěti, které se nehne od jejího lože.

Zdá se, jako by nemocná cítila, předvídala, že se musí se světem rozloučiti. Mluvíť o tom a těší bědující Lucii, ačkoli jí samé po tváři vždy veliká slza běží. Nejednou jsem již chtěl přistoupiti a říci: Nebojte se, drahá paní — já jsem tady, já Lucie neopustím.

Nemohu dokončiti; právě pro mne posílají, že je s nemocnou zle. Měj se dobře!

Dopis tvůj, milý bratře, nad míru mě potěšil a posílnil. Nalezlť jsem pevnou berlu, o kterou se úmysl můj opírá, pevnou podporu, při které důvěra moje dorůstá. Děkuji ti; s utěšenější myslí přistoupím nyní k oltáři. Ano, ano! Div se, již jsem tak daleko. Nelituji, že jsem tak učinil; nebojím se, že jsem se přenáhlil. Tyť sám schvaluješ předsevzetí mé.

Poslyš, jak se to stalo. — Nemocná byla usnula. Lucie vstala od lože a přistoupila k oknu. Slunce zapadalo a vysílalo nám oknem své nejkrásnější zlaté růže. Lucie stála jako v nadpozemské záři, zraky své prosebně i důvěrně ku prameni vší milosti pozdvihujíc. Proudem kanuly jí slzy po ubledlých tvářích. Rtové její se pohybovali, jako by šeptali modlitbu. Moje srdce chvělo se útrpností a sladkým přáním jí pomoci.

Důvěřujte v Boha a dobré lidi — jal jsem se mluviti. Neplačte, Lucie! Umění lidské je vrátké — doktor se mýlí — Bůh vám matku zachová.

Lucie vrtěla hlavou.

Ne, ne! tak zle jí nebylo nikdy. Takovýma očima nehleděla na mne nikdy — takovým hlasem nemluvila nikdy. To je smrt!

I zakryla si tvář oběma rukama, aby nemocnou štkáním neprobudila. Přistoupil jsem k ní, snaže se pláč její zastaviti. I bral jsem ji za ruku.

Lucie — pobožna, rozumna Lucinko...

Vrtěla zase hlavou, jako by mne prosila, abych dále nemluvil. Potom přistoupila k stolu a utírala si šatkem slzy.

Vím, co mi chcete říci, pravila. Ale jak můžete vyhledávati pevnou mysl u dívky, která se má s jedinou útěchou, s jedinou podporou na tomto světě rozloučiti? Kam se obrátím samojedina? Kdo bude moje upřímná radkyně, moje přítelkyně?

Což tady nejsem já? ptal jsem se ji hlasem polotřesoucím; i cítil jsem, že přišlo okamžení, abych otevřel srdce a shodil s něho kámen pochybnosti. Či nechtěla byste ve mne důvěřovati? Lucie! mluvil jsem dále tichým hlasem — a pojav ji oběma rukama za pravici, položil jsem ji na srdce své — Lucie, nedivte a nehněvejte se, že tohoto okamžení používám — — chcete býti mou?

Třásla se; cítil jsem to ve všech žilách. Mé významné nabídnutí ji překvapilo. Plamen jí vyskočil na tváře; nemohla oči pozvednouti.

Nejsem-li vám protiven, Lucie — začal jsem zase — chtěla byste se mnou odvážiti se na pouť vezdejšího života...?

Mezi tím jsem ji až k sobě přitáhl a k srdci přivinul; přitulila se ke mně a křečovitě ovinula mě levicí svou.

Volno bylo mně v onom okamžení — volno: tak asi, jako když vykonáme šlechetný čin. Zdálo se mi, že jsem prost vší pozemské tíže, a že se mohu vznésti v řísi povětrnou, čistou, všeho bolu prázdnou. I potkala se ústa naše, a já přísahaje dívce v duchu, že při ní jako muž setrvám, vtiskl jsem polibení na rty její, pečeť závazku našeho. Zvědělť jsem pak také — Lucie mi to s horoucí tváří poseptala — že mě miluje.

Matka se probudila; přistoupili jsme k posteli. Radostný úsměv, odlesk přístího blahoslavenství, rozlil se jí

po zsinalé tváři, když vyslechla v sladkobolném, tichém plesu plačící dceru a prosbu mou o její požehnání.

Vztyčila se — klekli jsme u lože, ruce její dotkly se hlav našich. — Bůh s vámi a se mnou! vykloužlo se rtů jejích. Pak sklesla nazpět — a duše její zaletěla ku Pánu. Neduh, pokoušející se již od několika let o plíce její, vyrval matronu z náruči naší.

O dnech po smrti její, o pohřbu a jiných truchlorouchých záležitostech nebudu ti povídati. Vystrojili jsme průvod důstojný, bez marné nádhery. — Druhý den potom ptala se mne Lucie, zdali hodlám nynější příbytek podržeti, či má-li se ona odstěhovati?

Proč? ptám se s podivením, nemoha hned smyslu slov jejích pochopiti.

K vůli světu, odpovída s očima sklopenýma. Nerada bych, aby lidská ústa měla co mluviti.

Tu jsem jí rozuměl. Těšila mne útlá starost její, ale musil jsem se zasmáti. Podivno, nač lidé hned připadnou. Já bych byl jakživ nevzpomněl, že se to nehodí, abych s osiřelou, osamotnělou dívkou zůstával. A v skutku jsem ani nic zlého v tom nenacházel. Lucie jest mojí nevěstou — a měl jsem ubohou nyní se zármutkem jejím nechati o samotě? anebo ji k lidem cizím strčiti, kde by snad se přetvářeti a spravedlivé hoře potlačovati musela?

Bojíš se mne, Lucie? ptal jsem se jí důvěrně, ruku jí podávaje. Ona pak vložila do ní ruku svou, a stisk její mi pověděl, co jsem žádal věděti. — Či chceš sama sebe trápiti, s těžkostí svou zůstati o samotě a přítele svého se zbaviti? Ty's moje — a chce-li svět mluviti, nalezne slov, i kdybychom na dvou koncích světa bydlili.

A tak zůstalo všecko v staré koleji. Letitá žena pomáhá mé Lucii v domácnosti, a já očekávám s tichou, mírnou myslí den, který nás po skončení slušného smutku spojí před oltářem.

Zarmoutil jsi mě zprávou, že nemůžeš na mou svatbu přijeti. Byl bych ti zjednal hezkou družičku — tak aspoň povídá moje Lucie.

Minulý týden přišel jsem domů z radnice, a uspořádav potřebné věci, šel jsem navštívit svou nevěstu.

Dnes uslyšíš podivnou novinu, zvěstovala mi Lucie s jakousi malou nesnází. Jenom se nehněvej! — Při tom mi podala rozpečetěný list.

Byl od její sestry. Ubohé děvče jí oznamovalo, že obstarožná teta najednou se provdala za mladého hejska, že je celý dům převrácen, naděje na dědictví ta tam, jí samé že hrozí mrzuté chvíle od zhýralého strýčka, slovem: že jí nelze déle u tetinky zůstati.

V této chvíli — psala jí — nezůstává mi jiné útočiště, nežli tvá sesterská náruč. Vím sice, že jsi v ní hlavní místečko jinému již vykázala — ale pro sestru zbude v něm snad přece nějaký kouteček. Oznam to svému vyvolenci a popros ho jménem mým, aby nebyl otčimem jediné sestře tvé, dokud jí svět něčeho neposkytne, aby vás nemusela obtěžovati! Na začátku budeš v novém hospodářství potřebovati věrné pomocnice, můžeš-li míti upřímnější, nežli jaká se ti mou osobou nabízí?... Ach, drahá Lucie! žertovala bych, kdybych mohla jen slzy ukrýti, jež mi při tom po lících kanou.

Dočetl jsem a — nevím proč? — pořád ještě hleděl jsem do listu. Chtěl jsem z něho snad obraz švegrušin si utvořiti?...

Nu, co tomu říkáš? ptala se mne posléz Lucie, blíže ke mně přistoupivši a ruku na rameno mé položivši.

Že se těším na novou z brusu družičku, řekl jsem — a tebe, milý bratře, lituji, že nepřijdeš. Mezi námi řečeno — Anežka byla prý jako dítě velmi hezká. Teď jí tu arci několik let neviděli.

Škoda, že jsi tady nebyl! Měliť jsme den, plný tichých, sladkých radostí. A jak bys byl se potěšil s naší Anežkou! Jest to podivné stvoření. Sestře ani dost málo podobna. Člověk by myslil, že je to vtělené veselí, živý pramen nebeského rozmaru, který tak pořádku v říši pozemského žití se prýštívá. Mysl její leskne se jako věčně modrá obloha: za usměvavou tváří, za přívětivýma očima nehledal bys hlubšího citu — a přece, přece! Prsa její jsou aeolská harfa; nejmenší dotknutí — a ve vnitřku jejím, v svatyni srdce jejího zní tóny tak jemné, tak sladkobolné, že se v slzy rozplývají.

Hezčí než moje Lucie není; očekával jsem více.

Ale ty jsi se velmi změnila! pravila k ní moje prostinká Lucie.

To vím! usmála se beze vší nesnáze. Děti obyčejně ze své krásy vyrůstají. Ale ostatně se nemám čeho báti; vždyť nejsem nevěstou.

Ale přes to spočívá něco ve tváři její, co tajným kouzlem více k sobě vábí, nežli nejpravidelnější spanilost. Její pěkné, plné, malinové rty — za nimi dvě řady perel — veliké, živé, modré oko — z každého slova, z každého úsměvu, z každého hnutí vane dech panenské milostnosti. A švihlé a přece plností až bujné tílko, na němžto sedmnácté jaro spanilých darů svých vysypalo... kdybys ji byl jen viděl, jak v modrých šatech atlasových stála u oltáře! Sama Lucie měla z ní radost, když se byla přistrojila, a ptala se mne šeptem, zdali se mi nelíbí.

Nehleď na ni tak zasmušile, prosila mne; ať si nemyslí, že jí tu rád nevidíš.

Já zasmušile? O tom jsem nevěděl. Byl jsem se zamyslil — v hluboké, přepodivné myšlenky se ponořil; ale že bych se byl chtěl zasmušiti?

Neboj se, Lucie! řekl jsem, ruku jí tiskna. Nenílíž... krásná — chtěl jsem upřímně říci; doložil jsem

však jen: tvoje sestra? — Ale proč jsem nemohl říci: krásná? Přec byla krásná, krásnější v tu chvíli, než Lucie. A proč jsem to nemohl přece říci? — Ach, jakž bych ji byl mohl tak ovšednělým slovem uraziti? Jevilo se na ní v té chvíli něco vyššího, nežli je krása tělesná. Slzy jí stály v očích, a když k ní moje tichá, věčně mírná Lucie přistoupila a se ptala: Co je ti, Anežko? — tu zvolala: Ach, což se nemám z tvého štěstí radovati? a nedbajíc svatebního roucha, vrhla se jí vášnivě okolo krku a vroucně ji líbala.

Sladké trnutí projelo mé žíly — něco podobného nebyl jsem ještě pocítil. Kdybych byl mohl péro namočiti do krve, byl bych napsal dithyramb, že by veškeré tvorstvo bylo plesalo.

Krásný, krásný byl to den! Škoda, že jsi mezi námi nebyl.

Ty's podivný člověk! Tu se raduje, přeje mi štěstí, napíše mi toho, jako by byl celé své srdce vyprázdnil — ale o ní ani zmínky. To mne bolelo! Zdálo se mi, jako bys mým slovům nevěřil. Či jsem tak špatně maloval, že to ani za slovo, za jedinké, chudé slovo s tvé strany nestojí? To jí děláš křivdu.

Anežka jest ochranným geniem naší domácnosti. Je kořením i květem radůstek našich, slunečním paprslkem v starostech našich, životem našeho života. Lucie jde svým odměřeným krokem; bedlivější, pečlivější hospodyně nemohl jsem nalézti. Ale všecko je ticho, všecko je mrtvo v jejím okolí; z duše její nevychází zahřívavý pablesk, jímžto by obživlo, nač oko její připadne, co do ruky vezme, k čemu přikročí. Okolo ní vane život mrtvý — a teprv Anežkou budí se v něm duše.

A její duch — její srdce! Čtla i pojala skoro všechny

německé klassiky, z části zná také anglickou i francouzskou pěknou literaturu. U tety měla příležitost obeznámiti se v čarovných lučinách jejích. Jaký rozdíl mezi ní a Lucií v tomto oboru! Mluvili jsme o Byronovi — moje dobrá Lucinka vyšla ven; měla dlouhou chvíli. Nevím, nevím — kdy a jak v ní ozvěnu srdce svého naleznu.

Ptal jsem se Anežky — jak se jí náš Kollár líbí? — Kdo je to? ptala se s naivním úsměvem. — Mně to připadlo jako skála na srdce. I divila se, že lidé také česky píší; od dětinství žijíc na vzdálených hranicích, v domě pouze německém, v cizí domácnosti, nevěděla, co se děje v domě vlastním.

Mluvil jsem s ní o národě, o jazyku mateřském... oko její, celá duše její lpěla mi na ústech. Slyšelť jsem to z tlukotu srdce jejího, viděl jsem to na plameni tváří jejích, že mi rozumí, že význam slov mých cítí. Mluvil jsem o vlasti, a jako bych posud nevídaný, ale dávno a toužebně hledaný ráj před očima jejíma byl otevřel, plný krásných barev a čarovných obrazů: zanítilo se oko její, ruka její se třásla, a přece tiskla tak vřele ruku mou! — Slza se zastkvěla na krásných řasách jejích, a ústa její šeptala: Děkuji vám. Nyní teprve vím, proč mi posud bylo, jako bych na veliké poušti stála; nyní vím, kde hlavu sklo-niti, kde se přituliti — nyní vím, kdo jsem a komu náležím. Vy jste strhl bělmo s očí mých.

Musil jsem jí slíbiti, že ji uvedu na luhy naší literatury. Honem se dala do čtení, a kdykoliv se z úřadu domů vracím, vím již, že na mne čeká vysvětlování slov, kterým ještě nerozuměla. Jindy zase spolu čítáme, a tu se nám otvírá pole k nejrozmanitějším rozprávkám. Ale usmáti se musím, když nás naše milá Lucie poslouchá, z nenadání hlavou zavrtí a odejde.

Ondyno jsem četl povídku, kterou jsem byl právě dopsal. Anežka a Lucie poslouchaly. Byla to známá pověst

»Což tady nejsem já?« ptal jsem se jí hlasem polotřesoucím.
(Str. 315.)

o Grizeldě. Ale nedal jsem ji mužem zkoušeti a jako v Halmově dramatě tak ukrutnou hru s ní tropiti; chtěl jsem míti Parcivala šlechetnějšího. Ovšem také v mé povídce u dvora Arturova se spanilostí ženy své vychloubá a nade všechny paní u dvora ji vynáší; ale král sám, aby královně dosti učinil, pronásleduje pak oba manžely; dítě jim vzato, Grizelda vyhnána, s nebezpečím života zachrání muže, až posléze král i královna důkazem veliké lásky jsouce přemoženi, mana svého i manželku jeho odprošují, dítě i statky jim navracejí a v srdci svém prvního místa jim postupují.

Seč péro moje bylo, chutě a svědomitě jsem učinil. Živými, ohnivými barvami vylíčil jsem lásku pronásledovaných manželů. Tiše poslouchaly moje ženské; Lucie hleděla na mne svým tichým okem, jako by na kázání pozor dávala; — Anežka hleděla pod sebe, na své vyšívání, a diamantová slza třásla se jí na řasách.

Přestal jsem čísti a hleděl jsem s jedné na druhou.

Od koho je ta pověst? ptá konečně Anežka hlasem, v němžto se ještě útlé pohnutí duše její třáslo.

Já sám jsem ji sepsal, odpověděl jsem s úsměvem, i byl jsem pyšnější v té chvíli, nežli po celý život svůj. Viděl jsem zalíbení na tváři Anežčině. Zdála se býti překvapena. Pozvedla hlavu, a oko její spočinulo na mně jako pablesk sluneční.

Vy jste to psal? jala se mluviti. I podívej se, Lucie, jakého to máme doma hříšného čarodějníka, který fantasií svou tak spanilé světy tvoří a před námi poklady své ukrývá! Či věděla's ty něco, že je pán tvůj básníkem?

Já? tázala se Lucie. Nevěděla. A protože mi to posud nesvěřil, myslím, že na tom mnoho nezáleží.

Nezáleží, nezáleží! Ale ty, chladná osobičko! zvolala Anežka s dobromyslným smíchem. Ty děláš svému panu choti pěknou poklonu. Což pak tě to netěší?

Proč by mně to netěšilo? řekla Lucie lhostejně. Je to hezká povídačka — jenom trochu smutná. Mně bylo těch lidí líto.

V tom bilo sedm na našich hodinách.

I podívejme se, jak tou kronikou čas uběhl! zvolala Lucie jako nově obživlá. Málem byla bych na večeři zapomněla. — Potom vstala a odešla do kuchyně.

Nepsal jsem ti, že je Lucie rozená hospodyně? Tu ji máš. Od první chvíle, co u oltáře osudné „ano“ se rtů jejích splynulo, vjela do ní vážnost usedlé matrony a jakési hrdé vědomí: Teď jsem paní — teď se musím starati o dům svým způsobem a touž měrou, jako se o něj můj pán stará. — Škoda, že nemá sestřina ducha, sestřina i srdce! O hospodářství, o kuchyni, o zahradě, o polích mohu s ní mluviti — ach ano! tu je ve svém živlu! Ale jiná věc nechytí se mysli její. Ale já nejsem velikým hospodářem — toť víš!

Jediný, věrný bratře! Odpusť, odpusť — že jsem tak dlouho mlčel. Divá, zkázyplná mračna přehnala se mezi tím přes hlavu mou: život můj byl pln těžkého zkoušení. Stojím sice ještě v ohni, přepaluje, čistí se duše má; avšak mírněji dmou se prsa, jasněji prohlédá oko. Bratře, poslyš mě! Či-li mám s tím drtícím břemenem na srdci klesnouti a zajíti?

Ó, že jsi mlčel, kdy jsi měl mluviti! Což pak jsi neznal dětinského, důvěrného, pošetilého srdce mého? Nevěděl jsi, že rádo přilne, kde nalézá soucit? — že nemůže zůstávati o samotě, aby nezvadlo? A vždyť jsem jedině proto uvázal se v pouta manželská.

Nyní vím, nyní cítím, proč jsi nikdy o Anežce nemluvil. Já jsem ti nerozuměl. Ale ty's věděl, proč to

činíš — a měl jsi na mne zaslepence vzkřiknouti: Stůj! otevři, protři sobě oči! Propast je, kam kráčíš....

Na mne přišlo jakési živoření beze všeho vědomí; Lucie byla zemí mojí, Anežka sluncem mým, po němžto duch můj květuplná ramena svá rozpínal. Ale nepozoroval jsem, že se kořeny mé pomalu z lůna svého vysmekují — že mi hrozí zvrácení. Náhoda mi otevřela oči.

Anežka nemohla arci ujíti zrakům městečka; já bych se byl soužil, maje snad ukrývati květinu, která je k ozdobě tvorstva stvořena. Brzy poznali cenu její, a mladý náš lékař začal se o přízeň její ucházeti. Mně bylo vždy, jako když mě k srdci bodne, kdykoli k nám vstoupil přes práh. A ona se usmívala! Ach, ty nevíš, co v jejím úsměvu spočívá! Nebe se mi jím jindy otvíralo — nyní jsem se zachvěl smrtelnou hrůzou. Co že mi bylo? — Stydím, bojím se to psáti. Raději byl bych se do rakve položil; myslil jsem, že musím celý svět nenáviděti. Nehodným zdál se mi býti lékař — a po něm veliký člověk přízně Anežčiny. Třásl jsem se při myšlence, že by ji mohl získati — samojediný chtěl jsem ji míti, samojediný chtěl jsem v srdci jejím vládnouti. Každý dárek její milosti zdál se mi býti okrádáním práva mého, v ohnivé obrazivosti utvořeného.

A směl jsem něco říci? — Nesměl, nesměl!... Musil jsem vyznati, že lékař jí zasluhuje. Ale co ve mně žilo, co ve mně bouřilo a zuřilo, nesměl jsem odkrýti. Ach, bratře, nemáš míry, abys poznal a ocenil mé neštěstí! Jako muž byl jsem sám sobě slíbil — jako muž ubohé Lucie před oltářem se zavázal, že ji budu milovati... ne, ne! toho jsem neslíbil, to jsem nemohl! Ještě jsem nevěděl, co jest láska. Ještě nikdy jsem to nevěděl, ačkoli jsem ti psal: Milovati — v jediném smyslu toho slova — to již nebudu. Byl jsem na omylu. Co jsem tedy mohl Lucii slíbiti? Zavázal jsem se konati své povinnosti, vi-

děti, ctíti v ní svou manželku... a tento závazek musím vyplniti, i kdybych měl pod ním klesnouti.

Ach, proč jsem neklesl! Proč se neodloučila duše má, když tělo podléhalo kruté nemoci? Nyní bych měl pokoj.

Již několikkráte klamal jsem se myšlenkou, že miluji! Ó, blažené doby studentské, když každé zaťuknutí srdce, každé zapálení tváří vyhlašujeme za lásku. Nikoli, nemiloval jsem ještě. Pozdě, přepozdě měl jsem tu sladkohořkou číši vypiti. Nyní vím, jak chutná; jed její proudí v žilách mých. Nekruť hlavou — netváři se jako studený, železný svět! Dovedu také na trůn sednouti a vinníka pohnati: Pojď, zodpovídej se, zrádce starosvětských zákonů! Ty se opovažuješ milovati jinou, než kterou jsi z dobré, vlastní vůle... ó, ó mudrci; Dovedu také souditi; to je snadněji, nežli neprotiviti se. A já nemiloval jsem ještě nikdy! Nemám-liž ani teď této almužny pro srdce své žádati? Co chcete za ni? Krev mou? — tu jest. Ach, vždyť jí žádné almužny nekoupím... ne, ne, pramen blahoslavenství!

Usměj se, bratře, nemůžeš-li nade mnou zplakati! Vždyť musím míti srdce, na němžto bych mohl povzdychnouti, požalovati. Ó že jsem tě neměl u sebe! Snad by mě nemoc byla minula...

Musil jsem včera přestati. Dnes počítám, co jsem napsal. Nech zůstane napsáno. Vždyť je to otisk nemocného srdce, které by rádo tvým přátelstvím se uzdravilo. Ty se od něho neodvrátíš.

Miluji Anežku. Miloval jsem ji, nežli mně žárlivost oči otevřela — miloval jsem ji, aniž jsem co věděl, a byl jsem šťasten. V ní se oživili snové, jací kdy duši mou nevýslovnými, nepovědomými touhami naplňovali; v jejím slovu, v jejím úsměvu nalezl jsem ozvěnu citů svých; rozuměla mi Jasné klenula se obloha nade mnou; procházel

jsem se květnatými lučinami nemysle jinak, nežli že to tak býti musí. Náhle vyvstaly mraky nad mou hlavou — pokoj můj zmizel. Žárlivost strhla mé bělmo, žárlivost probodala srdce moje. Sopka vířila v prsou mých, a já nesměl jsem úst otevříti — vždyť jsem stál s Lucií u oltáře! — i mlčel jsem.

Hněv, lítost, láska, nenávist rozžíraly bytost mou. Myslil jsem, že mám právo lásku její požadovati, že mě oklamala — ještě hůře, že si ze mne žerty, posměch tropila. Nevražil jsem na celý svět, na lidstvo, na veškeré tvorstvo. Černá trudnomyslnost pojala mě ve své úzké, těsné okovy. Nikomu jsem nevěřil, každého se štítil, uzavíral se a o samotě plakal — plakal, ano — krvavé, ohnivé slzy jsem proléval, pramen života mého jimi ubíhal a vysychal, Lucie — ta dobrá duše — ó že jsem jí nemohl srdce svého otevříti! umírala úzkostí; ale já nevěřil jsem ani jí, ani... jí! Ach, vždyť víš, komu!

A co jsem jim měl říci? — Neučil jsem se lháti — a pravdu? Neslíbil jsem plniti své povinnosti? — Mlčel jsem, trpěl jsem, až — nevím ani jak — onemocněl jsem. Krev moje byla jako žhoucí olovo, hlava těžká, jako by země na ramenou mých seděla, divé, strašlivé sny točily se mi pod lebkou. Deset dní jsem o sobě nevěděl. Pak opět slétli se moji rozplašení smyslové, a já pozvednuv hlavu, hleděl jsem mdlým, ale tichým okem před sebe.

Celá věčnost ležela za mnou; divotvorná směsice kolotala v ní velikým vírem; dlouho nemohl jsem pochopiti, co se se mnou dělo — až pak její postava a Lucie vyplula z chmurného kolotání.

Buď Bohu chvála! zvolala Anežka třesoucím se hlasem, ruce na prsou sepjavši, a slzy jí kanuly po tváři. Mně bylo, jako bych slyšel anděla, volajícího ke vzkříšení, k věčnému, jasnému životu. Ano, byla mým andělem. Cítil jsem to tak hluboce, tak ohnivě, že ve mně, co živ budu,

toto vědomí nevyhasne. Cítil jsem, viděl jsem, že je mé srdce řetězem magnetickým k srdci jejímu upoutáno, a že tak zůstane až do posledního uderení. Cítil jsem to — ale duše má nepukala při tom zoufanlivou žádostí.

— — Píši to po chvilkách. Jesti to první zaměstnání moje po těžké nemoci. Ony myslí, že mi škodí; ale já cítím při tom úlevu. Mám ještě mnoho — mnoho na srdci. Dříve listu nedostaneš, dokud do něho všecko nevložím.

Anežka je bleda; probděla celé noci u mého lože — nedala si to vzíti; Lucie musila jí to povoliti. Avšak nejenom s tváří — s ní celou stala se v tom čase proměna. Sotva ji poznávám. Oko její nedlí na mně s výrazem oné srdečnosti a nenucenosti, veselé mysli a živého ducha, jímžto mně jindy rozkoš do srdce vlévala. Ale nemohu se na ni hněvati, nemohu se jí ani ptáti — jeť i takto spanilá, ach, je spanilejší! Ale co jest jí? Tichá melancholie pohrává okolo rtů jejích. Zardívá se a opět bledne, když se mnou rozpráví. — Co jest — jí?

Ale tak jsem se mohl ptáti až do soudného dne. Můj rozum nebyl by mi odpověděl, oko moje nebylo by toho vypátralo. Náhoda mě poučila, náhoda ji prozradila. Nikoli, nechci se rouhati věčnému řízení, tomu milostivému, celou přírodou vanoucímu dechu! To byla vyšším, mocnějším prstem přivedená chvíle!

Byl krásný den; mohl i měl jsem trochu vyjíti. Stěny již na mně ležely jako těžké vězení. Okny hledělo, usmívalo se na mne modré nebe, zdola mne vábila malá u domu zahrádka; ale samotného nechtěly mne pustit. Lucie měla bolení hlavy; říkala tedy sestře, aby vzala klobouk a mě doprovodila. I šli jsme; šli, ale mlčeli jsme. Zdálo se, jako bychom klíč k rozpravě byli ztratili; ale srdce byla plna. Moje tlouklo, a ona se chvěla; cítil jsem to, když jsem ruku v loket její položil.

Teplý vzduch ovanul a rozehřál prsa má. Bylo mi volno, jako by se ocelová šupina se mne byla sloupla; pozdvižen jsa nade hmotu zemní vznášel jsem se daleko — daleko v krajiny jara věčně mládnoucího, a ruku v ruce s Anežkou poletoval jsem libovonným kvítím.

Skoro nevědomky byli jsme vyšli ze zahrady a ocitli jsme se na lukách, u blízké olšiny, mezi nížto se nízkými břehy po křemeni jasný potůček proplétal. U něho jsme se maně zastavili.

Se svými lesklými vlnkami zdál se mi býti velikým, širým mořem, v němžto jsem až na dno hleděl a odkud mi nevýslovně sladké ticho a líbezné odpočinutí kynulo.

Moře, moře — šeptala ústa moje. Ó kéž odpočívám ve tvých hlubinách! — I podepřel jsem se lehounce tváří o labutí rameno její, a zamhouřiv oči, zanesl se v myšlenkách.... k svému hrobu. — Tak bych chtěl skonati! myslila duše má, ale zrádná ústa pronesla myšlenku na jevo. V tom okamžení byl bych si s nábožnou myslí vyžádal smrt za jedinou milost boží; ale nebyla to žádost zoufalcova — v té chvíli byl jsem blaženě tich — rozkošné mrtev.

V tom se mi zdálo, jako by rosa nebeská na mne padala a k novému životu mě rozněcovala. Zvolna otevřel jsem oči — Anežka plakala. Slzy její padaly na mou tvář.

Co je ti, Anežko? ptám se jí — nikdy před tím jsem jí netykal; ale v té chvíli nebylo na mně břemene těla lidského; duše moje poletovala svobodně v říši obrazů a žádostí svých.

Co je ti, Anežko? ptám se jí, a ruce moje ovinuly se okolo těla jejího; pozdvihla očí svých — duše naše potkaly se pohledem a přešly dotčením úst.

Rtové její zahořeli na rtech mých silou vřelého proudu;

uchvácena jsouc spočívala v náruči mé a skrývala tváři na prsou mých.

Běda mně! zvolala pak náhle, a prudce z náručí mého se vymknuvši, obrátila se ode mne a zakryla planoucí a zároveň uslzenou tvář oběma dlaněma.

Anežko! miluješ mne? ptal jsem se hlasem třesoucím se nevýslovnou, nikdy nepocítěnou, netušenou rozkoší — duše moje vznášela se na rtech. — Anežko, miluješ mne? — A přistoupiv k ní zase, položil jsem ruku okolo těla jejího.

Mlčela, ale slzy valily se jí proudem po lících, a ňadra její vlnila se bouřlivě.

Život a smrt odpočívá v této otázce, mluvil jsem dále....

Ó vím to, vím to! zvolala hlasitě, a obrátivši hlavu ke mně, hleděla mi s celou duší do očí. Viděla jsem tě umírati — a duše moje hynula úzkostí, hynula, hryzena jsouc zubem těžkého svědomí — hynula — ano přiznávám se ti! — plamenem vášně, o které jsem nic nevěděla, nic necítila, dokud jsme tiše vedle sebe seděli, dokud se... třetí mezi nás nevtíral — doložila šeptem. Ale co z toho pojde? zvolala konečně, rukama úzkostlivě lomíc.

A smíš se takto ptáti, vidouc člověka tonoucího v moři divoprouduém, jejž ochrániti můžeš ruky vztažením — smíš se tu ptáti: Co z toho pojde, když ho zachráním? když mu život daruji?

A byť to byl i život hříšný? ptá se mne ona, a oko její spočívá na mně, jako by chtělo nejtajnější, nejjemnější myšlenku mou vypátrati — a přece znělo v otázce její tolik důvěry, tolik bázně, tolik lásky, tolik žádosti!

Kdo se opováží lásku mou k tobě nazývati hříšnou? řekl jsem, a veškerá slabost tělesná byla se mne spadla. Cítil jsem, že jsem zdráv a silen — ach, vždyť jsem bránil jiskru života svého! Kdo mně může láti, mluvil jsem dále,

že ústa svá skláním ku prameni, abych posilnil umdlévající, vadnoucí v žilách sílu? Kdo mne může trestati, že se tisknu ku plameni, na němžto chci chladnoucího, hasnoucího ducha zahřáti? Kdo může říci: Nemáš býti — zahyň, zemři! — Anežko, ty's jediná, první a poslední, v jejížto rukou život můj leží, ty bys chtěla zkáze mé?

Nechci, nechci! zvolala vášnivě. Ale doufám, že máte více síly nežli já, abyste se vzmužil — abyste omladil i sílu mou. Miluji tě, Vilíme! — nestydím a nebojím se toto vyznání před tváří Všemohoucího učiniti — ale nechať je to naposledy, co o té věci mluvíme! Přijmi toto vyznání — ach, snad by nebyla měkká duše tvá podlehla těžké chorobě, kdybys byl věřil, co jsi snad někdy doufal, nebo kdyby mně náhoda byla dříve ústa rozvázala, že tě miluji! — Přijmi toto vyznání a uchovej vědomí o věčné lásce mé v hlubinách duše své jako čarovný talisman; ale pomysli na svět — a na mou sestru!

Na svět? co je mi do světa? Žádám něco od něho? Ztenčuji právo jeho, chtěje získati lásku tvou? Může ji někdo větším právem požadovati, nežli já, jemužto jsi ji svobodně darovala? Celý svět vyzvu do boje; uvidíme, kdo zvítězí. — A tvoje sestra?... mluvil jsem dále, a zrak můj padl v první chvíli k zemi. Bylo mi, jako bych musil přemýšleti, rozvážiti, mám-li pronésti, co se v srdci ozvalo... Co chce tvoje sestra? Činím jí křivdu? Trpí bezpráví a škodu? Co jsem jí slíbil — a já nemohl jsem nic jiného slíbiti, nežli co jsem cítil, podávaje jí ruku svou — co jsem jí slíbil, věrně vyplním. Je to hodná, dobrá — manželka, paní má; budu ji ctíti a ji si vážiti.

A já bych ji měla okrádati o nejdražší poklad života jejího? zvolala Anežka — o lásku mužovu?

Bojí-li se toho, řekl jsem já, nechme ji samu rozhodnouti! Já jí otevru srdce své.

Nedopoustej Bože! zvolala ona, náhle na smrt jsouc

ubledlá. Chceš ji připraviti do rakve? Ó nemysli, Vilíme, že je Lucie tak chladného srdce! Hluboký, vřelý je cit její k tobě — ačkoliv se povznésti nemůže k oněm jasným výsostem, po nichžto duch tvůj létává. Ne, ne — ušetři mi trápení zlého svědomí a nerozmnožuj muk mých, ježto již beztoho kořeny života mého podkopávají... Hlas její měknul, chvěl se, splýval jen jako jemný, tichý večerní větérek, jenž se po růžích houpá. — Pomysleme jen, šeptala dále, co by z lásky naší bylo, kdyby Lucie o ní věděla!

Hluboce ozývala se otázka její v duši mé; cítil jsem váhu její — ale neděsil jsem se jí, neklesal jsem pod ní; vždyť jsem miloval! Byl bych se v krvavý, smrtelný boj pro její lásku odvážil; ale v námitkách jejích ozývalo se něco, co mi srdce nedůvěrou a bázní naplňovalo. Neměl jsem odpovědi na její otázky. Bylo mi, jako bych stál zase opuštěn, zůstaven s bolestí svou na poušti života. Hlava moje klesala na prsa.

A co bude ze mne bez lásky? prohodil jsem konečně.

Bez lásky? opětovala, a jako blesk proletěla tato dvě malinká slova duší mou. Cítil jsem, že nestojím opuštěn — že jsem boháčem. I pozdvihl jsem hlavu; s očima sklopenýma Anežka stála přede mnou.

Tedy bez tebe! zvolal jsem, vroucně ji k sobě přivinuv. Sklonila hlavu na rameno mé a tiše plakala.

Z tebe bude tolik, jako ze mne, šeptala; — ba více, mnohem více; já jsem pěna, hnaná pobouřenými vlnami — kvítí, které se časem pohodí; ty's poukázán na život; dnové tvoji jsou určeni dražším povinnostem, nežli je láska k nepatrné dívce — a ty je vyplníš. Umříti je snadno, ale muži sluší vytrvati a neodcházeti z boje. Ó nezoufej! Láska moje bude tě provázeti, bude tě jako strážný duch ovívati; důvěřuj v ni a buď s ní živ — pro vlast!

Jako by nebeský balsám v duši mou kapal, jako by zpěvy cherubů srdcem mým táhly, zaznívala slova její. Veliký mír vešel do srdce mého, a tiše, nemluvě ani se nehýbaje, poslouchal jsem svou věštkyni. Ještě spočívala na prsou mých, a vřelý dech její hrál okolo tváří mých jako vanutí věčného života. Mluvila o vlasti, a slova její padala jako palčivé uhlí v prsa moje — a vpálila v ně hluboké, hluboké rány.

Ó matko má! churavá, v rozedraném, chatrném šatě! já bych neměl postaviti se vedle tebe a zdobiti údy tvoje novým, lesklým rouchem! — Ó anděle můj — Anežko má! Ty's věděla, kde je zatčen hlavní kořen života mého — ty's věděla, co snesu ve službě vlasti.

Ani nejmenšího pracovníka nesmí drahá ztratiti — pravil jsi; i síla nejslabšího člověka může nyní podporovati kroky její, a ty nejsi, nesmíš býti z nejmenších. A což jest láska k nepatrné dívce proti lásce k vlasti? Mohla by tě v této lásce mýliti? Mohla by ti na dráze k velikému cíli překážeti? — Nespouštěj se jí — mluvila dále, a veškerá bytost její rozplývala se v těchto slovech; rámě její vinulo se okolo mne — slavil jsem svátek svého života. Nespouštěj se lásky mé — nemůžeš-li bez ní se vztyčiti: ale uchovej ji, pohrob ji v prsou jenom jako drahou památku! Vzpomínka na ni tebe posiluj — i když budeme od sebe vzdáleni; neboť jiného nám nic nezbývá.

Anežko! uklouzlo úpěnlivě se rtů mých, a ledové trnutí projelo žíly mé.

Mlč, mlč, Vilíme můj! prosila a položila prsty na má ústa. Musíme se rozloučiti — musíme, drahý Vilíme!

Kdo se může opovážiti, zvolal jsem rostoucí bázní a pukajícím hněvem jsa uchvácen, aby tě z náruči mé vyrval!

Já sama! řekla ona odhodlaně. Či můžeš ode mne něco jiného očekávati? Vilíme, vím, co v tvém srdci bouří —

vím, co máš na jazyku; ale nemohu jinak — nemohu! Poprvé a naposledy stojíme takto u sebe. Nikdy se podobné chvíle již nechtějme dočkati! Co nyní učiním, co před se vezmu — ještě nevím! Ale vzpomínka na tebe bude provázeti kroky mé — až k hrobu!...

Mnoho, mnoho jsem ti toho, bratře, napsal! Ještě jednou přežil jsem všechny hodiny bolestí svých — i zdá mi se, že nyní na ně otužen a ku předu pohlížím. Nyní máš věrný obraz můj. Co mu asi řekneš? Budeš mi to věrně psáti! Ó budeš zajisté, budeš!

A co si Anežka nyní počne? — Dále jsem jí neodmlouval. Tiše, ruku v ruce, vraceli jsme se domů! Večernice stála již na obloze; dříve jsme toho nepozorovali. Byl jsem zdráv a silen. Nový život probíhal mi napjatými žilami. Nevěřil jsem — a nevěřím, že by se mohla odtrhnouti, že by mě mohla opustiti; sice bych nesměl v slzy, vřelost řeči, v bázeň, milost — v nic bych nesměl věřiti. Či by dívka měla býti silnější nežli já? — Ach! vždyť na ní teď praničeho nežádám. Skoro spolu ani nemluvíme. Spokojen jsem, když mé oko na ní utkví — v blízku jejím zdá mi se, že stojím pod perutěmi svého anděla strážce.

Lékař, můj hromosvůdce, nepřichází již do domu. Lucie mi žaluje, že mu Anežka vzala všecku naději — žaluje mi, že budoucím štěstím povrhla, a nemůže proměny celé bytosti její pochopiti. Ať jí nepochopuje! Beztoho by jí nerozuměla; Anežka je tichá — je, doufám, šťastna. — Šťastna? — Snadno napsáno — napsáno, protože si toho přeji, protože sám jsem šťasten. Musím tedy i v její štěstí věřiti.

Užil jsem dnů nebeské radosti. Byl jsem v Praze v záležitostech zamotaného processu. Ale nebyl jsem tam sám.

Nechtěl bys vzíti Anežku s sebou? prosila mne Lucie. Snad ji cesta povyrazí. Nevím, co té holce schází.

S klopotným srdcem poslouchal jsem tento požadavek a musil jsem se odvrátit, aby mne uzardělá tvář neprozradila. Lucie to měla za znamení nechuti a odporu.

Nehněvej se, milý choti! prosila dále. Nemohu ji tak smutnou viděti. Prahy ještě nezná. Snad ji přivede na jiné myšlenky. A výlohy nebudou také o mnoho větší...

Dále jsem jí nedal mluviti. Slíbil jsem, že Anežka se mnou pojede.

A Anežka sama? — Jak se při tom chovala? Beze všeho projevení libosti, chladně, pokojně. Mlčky seděli jsme v kočáře — ale já byl spokojen, šťasten po boku jejím, šťasten, kdykoli jsem jí alespoň krajinu a dědinu mohl jmenovati, ježto mimo nás míjely. Něco jiného jsem bezpochyby mluviti nesměl; museľ jsem za jedno míti pozor na uši kočího, jako na dva zrádce svatého tajemství — a pak mě varoval jakýsi tajný cit, kterého ani pojmenovati neumím. Byla to šetrnost, byla to ostýchavost, úcta... či hlas povinnosti mé?... Nevím.

Ale podivno! — Čím blíže jsme přijížděli ku Praze, tím rychleji, tím patrněji zdálo se mi, že prchala trudnomyslnost Anežčina, tím patrněji rozlétaly se tichounké mráčky na čele a tváři její — tím patrněji proskakoval slabý úsměv okolo rtů jejích, a nová živost vypryskovala jí z očí. — Řekl jsem jí to.

Mně je tak okolo srdce, odpověděla, jako bych se něčemu velikému blížila, jako bych se něčeho radostného dočkati — jako bych něco dávno žádaného potkati měla. Nyní teprve, zdá mi se, vím, proč jsem proti této cestě se nevzpouzela. Bylo to pokynutí věčného řízení.

Nemohl jsem se s ní o tom příti; byl jsem rád, že se bývalá bodrost v ní ozývala; a v skutku ji pak letitá příbuzná, u nížto jsem ji v Praze v bytě nechal, dovádivou

čtveračkou nazvala. Nežli jsme odjeli, sám jsem jí skoro nepoznal. Živost její byla zase tady; a ke mně — jestliže mne samolibost a žádost moje neklamaly — ke mně byla přívětivější, důvěrnější, nežli kdy jindy.

A co bylo toho příčinou? Jediný večer, jediné divadelní představení. Nemohu si to posud vysvětliti.

Byli jsme v divadle. Hráli dle francouzského originálu vzdělanou činohru — zapomněl jsem, jakého jména, ale zdá mi se, že Volba stavu nazvanou. Celé dějství otáčelo se okolo mladé dívky, postavené v životě na místech drsnatých, která posléz, aby sobě a svým drahým pomohla, k divadlu jíti se odhodlala. — Byla to dobrá, děje a vášní plná činohra; scény dívčí nad míru dojímaly. Měl jsem zvláštní potěšení, vida Anežku, jak s celou duší na hru pozor dávala. Oči její zářily, tváře hořely. Jediná divadelní hra otřásla celou její bytostí. A jak jí otřásla! Jen poslechni!

Jeli jsme domů. Byl krásný den letní. Obloha se na nás usmívala, a skřivani se súčastňovali mé rozkoše; třepetavé písně jejich rozléhaly se po celé krajině. Na tvářích Anežčiných spočívalo nevýslovné usmívání, odlesk neskonalého utišení vnitřního. Mlčky kochal jsem se v jejím pohledu. Zdálo se mi, že chce mluviti, něco důležitého mluviti — i nechal jsem jí čas na rozmyšlenou. Konečně začala:

Nemohli bychom si doma nějaké malé divadlo vystavěti? ptala se hlasem trochu nejistým.

S podivením hleděl jsem na ni. — Proč ne? Kdyby vás to těšilo?

Ach, v tom zajisté spočívá něco nesmírně sladkého! Ráda bych to jednou zkusila.

Nebýval jsem arci nikdy příliš velikým příznivcem domácích divadel, neboť jsem neznal ani jednoho, jež by bylo vedlo k něčemu jinému, nežli k mrzutostem, rozmíš-

kám a pomluvám. Krasocitnou zábavu a vzdělání mívají takové pokoutní ústavy vždy jenom za věc vedlejší. Ale nyní o to žádala Anežka! Jak bych se byl mohl žádosti té protiviti? A neměl-li jsem sám duševní zábavy se nadíti? I slíbil jsem jí to — a cesta nám pak utíkala samými návrhy o novém divadle. Hned jsme sháněli opony, postranice a malíře; ohlíželi jsme se po hercích, vybírali děvčata, kusy, rozdávali role, konali jsme zkoušky a zvali diváky do zahradního domku, z něhož jsme chrámek Thalie utvořiti zamýšleli. Zvláštní chut měla Anežka do kusu pražského. Ale kdež jej vzíti — a pak tolika osobami obsaditi? Brzy vyvolili jsme několik jiných... slovem: jako šípy letěly hodiny na zpáteční cestě.

Náš starý malíř, který tu obnovuje nějaký pokoj a štít po domech, také nápisy na hroby píše a panáky na trh maluje — tento náš pověstný Apelles tře již barvy, a tesař se potí. Já teprve nyní do toho jak náleží chut dostávám. Udělám z toho malinké učiliště pro naše městečko.

Přál bych si vůbec, abych měl více praktického oboru, abych mohl do života lidu našeho se postaviti a slovem, skutkem jej vésti k tomu cíli, kam jsem to druhdy pérem činiti chtěl. Nyní péra svého tuze nedbám. Je to cosi nelibého i neplatného, když se člověk s pérem toliko na prostředních cestách potlouká; a já? — necítím v sobě nic tak velikého, co by mě povzneslo nad obyčejnost. Viděl jsem také zas jednou Prahu a potěšil se novým, pružným jejím životem. Přece jest a zůstane ohniskem vší naší činnosti literární a národního snažení — a nyní se mi vidí, že bychom na venkově více takových lidí potřebovali, kteří by jako Jan na poušti cestu připravovali slovu, přicházejícímu z prostřed národa, z hlavy jeho, ze srdce jeho: kteří by ústy a rukama na ospalce a na lenivce tak dlouho doráželi, až by z něho přece jiskra vyletěla a se vznítila.

Na stole ležela bambitka — druhá vedle stolice na podlaze.
(Str. 342.)

Zkusím toho také — učiním počátek divadlem. V okoli máme několik úředníků, několik statkářů, kteří stojí vždycky v šiku mezi našimi odpůrci. Můj Bože, kde pak není housenek na nejkrásnějším stromě? I v naší odlehlé krajině se rodí. Ale budeme je smítati a páliti. Nejdříve je zachvátíme libozvukem našeho jazyka. Jako pavouk, ale pavučinou ze stříbrných nitek, ovinu je, že se nebudou moci vyplésti.

Škoda, škoda, že literatura naše v dramatickém oboru praničeho nemá, co by jako zápalné prskavky od srdcí lítalo do srdcí, v nichžto národní hrdost se vzejmouti a láska k vlasti jasným plamenem vypuknouti má. Nic neznám z plodů našich dramatiků, co by se jako skvělé zrcadlo dějin domácích našemu lidu na oči postaviti mohlo, aby se v minulosti své poznal, přítomný svůj obraz k ní přirovnal, co na něm sešlo, opravil, co sesláblo, oživil, co barev pozbylo, obnovil...

Konečně jsme hráli. — Ó mé krátkozrakosti! ó prokleté světa chytrosti! Ó ženské... avšak nikoli! jí nebudu proklínati, jí nebudu odsuzovati! Možná, že jedná dle vnuknutí šlechetného ducha, že svému a mému pokoji, že sestřinu blahu obět přináší — možná že se mnou jenom — hrála! Ó, kdo mi to vyjasní? Kdo mi, a třeba násilně, pochodeň do ruky strčí, abych si posvítil ve tmách, ježto života mého cesty splésti a zkaziti hrozí?

Hráli jsme — poslechni mé neštěstí — hráli jsme dvakráte. Anežka mě překvapila; věru — žasl jsem nemoha pochopiti, kde nabrala tu jistotu, rozměrnost, spolu hluboký cit a vřelý plamen — čistou mluvu, nenucené, uhlazené pohybování. Mezi námi stála jako hotová mistryně, jako vzor z uměleckého ústavu vedle nuzných, bídných členů toulavé společnosti.

Podivil jsem se. Našim lidem pomátly se hlavy. Ach, že to musím ještě opakovati — že musím střelu ještě hloub

do prsou tlačiti! Zdála se mi k divadlu jako zrozena; sama to pozorovala a rozplývala se radostí. Divil jsem se, nerozuměl jsem jí... ale brzo mi vzešlo světlo.

Ráda bych s tebou mluvila, ale podtají! pošeptala mi jednoho dne — bylo to ponejprv, co mi po naší osudné rozpravě po mé nemoci tykala. I shledali jsme se opět na onom tichém, krásném, mně od oné chvíle posvátném místečku, kde mi zjevila, že mne miluje. Ó, nyní mu budu klíti, nyní budu přáti, abych je z ledvin země vyrvati, abych je na povrchu zahladiti mohl!...

Byla spanilá. Neobyčejné pohnutí zvyšovalo její půvaby... ale co je tobě po tom, co nyní mně? Ohnivými kleštěmi vytrhl bych rád všelikou vzpomínku. Nebudu tedy obšírný.

Nebudu se teprve ptáti, zdali mně miluješ — mluvila; věřím v tvou lásku a budu v ni věřiti do smrti. Ale již jsem ti řekla, že se musíme rozejíti... nelekej se, nemluv, nech mne domluviti, Vilíme! Nečiň mi toto okamžení těžším, nežli již v skutku jest, a nezdržuj síly mé, jížto jsem po dlouhém, těžkém boji nabyla! Musíme se rozejíti — leda bys chtěl mému neštěstí. Posud jsem nevěděla, co začíti, ale teď myslím, že jsem dráhu nalezla. Půjdu k divadlu.

Stál jsem zničen. Smrtelný mráz projel mými žilami: nohy pode mnou klesaly — jako veliký příkrov klenula se nade mnou nebesa. Neměl jsem slov, abych byl náramné bolesti své ulevil. Anežka cítila mou žalost.

Vilíme! jala se jemným, třesoucím se hlasem prositi; ale jediným tím slovem propukla kůra jako olovo na srdci mém ležící, a proudem vyhrnula se z něho slova jektavými ústy. Zuřil jsem, předstíral jsem jí nevěru, prosil, zaklínal jsem ji — nadarmo, plakala, ale mysl její byla ustanovena.

Nuže, tedy jdi! zvolal jsem jako v polovičním šílenství — a nesiž s sebou příčinu mého zahynutí! Tím vědomím můžeš se pyšniti; to můžeš jako vítězství v srdci svém skrývati. Já jsem v tebe zatkl kořeny svého života —

ty je vyvracuješ, a diví větrové budou zahrávati polámanými větvemi mé koruny!

Tiše a pokojně Anežka snášela výlev pobouřených prsou, a jako jasné paprsky sluneční padala pak slova její v divou směsici mých výčitek. Měla pravdu před chladným, ledovým rozumem; ale což nemá i vřelé srdce práv svých? — A přece mne neopustí! — nemůže, nesmí mne opustiti! Nevěřím v to. Ústa její hrozí, ale srdce jí puká při tom rozsudku. Tuze bych zchudl a jako pravý žebrák vlekl bych se budoucím životem. Nemůže mne opustit!

Až potud Skalický četl dopisy přítele svého. Nyní ležely ještě dva listy v rukou jeho, ale přestal a hleděl zvědavě na společnost. Mohl se chlubiti, že měl pozorné auditorium. Tiše byli se mladší i starší po celý čas chovali, a pohlednuv jim nyní do tváří, nalezl ještě leckde známku zvědavosti.

„Nu?“ ozvala se po krátkém pomlčení Lotinka zvukem táhlým. „Což pak jste již hotov?“

„Ještě nejsem... ale daleko do konce již nemáme.“

„Ach, tedy jen čtěte, ať se dovíme, jak to vypadlo!“

„Ale sáhněte při tom hezky do jádra,“ ozval se právník Kalina; „abychom posléz přece poznali, co je mocnější než láska! O to se tu hlavně jedná; ale až dosaváde to jaksi nechce vysvítat.“

„To hned zvíte,“ řekl Skalický; „dovolte jen, abych vám dříve něco pověděl. — Obdržev poslední dopis přítelův, chystal jsem se právě na malý výlet, jakož posud ve dvou, ve třech létech rád činívám. Což, abys se podíval k Vilímovi? pomyslil jsem sám u sebe, a vlastníma očima na stav ubohého přítele pohleděl? — Pomyslil jsem, a také jsem hned se odhodlal. Ale nežli jsem sedl do vozu, došla mne ještě tato zpráva.“

Při tom rozevřel předposlední list ze svého svazečku a četl zlomek listu přítelova.

... A přece mne opustila! — V těchto několika slovech máš vyobrazen celý stav můj. Modli se za mne, bratře! Nevím, jak v boji obstojím. Avšak nebojím se ani nejhoršího! Může-liž pro mne býti nejhorší, co přináší pokoj? Toho se nebojím; ničeho. Tobě se zpovídám — tobě — jedinému, kteryžto znáš veškeré záhyby srdce mého. Protiven je mi život — neplaten — jako vyvrácený, uschlý strom, jenžto se vrhne do ohně. Modli se za mne — jestiť to poslední „Zdráv buď", kteréž tobě nyní posílám...

„Tento dopis," začal Skalický po čtení opět mluviti, „podpichoval úmysl můj tím živěji. Viděl jsem, že je ozvěnou zoufalého srdce, a neúkojná bázeň zmocnila se duše mé. V letu kvapil jsem do krajiny, kde Vilím bydlil. Znalť jsem ho skrz naskrz, a bázeň moje nebyla bez důvodu. Jak jste z dopisu mohli pozorovati, duše jeho byla měkká, všeho dojmu schopna, nejmenším pohnutím hned semotam zmítaná, všem citům se poddávající — tenká třtina, průvanem vášní se klátící. A poslední slova jeho byla tak daleko za mezník mužného, chladného zmužení posunuta, že jsem se strachoval nejhoršího — právě toho, co mně z listu jako cíl vší touhy jeho na mysl se stavělo.

Bylo již hezky pozdě na noc, když jsem dorazil do městečka. Ale za žádnou cenu nebyl bych několik těch hodin do rána ztrávil v hostinci. Čarovnou mocí pudilo mě to do bytu přítelova; i dal jsem se k němu dovésti. — Je pan rada doma? ptal jsem se služky, ježto nám na zavolání mého průvodčího na schody svítila. — Milostpán je doma; ale je ve svém pokoji a zapověděl před večerem ... Kde má svůj pokoj? ptal jsem se netrpělivě, a děvečka nevědouc hned, co ze mne udělati, uvedla mě bezděky ke dveřím. Zaklepal jsem. V pokoji bylo a zůstalo ticho jako v hrobě. Vilíme! zvolal jsem, hlasitě klepaje. Otevři! — Tu padlo v pokoji něco na zem... ale hned zase všecko utichlo. Vilíme! volal jsem s rostoucí bázní. Neznáš hlasu mého? Otevři!

Bratře! Tvůj Pylades tě volá! — Tu se mi zdálo, jako by uvnitř někdo byl skokem se stolice se vzchopil, pak se ozvaly kvapné kroky, v okamžení po tom vrzala u dveří závora, a v druhém okamžení stál jsem za prahem, dávaje služebné osobě znamení, aby se vzdálila.

Zděsil jsem se pohledu nešťastného přítele! Na smrt bledá byla tvář jeho, oči vpadlé, tajným ohněm planoucí, a při tom jak u vyjevení na mne upjaté. Celá podoba jeho nesla známky duševní choroby a jakési tělesné zanedbanosti. Stál přede mnou, ale nemohl ani slova z úst vypraviti. Pojal jsem ho v náruč. Vilíme, vzpamatuj se! řekl jsem. Poznej mě a obživni v srdci mém! — Tu ovinul křečovitě ramena okolo těla mého, položil hlavu na prsa má a plakal hořce a hlasitě jako dítě. Nechal jsem ho. Cítiť jsem sám, že každou slzou ledová kůra na srdci jeho se rozehřívá — a nesmírná tíže s prsou jeho kapka po kapce se rozsýpá. Pláč je nejlepším svodem bolesti, a jemu se nejjistěji otvírá brána úlevy.

Zvolna a mlčky vedl jsem ho dále ode dveří a zraky prohlédaly zatím pokoj. Svíčky měly vysoké, ohořelé knoty — znamení, že se jich dlouhý čas nebyly štipce dotkly — a hořely temně. Na stole ležela bambitka — druhá vedle stolice na podlaze. Teď jsem věděl, co to prve spadlo — a hrůza projela žilami mými.

Ubohý Vilím třásl se v loktech mých — přinutil jsem ho, že se posadil. Bolestně pohleděli jsme na sebe. Srdce mi pukalo při pohledu na šlechetného přítele. — Vilíme! začal jsem mluviti hlasem lítostí se třesoucím. Co počínáš? Nemělo by na celém, dalekém světě nic tolik ceny pro tebe, abys pevně i s bolestí svou se postavil, hlavu vztyčil a jasným, důvěrným okem k nebi pohlédl? Nemaš-li přítele, manželku, vlast, povolání, a jak se veškerá kouzla nazývají, ježto nás magneticky k životu poutají?

Mluvil jsem dlouho, posadiv se vedle něho. Držel ruku

mou pevně v rukou svých, hlava jeho spočívala na mých prsou. — Mluv, o mluv jen dále! šeptala ústa jeho. Slovy tvými okřívá zprahlá duše má jako rosou nebeskou. Ne — tak ne! zvolal rychle a vzchopiv se, opět bouřlivě na prsa moje se vrhl... ale jako troubením k soudu volajícího anděla prociťuje z hlubokých mrákot. Děkuji ti — děkuji! — Chtěl jsem svrhnouti břemeno života — a jenom její slova, její prosby — ty drahé rysy ruky její — mluvil dále, a jobrátiv se k stolu, vzal s něho list, ležící vedle bambitky — ty udržovaly ještě vrátké nohy mé, že se již nevrhly v propast bezednou. Jsem slabý, hříšný člověk — já to vím; ale vzmužím se — neopouštěj mne — ty znáš rány mé!

Veškeré smysly jeho byly v horečném zápalu; prudce přebíhal po pokoji; ale já nechal jsem bouři jeho zuřiti, a odstraniv vražedné nástroje, utíral jsem zatím svíčky. — Stalo se, co jsem očekával. Po dlouhé chvíli zastavil se Vilím zase u mne. — Víš, co jsem chtěl počíti? ptal se mne rtoma se chvějícíma... Ukázal jsem mlčky na bambitky. Pokynul hlavou a sklopil oči. — Ano, chtěl jsem odejíti, pravil, ale dříve se ještě rozloučiti se vším, co mne zde poutalo. Ale toto zdrželo kroky mé. Při tom podal mi list, kterýž ještě držel v ruce. Čti, řekl: to jediné jest mým tajemstvím... Bylo to písmo ženské — list Anežčin. Později jsem si jej opsal, mohu jej nyní také sděliti. Tuto jest.“

Byl to poslední dopis ve svazečku Skalického; i přečetl jej, pokud sloužil k dokončení příběhu.

Musí, psala divka — musí to býti; můj jediný, můj na věky milovaný! Nejsme vinni, že jinak býti nemůže; ale musíme se rozejíti, nežli by nás třeba vina zastihla. Miluji tě — památka na tebe bude průvodkyní mou na všech budoucích cestách a zachová mne pevnou, čistou v pustinách života, do něhož se nyní pouštím. Miluji tě — bolest srdce mého rozplývá se v hořkých slzách, co to píši,

a pýcha okřidluje klesající mysl mou. Miluji tě — piši to, přisahám ti ještě jednou k své i tvojí útěše; ačkoliv ty jí tak velice nepotřebuješ jako já — ubohá! Ty jsi muž, šťastný muž — nadaný bohatým duchem, ach, tím věčně se prýštícím zdrojem křišťálovým, v němžto jsem se tak ráda zhlížela; jsi muž, diamantovými okovy k drahé vlasti upjatý, jsi věrný syn té svaté matky, ctitel, strážce, pěstoun, sluha její — jsi všecko, všecko pro ni, a slova, kroky, činy tvoje budou jako drahé símě na úrodnou půdu padati a zlaté klasy vydávati! Ale já? — já ubohá, chudá, slabá dívka, čím se já mám života chytnouti? Čím naději svou sesíliti a přikvačující na mne slabost otužiti? Nemám ničeho, nežli — tebe, tebe můj jediný! V tobě bude se duše moje vzpínati, po tobě budou se moje oči obraceti, a jako sladký balsám bude každá pověst o tobě ňadra moje prochvívati — pověst, která mi bude rajskými zvuky mluviti o službách, které prokážeš vlasti. Víš nyní, co na tobě žádám? Stůj a setrvej, jak vlastenci přísluší! Ty's mi nejednou se zápalem o nejdražším mluvil, co člověku za jedinou pravou útěchu v tomto pozemském údolí dáno — já jsem na tvé lásce k vlasti mrtvou duši svou ozivila a v jedno s tvou spojila. Já budu jednou účet z dnů tvých žádati — tvá Anežka bude se tě jednou ptáti: Vilíme, co jsi učinil? — Ó, dej se mne s hrdostí a radosti té chvíle dočkati; ne-li podivným světa během zde — tedy onde!

„Víte nyní, co mému příteli zbraň z ruky vymklo?“ zeptal se Skalický.

LÁSKA BÁSNÍKOVA.

NOVELLA.

(Psáno roku 1840.)

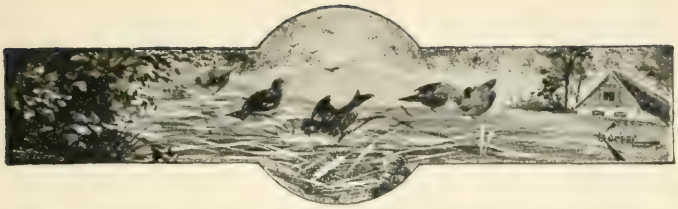

1.

Le monde tremble que vous jouez.
Paganini.

Slunce se leskne. Jen se leskni a svět a pal! Je dvacátého máje, půl hodiny před polednem. Pamatujte si to, přátelé! Není to sice den přepamátný pro krvavou bitvu nebo vynález svíček bez knotů hořících, to není. Píšeť se: 1832! Ale stojí za to přece, abyste jej podrželi v paměti. Vídeň se naň od velkonočního pondělí přes dvě léta těšila.

Vite-li, kde jsou krásné sály redutní? Dlouhou řadou hrčí k nim skvostné ekvipáže, a vedle nich šumí do vchodu zástup městských bontonistů — křiklavých kavek, a strakatina umělců, hudebníků, literátů, kritiků — pěnkav, kukaček a posměváčků. Il Dolce dává dnes ve velikém sále druhý koncert.

Již zaznívá Hütenbrennerova ouvertura — a množství tichne. Toliko vzdálený šumot mořských vln je slyšeti. Aj! jak zvučně teď orkestr proniká! — Ticho, pánové — již kapají poslední tóny! — Tleskejte!

Přestavka. Prohledněme si zatím publikum! Herež! Jaký to čarovný sad růží, kamelií a jiřinek! — Co pravíte? — Vezmete oči do ruky! Totě kytka, věnec, pletenec z diamantů, rubínů a safírů! — Zaslepenci! — Toť jsou

dívčí tváře, dívčí ústa, dívčí oči. Vítám vás, krásné svědkyně dnešního triumfu!

Avšak také okolo nás natísnilo se vítaných hostí; nemůžeme jich spočísti. Kdož ví, kolik klasů na úrodném poli vlaje?

Co to? — Bouře letí sálem. Strašlivý potlesk — již vítají koncertistu.

Slyšíte děla houkati? Vítěz navrací se s bojiště. Ubohé houkání — disharmonie proti jásavému tleskotu, jímžto uznalost geniovi skládá svou úctu! — Neplakali jste nikdá, když divadlo hřmotem se otřásalo, vítajícím oblíbeného umělce nebo hezkou, mladou zpěvačku? Srdce moje zachvělo se v takové chvíli často slzavou radostí.

Po širokých stupních vchází Il Dolce do sálu — Il Dolce, syn venkovského učitele českého, mladík, jehož jméno v brzce jmenovati budou od Hekly až k Etně. Útlá, štíhlá postava v černém, skvělém fraku, v bílé vestě hedbávné — kouzelné housle v zázračné levici.

Vidíte jej? Na tři strany se kloní. Proč to? — Úsměv mu poletuje okolo úst. Komu se směje? Sám sobě — svým poklonám? — Nyní stojí. Básnický zápal vyšlehuje z očí jeho.

Mrtvé ticho po sále. Il Dolce přejel struny, orkestr vpadl do toho hlučným akkordem. Akkord se rozplynul, a z houslí vyletěl roj neviditelných diblíků. Jaké to v strunách dovádění! Bleskoletou rychlostí honí se z hlubokého **G** po nejmenších stupních až k závratné výsosti pětkrát přetrženého **C** — tam se objímají — líbají, škádlí — a obecenstvo tají dech, aby zaslechlo jich líbezné šeptání. Náhle začnou po dvou, po čtyřech i po šesti přes osm stupňů skákati, dotknou se nejhlubšího dna a zase letí jako šílení s divým chechtáním vzhůru — vzhůru k závratné výsosti! Všickni křičí; zdá se, jako by vzteklá bouře v pustém lese tisíc kmenů lámala — a přec lze každý, každinký

zvuk rozeznati! V divokém víru točí se nyní dovádivý chumáč v nesmírné výšce — v prsou smrtelných úží se úžasem dech! Najednou — strašlivá odvážlivost! vrhne se celé to klubko rozlícených šotků do propasti a zuří v temnostech. Jediný — útlý to, mrštný diblík, zůstal na vršku, a skákaje, výskaje, směje se pronikavým hláskem té divoké směsici v daleké propasti.

Publikum jásá! — Mrtvé, chudé slovo! Kdež je na tobě sladké trnutí všech žil, blahý tlukot srdce, žhavý proud krve — kdež je na tobě povznesení všech smyslů viděti? Ubohý jazyku lidský! — Publikum jásá. Ucho lidské neslýchalo, oko nevídalo, co Il Dolce vyvádí. A divotvorný Paganini? Ani u toho pramistra, u toho hlavního zaklínače duchů nepoznalo podobné bravury. Radost, ples, pochvala, křik, tleskání — vše bylo bez míry. I orkestr slavil triumf svého dnešního vévody, a veselozvučným nápěvem mísil hlasy své s hlasem obecenstva.

Viléme! Viléme! Ty jediný stojíš jako v mučírně! — Každý zvuk očarovaných houslí padá jako šíp do srdce jeho — a krev jeho — cítí to — lije se mu z otevřených prsou po těle. Zimničný plamen sžírá duši a údy jeho. Nemůže se pohnouti — nemůže zvuku ze sebe vydati. Hlava mu jde kolem.

Mrtvo bylo zas vůkol něho — sál byl naplněn automaty se živým srdcem a s očima k jednomu bodu obrácenýma. Il Dolce hrál adagio.

Duše Vilémova tonula v sladkostech — ale každý tón byl i pohřebním jeho zpěvem. Něco jej bodlo u srdce, a slzy vstoupily mu do očí. Celý sál — jeho stěny, malba, lustry, světla, sedadla, hosté — všecko se otáčelo s ním po hlavě, a kam pohledl, tancoval diblík houslista — a sklebil se — a strouhal mu mrkvičku! A zvuky houslí jeho nebyly zvuky nástroje pozemského, ale byly zvuky rozvětřených živlů, hučení bouře podzemní a nadvětrné, tak

že se veškerá země otřásala, na tisíc kusů rozpadávala, a z každé skuliny zněla trouba soudcova: „Zkažen jsi! Prohrál jsi! Utec!“ ...

A Vilém pozdvihl nohy a prodrav se davem, vyletěl ze sálu. Za ním rozléhalo se plesavé tleskání; ale Vilém se domníval, že je to posměch — že je to satira na bolest jeho.

2.

Wohl schien ich selbst mir ein Begrab'ner,
der längst schon unter'm Rasen schlief;
du wecktest mich, ein milder Engel,
der mich zurück in's Leben rief.
A. Grün.

Znáte první úsměv jarního slunce? Znáte libodechou violinku, jak se tiše a skromně z hlubokosti úkrytu svého k nebi dívá? Znáte růžové poupátko, ježto tvářinky své z obalu zeleného sotva vylouplo? Znáte hrdličku, jež v stínu listnatých větví pírka svoje probírá? — Znáte Mínu? — Politování hodni, kdo ji neznáte!

Il Dolce a Vilém ji znají. Znají? — Sem slovník všech jazyků — sem ohromné dílo třicetileté české pilnosti! Budeme hledati lásku — lásku se všemi způsoby, stupni a nástiny! Sem se slovozpyteckou lučavkou, básnickým pilníkem a řečnickým kladivem! — Budeme z lásky písmeno za písmenem ono slovo tvořiti, onoho kouzla dobývati, jež bylo Il Dolce a Viléma k Míně upoutalo.

Oba jsou krajané, Čechové, oba jsou přátelé! Ponejprv se potkali v cizině, v Paříži; jednoho tam přivedla žádost po slávě — druhého zvědavost poznati svět. Byltě básníkem.

V saloně hraběnky Ch... byla veliká hudební beseda. Auber, Boildieu, Meyerbeer, Rossini, Mainzer, Beriot, Cho-

pin, Liszt, Lablache, Rubini, Malibranka, Marsová, Janin, Hugo — a kdož by je mohl jedním dechem pojmenovati? Všickni, všickni tu byli, kdo náleželi k honoracím uměleckého a kritického světa; byliť zde i urození diletanti a cizinci s velikou rekommendací.

Byla to jako zkouška mladého, cizího houslisty; mělo se rozhodnouti, s jakou pověstí a důvěrou Il Dolce před pařížské publikum vystoupiti má, a již po prvních desíti taktech sklouzalo s těchto kritických rtů bravo za bravem; před živou, uměním snadno zanícenou myslí Pařížanů zjevil se mladík jako divotvorce, jako krotitel tajných mocností, jako vítěz nad ohromnými, ještě netušenými těžkostmi.

Potom sedli k pianu Chopin a Liszt, po nich zpívali Rubini a Malibranka — posléze vystoupil ještě Il Dolce. Hrál quodlibet a variace na několik národních písní své vlasti. Po besedě plynula rozkoš... Dohrál. Meyerbeer a Mainzer mu tiskli ruku, Rossini a Boildieu ho ujišťovali, že jsou nejkrásnější motivy v dílech jejich proti těmto písním pouhým stínem, a Janin ho objímal.

Ale davem obklopujících jej honorací dral se mladík, bohatý cizozemec, s očima planoucíma přivinul se k mladému umělci.

„Krajane, krajane! Co jsi ze mne učinil? City posud nepovědomé vzbudil jsi v prsou mých, a bělmo spadlo s očí mých. Mrtev stál jsem na luzích domácích — bzučení včel a cvrkání kobylek bylo mi významnější, nežli zpěvy českého rolníka. Ó, mne blázna slepého a hluchého! Spanilé byly zpěvačky na travnatých lukách, ale duše moje neotevřela svatyni svou ani pro radost ani pro žalost písní jejich. Ty — ty teprve dal jsi klíč do rukou mých!“

Il Dolce se usmíval a tiskl mu pravici.

Druhého dne stáli oba na vrcholku Vendômského sloupu. V lesku jasného dne ležel pod jich nohama ši-

roce rozprostřen nový Babylon; duše jejich kochala se pohledem na pestrou směsici nádherných budov a těkavý život, a na perutech sladké touhy vznášela se z okolí za daleký obzor, za velebný Rýn, za modré hory k českým úvalům.

„Vilémе!“ chopil se Il Dolce přítelovy ruky. „Mně se zdá, jako bych měl křídla, a jako by země a nebe se mnou letěly. Nebývá ti takto, když básníváš? Kdybych mohl slovem vyjádřiti, co ve mně živo: myslím věru, že bych také dovedl báseň napsati.“

Při tom zavřel oči, a líbý úsměv pohrával okolo rtů jeho.

„Vzpomínáš na Prahu?“ tázal se ho Vilém.

Il Dolce pokynul... „Ó, že mi nelze tóny houslí mých po větru poslati ku břehům Vltavským!“

„Brzo tam budou odtud chvalozpěvy o jméně tvém zníti, a přátelé tvoji zaplesají nad slávou svého soudruha.“

„Myslíš na zdejší referáty? Ach, ty kusy papíru snesou a roznesou, i co zlost a závist lidská rodívá — a nade mnou vládne okamžik. Vy básníci jste šťastnější. V tichu, jen dle popudu srdce svého tvoříte — a plod ducha netřeba vám na jevo dáti, leč v dokonalé, úplně vytvořené formě. Ale duch můj bude v rozhodné chvíli třeba dříméti, a já bych zplakal nad ztrátou věku svého, kdybych —“

„Kdybys neudělal v Paříži furore?“

„Ne k vůli sobě!“ zvolal Il Dolce mimo obyčej hlasitě. „Což je osoba moje, kde se jedná o umění a oslavu vlasti?“

„Podivný člověče! Jaká pak rána vlasti tvé se otevře nebo zacelí, budou-li Pařížané při tvé hře syčeti nebo tleskati? Ovoce genia tvého patří tobě — věnec náleží tvé dlouholeté pilnosti. Čechy ti k tomu ničeho nedaly ani z toho nevzaly.“

„Tomu ty ubohý nerozumíš, protože's ještě vlasti neměl — nebo posud nemáš.“

„Jak?“ podivil se Vilém. „Vidělo mne novorozence lesní doupě, kam noha lidská ještě nekročila? — či mě odchovaly oblakové hrady? Jsemť Čech, jako ty.“

„To nevím,“ usmál se Il Dolce s prostou srdečností, „ale rád bych to věděl. Můžeš-li mě na svědomí ujistit, že jsi již jednou s blahou hrdostí veřejně řekl: Jsem Čech! — že's na to kdy pomyslil, kde vlast naše druhdy stávala, a kde by nyní bez protivných osudů stála; že's poznal, jak veliká povinnost na každého syna jejího doléhá, aby ke vzniku, zdaru a oslavě matky své pomáhal — jestli si's při svém básnění, při své touze, postaviti se do řady mužů pověstných, jen jednou vzpomněl: Co tomu řekne vlast? — pak jsi Čech jako já! — Neboť — abych se ti upřímně vyznal, snažení moje nechýlí se k tomu, abych byl slavným koncertistou, slavným hudebníkem — nýbrž jen slavným Čechem, a to českým Čechem.“

„Aha!“ — pokynul Vilém několikkráte hlavou. „Ty's tedy také sloupkem z onoho plotu, jejž někteří bláznkové teď okolo české země vystavěti usilují, nazývajíce jej vlastenectvím? Pro Boha tě prosím, nechytej se pavučin!“

„Jsou-li to pavučiny či lana — ony svazky, jimiž je duše moje k vlasti připjata — neumím a nesmím rozhodnouti. — Ale něco to jest — a to něco velkého, něco silného! Cítím to v nejtenších žilkách srdce svého, a hlas, vycházející z hlubin mé duše, jest mi tříkrálovou hvězdou. Tebe lituji, že's na pouti vezdejší posud ku prameni nepřišel, z něhož by se byly pravda a poznání prýštily; avšak nebojím se ještě, že jsi ztracen. Jednoduché zvuky houslí mých udeřily národním hlasem na prsa tvá — bylo to prorocké volání, abys se probudil; a kdybys znal dějiny, mrav a jazyk, strasti a slasti české, zatřásly by tebou, jako tě pronikly pouhé písně.“

„Já miluji vlast svou,“ odpovídal Vilém ústy mírnými, ale srdce jeho tlouklo hlasitě po slovech přítelových,

„avšak nemohu se na ni očima tvýma dívati, nemohu ještě s úplnou důvěrou k tvé víře přilnouti. Jeť mi posud, jako bych lesknavý přelud objímati měl. Lodí na vzbouřených vlnách větrem hnanou je mysl moje, i nevím, kde zakotviti.“

„Tomu se nedivím, neboť jsi básníkem z nové školy,“ řekl Il Dolce, rukou přítelovou potřásaje. „Jsi-li však na rozpacích, učinil jsi již krok ku poznání. Hádati se o věc nebudeme; jazyk můj není k boji vycvičen — snad že mé housle dovedou více!“...

3.

Čestmír. Liběny se odříkej!
Slavoš. V to darmo doufáš . . . . . .
. . . Ni ranám smrti láska moje neustoupí.

Činohra

Il Dolce a Vilém přijeli do Vídně. Hudebník měl v residenci hojné známosti již z předešlých let a uvedl nyní přítele do skvostných besed.

Ale co jste, skvostnosti vznešených spoiků, co rozkoše bohatého města? Vás Vilém nehledal. Vy jste pro něj hvězdy bez lesku, kvítí uvadlé, harfy nenaladěné. Uviděl Mínu; i rozbřesklo se před očima jeho, a veškeren svět vzplanul v nevídané kráse. Prsa jeho se dmou, opět se úží — buďte se, buďte a vylétejte z nich zpěvy! — Pán a mistr váš posílá vás do světa. Mína se usmála!

Viděli jste kdy jindy Viléma v davu a řadách krasavic? Chladně pobíhalo oko jeho s tváře na tvář, ústa chválila vzrůst, divila se chůzi — byltě chladným, ledovým pozorovatelem spanilosti; nebylať se mu ještě panna v andělské nádheře zjevila. Nyní však otevřela se před

ním nebesa — vidí věčný lesk a slávu jejich — z kůrův andělských dotekl jeden se prsou jeho, a med vytéká z palčivé rány.

Vilém miluje. Sladké jest to tajemství; ale srdce jeho je jím tak sklíčeno, že je musí setřásati — prsa před přítelem odhaliti.

Il Dolce podivil se planoucím zrakům jeho; celá bytost Vilémova byla se změnila — setřásla obal pozemský a přioděla se paprskem nebeským.

„Příteli!“ zajásal Vilém, umělci okolo krku se vrhnuv, „miluji Mínu!“

„Co pravíš?“ poděsil se Il Dolce a vyvinul se z náruči přítelovy. „Že miluješ Mínu? — Mínu? — ty? — Ó, pak běda nám! Já ji miluji také!“

Tak zvolal, a rukama tváře si zakryv, žalostně sebou na sedadlo vrhl. Vilém zbledl jako kararský mramor.

„Ne — ne! — Ty jí nemiluješ!“ vzkřikl pak hlasem pronikavým, a každá slabika padala mu se rtů jako těžké břemeno. „Bratře, ty mě jenom škádlíš — ty jí nemiluješ!“

Nastalo ticho. Bylo slyšeti jen těžké, prudké vzdechy a tlukot srdce. Il Dolce pozvedl hlavu — tvář jeho byla mrtva — slza se leskla ve sklenném oku. I vzchopil se.

„Viléme — Viléme! upusť od ní!“ začal tichým, prosebným hlasem... ach, vždyť věděl, jak veliká, jak nelidská byla žádost jeho — a přece musel prositi!... „Upusť od ní!“ začal, a slza mu ukápla ze mroucího oka, „já ji miluji!“

„Mlč, mlč!“ zakřikl ho Vilém, a tvář jeho zarděla se do tmava. Bylo mu, jako by již již ruka loupežná po blaženosti jeho sáhala. I odvrátil se. — „Nemohu tomu věřiti! Nevíš — nemůžeš věděti, co to jest: Já ji miluji! — Tvá krev je tichá, mysl jemná — ty neznáš plamenů, ježto prsa moje sežírají! Neboť kdybys je znal, ne-

mohl bys tak chladným jazykem říci: Upusť od ní! Dříve bych se musil všech citů a myšlenek zbaviti, než bych samovolně od lásky své upustil. A tobě není lásky ani potřebí! Tebe zahřívá vzpomínka na vlast — tvé Čechy jsou i tvou milenkou — mojí nejsou. V duši mé vzbudily se teprve láskou k dívce tóny, o nichžto jsem dříve ani tušení nemíval — láskou otevřely se mi oči v pohledu na daleký svět! Nyní teprve rozumím tajnému jazyku přírody — nyní slyším hvězdy zpívati a hlubiny mořské rozmlouvati. Bez lásky nemohu se navrátit do života!"

„Nemůžeš!" opětoval Il Dolce s vážnou tichostí, ačkoli srdce jeho pukalo. „A myslíš, že moje umění zahřívajícího slunce nepotřebuje? — Slunce, ježto smrtelník ústy nesvěcenými láskou nazývá? Myslíš ty, že se jen v tobě netušené hlasy ozvaly — a prsa moje máš za dutou, prázdnou nádobu? — Nikoli! — nikoli! — nikoli! — I moje duše zahřála se milostí k Míně, a má-li se kdy věnec oslavy čela mého dotknouti, musí jej uviti Mína!"

Nastalo zase ticho. Oba přátelé těkali za myšlenkami, a myšlenky před nimi prchaly.

„A miluje tebe Mína?" jal se konečně Vilém jemným hlasem zpytovati, a tvář zamračenou k zemi skloniv, nedůvěřoval si oči ku příteli pozdvihnouti. — „Miluje tebe? — Odpověz mi na spasení duše své!"

„Mohl bych sebe i tebe klamati, mohl bych říci, že mi oko, že mi úsměv — že mi hnutí veškeré bytosti její praví: Ty's milován! — ale přiznávám se: ústa naše o tom ještě nemluvila."

„Nuže tedy, ať Mína mezi náma sama rozhodne!" řekl Vilém prudce. „Také mně se zdává, jako bych v oku jejím blaho své čítati — jako bych v dotknutí ruky její věčný svazek srdcí našich vyhledávati mohl — avšak ústa moje se posud netázala — posud nezjevila, co proudem ze srdce vystřeliti hrozí. Otevřemež tedy knihu tajemství

svých před zrakem jejím, a srdce její ať pronese nad námi soud!“

„A myslíš opravdu, že to Mína učiní?“ ptal se Il Dolce mírně. „Bylo posud přátelství naše tak špatně vymyšlenou bajkou, že jí dívka nevěří? Bude dívka milostná trní do prsou našich bodati? — A což kdyby to bylo jen hnutí pouhého přátelství, dívčí nevinné náklonnosti — jakási úcta k našemu umění, co my za lásku vykládati se osmělujeme? Což kdyby žádného z nás nevyvolila?“

„Pak .... pak bych musil zoufati!“ zašeptal Vilém s očima sklopenýma.

„A což — kdyby zvolila mne?“ doložil přítel, a oko spočinulo zpytavě na žalostném básníkovi.

„Ne — ne! toho neučiní!“ překvapil se tento v hrozné úzkosti. „Toho neučiní!“

„A proč by neučinila?“ tázal se Il Dolce, a jasný plamen zasvítil z jemných tváří jeho. „Jsem já horší nežli ty před očima milostné panny, před soudem šlechetného srdce a jasného rozumu? Bohatství tvoje nepůjde na váhu — neboť i já mohu družce života svého bezpečnou, bezstarostnou dráhu slíbiti. Mluv, proč by mne tedy Mína nemohla zvoliti? Jsi-liž ty hodnější její lásky?“

Ale Vilém neodpovídal. Bouře v prsou jím zmítala; prudce přecházel po pokoji. Ruce měl před sebou křížem přeloženy; do rtů zatínal zuby.

„Nuže, nemáš-li smělosti, abys na otázku mou odpověděl — nechť tedy svět rozhodne!“ ozval se konečně Il Dolce. „Nejhodnější tak veliké ceny a drahé odměny ať se pak o srdce Mínino zasadí! Avšak nic podlé činů, které jsme posud vyvedli — při nich neleskl se před námi cíl, po němžto oba nyní toužíme. Vykonejmež něco nového — ustanovme čas — a kdo se do té doby na vyšší stupeň pověsti a oslavy zasloužené povznese — tomu nechť se pak i chrám lásky otevře! Jsi mého mínění?“

„Jsem!“ odpověděl Vilém po nějaké chvíli temným a pevným hlasem, příteli ruku podávaje. „Půjdu s tebou v zápas nevídaný, ač — bojím se — nestejný, a operutím duši k letu odvážlivému.“

„Nuže tedy — po dvou létech...“

„Dvě dlouhá léta mám s bolestí svou bojovati? — A což jestliže se mezi tím Mína k jinému láskou nakloní?“

„Pak bylo i dnešní doufání naše marné; neboť by ani dnes žádného z nás nevyvolila. Avšak jistě svou milost jinde nezadá, to mi praví srdce hlasem prorockým!“ zvolal Il Dolce s neobyčejným nadšením; náhle však bolestně zasténav, sáhl si k srdci. Náramné píchnutí bylo mu zarazilo dech, a teprve po dlouhém zamlčení — zhluboka si oddechnuv — doložil tichým, smutným hlasem: „Ale mne láska její sotva oblaží!“

4

Z Vilémova deníku.

. . . Die eig'ne Lust, das eig'ne Leid
woll' uns in deinem Herz kredenzen!
Lass tönend deiner Zähren Nass
an die metall'ne Wölbung klopfen,
und über ihr verbluten lass
dein Herz sich bis zum letzten Tropfen.
Wovon dein Kelch auch schäumt, mit Gier
woll'n seine Gaben wir empfangen!
Mit durst'gen Lippen wollen wir
an seinen blut'gen Rändern hangen

Freiligrath.

Povznesu-li se k výsostem, kdežto palma vítězství kyne a vínek myrtový se zelená? Smím-li se odvážiti? — postačí-li peruť moje? — Zaklinati budu genia svého, aby mi z nejhlubšího pokladu drahých korálů nanesl, vpletu si

věnec do kadeří a budu hopkovati jako divoch v amerických pustinách.

Muselť jsem v zápas jíti — musel! Cena je veliká — ach, kdybych veškerou krev srdce svého vypsal, nedostihnu pouhého stínu její krásy a milosti! — Cena je veliká — a on?... Ó té dobré, čisté, zbožné, věrné duše, které bych nenáviděti měl, kterou však tak nevýslovně miluji!

Pošetilý, pošetilý! Co jsi učinil? O závod jíti s hudbou, s jazykem veškerých národů, s kličem veškerých srdcí! Ubohá, posvátná poesie! — Kde je kouzlo tvoje — kde je síla tvá — kde vojsko tvé proti řadám omamujících tónů? Ale jen sem, sem proti mně do boje! Odvážím se. Poklid, krev a spasení vsadím na výhru. Nebudu zoufati nad člověčenstvím.

Ach, jsem bídný, bídný — cítím slabost a mdlobu svou. Bázeň mě uchvacuje a tíží peruti moje. Ano, ano? — Taková jsou okamžení, kdežto na nás doléhá malomyslnost, matka zoufalství.

Malomyslnost? — Pryč, pryč? Ještě se usmívá Mína — před nadějí skrývá se zoufalství.

O Mino, Mino! — Ty sedíš u stolku svého, a růže mezi bílými oponkami za oknem hledí na tebe a směje se, a ty hraješ s uzardělým lupením a líbáš korunku její. Mino — víš-li, co ve mně při tvé nevinné hře plápolá? — Běda mně, že mluviti nesmím!

Ale mluvím přece — mluvím s tebou tajemně, a svět bude s podivením poslouchati rozmluvy mé. — Bude-li poslouchati? — Moje písně s tebou mluví; velebí tě, stýskají, žalují, jsou ohlasem srdce mého, otiskem ducha tvého, obrazem vděků tvých!

Svatá, tichá noci! — roditelko ryzího básnictví! Nadchni mě tajemnou mocí svou, abych touhu a žal, naději a rozkoš tak živě — tak znatelně na papír vylil, jako hvězdy tvé hoří. Nech svět okolo mne spí a sní — krásnějšího snu, nežli je můj, smrtelník nemůže požívati.

Jak se na mne usmívá! — A při tomto úsměvu neměl bych zapomenouti, že srdce krvácí? Ó sladký balsáme na ránu jízlivou — milostný úsměve spanilých úst! Ty slunce nad zimním pokrovem — tebou jsem živ! Tebou, Míno má! ty's pastýřka, ty's paní a královna mých zpěvů!

A on? — Miluje ji posud? — Šílenče! přestaneš ji ty milovati? On je tichou sopkou, to nyní poznávám; ale v hlubinách duše jeho to víří, a země se zatřese, až jenom lávy proud průchod nalezne.

Vím to, vím, proč nyní času v hluku světském nemaří, proč housle jeho nyní pořád v tiché samotě zní! Vím to a třesu se! .. Mluvte, je-li ještě pokrok možný k dokonalosti — mluvte, blaha mého strážní duchové! Vyť víte, co Il Dolce umí... „Jest! — jest!“ zní v uchu mém... Paganini! — Oh!

Byl jsem bez smyslů, když jsem zápasiti s ním se odvážil; ale mohl-li jsem jinak?

Proč blednou jeho tváře? Proč hoří oko jeho plamenem zimničním, když na její tváři spočívá? Je-liž to nedůvěra v sílu vlastní — či... Nedopouštěj Bože! Nikoli! nikoli! Byla to ošklivá, hříšná myšlenka... Či hlodá opravdu smrt na kořeni života jeho? — Jak že to pravil? „Mne láska její sotva oblaží?“

Ba oblaží!!...

Běda mně! — Srdce její k němu lne. — Žárlivosti, divoký ostrovide, lačná selmo, proč mi tak zvolna krev upíjíš?

„Jste nemocen?“ ptala se ho Mína.

„Nejsem,“ řekl; ale šestero těch písmen znělo jako: Jsem, jsem, jsem! I nutil se býti vesel; ale což je veselost líčená! Devaterý smutek!

A ona se obrátila a utřela — dobře jsem to viděl! — zamáčkla slzu v krásném oku svém. Ach, což bych dal za takovou perlu, kdyby pro mne po líci jejím skanula!“

Nevolej mne k soudu, Pane, nevolej! Jsem bídný, hnusný hříšník — vyznávám se, Pane můj! — Ach, zlo nikdy nedřímá; zlo je věčně bdící, hladký had — nech dosti malou skulinu v prsou svých, a zažere se ti do srdce.

Jak milostně slunce svítilo! Jak rozkošně kynuly stromy, jasné vlny a nebes opona! Tiše nesl jsi loďku naši, Dunaji! Mlčky seděli jsme v ní — on a já.

Oko jeho bylo upřeno na lesklou hladinu. Tvář jeho byla denním parnem poněkud zčervenala — či myslil na ni! Tu přistoupil ke mně ďábel a šeptal, a srdce moje začalo se bouřiti — pohleděv na něj, měřil jsem těkavým okem studený, hluboký pod námi hrob.

Hrůza mě obešla. — „Pryč, pryč, pokušiteli!“ vzkřikl jsem a s hlasitým pláčem padl na podlahu, že se loď silně zahoupla. Ach, proč jsem nepadl o krok dále! Vlny byly tak lahodně studeny, všem bolestem vyhovující, nejplatnější balsám.

„Pro živý Bůh! Co je ti, příteli?“ ptal se...

Mohl jsem pověděti pravdu? Mohl jsem mu říci: „Bratře, bratře! chtěl jsem tě...“ — jemu to říci, jenž tak čistým okem na mne hleděl? — Mohl jsem?

Ach, jsem bídný, hnusný hříšník! — A pokuta moje — — „Vyhostím se z ráje svého...“ Mohu-li snésti těžší pokutu?

Neviděl jsem jí! — čtyři neděle neviděl. Bláhovci myslí, že jsem nemocen; ha, ha! jsem vesel, vesel, vesel! — až mi radostí slzy po tváři tekou.

Náhodou pohledl jsem do zrcadla — dal jsem se do smíchu! Je to žertovné zrcadlo! Ne, aby moji tvář ukazovalo — to nikoli! Cizí, bledou, zarostlou tvář, vpadlé oči ukazuje — ó žertovné zrcadlo!

Běda, moje hlava! . . . . Strašlivé trhání — plameny — led!

Míno, Míno! — Ó bídné přátelství, kalichu hořkosti, kdy tebe vyprázdním?

A musí-liž býti nezrušitelné, svaté slovo mužovo? — Musí?... Ó hlavo má!

Prsa moje jsou tichý hrob, a láska moje v nich pochována. Já sám jsem jí odzpíval píseň pohřební. Nyní budu nad ní pěstovat kvítí, vyrostlé z krve mé — tiché písně.

Síla k divému, plamennému vzletu je zchvácena.

Co to bylo? — Pro živý Bůh! — Jiskra oživující probleskla mně žilami. Jsem-li nemocen, zdráv, bdím, sním? — Ó, kdo mi to vysvětlí? Opět jsem ji viděl. Lehké mráčky tichého smutku spočívaly na tváři její — a odletěly, když jsem vešel. Neklamal jsem se? Růže vykvetly na sněhu lící jejích.

„Byli jsme o vás velmi starostliví!“... při tom podala mi ruku.

„Vy také?“ — a podržel jsem ruku její v ruce své.

„Viléme!“... Oko její — ach, mně se zdálo, že zarosené — spočinulo na mne s milostným pokáráním. —

„Domníváte se opravdu, že mohu býti pokojna vědouc, že jste v nebezpečenství?“

„Ó proč jsem neměl této jistoty, této divotvorně léčivé many více? — Bolestný neduh nebyl by se ke mně zrádným krokem přiblížil!“

„Že jste jí neměl? — Mohu já za to, že nejste lepším znalcem lidského srdce? — Ale arciť — vy nám podáváte jen svého srdce ohlas... což je vám po srdci cizím?“

Ruka její chvěla se v ruce mé. Plamen roznítil se v žilách mých.

„Míno!“ zvolal jsem, ruku její k ústům tiskna a pravici — ponejprv, co ji znám! — okolo těla jejího ovinuv.

V tom vešel on!.... Ach, proč netrval sen můj déle?

Zkáza bázlivcům! — Ještě se odvážím. Tětiva je napjata.... leť, šípe, leť!

Či mám zoufati před koncem? — Nechvěla se ruka její v ruce mojí?

To jsou písně moje!... Přijmi je, světe, a mluv!

Dlouhý čas nepomyslil jsem na statky své! Co je moje bohatství proti několika tištěným řádkům, proti několika mluveným slovům, ježto mě nyní mezi první básníky stavějí? Ach, teprv nyní jsem bohat!

Míno. Míno! — Naděje moje se vzkřísila, síla moje roste.

A on!?

Dnes máme 23. dubna; a zítra? — Zítra hraje. Nade mnou svět již rozhodl; nad ním rozhodne.

Celá dvě léta jsem ho neslyšel. A zítra!... Nikoli! Nikoli! — Nebudu ho slyšeti, nemohu — nemohu — slyše bych ho neslyšel.

Pryč, pryč se vším veršováním! Blbá, chudá, ničemná poesie! Kde je síla tvoje — kde? Kde je odměna věrnému synovi tvému, který tě krví svou napájel? Jako dým rozplynulo se kouzlo tvoje proti čaromoci hudby — proti jediným slabým houslím, proti nástroji ze dřeva! — Jsem zničen.

Jsem, jsem zničen! — Ale svět sám udělal na sebe paskvil.

Jeť to sprostý, marný, mizerný svět, po lesku a blesku baživá směsice bez ladu a skladu; je to dítko, s pozlátkem si hrající! A ty — ty se chceš nazývati osvíceným?

Světlo tvé je prskavá, smolná pochodeň, a co se v rudé záři její nejeví — toho nevidíš, toho neznáš, toho necítíš!

Co jsou probděné noci básníkovy? Co je zápas a vítězství jeho s mnohorukým velikánem, s jazykem? Co je plamen jeho — jeho smích a pláč — co jsou tobě zpěvy jeho?

Jsou-li nejohnivější, nejsvětlejší slova básníkova tolik, jako jediné zabřinknutí strun? Je-liž hrozný, otřásavý proud krvavého srdce tolik jako akkord na ta proklatá ovčí střeva... nic, nic! Již mlčím. Všecko je v pěkném pořádku, protože na to věčný oheň osvíceného století svítí. Mlčím, drahý světe! Budiž, jaký jsi — — ale pře moje není ještě prohrána. Ty's o mně ovšem tolik hluku nenatropil, jak o něm — ale nechť soudcové důstojnější rozhodnou!

Ale kdo? — Ach, bojím se, bojím! Celý svět je převrácen.

5.

Dalekáť cesta má,
marně volání!
H. Mácha.

Jak tu sedí — ubledlý, ale s tichým úsměvem, sladkým poklidem ve tváři.

Je druhý den po prvním koncertě — scéna: umělcův tichý pokojík, svatyně a kolbiště jeho.

Vidíte lístek se zlatou ořízkou?... Na pohovce leží památní kniha jeho — jeden lístek z ní v rukou jeho.

A co na něm čte? Nad čím se zamyslil? — Charakteristické písmo černá se na lesklé hladině jeho — ruka to Nikola Paganiniho! Slova:

Al valente Sign. Slavík il Dolce.

„Il Dolce jsi napsal před léty? Ó, že tě nyní skvostná Paříž poutá, abys mi pověděl, zdali jsem učinil dle slova tvého? — Krásnější cíl nemohl jsi mně vytknouti — děkuji ti! Ale nikdo nemá po mně toho stupně dostoupiti; i s tebou budu o palmu zápasiti! — Lahoda, sladkost slavičí budiž hra moje, ale také plná obrovských těžkostí, a jako báječný noh zastíním zvuků říši mohutnými perutěmi. — A odměna moje? Ó vlasti má! Míno má! — Míno! Smím-li říci moje? To ještě nesmím, ale dráha k nabytí zlatého rouna je prázdna, plavba je bezpečna! A Vilém?...“

Služebník vešel s lístečkem.

„Od Viléma?“ a zraky umělcovy utkvěly na obálce... „Je nemocen?“

Potom četl.

„Příteli! Mé zpěvy, moje díla znáš. — Víš, co o nich svět soudí, a víš také, co o nich ty souditi máš. Včera jsem tebe neslyšel — nemohlť jsem; neptej se, proč —

nemohl jsem! Ale jsi-li vítězem — musíš to cítit... čiň, co činiti máš, a již ani neodpisuj svému...“

Il Dolce povstal a hebounkou pravicí několikkráte přes čelo přejel. Potom se opět posadil a psal odpověď.

„Příteli! Tvých zpěvů neznám — nečetl jsem jich. Nemohl — neptej se, proč — nemohl jsem. Byla to snad lítost, že's mi při naší smlouvě nerozuměl a že mi nikdy nechceš rozuměti. Kdybys byl k národu svému se obrátil, jazykem národu svého básnil: stál bys nyní snad v čele jeho básníkův, a já bych byl — nu, co bych byl učinil, je nyní pozdě vykládati. Jak o tobě svět soudí, vím; já však mezi náma rozhodnouti nemohu. Ale budu plody ducha tvého čísti — budu, a ty přijdeš na můj druhý koncert. Budu ještě jednou hráti věci, o kterých jsi snad slyšel mluviti. Pak se věc ukončí.“

A Vilém četl v této odpovědi ještě jednou:

„..... stál bys nyní snad v čele jeho básníkův, a já bych byl — nu, co bych byl učinil, je nyní pozdě vykládati....“

„A co by medle byl učinil? Chce se úsměšně chlubiti velikomyslností? — Nebyla mezi náma řeč o nejvyšším stupni oslavy? — a té bych se byl mohl nadíti u hrstky lidu, jenžto se pořád ještě nazývá národem? Proč neřekne přímo: Já jsem zvítězil — ty's prohrál! — K vůli mně že bude koncert dávati?... Není ještě věcí svou jistá? Bojí se ještě říci: Ustup, ubohý veršovče!? Či chce naději mou ukrutně krmiti a s bolestí mou si zahrávati?... Nebe a země! Nevěř mi! I přátelství je nit, kterou vášeň přetrhne.“

Takto nastal dvacátý máj, a byl druhý koncert Slavíkův, poslední to zápas o palmu lásky.

Unaven i rozčilen udivením, pochvalou a plesem seděl zase ověnčený vítěz v tiché svatyni své — myšlenky jeho byly: Vlast, Mína a Vilém.

Tu vešel tento do dveří. Tvář jeho — hrobový poklid, mrtvé spáleniště, uvadlá růže. Byl v šatech cestovních.

Oba se nebyli dlouhý čas — již před prvním koncertem — viděli.

„Příteli!“ zvolal vítěz dnešního dne a rychle se vzchopiv, objímal Viléma. „Četl jsem básně tvoje...“

„A já slyšel jsem dnes hru tvoji.“

„Ó, jakýs ty kouzelník! Jakou říši nevídaných obrazů otevřel jsi před mýma očima! — jaké city probudil jsi v prsou mých —“

„Nech toho, nech! Jsem pouhý hudlař — dnes jsem to poznal. Tóny tvoje přemohly mě jako obrovští velikáni malomocného pidimužíka. Le monde tremble que vous jouez! neřekl ti takto Paganini? A věru! dnes jsem se při tvé hře také otřásl.“

„Jako já při četbě tvých spisů! Ó Viléme, Viléme — že tě nemohu věstcem národu svého nazývati!“

„Měl bych z toho, myslím, tolik, jako že nejsem. Nemluvme o tom — bylať to výminka přátelství našeho, že mi v tom ohledu zdání svého nebudeš vtírati. Řekni raději: Ty's přemožen! a budeme dříve hotovi.“

Hlas jeho byl odměřený, chladný — ozvěna zoufalství.

„Přicházím, abych se s tebou rozloučil, nežli odjedu. Věci mé jsou již přichystány...“

„Co jest? Kam pojedeš?“

„Ještě nevím. Dám to rozhodnouti kočímu. Ať se k ledovým horám na sever nebo k palčivému pásmu africkému obrátí — vždy a všude něco ponesu v srdci, čím se mi svět v magickém světě lásky objeví.“

„Bratře, neděs touto studeností duše mé! Co hodlás počíti? Proč se strojíš na cesty?“

„Víš o něčem lepším, co bych teď mohl začíti? — Chceš-li snad, abych se tady na štěstí tvé díval?“

Hořkost byla v otázce. Palčivý šíp zabodl se v prsa přítelova.

„Na štěstí mé?“ opětoval Il Dolce hlasem tichým. „A víš zajisté, že mi štěstí pokvete? Před dvěma léty polekal jsem tě otázkou: Což kdyby zvolila mne? — a hle! nyní se nemohu zbaviti myšlenky: Což jestliže mne nezvolí? — Bojím se, bojím, že jsme se do hry nejisté pustili — a že nás oba sladká naděje klamala.“

„Po tom mi teď nic není. Ty's vítězem nade mnou —“

„Viléme!“

„Či nejsi?... Plamen očí a tváří tvých mluví upřímněji, nežli by mluvila ústa. Ty's vítězem. Luk je napjat; střel tedy ještě po nejdražší kořisti!“

„Jsi ledový, uštěpačný...“ rozhorlil se jemný, pohněvaný umělec, „a v této chvíli dáváš mi nejpatrnější důkaz, že nejsi Čechem. Tak si nemohu Čecha mysliti! Mé srdce tone v žalosti, že máš nejvřelejší touhy své umořiti — a srdce tvoje naplnilo se jedem. Mám-liž oplakati přítele, když jsem ještě nezískal milenky? — A byť i získal, mám-li se proto přátelství odříci?“

„Nemluv mnoho, nemluv! — Jazykem bojovati nejsi vycvičen —“

„S přítelem Čechem dovedl bych mluviti o životě i smrti; ale s chladným básníkem německým... to nevím arci, kde slov nabrati!“

„S chladným? A právě jsi o mých básních pravil —“

„Básně jsou klamem a mamem, jsou líčidlem! Ty's živou přetvářkou. Ty jsi lhal o bolestech a radostech — ty's mi lhal o přátelství — ty jsi lhal, a Míny jsi jak živ nemiloval!“

Bledé tváře Vilémovy se letem zarděly — poslední červánky na večerní obloze.

„O, jen se zapaluj!“ mluvil Il Dolce dále, a veškeré srdce jeho, jemná, citlivá květina, chvěla se dechem lítosti

» Baron M . . . ský !« uváděla jej Mina hosti svému s jemným úsměvem. — »Můj milovaný choť!« (Str. 376.)

a vznikajícího hněvu, „jen se zapaluj! Ty's nemiloval Míny ani mne — alespoň tak ne, jak já dívku i tebe ve svatyni duše své ukrývám. Mluv — na své svědomí — na svědomí německého basníka pověz mi, kdyby ti bylo vítězství nade mnou připadlo: byl bys mohl, jako nyní já k tobě, říci: Přemohl jsem tě; ale pojď, ať mezi námi dívka sama rozhodne!“

„Ty také nemůžeš!“ řekl Vilém, a oči jeho zaleskly se žhavým plamenem.

„Ty toho arci nechápeš — ale já to dokáži a mohu se toho odvážiti. Nemuseloť by při lásce věsteckého hlasu býti, kdyby Mina t e b e zvolila. Její milostnost ke tvým přehnaným citům — její srdečnost k nepravdivosti — to by bylo hnusné provinění proti přírodě!“

Vilém se hořce usmál. — „Děkuji za tvé dobré mínění! Tedy myslíš, abychom rozepři svou Míně rozhodnouti dali? Vždyť jsi se druhdy domníval, že by se k tomu neodhodlala?“

„Nemluv o tom, co jsem kdy myslil, nýbrž o tom, co jsem si nyní umínil! A máš-li v sobě zmužilost, ortel svůj z úst jejích vyslechnouti —“

„Pojď, pojď!“ vzkřikl náhle Vilém s procitlou divokostí, jako když vlk po dlouhém číhání konečně uchvátí tichého beránka. „Pojď jen, Caesare — abych tě viděl ještě jednou triumfovati!“

Prudkostí Vilémovou utišila se krev přítelova. Jemně zachvělo se útlé srdce umělcovo, ústa chtěla něco povědět, ale vznikající žalost udusila slova.

Mlčky brali se oba k dívce....

Ticha, zamyšlena seděla Mína u svých růží. Chtěla psáti list vzdálené přítelkyni, ale hlava plná divného maslení spočívala na levé dlani; — pravice s pérem jezdila nevědomky po tenounkém papíru a kreslila po kraji samé V.

V tom vesli do pokoje Il Dolce a Vilém. Ulekla se; oko její padlo na papír, a s hlubokým uzarděním hodila přes něj batistový šátek.

S tlukoucím srdcem stojí teď všichni tři proti sobě. Vilémovy zraky pasou se dychtivě na vnadách uzardělé dívky.

„Divíte se, že nás po dlouhém čase zase jednou oba pospolu přicházeti vidíte," jal se Il Dolce mluviti...

„Je to snad naposled!" doložil temným hlasem Vilém.

Dívka užasla — ale neporozuměla mu.

„Milujeme tě," mluvil Il Dolce dále, rty jeho se třásly, a srdce jeho bylo přeplněno úzkostí, „milujeme tě oba — pozorovati jsi to již mohla, Mino; ale přátelství naše uložilo nám zápasiti o tebe snažením všech svých sil. Básnictví a hudba bojovaly o palmu a rozmarinu."

Potom utichl. Mina mlčela. Oči její byly sklopeny — stála ticha, a jen vlnění labutích prsou jevilo, že není sochou z mramoru. Vilémova tvář byla mrtva — prázdný pergamen; příští minuta měla naň teprve napsati ž i v o t nebo s m r t.

„Hudbě připadlo vítězství," řekl Il Dolce po krátkém pomlčení hlasem tichým a stísněným.

„Ach!..."

Bylo to pronikavé, tělem a duší otřásající vzkřiknutí, a Mina sklesla na prsa šťastného, vítězného umělce; krasořasné oči její zapadly. Vilém zasténal strašlivě, divě se zasmál — a vyletěl ze dveří.

Po čtrnácti dnech Il Dolce obdržel z Hamburka list.

. . . . „Odplul jsem do Ameriky. Peklo zuří v prsou mých — trest a pokuta jdou se mnou. Nejsem jako ty — čistá, mírumilná duše; jsem nakažen morovou ranou, pln nečistoty. Dříve musím vyhledati svůj očistec, nežli se ti zase podívám do očí.

Sahám do hlubin srdce svého — a hle, cítím to: ne-

jsem člověk, jakého's objímati se domýšlel. Musím odhaliti svou vinu, jinak nenajdu oddechu! Proklínej aneb ožel památku mou!

„Víš-li ještě, jak jsem si počínal při oné plavbě po Dunaji jako nesmyslný? To bylo svědomí! Chtěl jsem tě — ach, nikoli, ruka se zdráhá napsati strašlivý hřích... vymysli si nejhorší — ale nezatracuj nešťastného!

A když jsem tě slyšel v druhém koncertě a poznal jsem svou prohru, vyhnala mě žárlivost a zoufalství ze sálu; oslepen, pomaten vletěl jsem do salonu, kdež tě byl po prvním kuse dav přátel a ctitelů obklopil, a zlomyslně, zločinně sáhl jsem zapocenýma rukama na smyčec — chtěje tvou hru zkaziti. Ty's mne nespatřil. Neboť sotva jsem se dotekl žíní, bylo mi, jako bych sáhal do ohně — ale ty's při druhém kuse, chybu hned poznav a co možná se jí vyhnuv, ještě slavněji obstál.

A vida sebe úplně zkažena — odhodlal jsem se ledovou, líčenou chladností tebe k činu popuditi — k činu, kterýž i následoval, ale neštěstí mé rozhodl. Já blázen pošetilý domníval jsem se, že jsem milován Mínou, i čekal jsem, kdybys jí mezi náma voliti dal, že mne vyvolí — ale....

Pokuta jde se mnou. V zápase o lásku klesl jsem a pozbyl jsem přátelství.

Nebudu se hádati s nebem, proč do prsou mých lásku vštípilo, aniž budu plamen její dusiti; nikoli! Chovati a živiti jej budu v prsou jako věčně hladového jestřába, i budu jím čistiti svou malomocnost, až budu moci zas jednou před tebe předstoupiti ryzí a lesknoucí se jako duše tvá.“....

6.

„Já jednu též panenku
tak vroucně miloval;
že však s jiným pohrává —
jsem nepozoroval.“
J. K. Chmelenský.

Bylo roku 1839. Prume dával v Praze koncerty. Divadlo bylo plno; Prume vládl smyčcem jako kouzelným prutem, a publikum....

Ach, proč povídám věci vůbec povědomé? — A komu jsou neznámy, jakž mu je živě na mysli zobrazím? — Po Paganinim nezpůsobil žádný houslista v Praze takovou sensaci jako mladistvý Prume, Belgičan....

Podepřen jsa o stěnu vedle loží stál v parterru mladý, asi třicetiletý muž osmahlých, ale ušlechtilých tváří. Ani úsměvu, ani nelibosti nebylo na nich viděti. On jediný, zdálo se, neměl v obecném plesu žádného účastenství.

Ale duše jeho nebyla studená. Žila v ní bolestná vzpomínka — ale tvář jeho byla silným, železným zámkem, jenž nižádnému pohnutí na jevo vystoupiti nedopouštěl.

Byl to Vilém, německý básník.

Máme-li ještě popisovati, v jaké doby ho paměť zanášela, když mladého Pruma před sebou viděl? — Jelť právě do Pešti. U Slavíkova hrobu končila jeho pout.

Zpráva o nešťastném dni 30. dubna 1833, který byl Slavíka v Pešti viděl umírati, došla ho až v Americe. — A Mína? O manželce nebylo při té truchlivé novině žádné zmínky. Byla jeho? — Nebyla? — Naděje se Vilémovi opět zaleskla — naděje krásná, nikoli však jako mihavé a kmitavé světlo bludiček, nýbrž klidně a mírně usmívavá, jako sedmibarevná duha. Doufal — byl však také odhodlán všeho se odříci. Nyní byl na cestě do Pešti —

a pak do Vídně... Jako sen leží před ním celá minulost. Vidí před sebou mladého koncertistu, ale neslyší ho. Duch jeho je pln hry Slavíkovy, jeho triumfu a jeho zhasnutí.

„Ubohý příteli! kolik dní a nocí přinesl jsi umění svému za obět! — A kdež je nyní věnec tvůj, kdež památka tvoje? Chudá hudbo, panovnice okamžiků — stojíš-li pak za cenu života lidského?“ ...

Horká slza ukápla mu na snědou tvář — ale slza z oka cizího. Hbitě pozvedl Vilém hlavu. Spanilá ženština byla se nad ním z lože nahnula, jako by tóny mladého koncertisty a jich ohlas po sále žíznivými ústy vssáti chtěla. Rozkoš, ale při tom i bolest jakási ležela na tváři její — z oka jí ukápla slza.

Viléma proniklo parno a mráz. Byla to Mína! — Mína, ale všecka jiná, mnohem půvabnější — nemohl hned pochopiti, jaká změna se s ní stala. — Jevila se mu v lesku ženštější ještě krásy, nežli byla, když ji opustil osmnáctiletou.

Také ona zahlédla Viléma. Zdálo se jí, jako by nevěřila očím. Leknutí vstoupilo jí do tváře.

Vilém, prodrav se davem, vešel k ní do lože. S nejjemnější dvorností uvítala jej Mína. Podivil se duchapřítomnosti, které byla mezi tím nabyla. Veškeré sny minulých let stály před ním jako živé obrazy.

„Jak jste se měl?“ ptala se Mína. „Nebylo od vás tuze hezky, že jste po celý čas ani slova o sobě slyšeti nedával.“

„Směl jsem se nadíti, že by zde ještě duše byla, která by o mně slyšeti chtěla?“

Mína se lehce usmála, nemohla však odpověděti, vešloť několik hostí do lóže.

„Navštivte nás, pane!“ řekla ještě, „mám Vašnostem malé dědictví po zemřelém příteli doručiti. — Vyť snad již víte, že pan Slavík umřel?“

I popsala mu své obydlí — a druhého dne Vilém stál v pěkném domě nejlidnatější ulice. Na předsíni postihl

starého sloužícího, kterého však neznal. I pověděl jméno své — a komorník litoval, že vrchnost není doma, že musila vyjeti, ale že tady něco pro pana Viléma S.... nechala — a pak aby ji pan S.... co nevidět svou přítomností potěšil.

Vilém obdržel malý balíček. I rozpečetil jej. Byla to přítelova pisanka. Na tenkých listech byla v ní rozličná poznamenání o hudbě, ze života, o denních příhodách — bylo tam i poslední psaní Vilémovo z Hamburka a pak přítelův list jako odpověd — ale psaný v rozličných dobách.

... „Neproklínám tebe, nikoli — ach, jáť jsem nešťastnější nad tebe! Ty's v širém světě s bolestí svou, já ukován k vlasti. Ty se otužíš, já tonu v bolesti své.

Mína mne nemiluje. Odpusť — ty jsi mně chtěl přístupu do chrámu lásky zabránit, já jsem tebe z něho vypudil. Tebe Mína miluje — dávno tě milovala. Proto leknutí její, když zvěděla, že jsem já zvítězil — protož ve mdlobách klesla do mé náruči.

Ó že jsi prchl! Stojím sám a sám a cítím, že to nebude dlouho trvati. — Mína zbledla. Nemělať síly, aby tajemství srdce svého přede mnou odhalila, ale horká nemoc byla výmluvnější. Volá tě! Ó, kde jsi?

Musím ustoupiti. Mína je svobodna, prosta všech závazků. Pozdravila se.

Vzpomeňte si na mne — až budu prachnivěti, a to bude brzy. Mlč, srdce, mlč! Dnové, měsíce a roky nejsou dlouhé! Že ne?...

Mína zase rozkvetla. Silna jest její naděje. Ó přijď, přijď! — a zaplač na mém hrobě!

Ty's přestál pokutu, jižto jsi sobě sám připravil. Byla těžká — ó, cítím to; ale odměna bude veliká!

Půjdu také do světa. Český slavík bude zpívati!.... A svět bude poslouchati, a ze srdce i ze rtů jeho vyklouzne blahostné vzdechnutí. To bude moje náhrada.

Pouť moje byla krátká. Zemdlen klesám, a slábnoucí

ruka moje sahá po věnci vavřínovém. Darmo! Listové jeho vadnou.

Povídají, že umru. S Pánem Bohem! Ale v Pešti — o že ne v Praze! V Praze! V Čechách, v těch drahých — na lůně mateřském, jako milující syn... mezi bratry... ó té blahosti!... té mi není popřáno... nic, nic mi nebylo popřáno, a moje hlava, moje srdce chtělo přece tak mnoho vyvésti!

Ó Viléme! Viléme! — ach, nevíš, jak to bolí, scházeti se světa a nemoci oslaviti vlast... zůstaviti tu drahou"...

Druhý den Vilém stál před Mínou. Noc byl probděl — nemohl spáti, ale kochal se v kouzelných snech. Dnešek je měl uvésti v život.

Plamenně spočinul zrak jeho na Míně, a třesoucí se pravice podala jí přítelův list, nalezený v zápisní tobolce.

Mína čtla. Tváře její se zarděly. — Vilémovi zdálo se, že mu ranní červánky nejblaženějšího, slzami a utrpením vyprošeného dne vyvstávají.

„Nikdy bych se nebyla nadála, že váš přítel také básně psával!".... S těmi slovy podala Mína Vilémovi list nazpátek.

„Míno!" chtěl zděšený básník vzkřiknouti; ale slova umřela na jeho rtech. Do pokoje vešel důstojný, ale šedivý muž, třiašedesátiletý boháč.

„Baron M . . . ský!" uváděla jej Mína hosti svému s jemným úsměvem. — „Můj milovaný chot!"

OBSAH.

Pouť českých umělců. Novella 1
Láska vlastenky. Novella 215
Láska vlastencova. Novella 303
Láska básníkova. Novella 345

	Kč
Basl. Velký zeměpis všech dílů světa. Skvostně illustrováno.	
Australie, váz.	48.—
Amerika severní, váz.	64.—
Amerika jižní.	60.—
Evropa oceánská, váz.	60.—
Evropa jižní a východní, váz.	64.—
Rakousko-Uhersko I., váz.	60.—
» II., váz.	60.—
Čechy I., váz.	50.—
» II., váz.	52.—
Švýcarsko a Německo I., váz.	75.—
Zeměpis astronomický a fysikální, váz.	48.—
Velký národopis všech dílů světa. S mnoha sty obrazů a příloh.	
Svazek I. Národopis všech dílů světa, váz.	90.—
II. Žena ve zvycích a mravech národů, v.	80.—
III. Dítě ve zvycích a mravech národů, v.	46.—
Baum, Atlas ptáků. 50 skv. tabulí. Text v tisku.	90.—
Belot, Nevěrná, váz.	14.80
brož.	4.80
Bernard, Atlas minerálů, váz.	80.—
Přír. atlas botanický, váz.	25.—
Fabre, Ze života hmyzu, váz.	26.—
Česká epika. Anthologie básní epických, váz.	12.—
Česká lyrika. Anthologie lyr. básní, váz.	12.—
Dlouhý, Léčivé rostliny, váz.	30.—
Malot, Zlatachtivá žena váz.	20·80

1300 54 154

Ebnerová, Obecní dítě, brož.	10.—
skv. váz.	20.—
» Vina neodčinitelná, brož.	10.—
skvost. váz.	20.—
Flydean, Šílená vášeň, váz.	14.—
Fürst, Osvědčené prostředky léčebné. S barv. příl., váz.	38.—
Gottvald, Květiny vytrvalé. Se skv. barv., váz.	46.—
Hálek, Večerní písně. Illustr. vyd. 8°	3.60
» » váz.	13.60
» » skv. plát. vazba	18.60
» » *kvart. vyd.* skv. illustr.	8.80
» » vazba	23.80
» » skvostná plát. vazba	28.80
Herloš, Jan Hus, váz.	27.—
» Jan Žižka, váz.	27.—
» Poslední Táborita, váz.	27.—
» Valdštýnova první láska, váz.	29.40
» Valdštýnovi vrazi, váz.	32.60
Heyduk, Výbor písní s nápěvy, váz.	22.—
Janáček, Nejkrásnější brouci světa. Illustr., váz.	31.—
Janda, Atlas ptactva středoevropského. Text, váz.	43.—
Tabule, váz.	90.—
Janda, Užitečné ptactvo našeho domova, váz.	37.—
Jermářová, Velká vzorná kuchařka. Největší český spis svého druhu! Illustr., váz.	60.—
S barv. přílohami, váz.	65.—
John, Atlas rostlin. Vyd. s 30 tab., váz.	80.—
Vyd. s 50 tab., váz.	100.—
John, Atlas hub. S barv. tab., váz.	37.—
John, Přírodopis hub. S barv., váz.	37.—
Joukl, Motýlové a housenky střední Evropy. Se skvost. atlasem, váz.	185.—